

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלזני שבת

פרשת שופטים ♦ תשפ"ה

מיטב עלוני השבת:

לקראת שבת מלכתא

סיפורי צדיקים

אזמרה לשמך

שבת טיש

באר הפרשה

היכל החתם סופר

דברי שי"ח

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

לקראת שבוע מלכתא

פנינים לפרשת שופטים פ"ה | גליון מס' 497 | סיפורים ופנינים מרתקים | לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

"על מה תרצה ברכה?" - שאל ראש הישיבה. "שלא יהיו לי ניסיונות!".
חיך הרב שטיינמן קלות והשיב: "אז אתה יכול למות". האברך נרתע
לאחוריו: "מה? האם ראש הישיבה מקלל אותי?"

הגאון הגדול רבי יצחק קולדצקי שליט"א במאמר נפלא
על תפקידו של האדם בעולם, וההתמודדות עם הקשיים ואתגרי החיים

מון השמים כה הרבה ניסיונות וקשיים?
רבי משה אמר לו משפטים שמזדהים עם הקשיים שלו, ואמר
שעל שאלתו יגיב בפומבי בדרשה שידבר למעלה באולם בפני כל

"כפי תשמור את כל המצוה הזאת לעשותה" (דברים י"ט, ט)

סיפר בן דודי רבי משה ברורמן שליט"א, ראש ישיבת 'מאה שערים',
כי הוא הוזמן פעם לדבר בפני בעלי תשובה מפתח-תקוה ששבתו
בעיר הקודש ירושלים. בדרכו לחדר האוכל, עצר אותו בעל תשובה.
וביקש לשוחח. מיד בהתחלה הוא שאל בכאב: "למה? למה?". הרב
לא הבין את השאלה, והלה פתח את סיפור חייו:
הוא חזר בתשובה חרף התנגדות הוריו. הם רדפו אותו, פתחו לו
תיק על עבירות שונות שהעלילו עליו. וזאת נוסף לקושי הגדול
והמלחמה הפנימית בקבלת המצוות, ההתרגלות לשמירת שבת,
לחיים בקדושה וכן הלאה. הרבה ניסיונות קשים היו מנת-חלקו והוא
עמד בהם בחוזק ובשמחה.
אך האחרון הגדיל. כשסוף-סוף בא אל המנוחה והנחלה קפצה עליו
רוגזה של מחלה קשה. הוא שבור לרסיסים ותוהה כל הזמן - מה
הקדוש ברוך הוא רוצה ממנו?
הוא חזר בתשובה ומשתוקק לעשות את רצונו יתברך, ולמה נתנו לו

המשך בעמוד 26

י"א אלול - מתחילים סימן שכ"ח בדף היומי בהלכה
הצטרף עכשיו לרבות שכבר טעמו את ה'גישמאק'
<< הזדמנות מיוחדת להצטרף לתכנית המלגות >>

לעומתו שאלוהו הרופאים מי הוא החזו"א, וכי רופא או פרופסור הוא... הסבירו להם ראשי הישיבות שהוא רב גדול בישראל, ודר בארץ ישראל והחולה סומך דעתו רק עליו. הרופאים שמימיהם לא נתקלו בכגון דא, יושב לו יהודי כשסכנה וודאית מרחפת על ראשו, ועדיין זמנו פנוי לשלוח שאלתו

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על הכוח העצום שיש לכל יהודי באשר הוא,
ועל הצורך לשוב בתשובה עוד לפני בוא יום הדין בראש השנה

"והוצאת את האיש ההוא" (דברים י"ז, ה')

בפרשתו, "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך", וברש"י מפרש "המתרגם אל שערך - לתרע בית דינך (לשער בית הדין שנים אותו) טועה, שכן שנינו "אל שערך זה שער שעבד בו".

רמז לזה אמר הרה"ק בה'בית ישראל' זיע"א, שהמתעורר לשוב מדרכיו ולתקן את מעשיו רק ב'שער שנידון בו' - היינו בראש השנה שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, אינו אלא טועה, אלא עליו לשוב אל ה' אלוקיו ב'שער שעבד בו' מיד אחר שעבר על רצון קונו, והיינו שבחודש אלול (באותה שנה שחטא) כבר ישוב ויטהר עצמו מכל אשר עשה שלא כשורה, ולא ימתין עד יום הדין.

ואף כי ימים אלו נראים כסוף השנה, מכל מקום יש לדעת שהם כראש וראשית לשנה הבאה - וכמו שגופו של אדם תלוי בראשו, כך כל השנה הבאה תלויה בימים אלו, אם אך ישכיל לנצלם כראוי. וכבר הובא ב'תורת אבות' (אלול) וז"ל: הרה"ק רבי יחיאל ממוש ז"ל היה אומר, הלכה פסוקה מהק' מלעכאוויטש ז"ל, אלול איז דער אנהייב יאר" (אלול הוא תחילת השנה, ואל תביט עליו כסוף שנה)". כלומר, שהגוף נגרר אחר הראש.

אורח בלתי קרוא

שמעתי מהרה"ח ר' יודל בערגער שבימי בחרותו הרבה להתאבק בעפר רגלי 'גדולי ישראל' מכל העדות והקהילות, באחת השבתות נסע מיישיבתו (שבע"ת נתניה) לשבות בעי"ת בני ברק בכדי לזכות לקרבתו של הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל.

מה עשה, את תפילת ליל שב"ק התפלל בישיבת פוניבז', ואחר התפילה עקב מרחוק אחר הרב, משראה שהרב נפרד מהתלמידים סמוך לביתו ונכנס הביתה, וכבר עזבו אחרוני התלמידים את המקום, נקש ר' יודל על הדלת, והיא נפתחה ע"י הרבנית ע"ה, משראתה חסיד'שער בחור עומד בדלת שאלה אותו לרצונו, ענה ר' יודל, לא הוכן לי מקום לסעוד בו סעודת שבת, האם אוכל להתארח אצלכם?

ענתה הרבנית, הן הן, בוא ברוך ה', וקראה לרב, ר' יוסף שלמה, יש לנו אורח היום... (ר' יודל מציין, שנס עשה עמו הבורא שלא שלחה אותו לסעוד בישיבה עם שאר הבחורים, כי אז כל תחבולתו הייתה יורדת לטמיון).

ואכן, זכרונה של אותה סעודה לא מש מזכרונו של ר' יודל, וסיפר שבין הדיבורים סיפר לו הרב מעשה נורא שבדידה הוה עובדא. בתחילת דרכו כשהחליט גאב"ד פוניבז' על בניית הישיבה הוזקק לממון ודמים מרובים, בסך ריבי רבבות, לשם כך החיש פעמיו לגולה, בהגיעו לארה"ב עם תכנית (פלאן) לשהות שם כמחצית השנה, אחר כמה ימים החל הרב להרגיש כאבים עזים ברגלו, וככל שעברו השעות כך גדלו והתחזקו הייסורים נורא נוראות, בלית ברירה פנה לדרוש ברופאים, והללו בדקו אותו בבדיקה אחר בדיקה, עד שהגיעו למסקנא שהסוכר משתולל בגופו וכבר גרם לנמק ברגליו, ומוכרחים המה לכרות את רגלו כי בלאו הכי יתפשט הנמק בכל גופו, ויש בזה סכנת חיים וודאית.

דעת תורה

והנה, לא לבדו שהה שם הרב, אלא כל ראשי הישיבות שבארה"ב עמו, ויהיה בשמוע הרב את מצבו הכריז קבל עם ועדה, שמצדו אין כל הסכמה לטיפול רק אם יקבל הוראה מפורשת על כך מהגה"ק ה'חזון איש' זי"ע.

לפניות בנושא פרסום בגליון 052-7144937 מוטי

בקשתי מאת הבורא יתב"ש, אנא, האר עיני בתורתך, והראני תשובה נכונה בדברי תורתך, מיד הבטתי בגמרא 'מסכת שבת' שהייתה פתוחה לפני, ונפלו עיני על התיבות 'פסיק רישיה ולא ימות'

נשאר בין החיים...) חשבתי לעצמי, הרי רגלו של גאב"ד פוניבז' אינה נחשבת כ'רגל' אלא כ'ראש', כי ברגלים הללו תלוי ועומד כל המפעל... אם לא יכתת רגליו בין דלתי הנדיבים לא תשיג ידו כדי בניית הישיבה וכו' והכל ירד לטמיון, ובוודאי לזה כווננו מן השמים להראות, שאין לכרות ולפסוק את רגלו של הרב הנחשבת כ'ראש' ורק כך ישאר לחיות, וכן הווה ...

לדין ייאמר, בל נחשוב כי ימים הללו סוף השנה כ'רגלו' של השנה המה, אלא אדרבה, רגלים אלו הן 'ראש' לשנה הבאה עלינו לטובה. בימים אלו תלוי כל עתידנו, אם נמלא אותם בתשובה ומעש'ט בבקשת רחמים כראוי וכהוגן, בוודאי נשיג לעצמנו חיים טובים, לאורך ימים ושנות חיים.

יש בכוחך

אגב אורחא, הרה"ח ר' יצחק גרשטנקורן ז"ל היה ממייסדי העיר בני-ברק. הלה מסר את נפשו לבנות את העיר ודאג לכל צרכיה על הצד היותר טוב, אמנם 'אם אין קמח אין תורה' והוכרח ליטול על כתפו הלוואות וחובות עצומים, ומשהגיע זמן הפירעון הוכרח לכתת רגליו בגולה לאסוף מעות מנדיבי עם.

פעם אחת הגיע לאחת העיירות, וסיפר למרא דאתרא על מפעליו הכבירים בארה"ק, הרב התפעל מאד והפליא את מעשיו הטובים, ובתוך דבריו אף אמר לו, שהוא מקנא בו על שהוא זוכה לבנות עיר ואם בישראל ברוח התורה והיראה.

נענה רבי יצחק והשיב שהוא מוכן ומזומן לוותר על זכויות גדולות אלו, אם יבוא אי מי ויטול על שכמו גם את החובות העצומים שהשתרגו על צווארו מחמת הקמת העיר.

השתדלו והרבו תחינה

לרפואת הבחור

יוסף יהושע בן פרומט בילא
הזקוק לרחמי שמים מרובים

לעומתו שאלוהו הרופאים מי הוא החזו"א, וכי רופא או פרופסור הוא... הסבירו להם ראשי הישיבות שהוא רב גדול בישראל, ודר בארץ ישראל והחולה סומך דעתו רק עליו.

הרופאים שמיימיהם לא נתקלו בכגון דא, יושב לו יהודי כשסכנה וודאית מרחפת על ראשו, ועדיין זמנו פנוי לשלוח שאלתו עד ארה"ק הרחוקה, הודיעו הרופאים כי לדעתם עד שתבוא התשובה כבר לא יהא את מי לנתח בכלל...

לשמע דעתם הנחרצת, אמרו ראשי הישיבות לרב, אם כן, עפ"י דעת תורה אסור לכם להתנגד, פקוח נפש דוחה כל התורה כולה. אך הרב בשלו, הודיע ב'עקשנות דקדושה' (שבה ניחן מן השמים, ורק בזכות עקשנות קדושה זו הגיע להיכן שהגיע, ובנה את הישיבה ושאר מפעלותיו בקודש) ה'דעת תורה' שלי הוא החזו"א, ולא אזוז כמלא נימא מבלי תשובותו.

משראו ראשי הישיבות כי המצב רציני ביותר שלחו בדחיפות 'טעלעגראם' (מברק) לארה"ק, ואכן, כעבור כמה ימים חזרה תשובת החזו"א לא בא' רבתי - בשום אופן לא לכרות את רגלו של הרב... הרופאים שכאמור מעולם לא ראו כזאת, הודיעו שאינם נוטלים כל אחריות על הרב ועל מצבו, וחייבו את הרב להעלות על הכתב ולחתום על דבריו שכל האחריות מוטלת עליו עצמו, גם פסקו מלטפל בו, וכי סתם יעניקו טיפול למאבד עצמו לדעת...

כעבור כמה ימים קרה הנס, היסורים החלו פוחתים והלכים, עד שהרב החל מהלך טיפין טיפין על רגליו... באותו היום רעשו וגעשו כותלי בית החולים, כי מעולם לא נראה בין כתליו 'נס רפואי' כזה אפילו במעין דמעין...

שוב עברו כמה ימים והרופאים מצאו בבדיקות שהנמק פוחת והולך - מצטמק ויפה לו, עד שאחר כמה ימים נוספים שוחרר הרב לביתו כשהוא בריא ושלם.

כעבור מחצית השנה סיים הרב את מגביתו בארה"ב מתוך הצלחה גדולה (בפרט אחר מעשה כזה) וחזר לארה"ק.

עצה הוגנת

בהגיעו ארצה פנה מיד לביתו של הגה"ק החזו"א (בטרם יפנה לביתו), החזו"א קבלו בפנים מאירות, שאלו הרב, ילמדנו רבינו, הרי רבינו אינו נמנה על החסידי'שע רבי'ס (אדמור"ם חסידיים, שהורגלו בכגון דא) מאין וכיצד ענה תשובה כזאת - כשכל הרופאים עונים ואומרים פה אחד שאין להתעכב מכריתת הרגל אפילו שעה אחת? ענה החזו"א, אכן, כשהגיע אלי הטעלעגראם הייתי באמצע הלימוד, נשאתי עיני השמיימה וחשבתי לעצמי, אוי, ריבוננו של עולם, הנני יושב בבני ברק והשאלה באה מניו יורק הרחוקה, כיצד אענה על שאלה כזו, כש'הן' שלי יהיה הן ו'לאו' יהיה לאו? כלומר, מוות וחיים תלויים עתה בתשובתי!

לכן בקשתי מאת הבורא יתב"ש, אנא, האר עיני בתורתך, והראני תשובה נכונה בדברי תורתך, מיד הבטתי בגמרא 'מסכת שבת' שהייתה פתוחה לפני, ונפלו עיני על התיבות 'פסיק רישיה ולא ימות' (והוא לשון שאלה, וכי יש לך אדם שקוטעים את ראשו והוא עצמו

"רבי חיים שמע את השאלה והשיב לי בשאלה: 'רבי יענקב למדת את הדף שם?' 'השבת: 'הרי באתי לשאול על גמרא שלמדתי, לא על מה שלא למדתי'... "אך רבי חיים בשלו: 'ר' יענקל'ה, למדת את דף הגמרא שם?'... "האמת היא שלא ירדתי לסוף דעתו. מה עושים? בחדר נכח בנו, רבי יצחק שאול..."

הגאון רבי יחיאל צוקר שליט"א, מחברי ספרי 'להאיר' ומרבני ישיבת 'תורה בתפארתה', על צורת ההסתכלות שיש להתבונן על בני הישיבות הקדושות

"שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֶּן לָהּ בְּכָל שְׁעָרֶיהָ" (דברים ט"ז, י"ח)

ספסלי בתי המדרשות בישיבות הקדושות התמלאו בס"ד, אלפי בחורי חמד גודשים אותם ומחזיקים את העולם, עלינו להבין את גודלם וחשיבותם ומעמדם של בני הישיבות בעולם כולו ובארץ ישראל בפרט. כאשר מרנא ה'חפץ חיים' זצ"ל חנך את הבניין של ישיבת ראדין, הציע אחד הגבירים לטעת עצים סביב בניין הישיבה ולהציב ספסלים, כדי שהבחורים יוכלו לשבת שם בין הסדרים ולדבר בלימוד בהרחבת הדעת, אולם החפץ חיים התנגד לכך. תמחו: מדוע? אמר החפץ חיים: אמרו חז"ל (ברכות ח ע"א): "מיים שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". הגמרא שם מביאה את דברי אב"י המעיד על עצמו, שבעקבות הדברים הללו הוא קבע את מושבו בבית המדרש לא רק לתורה אלא גם לתפילה. ועוד מביאה שם הגמרא, כי רב אמי ורב אסי, אף על פי שהיו בעירם טבריה שלושה עשר בתי כנסיות, הם התפללו "בני עמודי היכא דהוון גרסי", דהיינו, בבית המדרש שבו עסקו בתורה. הישיבות הקדושות - אמר החפץ חיים - הן כבית המקדש, קדש הקדשים של ימינו! והנה נאמר בפרשת שופטים (טז, כא): "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוקיך". כשם שלא נוטעים עץ על מזבח ה', כך לא נוטעים עצים בישיבות!

ה'חפץ חיים' רצה להמחיש בכך את החשיבות שיש לישיבות ואת צורת ההתייחסות שצריכה להיות לנו כלפי הישיבות ובתי המדרשות. רבים מבני הישיבות שואלים את עצמם, הנה הישיבה אוסרת עליהם כל מיני דברים שאינם באמת אסורים, בחלק מהישיבות אסור להחזיק פלאפון, בחלק אף לא 'נגן', אין להכניס עיתונים ואפילו אלו שיש להם וועדה רוחנית, כל אלו אינם דברים אסורים, ומדוע בני הישיבות עד נשואיהם לא מורשים בכגון דא?

הנה פרשתנו פותחת: שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֶּן לָהּ בְּכָל שְׁעָרֶיהָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָהּ לְשִׁבְטֵיהָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק (טז, יח)

הגדרת 'פשע' - בהתאם לרמה המוסרית

פירש רש"י: "בכל שעריך" - בכל עיר ועיר. 'לשבטיך' - מלמד שמושיבין דייגין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר".

כולם מבינים שצריך בתי דינים כדי שהחיים יתנהלו על פי דין וצדק ולא כל אחד יעשה דין לעצמו. הפושעים והעבריינים צריכים לעמוד לדין ולהישפט על מעשיהם. בלי זה, אין קיום לחברה האנושית. אך התורה מורה לנו שלא די בכמה בתי דין מרכזיים, אלא צריך להושיב בתי דין בכל עיר ועיר. כל שבט צריך שיהיה לו בית דין משלו.

בימים ההם כל יישוב מנה כמה עשרות משפחות. אומרת התורה כי כל יישוב כזה צריך שיהיה בו בית דין. כשם שכל יישוב צריך שיהיה לו רופא, כך צריך שיהיו בו דיינים שישבו בדין וישפטו את תושבי המקום.

והדבר צריך ביאור, מדוע צריך להושיב דיינים על כל קבוצה של כמה עשרות משפחות? מדוע לא די שיפעלו כמה בתי דין מרכזיים עבור כלל האזרחים?

כרוב הרופאים מספר החולים

המגיד מדובנא זצ"ל מבאר, כדרכו, בדרך משל:

יהודי שהתגורר במדינה פרימיטיבית הגיע לבקר במדינה מפותחת ומתקדמת. הוא התלהב מהבתים הגבוהים, מהרחובות הגדולים, מהחיים התוססים.

לאחר שהתוודע לאנשי המקום והכיר את אורחות חייהם, שאל את אחד מתושבי המקום: "שמעתי שבמדינתכם יש מאות אלפי חולים,

וכנגדם יש אלפי רופאים שמטפלים בהם. לעומת זאת, במדינתנו יש רק כמה עשרות רופאים, אך יש כנגדם כמה אלפי חולים בלבד. אמור לי, איך אתה מסביר את התופעה הזאת? הרי ההיגיון אומר שבמדינה נחשלת יהיו חולים רבים יותר, ואיך ייתכן שהמציאות הפוכה - אחוז החולים אצלנו נמוך פי כמה וכמה מאחוז החולים אצלכם?!"

הסביר לו בן המקום: "ההגדרה של חולה משתנה ממקום למקום. במדינה שלכם, שכמות הרופאים בה נמוכה, האזרחים נעזרים בהם רק במקרים חמורים של חולי. כל עוד האדם איננו חולה מסוכן, הוא לא נחשב לחולה כלל... הוא מתמודד עם מצבו בכוחות עצמו, עד שחוזר לאיתנו.

"אבל האזרחים במדינה שלנו הם בעלי מודעות גבוהה לשמירה על הבריאות. רמת החיים הגבוהה גורמת לאנשים להיות מפונקים. אדם שיש לו מעט חום או הצטננות קלה כבר איננו מסוגל לתפקד, הוא מרותק למיטתו ומזמין לביתו רופא פרטי... יש במדינתנו כמות גדולה של רופאים, ברמות שונות. אל הרופאים הבכירים מגיעים רק המקרים הקשים, החולאים המסוכנים. לעומת זאת, הרופאים הפשוטים מטפלים בחולים הקלים. כשיש למישהו וירוס כלשהו, הוא הולך לרופא כדי שיטפל בו בזמן ובכך ימנע את התפשטות הוירוס, דבר שיחריף את החולי ועלול לסכן את החולה."

פשע יחסי

הנמשל: מה ההגדרה ל'פושע', ל'עברייני'? תלוי את מי שואלים... יש מקומות בעולם, שחיים בהם אנשים שפלים, חסרי ערכים ומוסר, איש הישר בעיניו יעשה. במקומות כאלה, פשעים 'קלים' אינם נחשבים כלל. כשמישהו מתעורר בלילה ומוצא גנב בדירתו ומתקשר למשטרה, השוטר שמעבר לקו אומר לו בכעס: "מדוע אתה מתקשר אלי באמצע הלילה ומפריע לי לישון על שטויות כאלה, תסתדר לבד"... במקומות כאלה, כשאומרים 'פושע' מתכוונים לרוצח אכזרי. פחות מזה לא נחשב פושע...

אם כן, במקומות כאלה לא זקוקים לשוטרים ושופטים רבים, כי רוב מקרי הפשע אינם נחשבים שם לפשע כלל... ככל שהאזרחים ברמה ערכית ומוסרית גבוהה יותר, כך ההגדרה של 'פשע' מחמירה יותר. עם ישראל הוא העם המעודן והערכי מכל העמים. הסטנדרטים שלו הם המחמירים ביותר, כל יהודי נדרש להיות ברמה ערכית ומוסרית עליונה. כל סטייה מהשלמות הזו נחשבת לו לעבירה, ועליו לעבוד על עצמו ולתקן את הפגמים המוסריים שלו.

נמצא אפוא, שעם ישראל זקוקים לכמות השופטים והשוטרים הגבוהה ביותר מכל האומות. לכן מצווה התורה: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" - בכל עיר ועיר ובכל שבט ושבט.

שופטים חלשים

בפסוק הבא מצוה התורה על הדיינים עצמם: "לא תטה משפט לא תפיר פנים ולא תקח שחד פי השחד יעור עיני חקמים ויסלף דברי צדיקים".

מהו 'שחד'? גם כאן, תלוי את מי שואלים... ההגדרה של 'שחד'

משתנה בהתאם לרמה המוסרית והערכית של בני האדם בכלל ושל הדיינים בפרט. ככל שהסטנדרטים המוסריים גבוהים יותר, כך ההגדרה של שחד מחמירה יותר. יש מקומות בעולם שהשחד הוא אמצעי מקובל, ואפילו לגיטימי, 'לסדר עניינים'... אתה רוצה שהפקיד יאשר לך פעולה לא חוקית שעשית? אין בעיה, תן לו מעטפת מזומנים והכל יסתדר... יש מקומות שבהם רואים בחומרה מתן שחד של מעטפות מזומנים, אבל שחד בצורה של פרוטקציה או הטבה 'קטנה' - מקובל...

אך עם ישראל נדרש להיות ברמה המוסרית הגבוהה ביותר, ולכן כאשר התורה אוסרת שחד - האיסור הוא על כל צורה של שחד, אפילו קל שבקלים!

בהקדמה לספר "להאיר" - מאור יראת האלוקים" כתבתי תיאור מהמפגש שהיה למשיגי של ישיבת חברון, רבי מאיר חדש זצ"ל, עם שופט ידוע שהיה נשיא בית המשפט העליון.

השופט שאל את רבי מאיר חדש: "האם זה נכון שעל פי התורה, גם שחד של עשרה שקלים פוסל את האדם מלהיות שופט?". אמר לו רבי מאיר: "כן! זו הלכה פסוקה".

אותו שופט, במקום להתפעל מכך שהתורה דורשת שלמות ללא דופי, לקח את הדברים לכיוון ההפוך: "וכי התורה לא נותנת אמון בדיין, עד שהיא חושש שהוא יושפע מעשרה שקלים?! האם זו הרמה הנמוכה של הדיינים בישראל, שכמה שקלים בודדים יכולים להעביר אותם על דעתם?!... כאלה אנשים קטנים הם?!..."

אמר לו רבי מאיר חדש: "יש לי שאלה אליך: אם מחר אני אמור להתייצב אצלך למשפט ואתן לך כעת עט פרקר יוקרתי בשווי של מאה חמישים שקל, האם זה מהווה שחד?"

השופט השיב בתנועת ביטול ואמר: "מה נראה לך, שבגלל איזה עט פרקר עלוב אני אטה את המשפט? אנחנו אנשים מורמים מעם! יש לנו את המוסר הפנימי הגבוה שלנו, דברים כאלה לא משפיעים עלינו..."

המשיך רבי מאיר ושאל: "ואם אני אדחוף לך לכיס מעטפה עם עשרת אלפים דולר - זה כבר ייחשב בעיניך לשחד?"

השופט הנהן בראשו: "סכומי כסף גדולים - זה כבר משהו אחר..." אמר לו רבי מאיר חדש: "מה בעצם אתה אומר לי בדבריך? שהשופטים הישראלים הם קטני מעלה כאלה, שעד שהם לא יקבלו ממישהו עשרת אלפים דולר, הם אינם מרגישים שום תחושה של הכרת הטוב כלפיו..."

זו התשובה הניצחת שהשיב רבי מאיר חדש לאותו שופט. האם אותו שופט הבין את התשובה? בפשטות, לא... תשובה כזו שייכת רק אצל מי שיש לו עדינות הנפש, שמבין מה זו הכרת הטוב.

אין רף נמוך להכרת הטוב. גם טובה קטנה ביותר מחייבת את האדם בהכרת הטוב מוחלטת. "הפותח פתחו לחברו - נפשו הוא חייב לו!" (תנחומא שמות טז). לא צריך לתת לו עשרת אלפים דולר כדי שירגיש מחויבות כלפיו, גם אם מישהו הגיש לו כוס מים - את נפשו הוא חייב לו! כמה זה עלה לו? פחות משווה פרוטה. אבל זה לא מפחית מהמחויבות של המקבל כלפיו. ואם כן, איך הוא יכול לדון

אותו?! הרי זה שוחד!

אלו הרגשים שאדם גם לא יוכל להרגיש. התורה דורשת מהדיינים שיהיו ברמה מוסרית גבוהה ביותר, וממילא גם כוס מים הוא שוחד נורא, כי את "נפשו הוא חייב לו", ויש חשש שהוא יטה את המשפט ויפסוק לטובתו רק בגלל אותה הכרת הטוב שיש לו כלפיו.

בן תורה בדורנו הירוד - כאחד מגדולי הדורות!

הזדמן לי לפני 25 שנים לטוס לצרפת לסבב שיחות כשבמטוס היה גם רבי יעקב גלינסקי זצ"ל. ניצלתי זאת ופתחתי אתו בשיחה, בקשתיו לתת לי קצת חומר דיבור לבני הישיבות בצרפת, השיחה היתה מרתקת, כהרגלו. הוא זיכה אותי ברעיונות נפלאים והעשיר אותי מאוצרות רוחו וממרגליותיו השנונות.

בתוך דבריו הוא סיפר לי על רעיון נפלא שעלה בשיחה עם רבנו שר התורה, רבי חיים קניבסקי זצ"ל, וכך הוא סיפר:

יום אחד נכנסתי אל רבי חיים עם שאלה שהתקשיתי בה. הגמרא (סנהדרין קח ע"ב) מביאה את הפסוק שנאמר בפרשת נח (בראשית ז, ב): 'מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו', ומקשה על כך הגמרא: וכי יש אישות אצל בהמה? מה שייך לומר אצל בהמה 'איש ואשתו'? אומרת הגמרא, כי אצל בעלי החיים שלא נעברה בהם עבירה נאמרה בהם אישות.

ההשפעה של חטאי האדם על כל היקום היתה כל כך קשה, עד שגם הבהמות חטאו. על כך אומרת הגמרא, כי אותן בהמות שלא חטאו להם התורה קוראת 'איש ואשתו'.

ממשיכה הגמרא ושואלת: ומניין ידעו איזו בהמה נעברה בה עבירה ואיזו לא? ומתרצת: "שהעבירן לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתו - בידוע שלא נעבדה בהם עבירה, וכל שאין התיבה קולטתו - בידוע שנעבדה בה עבירה".

"אמרתי לרבי חיים" - מספר לי רבי יעקב גלינסקי - "כי אין ספק שהבהמות שלא חטאו ראויות לשבת, אבל מה זה שייך לעניין, וכי בגלל שלא חטאו שייך בהם אישות? מה שייך לומר עליהם 'איש ואשתו'?"

"רבי חיים שמע את השאלה והשיב לי בשאלה: 'רבי יענקב למדת את הדף שם?'

"השבת: 'הרי באתי לשאול על גמרא שלמדתי, לא על מה שלא שלמדתי'..."

"אך רבי חיים בשלו: 'ר' יענקלה, למדת את דף הגמרא שם?'"

"האמת היא שלא ירדתי לסוף דעתו. מה עושים? בחדר נכח בנו, רבי יצחק שאול. הוא פנה אלי ואמר: 'אצל אבא, דף' מתחיל מלמעלה עד למטה ממש, עד למילה האחרונה הכתובה בתחתית הדף, וזה

כולל כל מה שנדפס על הדף - עין משפט, נר מצוה, מסורת הש"ס, גליון הש"ס, וכל שאר ההערות המודפסות בשולי הדף. זה נקרא אצל אבא ללמוד את הדף'..."

"והמשיך ר' יצחק שאול לבאר לי את כוונתו של רבי חיים: אבא מתכוון שבצד מובאים דברי הערוך, וזה לשונו: 'פירוש, בשביל שלא באו על שאינן מינן עשה להן כבוד וכתב להן אישות כבאדם'."

המשיך רבי יעקב גלינסקי: "אמרתי לרבי חיים: אם בהמה שמתעלה מעל בני מינה נחשבת בדרגה גבוהה יותר מסתם בהמה ומתייחסים אליה כאל אדם, אם כן אפשר להמשיך את הקו הזה גם על האדם עצמו: אפשר לומר שכאשר כשאדם מתעלה על המון העם, היחס אליו הוא בדרגה גבוהה יותר מכפי שהוא.

"רבי חיים אישר את דברי. ואז אמרתי לו: הרי התלמידים שלי בישיבה מתעלים לעומת הבחורים שאינם בישיבה, האם אני יכול לומר לתלמידים שלי שכל אחד מהם כמו רבי עקיבא איגר?..."

השיב רבי חיים: "כן, אתה יכול לומר לתלמידים שלך, כי בדור הזה כל אחד מהם הוא רבי עקיבא איגר."

המשיך רבי יעקב ושאל: "ואם התלמידים שלי הם כמו רבי עקיבא איגר, אם כן כמו מי הרב שלהם?..."

חיך רבי חיים ואמר: "אם התלמידים שלך הם כמו רבי עקיבא איגר, אתה כמו הרמב"ם..."

אמר לו רבי יעקב בבדיחותא: "הרב יכול לתת לי את זה בכתב? ... זה יעזור לי אצל הגבירים שאני מתרים עבור הישיבה..."

חלון הראווה של התורה

עד כאן הדברים שסיפר לי רבי יעקב גלינסקי באותה טיסה מרתקת. ולגופם של דברים, יש כאן חידוש נפלא:

מדברי חז"ל הללו אנו למדים שהיום, בדור הרדוד והירוד שלנו, כל בן ישיבה וכל בן תורה הריהו למעלה למעלה למשכיל; כל אחד הוא בדרגה עצומה, כי הוא מתרומם מעל דורו. אם בחור ישיבה ביחס למי שאינו בחור ישיבה נחשב רבי עקיבא איגר, הרי בחור ישיבה לעומת בחור שאינו שומר תורה ומוות - הוא כמו רש"י, או אולי אפילו כמו רבי עקיבא!

זו צורת המבט וההתייחסות שבחור הישיבה צריך להתייחס לעצמו! בן תורה צריך לדעת את ערכו, עליו להוקיר את עצמו. אבל זה מחייב אותו! אם הוא בדרגה גבוהה שכזו, הרי הוא חייב לשמור על עצמו ולנהוג בהתאם - "אדם חשוב שאני".

בני הישיבות הם חלון הראווה של התורה, הם הסמל והדוגמא כיצד יהודי צריך להיראות. כולם מביטים בהם כמי שמייצגים עלי אדמות את הקב"ה ואת התורה, כל צעד שלהם נבחן בשבע עיניים.

רוצים לקבל את לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
חדש! ניתן להירשם בכל עמדות נדרים פלוס, טופס 'דרשו'

על זה הענין היה רבי חצקל מכיר טובה לרבי שמואל הומינר, שכן אילו היה נכנס למשרד בשאלתו אודות משכורתו בשלושת החדשים האחרונים, הרי שמיד היו מגלים את הגניבה הגדולה שביצע השמש, ועל אתר היו מפטרים אותו ממשרתו

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א על מידת הביטחון המופלאה של המשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל

"תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים י"ח, י"ג)

הגאון הצדיק רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל המשגיח המפורסם בישיבת פוניבז' המעטירה, בעל "אור יחזקאל", היה אומר שעל שלשה עניינים הוא מכיר טובה להגאון הצדיק הנודע רבי שמואל הומינר זצ"ל מירושלים ת"ו, נתמקד נא כאן עתה על הענין הראשון שסיפר לנו.

פעם אחת התעכבה משכורתו של רבי חצקל בישיבה, חלפו להם כבר כמה ימים מראש חודש ועדיין לא הגיעה המלגה החודשית. היתה זו תופעה נדירה בישיבת פוניבז', שכידוע הקפיד מאד הגרי"ש כהנמן זצ"ל על תשלומי המשכורות בזמנם המדויק ושלא לאחר אף ביום אחד. מתחילה חשב המשגיח ר' חצקל שמא מקרה הוא, והמתין עוד כמה ימים, אך הכסף לא בא, גם לא לאחר שבוע שבועיים ושלוש... - לפליאתו הרבה גם בחודש שלאחריו לא הגיעה המשכורת כלל.

אולם לאחר שגם בחודש השלישי התעכבה המשכורת התעורר חשד כבד בלב הרב, כאן כבר היה ברור שמהו אינו כשורה, במשך כל שנותיו בישיבה לא היתה זכורה לו תופעה משונה שכזו, והחליט בדעתו לגשת למחרת למשרד ולדרוש במפגיע ולברר מהו הזלזול הזה בתשלומי המשכורות זה כמשלש חדשים?

דרך היושר והמוסר

ברם לאחר שהעמיק בענין והתבונן בדרכי המוסר והיושר, כדרכו בהתבוננות במתינות בכל ענייני החיים, חשב שמא יש בשאלה שכזו במשרד משום פגם בתמימות מידת הביטחון, שעליה עמל והתייגע רבות. - שכן זאת היה פשוט ומוחלט בליבו, שאין פרנסתו תלויה במשכורת זו או אחרת, ורק הוא יתברך בעצמו זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים. וכמבואר בתנא דבי אליהו (רבה פרק יג) ששליש מהיום יושב הקב"ה בכבודו ובעצמו "וזן ומפרנס ומכלכל את כל העולם כולו".

ואם כן שמא אין מידת ההשתדלות מחייבת לחקור ולברר את סיבת התעכבות הצ'קים, ולאחר שכבר עשה ההשתדלות מצידו בעצם קבלת משרת המשגיחות בישיבה, הרי עליו לקיים מקרא ככתבו

"תמים תהיה עם ה' אלקיך - ולא תחקור כו". שהרי זאת ידוע שמדרגת חובת ההשתדלות שבמצות הביטחון תלויה תמיד בדרגת לב הבוטח, שככל שביטחונו חזק יותר מספיקה לו השתדלות מועטה יותר. [עיי' בסה"ק "דגל מחנה אפרים" (פרשת בשלח) בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע, שהדבר תלוי במהות 'הבוטח-המבטיח-והמובטח' עי"ש].

החליט אפוא ר' חצקל שעל ענין חשוב כזה צריך לעשות 'שאלה' אצל הגאון הצדיק רבי שמואל הומינר זצ"ל, שהיה ידוע בגדולתו וגאונותו, ובידיעתו הברורה והבהירה בכל ענייני מוסר ומידות, ובעיקר בדבקותו במידת האמונה והביטחון בתמימות, שאף חיבר ספר מיוחד מקיף ויסודי במידה זו הנקרא "מצות הביטחון", ובו בחר ר' חצקל בתור 'הפוסק' בהלכות ביטחון.

לא חס ר' חצקל על הזמן ועל הממון, של נסיעה קשה כבימים ההם מבני ברק לירושלים, שנצרך לנסיעתו בשלושה אוטובוסים, מבני ברק לתל אביב, ומשם לירושלים, ומשם לבתי נייטין לביתו של ר' שמואל. ר' שמואל שמע את השאלה בקשב רב, ולאחר שיקול הצדדים פסק שאף כי לאנשים רגילים אין נראה שתחשב שאלה שכזו כפגם בתמימות הביטחון, ואם המשכורת מתעכבת יש לגשת למשרד ולברר את סיבת האיחור. אבל במדרגה שלך, בתור משגיח בישיבה המרבה לשוחח בוועדים' עם התלמידים על התמימות ועל השלמות מצות הביטחון, בדרגות כאלו יש לחוש שגם זה ייחשב מעט פגם בתמימות הביטחון, ועדיף אם כן בשב ואל תעשה.

ובכן אל תשאל כלום, 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', אל תחקור כלום ותבטח בהשם יתברך בענין הפרנסה, ולא בשום מבטח אחר זולתו.

הלוואה שלא מדעת

לא עברו כמה ימים והנה מגיע שמש הישיבה לביתו של ר' חצקל ובידו שלושת המשכורות של החדשים האחרונים בשלמותם. הוא התנצל מאד וביקש סליחה ומחילה על האיחור, וסיפר לפניו את השתלשלות הענין: שמצד הישיבה היו הצ'קים מוכנים בזמנם ובמועדם בכל שלושת החדשים, כפי הסדר הרגיל בכל חודש. ואכן קיבלתי את המעטפות במשרד הישיבה, כדי למסור אותם לרב כמו את שאר משכורות אנשי הצוות.

אבל בעמדי כעת לפני חתונת בני ונצרכת דחוף למעט ממון, ובהיותי מכיר את תכונתו ועדינות נפשו של כבוד הרב הצדיק, שמסתמא כשיראה שהמשכורת מתמהמהת לא יגש מיד אל המשרד לברר אודותיה... לכן הרשיתי לעצמי לדחות מעט את העברת הצ'ק אל הרב, והשארתי אותו בינתיים לעצמי... על מנת לשוב ולשלם כשאשיג את המימון... - כך נהגתי בשלושת החדשים האחרונים, ודחיתי את תשלום הפירעון מיום ליום, עד שכעת ברוך ה' השגתי הכסף, ובאתי מיד לפרוע החוב ולשלם את המשכורות.

המשגיח הצדיק מחל לו על האיחור בלב שלם, ועודדו וחיזקו לשום תמיד מבטחו בה', ולא להניח הדאגה לכרסם אל הלב, כי היא הורסת כל שלוות החיים, ונוטלת חייו של אדם. ובדאי יעמוד השם יתברך לימינו בתור השותף השלישי שבשידוך (קידושין ל:), ויסייעו להשיא את בנו בכבוד.

ועל זה הענין היה ר' חצקל מכיר טובה להר"ר שמואל הומינר, שמנע ממנו את הברורים במשרד. שכן אילו היה נכנס למשרד בשאלתו אודות משכורתו בשלושת החדשים האחרונים, הרי שמיד היו מגלים את הגניבה הגדולה שביצע השמש, ועל אתר היו מפטרים אותו ממשרתו, והיה נשאר מחמתו ללא עבודה, והרי טפלא תליא ביה, והוא כעת לפני חתונת בנו ונצרך ביותר למשרה זו. וכמה צדקה תשובתו של רבי שמואל, שעליו לשבת בתמימות האמונה השלמה, ולא לחקור כלום.

תמים תהיה עם ה' אלקיך!

סטירת לחי מצלצלת

עוד מובא בגיליון 'טיב הקהילה' מה שמספר הרב צ.ג. משגיח בישיבה קדושה, מעשה שהיה עמו:

תלמיד שהגיע לבקר אותי ביקש ביציאתו ברכה. ברכתי אותו באהבה בכל מילי דמיטב ופרטתי את הברכות והוא ענה אחריהן אמן. כאשר ברכתי אותו בממון הוא ענה אמן חזק יותר מכל האמנים שענה עד

כה. נתתי לו מוסר ואמרתיו לו שהייתי שמח אם היה עונה אמן חזק על הברכות הרוחניות, ואמן חלש יותר על הדברים הגשמיים או לפחות באותו חוזק. הוא קיבל את המוסר והלך לדרכו.

בהמשך היום הייתי זקוק לסכום כסף, והתקשרתי לאחותי אם יכולה להלוות לי אבל לא היה לה. בינתיים התעטפתי בטלית והנחתי תפילין רבינו תם, ובקשתי מה' שישלח לי ממון. לא חלפו רגעים אחדים ונכנס יהודי שהחזיר לי חוב אבוד של סכום גדול מאוד. שמחתי בקבלת הממון שמחה גדולה ועצומה.

באותו רגע קבלתי סטירת לחי מהמחשבה 'שהנה אני שמח בכסף שקבלתי הרבה יותר ממה שאני שמח מהנחת הטלית והתפילין ואני עוד נותן מוסר לאחרים?!' לא יכולתי להירגע מהצביעות שלי ועליתי לביתו של רבי ומורי הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א והצעתי בפניו את מבוכתי הגדולה.

אוצר ענק

הוא חיך והסביר לי את שורש הבעיה ואמר: 'כסף' זה בלשון כיסופים שאדם כוסף לממון, מכיוון שעם כסף רוכשים כל דבר שהאדם זקוק לו, בין אם זה אוכל או דירה או מלבוש וכו'. אז כל אחד שמח כשנותנים לו כסף כי הוא מבין שזה בשבילו והוא יכול להנות מזה. אבל טלית ותפילין או שאר מצוות, אנשים חושבים שהם עושים טובה לבורא ולא מבינים שזה צורך שלנו עבורנו ובשבילינו ולכן אנו פחות שמחים.

אבל מי שמבין שבקיום המצוות הוא נהנה בעולם הזה ושולח אוצר ענק לעולם שכולו טוב הוא ישמח וירקוד על כל מצווה ומצווה כמוצא שלל רב. עוד הוכיח לי הרב שאם יתנו לאדם מיליון דולר להעבירם לאדם אחר, הוא לא ישמח בזה בדיוק כמו הדוור שמעביר מכתב שבתוכו צ'ק שמן, רק כשאדם יבין שהוא המרוויח הגדול אז יהיה בשמחה.

הוסיף הרב לספר על אותו אחד שבשואה עבד במסילות הברזל וגרם בכוונה לאחת הרכבות להיתקע ומאות יהודים ברחו בזכותו והתפזרו ביערות וקיבלו את נפשם לשלל. כאשר חזר לצריף ראה שגנבו לו את הלחם שהחביא לעצמו והצטער בחושבו, זה השכר על המצווה?! ואז כעבור זמן תפס את עצמו ופצח בריקוד. ואמר לעצמו: "לא די לך בזכות שה' זימן לידך להציל מאות אנשים ואתה עוד רוצה לחם?!"

הודיתי לרב והלכתי לישיבה למסור שיעור, והנה זה פלא, בחור בשיעור שואל כיצד אפשר לשמוח במצוות?! הייתי המאושר באדם ומסרתי את כל השיעור שעכשיו קבלתי לכל המאה ועשר בחורים בשיעור!!!

(טיב הקהילה - שופטים תשפ"ג)

ללמוד במתינות, ביסודיות ובעיון קל
'עמוד היומי' - ללמוד בקצב שלך ולדעת את הש"ס עם עיקרי המפרשים

פעם אחת אמר לידידו שהתעתד לנסוע לווינה, שיבדוק עבורו אם אפשר לקנות שם משקפיים מסוימות. שאלו ר' הרשל, איזה משקפיים אתה מחפש שם שאין יכולים למצוא כאלו כאן

אב"ד סאנטוב הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א,
על חשיבות ההתבוננות והשמחה במעלות הזולת

פון חיזוק", שזקיננו הגה"ק בעל "תורת מרדכי" מוויזשניץ זי"ע, כל פעם שפגש את אביו של אחד הבחורים שלמדו בשיבתו, היה ניגש אליו ואומר לו מעלה מיוחדת שראה אצל בנו, בדרך כלל איזה דבר טוב שראה על ה"שעות צעטל" (פתקה עם סיכום שעות הלימוד הרצופות, שמגישים הבחורים לרבי אחת לתקופה) שהגיש לפניו כנהוג, ושיבח בפני האב את בנו.

ואף שלפעמים כשקיבל הרבי באותה שבוע את ה"שעות צעטל" מהבחור היה הרבי נותן "פסק" להבחור על מיעוט השעות בשבוע זה בלימוד התורה, אבל בפני האבא, היה הרבי מוצא כבר איזה "שעות צעטל" ישן מתקופה קודמת שהיה טוב, כך שיהיה המעלה מעלה אמיתית (וכידוע שהרבי היה איש אמת, ראה בזה בגליון "נועם שיח" פ' תצוה תשע"ד מס' 18), ומרבה בשבח הבחור להנאות את אביו ולהשביעו מטוב פרי ביכוריו, וכמו שאמר הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, "שנראה" כל אחד מעלת חברינו, הרבי כבר דאג לראות איזה מעלה...

ועוד סיפר לי הנ"ל, ששמע ממקור ראשון, שבאחת הפעמים שהבהילו את הרבי בבהילות לבית החולים, בעת שהכניסו אותו בפנים, הבחין הרבי שאביו של אחד הבחורים שלומדים בשיבתו נמצא שם, למרות מצבו של הרבי וחולשותו הרבה, ביקש הרבי שיקראו לאבי הבחור, והרבי הרבה בשבח מעלתו של בנו הבחור שלומד בשיבתו ומרים את קרנה, עד שראה את פני האב קורנים

מעשה בבחור הלומד באחת הישיבות הקדושות בארה"ק, שמלבד שלא ישב ולמד כשאר הבחורים, היה כסדר מפריע לשאר הבחורים ומתחצף למגידי השיעורים, כך, שמזמן לזמן היה משולח ועומד מן הישיבה - לרווחת תלמידי הישיבה.

בליל ל"ג בעומר תשפ"א, קיבל ה"מגידי שיעור" שיחת טלפון בה נאמר לו כי נשמת הבחור עלתה בסערה השמימה בשריפה הנוראה אשר שרף ה'...

כמובן שמרוב הלם ותדהמה נעתק הדיבור מפיו של ה"מגידי שיעור", וכשון סערת רוחו "נפל" בלבו שעליו להתחיל להכין 'הספד' מרורים לקראת ההלוויה רוויה היגון אשר תיערך למחר. אך לאחר שבמחשבה ראשונה לא מצא שום מעלה על הבחור המנוח, על כן החל להעמיק במחשבותיו, אולי מכל מקום ימצא איזה מעלה ושבח.

ואכן אין דבר העומד בפני הרצון, ולאחר שפשפש - מצא, שבחודש אלול לפני כשנתיים ימים התפלל פעם אחת בהתלהבות, ובשובי"ם דאשתקד קם שני ימים רצופים קודם זמן קריאת שמע הראשון, ולפני מחצית השנה שאל בשיעור קושיא הגונה על הנלמד, וכך הצליח ללקט 'עשרה מעלות' על הבחור המנוח... ובעוד שהוא שקוע ומתבודד במחשבותיו, נפל צער גדול בליבו: מי יודע, אם הייתי אומר לו 'מקצת שבחיו' ושלל מעלותיו בפניו, הרי היה זה מוסיף בו כח ואומץ להתגבר ולהתחיל ללכת על דרך המלך.

והנה כשעתיים לפני כניסת השבת (ביום ל"ג בעומר אחה"צ) התקשרו להודיע לו כי טעות חמורה חלה כאן - בא הרוג ברגליו, הבחור חי ונושם לאורך ימים ושנים טובות...

כלי אומנות

הגה"צ רבי ישראל סלנטר זצ"ל אמר פעם, כי מי שאינו מכיר את מעלותיו, מצבו חמור ממצבו של זה אשר אינו עומד על חסרונותיו, שכן מבלי להכיר במעלות בהן חננו ה' יתברך, לא יוכל האדם לעולם להביא לידי מימוש ולהוציאן מן הכח אל הפועל.

ועוד התבטא פעם רבי ישראל ואמר, כי תלמיד שאינו מכיר את כשרונותיו, הרי הוא כאומן שאינו מכיר את כלי אומנותו ע"כ.

מעלה ישנה

סיפר לי הרה"ג רבי מאיר ברוך שטיין שליט"א מח"ס "דער קוואל

אמר לו ר' מרדכי חנא, אני מחפש כבר זמן רב אולי שם בווינה תוכל לקנות משקפיים שיוכלו לראות בעדם את מעלת חברינו כמו שרואים את המעלות של האדם עצמו, ושיוכלו לראות בעדם את החסרונות העצמיים כמו שאפשר לראות בעדם את החסרונות של השני...

הקללה והברכה

שמעתי מאת הרה"ג רבי אלי' צבי שפיצער שליט"א אב"ד קהילת "אור החיים" בבארא פארק, שפעם אמר לו כ"ק מרן אדמו"ר מסטוטשין זי"ע, שישתדל לומר כל יום את תפילת הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע "שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם". ואמר הרבי על עצמו, שהוא אומר אותו מידי יום ביאמו, ואכן מרגיש שזה עוזר לו...

עוד סיפר הנ"ל, שבעת שבנה הרה"ק מסקווירא זי"ע את "שיכון סקווירא" באמריקא, היו שני אנשים בממשלה שם - יהודי ולהבדיל גוי - שהם התנגדו לתוכנית בניית העיירה, והם עיכבו את בנייתו, וכמה שעשו השתדלות לרכך את לבם ולהטותם לטובת בניית העיירה, עלה הדבר על שירטון ולא עלתה הדבר בידם.

פעם התאונן אחד ממקורבי הרבי, ואמר ברוב התמרמרות "ילמדנו רבינו, איך אפשר לדון את היהודי הזה לכף זכות, והלא הוא רשע מרושע", אמר לו הרבי "מ'דארף הארווען און הארווען און הארווען" [צריכים להתייגע ולהתייגע ולהתייגע]...

ומטו בשם צדיקים, שלכך נאמר במשנה הלשון "הוי דן את כל' האדם לכף זכות", ולא אמרו סתם "הוי דן את האדם לכף זכות", שבדווקא אמרו כן להורות ש"כל" סוגי האנשים, גם הרשע שמפריע לך על כל צעד ושעל - גם אותו הוי דן לכף זכות - לא משנה מי הוא האדם הזה...

לאחר זמן אמר הלה להרבי, שצריכים לקלל את המפריעים האלו כדי שכבר יוכלו להתחיל לבנות את העיירה. כשהרבי שמע את דבריו הוא ממש הזדעזע, ושאל אותו "מה אמרת? לקלל? איך אפשר לקלל יהודי?! - בשלמא את הגוי, ניחא, אבל יהודי? - אם הוא ירד מהכסא, אזי בין כך כבר לא יהיה לו שליטה"...

ואכן צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וכמו שנאמר (איוב כ"ב, כ"ח): ותגזר אומר ויקם לך, ולאחר כמה ימים הגיעה הידיעה המשמחת, שהגוי הזה התפגר בשעה טובה, והיהודי הורידו אותו ממדרגתו, ואז התאפשר מיד בניית "שיכון סקווירא" העומד בתפארתו לשם ולתהילה עד היום הזה...

'לראות' מעלות

בספר "אמרות טהורות" (דברות קדשו של הגה"ק מראחמיסטריווקא זי"ע, פ' קרח) מביא דבר נפלא, ידוע תפילתו הנוראה של הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע - "תפילה קודם התפילה" - בה מבקשים ומתחננים, "שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם".

ולכאורה איך שייך לבקש כזה בקשה, הלא הוא רואה במציאות חסרון מסוימת אצל חברו, והרי זה מציאות - הוא רואה, איך שייך לבקש שלא יראה, אלא, בפשטות יש לומר, שמבקשים שלא נבוא

**ידוע תפילתו הנוראה של הרבי
רבי אלימלך מליזענסק זי"ע -
"תפילה קודם התפילה" - בה
מבקשים ומתחננים, "שנראה כל
אחד מעלת חברינו ולא חסרונם".
ולכאורה איך שייך לבקש כזה
בקשה, הלא הוא רואה במציאות
חסרון מסוימת אצל חברו,
והרי זה מציאות - הוא רואה,
איך שייך לבקש שלא יראה**

מאושר למשמע הדברים הטובים אודות בנו, ורק אח"כ המשיכו לקבלת הטיפול בבית החולים...

מקום תפילה

מסופר שחסיד אחד השיח את צערו בפני הרה"ק בעל "נתיבות שלום" מסלונים זי"ע ואמר להרבי, רבי קדישא, כבר שנים רבות שיש לי רצונות ושאיפות להתחזק בעבודת ה', ולעלות מעלה מעלה, אבל כשמגיע הזמן לקיים את הקבלות הטובות שקיבלתי על עצמי, ולהוציאם "מן הכח אל הפועל", זה מגיע לי בקשיים עצומים ומאמצים מרובים, ועל פי רוב היצר הרע מתגבר עלי ובפועל אינני מקיים את כל הקבלות טובות שקיבלתי עלי.

החסיד הוסיף במרירות ואמר להרבי: אני חושש, שלאחר פטירת לאחרי ימים ושנים טובות יחרטו על המצבה שלי "פה נטמן בעל השאיפות", כי כל השנים במשך ימי חיי שאפתי להגיע למדרגות גבוהות ורמות בעבודת ה', אבל למעשה לא הוצאתי מן הכח אל הפועל שום שאיפה ושום קבלה, ונשארתי בידיים ריקות...

הרבי ה"נתיבות שלום" שמע את דבריו, ואמר לו: אדרבה, אילו הייתי מבקר בבית החיים ונתקל במצבה שכזאת, שכאן נטמן בעל השאיפות, הייתי עוצר שם ונעמד להתפלל...

משקפיים מווינה

מספרים על החסיד הנודע רבי מרדכי חנא פוקס ז"ל מחשובי חסידי וויז'ניץ, שפעם אחת אמר לידידו הרה"ח ר' הרשל שכטר ז"ל שהתעתד לנסוע לווינה, שיבדוק עבורו אם אפשר לקנות שם משקפיים מסויימות. שאלו ר' הרשל, איזה משקפיים אתה מחפש שם שאין יכולים למצוא כאלו כאן.

המעלה, הוא מתגבר על יצרו ועושה דברים טובים, אז בהחלט יש מה להסתכל עליו ולהחשיבו על כך...

אוהב חסרונות

הרה"ק רבי גרשון חנוך מראדזין ז"ע היה אומר, הנני אוהב אדם שהוא מלא חסרונות יותר מאדם שהוא מלא מעלות, לפי שכשאומרים על אדם שיש לו הרבה מעלות, מה אומרים עליו, אומרים עליו שהוא שומר שבת ואוכל דברים רק עם הכשר ויש לו מזוזה בביתו, ואילו כשאומרים על אדם שיש לו חסרונות מה אומרים עליו, הוא אינו הולך כל יום למקוה, הוא לא מגיע בזמן לתפילות, הוא אינו מדקדק על כל המנהגים המקובלים.

ולכן, היהודי הזה שאומרים עליו המעלות, הכוונה הוא שיש לו מעלות אלו ותו לא, הוא אוכל כשר ושומר שבת ויש לו מזוזה, אבל יותר מזה אין לו כלום, אכן האדם הזה שאומרים את החסרונות שלו, אז מה אומרים עליו, שיש לו כמה חסרונות שהוא לא הולך למקוה ומאחר לתפילה וכדו', אז אפילו שבעצם הוא צריך לתקן דברים אלו, אבל סוף סוף נשמעים אנו שהאדם הזה חוץ מחסרונות אלו הוא מלא במעלות ומדות טובות, ולכן אמרתי שהנני אוהב אדם עם חסרונות יותר מאדם עם מעלות...

ה'ציון' של ה'נועם אלימלך'

לאחר מלחמת העולם השנייה, כאשר גבולות פולין היו סגורים, אין יוצא ואין בא, והגישה לציונו של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק ז"ע הייתה חסומה, פנה פעם אדם אחד אל הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן ז"ע והתאונן בפניו, בימים עברו היה הציון הקודש בליזענסק לתל תלפיות ורבים היו משתטחים שם להיזכר

בדבר ישועה ורחמים, ועתה שממו הדרכים

אולם הרבי השיב, קבר נקרא גם "ציון", והוא מלשון זכירה וסימן, ואם אמנם אין באפשרותנו להגיע לציון הרבי רבי אלימלך, אולם עדיין יש לנו אפשרות להתקשר אליו באמצעות התפילה שחיבר, ובקיום הדברים שכתב בה "שנראה במעלת חברינו ולא חסרונם", ובמדה זו נשאר זכרונו הטוב של הצדיק חקוק בלבבותינו.

(נועם שיח' בהעלותך תשפ"ה)

לידי כך שאנו רואים אצל חברינו חסרון, אלא נראה אצלם רק מעלות.

אך במחשבה עמוקה יש לומר שכוונת התפילה היא כך, "שנראה מעלת חברינו" - "שנראה" - מתפרש גם במשמעות של מציאת חן, מלשון "רואה אני את דברי אדמו"ן" (מסכת כתובות י"ג, ג'), וכך שגור בפי העולם שאומרים "נראה לי", והנה, לפעמים יש אדם שהוא "נהנה" לראות חסרון אצל חבריו, פשוט "מוצא חן בעיניו" למצוא ולראות חסרון אצל השני, ולכן אנו מתפללים על כך ומבקשים "שנראה" מעלת חברינו, שההנאה שלנו תהא מהמעלות של השני, ולא מהחסרונות שלו...

ברום המעלה

והנה, כשמתבוננים במה שהתורה מספרת לנו (בפרשת קרח), רואים שכל מחלוקתו של קרח על משה נובעת משורש רעה זו. ומסופר על הרה"ק ה"בית אהרן" מקארלין ז"ע שאמר פעם לאדם אחד שהיה נהנה למצוא חסרונות ודברים רעים אצל השני, ואמר לו הרבי, אתה יודע מה ההבדל בינך לביני, כשאתה מסתכל על בן אדם, אתה רואה אותו ברום המעלה, אתה רואה לפניך אדם חשוב עם הרבה מעלות, ולכן כשאתה רואה שהאדם עשה פעולה טובה, אין אתה מתפעל מכך כלל, שכן הינך חושב לעצמך אדם חשוב זה ברום המעלות לו יאה לעשות דברים טובים, עשיית המעלה כלל אינה חידוש כלפיו, כי הלא הוא אדם מלא מעלות ומדות טובות, ולכן כשאתה רואה אותו עושה דבר רע חלילה, אפילו אם זה דבר קטן, הוא כבר לא שווה אצלך לכלום, ואתה כבר רואה אותו כאדם שלילי וגרוע.

אמנם אני - אומר הרבי, אני לא מסתכל על כל אדם שהוא ברום המעלה, אני לא רואה כל אדם לפני שהוא האדם החשוב ביותר בעולם, ולכן אני לא מתפעל כל כך כשהוא נכשל ועשה דבר רע, כי אצל אדם שאינו כל כך ברום המעלה, זה לא דבר זר שהיצר יפתחו לעבור איזה עבירה, אמנם כשהוא עושה איזה דבר טוב, אני רואה בו מעלה מיוחדת ומדה טובה, אני מסתכל עליו באור חיובי ביותר, כי אפילו האדם שאינו כל כך מושלם, שהרי לידי איננו ברום

תמיד רצית לזכור

ולדעת את מה שלמדת?

מצטרפים למבחני 'דרשו'. לחזור, לשנן, להבחן, לדעת!

1,200 מוקדי מבחן חודשי ברחבי הארץ והעולם.

לפרטים והרשמה גש לעמדות 'נדרים פלוס'

"נשארתי עם תחושה לא נעימה. דאגתי לו, קרה לו משהו? מה הוא מתחמק כל כך מלדבר איתי? אולי הוא באמת מיהר, אבל מה יכול לגור ליהודי להתחמק כך מפגישה עם חבר נעורים שלא ראה כבר זמן רב???"

מה קורה כשהמלמד הופך למפקח של עצמו, ומגלה שהעמידה בהספק שהוא עצמו דורש, היא בלתי אפשרית?

הרב עמרם בינעט

"שִׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ" (דברים ט"ז, י"ח)

שמעתי פעם אמרה מאוד חזקה על הפסוק הפותח את פרשתנו: "יהודי צריך להיות השוטר של עצמו כאילו הוא לא היה השופט, ולחיות השופט של עצמו כאילו הוא לא היה השוטר", ונסביר את זה עם מעשה ששמעתי מאחד מידידי.

"במשך שנים הייתי מלמד בחיידר", הוא מספר, "מדובר בחיידר ששם דגש חזק על הספקים. היה מעלי מפקח, שהיה בודק מה ההספקים שאני מלמד וכמה אני צריך להספיק מדי שבוע כדי לעמוד ביעד השנתי שהוא חלק מהיעד הכולל של סך כל שנות הלימודים בחיידר.

"זה לא היה קל, אבל הפיקוח היה חזק והדוק. המפקח עמד על כך שניצמד להספק הנדרש, ולכן עשיתי 'שמיניות באוויר' כדי לעמוד ביעדים שנקבעו. ברירה אחרת לא היתה לי.

"אחרי מספר שנים, אותו מפקח נאלץ לעזוב מסיבות שונות, ואיכשהו מצאתי את עצמי יושב במקום שלו. פתאום אני המפקח שדואג שכל המלמדים יעמדו בהספק הנדרש. גם המשכורת שלי השתדרגה בהתאם.

"האמן לי", הוא מספר, "עשיתי את העבודה בלי שום בעיה. כמו שאני עצמי הצלחתי במשך שנים לעמוד בהספק, כך גם דרשתי עכשיו מהמלמדים האחרים כולל זה שהחליף אותי בתפקיד, לעמוד בו.

"אבל המלמד שהחליף אותי לא התאים לתפקיד, וכך נוצר מצב שאחרי חצי שנה הוא פשוט עזב את ההוראה, באמצע שנת לימודים. המנהל חיכך בדעתו ולבסוף החליט לבקש ממני לעשות את העבודה הכפולה, גם להיות מלמד בכתה וגם המפקח של כל החיידר. לשם כך גם קיבלתי העלאה נוספת במשכורת...".

או שופט, או שוטר

"עד מהרה גיליתי שקשה לי מאוד לעמוד בהספק", הוא מודה בשפל קול... "נופתי בעצמי, דרשתי מעצמי יותר, אבל זה לא עבד. "פעם היה לי איזה סיפור חזק שהייתי חייב לספר לילדים וזה לקח רבע שעה, פעם אחרת היה זה ילד ששאל שאלה גאונית ומאחר והוא ילד עם ביטחון עצמי רעוע למדי ניצלתי את זה כדי לשבח

אותו באריכות... בקיצור, הסתיים שבוע שבוע ואני בפיגור, עוד שבוע והפיגור רק הולך וגדל...

"אחרי כמה חודשים חזרתי למנהל ואמרתי לו שזה לא עובד ככה. אני מאוד מודה לו על האימון שנתן בי, אבל לא הייתי ראוי לו. אני לא מסוגל להיות גם מפקח וגם מלמד.

"שאל אותי המנהל, אבל הרי היית מלמד מוצלח במשך שנים, כמו כן היית מפקח מוצלח במשך חצי שנה, למה אתה לא יכול???"

"אמרתי לו, אני יכול להיות מפקח של אחרים, או להיות מלמד שעובד תחת פיקוח של אחרים. אבל להיות המפקח של עצמי, זה בלתי אפשרי!!! אני לא יכול לדרוש מעצמי בתוקף, כשאני עצמי הוא זה שמבין שעכשיו יותר חשוב לספר סיפור או לשבח ילד ששאל שאלה טובה...".

קשה ליישם

הסיפור הזה, ממחיש היטב את המושג של 'שופטים' ו'שוטרים', והחלוקה שצריכה להיות ביניהם. כשאדם שופט את עצמו, הוא צריך לשפוט את עצמו כאילו הוא שופט מישהו. כמה שעות יש ביממה, כמה אתה יכול להספיק בזמן הזה? למה אתה לא מנצל את החמש דקות האלו שאתה 'שורף' כל בוקר לפני התפילה? למה אתה מרשה לעצמך לבזבז שעה שלמה מדי ערב בקריאת עיתונים ושאר הבלים, במקום לספר לומר עם הילדים שלך קריאת שמע

ולספר להם סיפורי צדיקים לפני השנה???

אבל אז מגיע השלב שבו צריך ליישם את ההחלטות האלו, וחלק מהן קשות לביצוע. מה לעשות שהיום העיתון מעניין במיוחד כי בדיוק היתה תקיפה רצינית באיראן?? או כל תירוץ אחר... זה כבר הופך להיות הרבה יותר מורכב.

בשלב הזה תפקידו של האדם הוא לשכוח מזה שהוא עצמו היה השופט שנתן את ההוראה, עכשיו הוא צריך להיות השופט שמבצע פקודות 'על אוטומט', בלי לחשוב אם זה חיוני ואם זה נצרך, אלא פשוט, כי כך הורה השופט!

הפתעה בחנות

יום לפני שכתבתי את המאמר שלפניכם, נשלחתי על ידי נוות ביתי לקנות כמה מוצרים בחנות של כלים חד פעמיים, השוכנת בקרבת ביתי.

נכנסתי לחנות והופתעתי למצוא שם יהודי נכבד, אדם תורני המוכר בסביבה כתלמיד חכם בעל משרה מכובדת, כשהוא עומד ליד עגלה ומעמיס כלים חד פעמיים הכי יפים והכי מכובדים. הוא השווה בין צלחות, והתאים את צבע המפיונים. ניסיתי להתחמק ממנו שלא יבחין בכך ש'תפסת' אותו במשימה כל כך לא מכבדת. וכי בבית שלו לא יודעים שהוא תלמיד חכם נכבד, שלא אמור לבצע שליחויות מהסוג הזה???

אבל הוא הבחין בי, וניגש אלי בשמחה גלויה... הושיט לי שטר של 100 שקלים, ואמר לי "טוב שפגשתי אותך, אני רוצה לתת את הכסף הזה לחברת התהילים שלך 'ענני', יש לי היום חג מאוד מיוחד.

חג? איזה חג יש לך? שאלתי אותו בתמיהה, והוא השיב לי שהבן שלו זכה לסיים ב"ה חצי ש"ס, לכן הוא עושה לו בבית סיום חגיגי, הזמין את כל הילדים הנשואים והלא נשואים, החתנים והכלות, הנכדים והנכדות, כולם באים לסעודה גדולה, ומרוב התרגשות הוא יצא בעצמו לקנות את הכלים החד פעמיים, כדי שיהיה הכי יפה והכי מכובד שאפשר!

"אתה יודע מה?", הבריק לפתע רעיון במוחו, "אולי תבוא באמת לסעודה החגיגית, ותאמר כמה דברים על הנושא הזה של סיום מסכת, וסיום חצי ש"ס ודרך בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול וכו'...".

בשמחה רבה, השבתי לו, אתה גר ממש ליד, אין שום בעיה, אקפוץ לומר כמה מילים, אבל תגיד לי רק בן כמה הבן שלך שמסיים חצי ש"ס שאדע כמה להתרגש. הוא בן 30? 25? אולי 22???

"לא לא", השיב האב המאושר, "הוא בן 14!".

אה, בן 14 השבתי כשההתרגשות שלי די פוחתת וחוסר האיוון תופס את מקומה. כבר סיים חצי ש"ס. יפה מאוד...

"אני רואה שאתה לא מאמין", אמר לי האב, "אז יש לי הצעה בשבילך, תבחן אותה! אני לא מבטיח שהוא שולט בכל המסכתות שלמד במאת האחוזים, אבל אתה תראה שיש לו מושגים בכל אחת מהמסכתות שלמד, הוא למד היטב, ובעז"ה עוד יחזור וילמד אותן שוב עד שיידע את הש"ס כולו!".

בגיל 34 ...

יש לי כלל, שאני משתדל מאוד לא להכין את עצמי לפני שאני מדבר באירועים מהסוג הזה. אני נותן לקב"ה לסדר לי את השיחה ועל פי רוב כשאני כבר בדרך למקום שבו אני מדבר, כבר נכנס לי רעיון על מה לבסס את השיחה, וכך עשיתי גם הפעם בסייעתא דשמיא.

הגעתי לביתו של היהודי בשעה הנקובה, התקבלתי בקבלת פנים חמה מאוד, זה היה אירוע משפחתי ואני הייתי האורח היחיד, כך שהתרגשו לכבודי והגישו לי במהרה את מיטב התופינים ומהעדינים שהוגשו לשולחן, ואכן לא היה להם במה להתבייש. ניכר היה עליהם שהם מאוד שמחו עם ההישג העצום של הבחור הצעיר שישב ליד אביו בראש השולחן ופניו זרחו באושר.

ניגשתי ישר לעניין, וסיפרתי להם סיפור ששמעתי שלושה שבועות קודם לכן, מפיו של ידידי הרה"צ רבי ישראל טטווערסקי, חתנא דבי נשיאה של מורי ורבי האדמו"ר מויזשניץ בית שמש שליט"א.

וכך הוא מספר: "לפני כ-15 שנה, בעת שלמדתי בישיבה גדולה מאור עינים' - רחמסטריווקא בירושלים עיה"ק, היה לי חבר טוב, שהיה לו רקע דומה לשלי. אני נכד של צדיקי בית טשערנאביל וצדיקי בית ויזשניץ, גדלתי במונסי שבארה"ב כחסיד ויזשניץ, ולמדתי בישיבת רחמסטריווקא בירושלים. החבר שלי גם הוא היה חסיד ויזשניץ תושב חו"ל, שלמד איתי ביחד בישיבה בירושלים. מטבע הדברים, כשני חסידי ויזשניץ ותושיב חו"ל, התיידנו מאוד.

"ביום מן הימים מגיע אלי החבר בהתרגשות גדולה. "בגיל 34 אני מסיים את כל ארבעת חלקי השולחן ערוך", הוא מספר לי. "הסתכלתי עליו בפליאה גדולה... על מה אתה מדבר? אנחנו בקושי בני 18, מה אתה מספר לי מה יהיה כשתהיה בן 34, ולמה החלטת דווקא על גיל 34 ולא גיל 30 או 35???"

"הוא הסביר לי שבימים האחרונים הוא הכין תוכנית ללימוד כל ארבעת חלקי השולחן ערוך, הוא שאל אברכים שלומדים שולחן ערוך כמה זמן לוקח להספיק כל סימן בממוצע, ועשה לעצמו תוכנית מאוד מסודרת לכל ארבעת חלקי השולחן ערוך, התוכנית שלו מתפרסת על פני 15 שנה קדימה, ולפי החשבון שלו הוא יסיים את השו"ע בגיל 34, הוא ידע לומר לי אפילו את התאריך המדויק מתי זה יקרה..."

"נענעתי לו בראשי. נו נו, שיהיה בהצלחה. הלוואי שתצליח, והלוואי שגם אני אזכה. מה עוד אני יכול לומר על כזאת תוכנית גרנדיוזית ושפנתית..."

"עד מהרה שנינו התחתנו, אני באתי לגור כאן בבית שמש, והוא עבר להתגורר באחת ממדינות אירופה, ומאז לא יצא לי לפגוש אותו כמעט".

חלום שהתגשם

"לפני תקופה פגשתי אותו כאן בארץ. אמרת ר' משה, זה אתה? כמה שנים כבר לא ראיתי אותך, באת לבקר בארץ? "הוא היה מאוד מאוד לחוץ. "או, שלום, אני שמח לראותך, אבל אני ממש מתנצל אין לי זמן לדבר איתך אפילו לא חצי מילה. נדבר פעם אחרת", כך אמר ומיד המשיך לדרכו.

אחרי חצי שעה ירד הבחור למטה, לבית מדרש, וראה את השמש עומד במרכז, מסביבו הרבה בחורים ששואלים אותו שאלות, והם מתפלפלים בדברי תורה, רשב"א, קצות החושן, במלוא הברען

מגיד המישרים רבי מאיר צימרוט שליט"א, עם מסר מיוחד לתחילת הזמן בהיכלי הישיבות הקדושות, ולכל עת מצוא

”ידינו לא שפכו את הדם הזה ויעניינו לא ראו” (דברים כ"א, ז')

רש"י הביא את דרשת חז"ל: "וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא: לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה". זקני בית דין אומרים: מילא אם לא היינו מלווים אותו, ולא נותנים לו צידה לדרך - אפשר לומר שאולי יש לנו חלק בהריגתו. אבל מאחר ועשינו את שלנו, ליוונו אותו ונתנו לו צידה לדרך, אי אפשר לומר שיש לנו חלק בהריגתו.

נשאלת השאלה: כמה היא מצות לוויה? ארבע אמות! סך הכל שני מטר. את כל הדרך הארוכה אחר כך הוא הלך לבד, ושם, בהמשך הדרך, רצחו אותו. מה עוזר מה שזקני בית דין מלווים אותו שני מטר ונותנים לו קצת אוכל לדרך, למנוע את הרציחה? מבאר המהרש"א: אדם שמקיים מצות לוויה ומלווה את השני ארבע אמות, בורא מלאך קדוש. המלאך הזה ממשיך ללוות אותו עד סוף הדרך, ובכוחו לשמור עליו.

תעצומות נפש

הסבא מקלם זצ"ל אומר תרוץ אחר: אדם שלא מלווים אותו מרגיש מוזנח, הוא לא מעניין אף אחד. כיון שכך, כשהוא נתקל ברוצח, אין לו את תעצומות הנפש להילחם נגדו.

אדם שמלווים אותו, נותנים לו צידה לדרך, גם אם המדובר הוא בסך הכל על שני מטרים, אבל זה נותן לו את ההרגשה: 'אני חשוב. אני שווה משהו!' זה נוסף בו עידוד וכוחות נפש לעמוד כנגד הרוצח. הוא יודע שמאחוריו יש אנשים שאוהבים אותו, ואם יקרה לו משהו הם ינקמו את דמו. הליווי בפועל הוא אמנם רק ארבע אמות אבל העידוד שנוסף הליווי הזה, נמשך לאורך כל הדרך, ומכוחו יכול היה האיש לשאוב כוחות להילחם ברוצח.

לסבא מקלם זצ"ל היה תלמוד תורה. בתחילת כל שנת לימודים, בחודש אלול, נהג לכתוב על דלת הכניסה לתלמוד תורה: "אלול - ראשי תיבות: אהוב למטה ונחמד למעלה".

מה פשר הדברים?

בתחילת חודש אלול מגיעים לישיבה תלמידים חדשים. אך טבעי הוא שבחורים חדשים מוצאים את עצמם נבוכים במקום החדש ויש להם קשיי הסתגלות. הסבא מקלם רצה שהתלמידים הוותיקים יאירו פנים לתלמידים החדשים, יתעניינו בשלומם, ייתנו להם

הרגשה טובה, יעודדו אותם, ולכן כתב שכל מי ש"אהוב למטה", ודואג לתת לשני הרגשה טובה, הוא גם "נחמד למעלה". והביא לכך את הראייה שהבאנו מפרשת עגלה ערופה, ממנה למדנו מה רב כוחו של עידוד לנסוך באדם כוחות ותעצומות נפש רבים.

קבלת פנים

בחור חדש הגיע לישיבת מיר ביום הראשון של חודש אלול. בדיוק באותו זמן רבי חיים שמואלביץ זצ"ל עמד בכניסה לישיבה וראה אותו מגיע עם המזוודה בידו.

רבי חיים ניגש אליו ושאל אותו: "איך אני יכול לעזור לך?"

"ברצוני להיבחן אצל ראש הישיבה ולהתקבל לישיבה. אני רוצה לדעת היכן הוא נמצא?"

"הוא נמצא בבניין השני", השיב רבי חיים. "אקח אותך לשם ואראה לך". כשהגיעו לבניין השני רבי חיים אמר לו: "תדפוק כאן בדלת. הוא יושב כאן והוא יבחן אותך".

"אבל מה אעשה עם המזוודה שלי?" שאל הבחור. "מצד אחד אני לא רוצה להיכנס אִתָּה לראש הישיבה, כאילו אני בטוח שהוא יקבל אותי. מצד שני אני חושש להשאיר את המזוודה בחוץ בלי השגחה... "אל דאגה" השיבו רבי חיים. "השאיר את המזוודה בחוץ ואני אשמור לך עליה..."

הבחור נכנס, נבחן עשרים דקות, ורבי חיים שמר לו על המזוודה בחוץ. כעבור עשרים דקות יצא שמח: "התקבלתי! עכשיו אני צריך למצוא חדר".

"אין הדבר דומה אלא לשדרת חנויות יהלומים, שכולם מוכרים שם אותה סחורה, אך כשחנות אחת סגורה, הולכים הקונים אל החנות השניה הסמוכה לה, ומבין שניהם ירווח לקונים, אף כאן כל חסיד יוכל ללכת כאוות נפשו, לצאנו או לויז'ניץ"

כיצד הרגיע רבי גדליה אייזמן בחור שלא שאל את קושית ה'אור שמח'?

הרב ישראל ליוש

"מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה..." (דברים כ, ה')

ואיש אחר יחנכנו: ודבר של עגמת נפש הוא זה! (פ"י)

פעם נכנס אדם חשוב למרן ה'חזון איש' ז"ע וסיפר לו כי הוא רוצה להקים ישיבה בבני ברק, וביקש ממנו שידבר עם מרן הרב מפוניבז' ז"ע וישאל אותו אם אינו מקפיד שתוקם עוד ישיבה בבני ברק. ה'חזון איש' אמר לו שאין לו ספק שהרב מפוניבז' אינו מקפיד, אך מפני הכבוד יש לשאול אותו. ראש הישיבה המיועד נכנס אל הרב מפוניבז' ושאל אותו, ואכן הרב מפוניבז' האיר לו פנים ושמח שמחה עצומה, ואיחל שעוד תפתחנה הרבה ישיבות בעיר ותתרבה התורה בישראל.

כיוצא בזה מסופר: לעת זקנותו נחלה האדמו"ר בעל ה'אמרי חיים' ז"ע מוויז'ניץ. אחד ממקורביו נסע אל האדמו"ר בעל ה'שפע חיים' ז"ע מצאנו להזכיר את רבו שיעתיר עליו רחמים. התלמיד אף הוסיף כי הוא חושש שמא שלטה עין הרע ב'אמרי חיים'.

ביטל ה'שפע חיים' את דבריו, והטעים: אדם שנהג כל ימיו בטובת עין עם זולתו, אין חשש כי שולטת בו עין הרע, וכך סיפר ה'שפע חיים': לאחר המלחמה כאשר עליתי לארץ הקודש, ועלה בדעתי לבנות את 'קרית צאנו', הצעתי את רעיוני לפני האדמו"ר בעל ה'אמרי חיים', ומיד כששמע ע"כ אמר לי, כי כאן בסמוך לקרית ויז'ניץ ישנו שטח ריק המתאים מאוד עבור צרכיכם, ולרצינות כוונתו אף הוסיף כי השטח שייך לעשיר 'ציטרון' מברזיל, וסיפר כי לחתנו רבי משה ארנסטר יש קשר עמו, והציע שיבקש ממנו לדבר עם ציטרון אודות קניית השטח עבור קרית צאנו.

"השתוממת" - מספר האדמו"ר מצאנו - "לשמע ההצעה הנדיבה", ומיד שאלתי את ה'אמרי חיים': "וכי אתם מחפשים 'משיג גבול' -

פסוקי התורה עם פירוש דברי רש"י מבהילים! האיש אשר בנה בית ולא חנכו, חששו פן ימות במלחמה, אינו מהמוות עצמו, אלא מכך שאיש אחר יחנוך את ביתו. גם העובדה שהוא עצמו לא יהנה מהבית החדש שלו, פחות מצערת אותו מהחשש שמא איש אחר יחנוך את ביתו במקומו. ורש"י קורא לזה: עגמת נפש...

זו הפעם היחידה בתנ"ך שרש"י כותב ביטוי כזה 'עגמת נפש'. זו הבחנה עמוקה שבנכני נפשו של אדם, העובדה שמישהו אחר יהנה מחפץ שלו והוא לא יהנה ממנו, הוא יותר עגמת נפש מכך שהוא עצמו לא יזכה ליהנות ממנו. והתורה מעידה שזו מידה שיתכן שבעבורה לא יהיה לאדם יישוב הדעת להילחם עם אויביו, ולכן עליו לשוב מהמלחמה לביתו.

זו שורשה של מידת הקנאה, גם לי גם לך לא יהיה. חסרונותיו שלו עצמו כואבים לו יותר כשלזולתו לא חסר. ואם לשניהם לא יהיה, הוא ישלים בנקל עם חסרונו. עלינו להכיר בקיומה של מידה זו, ולהילחם בה. נלמד להסתפק בשלנו, לשמוח ביש שלנו, ונפשנו לא תהיה עגומה מהיש של זולתנו.

הגאון רבי משה טיקוצ'נסקי זצ"ל למד על עוצמת מידת הקנאה ממושה רבינו שהציע שאהרן אחיו יגאל את ישראל במקומו, מכיון שהוא חשש שמא הוא יפגע מכך שהוא לא נבחר, ולא נחה דעתו עד שהקב"ה הבטיח לו 'וראך ושמח בליבו', אל דאגה אהרן אחיך לא יקנא בך, אדרבה הוא ישמח במינוי שלך...

הבה נעייין, אומר רבי משה, משה רבינו היה בטוח שאהרן אחיו בדרגה כה גבוהה עד כדי כך שהוא ראוי לגאול את ישראל, להביא אותות ומופתים, לבקוע את הים, להוריד מן ולקבל את התורה, ומכל מקום הוא לא היה בטוח במידת ה'וראך ושמח בליבו' שלו, עד שהקב"ה הבטיחו שאף במידה זו ניחן אחיו... נשכיל מכך עד כמה מידת 'וראך ושמח' גדולה וחשובה...

ישיבה נוספת בבני ברק?

סיפר הגאון רבי נפתלי נבנצל זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז' לצעירים:

ספרים נבחרים

מתרחבים בכפלים: לראשונה,

יום שני
של היריד

ביתר עילית

יום שלישי ט' באלול 2.9.25

במתנ"ס פריימן רחוב החוזה מלובלין 46

יום ראשון
של היריד

בית שמש

יום שני ח' באלול 1.9.25

במתחם האוהל רחוב חזון איש 35

שעות פעילות היריד בין

יריד הספרים ה-15 של המבשר מתקיים השנה במתכונת מחודשת ומורחבת: בעיצומו של חודש אלול ובמעטפת של התעוררות והכנה ליום הדין

היריד יתקיים ב-4 מוקדים

יום רביעי
של היריד

בני ברק

יום חמישי י"א באלול 4.9.25
באודישוריום רח' הרב רבינוב 5

יום שלישי
של היריד

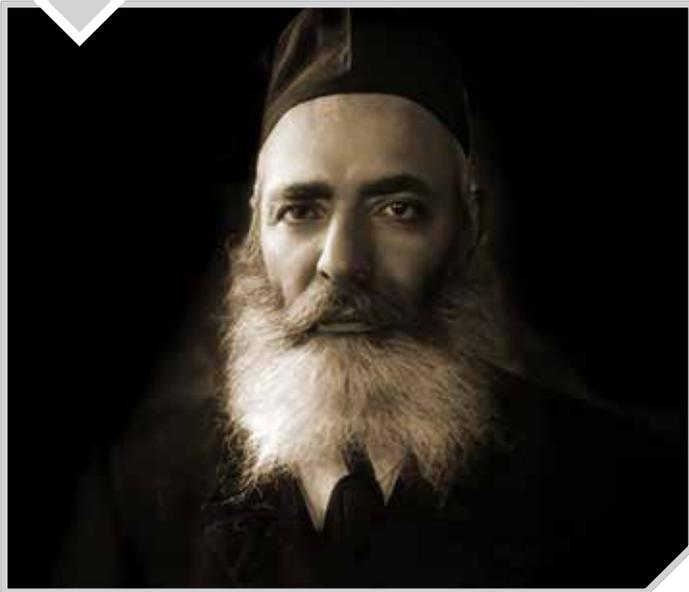
ירושלים

יום רביעי י' באלול 3.9.25
באולם הסנהדרין רחוב מנחת יצחק 23

השעות 19:00 עד 23:00

הנער נפעם והשתומם מן המחזה המרהיב שנגלה לנגד עיניו. לפתע, באמצע הריקודים, לקח המשגיח רבי ירוחם ספר תורה, ונתנו בידי הבחור האורח משה שוואב, נשימתו של הנער נעצרה

מחשבה אחת של מוסר יכולה לחולל שינוי עצום בחייו של האדם, אבל צריכים לפתוח את האוזניים והלב כדי לשמוע אותה!

הרב מאיר בנימיני

"שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ" (דברים ט"ז, י"ח)

מוסר על אברך תושב בית שמש, שנסע לפני מספר שנים עם נהג מונית מקומי, אדם עממי בהחלט, שהחליט להפעיל תוך כדי נסיעה, את מכשיר הרדיו שברכבו. "אודה לך אם תסגור את המכשיר" ביקש הנוסע, (בקשה שעל פי חוק יש לנוסע זכות מלאה לבקש). הנהג ששמע את הבקשה, הביט בנוסע בזעם כבוש ושאל בשפתו הדלה "למה, מה קרה?".

מאחר וכל אדם בר דעת, מכיר את התובנה של "מדבר בלשון עמו", הוי אומר, דבר בשפת השומע או אז יש סיכוי שהוא יבין מה רצית. החליט הנוסע שלא לתת לנהג שיחה מוסרית העוסקת בענייני קדושת הדיבור והשמיעה, ופנה במקום זאת בשאלה, "תגיד יש לך אבא?".

"שיהיה בריא, אמן!" נענה הנהג בהתלהבות, "כבר זקן ממש". "תגיד עוד משהו, אתה יודע שבטכנולוגיה של היום, כל אחד יכול לפתוח תחנת שידור בבית ולפרסם את מה שהוא רוצה במקומות רבים?". "נו בטח" כך הנהג, לא מבין מה רוצה החרדי.

"ואם שכן שלך, יפתח תחנה שכזו, ובה ינאץ במשך שעות רבות את אביך הישיש...". ברגע זה נעצרה השיחה, וגם המונית. הנהג שהפך ברגע לסמוק לחיים, עצר את האוטו בחריקה, והחל צורח, "מי! מי ידבר על אבא שלי! מי!" שאג ונופף באגרופיו. ושחרר צרור תיאורים צבעוניים על הצפוי לאותו אומלל שיחשוב על הרעיון לפגוע בכבודו של אביו.

"הירגע ידידי" המשיך הנוסע, "אף אחד לא עשה את זה, אבל תבין, המכשיר הזה, מדבר נגד אבא שלי, אבי שבשמים, אני אמור להקשיב לזה, או לחילופין לסגור את זה לגמרי?".

כי אכן, דברי מוסר יכולים להתקבל על כל לב, החכמה היא לומר את המוסר באופן שיתקבל. זאת חכמה גדולה לגבי האופן שבו יש מוסר לאחרים, וחכמה גדולה שבעתיים לגבי האופן שבו צריך האדם לומר מוסר לעצמו...

שפתיים דולקות

אחת החוויות היותר מרטיטות, היא זו של כניסה להיכל בית מדרש בשעה שמאות בני ישיבה יושבים ב'סדר מוסר', וקל ניגון הלימוד

מתפשט על פני היכל הישיבה.

גדולי הדורות חייבו בדבריהם, כל אדם לקחת חלק בלימוד המוסרי. וכבר בספר 'מגיד משרים' למרן ה'בית יוסף' (בסוף פר' בהר) מה שהזהיר לו המגיד: ותקרא מרגניתא דבי רב בכל יום וכו' וגם כן תקרא קריאה אחת מספר 'חובות הלבבות' להכניע היצר הרע ולהשפילו מתוקפו וכו'.

בספר 'שערי אור' מודגש המסר שעולה מעצם הדברים הללו: "והנה כל קורא הדברים האלה מה שהזהיר המגיד למרן הבית יוסף בשום לב, יאחזהו רעד ורתת, אם הארז אשר בלבנון החסיד הקדוש מרן הבית יוסף, אשר ידוע גודל חסידותו וקדושתו, ושלא פסק אף רגע אחת מלהרהר בדברי תורה, כמבואר שם בספר 'מגיד משרים' בכמה מקומות ואת גודל מעלתו כי מלאך ה' דובר בו, ובכל זאת צוה לו המגיד לקרוא בכל יום 'מרגניתא דבי רב' אשר הם דברי מוסר פשוטים מענייני הפטירה והחשבון, וכן לקרוא בכל יום ספר 'חובות הלבבות' להכניע היצר הרע ולהשפילו מתוקפו, מה יענו אזובי קיר? מעתה, היכול שום גבר לזכות דרכו יהיה מי שיהיה ולפטור עצמו מלימוד המוסר בכל יום ממש".

דומה שאין אדם שעבר את כור ההיתוך של הנפש, היכלי הישיבות הקדושות, שאינו מכיר את הצליל המוכר, זה שנוסד מתוך אגרתו הידועה של רבי ישראל מסלנט זצ"ל, בה הורה על דרך לימוד

המוסר "לימוד המוסר בהתפעלות הנפש, בלב נכון, בקול עצב, שפתים דולקים ובחכמת הציור".

בשביל זקן אחד

מעשה היה בכהן הגדול מראדין, בעל ה'חפץ חיים' זיע"א, שקיבל בקשה לבוא לחזק את קהילת וילנא בנושא טהרת כלל ישראל. בני ביתו ומקורביו התנגדו לנסיעה זו התנגדות עזה, שכן באותם ימים כבר היה זקן ותשוש. אך ה'חפץ חיים' היה איתן בדעתו להיענות לבקשה ולנסוע. "איך אפשר לשבת בראדין בזמן שאפשר לתקן ענייני כה נשגב?" תמה ולא הבין. לא הועילו ניסיונותיהם של בני משפחתו להניאו מן הנסיעה, והוא יצא לדרך הקשה והמפרכת. כשהגיע לוויילנא, דרש מספר דרשות בהתעוררות ובהתרגשות עצומה. והנה, בשעת לילה מאוחרת נכנס לחדרו של ה'חפץ חיים' זקן אחד מתושביה של העיר וילנא לקבל את ברכתו והוסיף לשוחח עימו בענייני אמונה. לפני שהלך, הודה הזקן ל'חפץ חיים', ואמר כי דבריו חיזקו אותו עד מאד.

פנה ה'חפץ חיים' למשמשו ונאמן ביתו ואמר: "איני יודע אם הדרשות שדרשתי בבית הכנסת נכנסו ללבבות, ואכן הציבור יתקן את הדרוש תיקון בעניינים עליהם דיברתי כפי שנתבקשתי על ידי אלו שהזמינו אותי לבא לכאן, אבל בשביל יהודי זקן זה שאמר שחזיקתי אותו, היה שווה לטרוח את כל הטרחה שטרחתי כדי להגיע הנה, ואפילו רק כדי לחזק יהודי אחד באמונה".

כי הלא דורינו, דור עקבתא דמשיחא הוא, בחינת 'עקביים', וחלקו הוא תשובה, כדכתיב "והתודו את עונם ואת עון אבותם", וכן "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים וגו'".

מכאן שאין אין לנו אלא לשאוף לתיקון הכלל ממש. וחובת כל מי שהשיגה נפשו להתעלות, לחשוב על תיקון הכלל, ולקבל על עצמו להתמסר במסירות נפש לתשובת הכלל ולבנין הרוחניות בכל שכבות עם ישראל.

שמר את הדבר

בעלון שהופיע לפני מספר שנים, הובא הסיפור הבא, שמלמד איך גם בדורנו רואים את קיום ההבטחה של הקב"ה שיושב וממתין מתי יוכל לקיים את ההבטחה המובטאת בפרשתנו.

הסיפור עוסק בהרה"צ רבי אברהם ארלנגר זצ"ל, אבי שושלת משפחת ארלנגר שיסד את הקהילה החרדית בלוצרן, אחד מחתניו היה רבי שמעון שוואב, שלמד בישיבת מיר, ולאחר מכן שב לגרמניה וביקש להקים ישיבה בשווייץ, היה זה זמן קצר לאחר עליית הנאצים לשלטון. ביום שנפתחה הישיבה, הגיעו אל ר' שמעון שוואב אנשי משטרה מקומיים, והודיעו לו כי הלילה צפוי פגרום ביהודי המקום. רבי שמעון שוואב היגר לארה"ב, שם כיהן פאר כרב "קהל עדת ישורון" ונודע כאחד מגדולי התורה באמריקה.

עקב עליית הנאצים לשלטון, היגרה המשפחה ללונדון. משם נשלח הבן ר' משה לישיבת 'אהל תורה' בברנוביץ לתקופת זמן קצובה של שנתיים, ולאחריה היה אמור לשוב לביתו, בברנוביץ למד

תורה מרבי אלחנן וסרמן, וכשהגיע הזמן לשוב לביתו, מצא עצמו משתוקק להמשיך ולהישאר בישיבה ולהרוות נפשו בתורה, אבל חזקה עליו מצוות אביו, שאף שיגר אליו מכתב ובו תזכורת כי עליו לשוב לביתו.

לחגים נסע הנער לישיבת מיר, הימים הנוראים עברו עליו בהתעלות רבה, שמחת תורה בישיבת מיר היתה באווירה מרוממת ונשגבת. ארון הקודש נפתח, ובני הישיבה עם ספרי התורה בידם רקדו עד כלות הכוחות לכבודה של תורה. הנער משה שוואב נפעם והשתומם מן המחזה המרהיב שנגלה לנגד עיניו.

לפתע, באמצע הריקודים, לקח המשגיח רבי ירוחם ספר תורה, ונתנו בידי הבחור האורח משה שוואב, נשימתו של הנער נעצרה, ובעודו אחוז התלהבות, נדר בליבו באותו רגע כי לא ימוש מלימוד התורה.

ימי החגים חלפו, הנדר שנדר הנער משה שוואב ברגעי ההתעלות של שמחת תורה לא התיישב עם התנאי שהתנה אביו טרם נסיעתו, גם המכתב של אביו היה מונח בכיסו, הוא היה אובד עצות.

בעודו מתלבט עם עצמו, ניגש אליו בחור מהישיבה, וכשמבוכה קלה על פניו אמר לו: אינני מאמין גדול בחלומות, אבל דע לך, נתגלה אלי בחלום אדם זקן הדור פנים, והוא פונה אלי ואומר לי, לך למשה שוואב ואמור לו "משיב הרוח ומוריד הגשם". אינני יודע מה פשר החלום ואם בכלל יש לו משמעות, לכן תחילה ביטלתי אותו במחי יד והסחתי דעתי ממנו וכלל לא סיפרתי לך אודותיו. אבל כעבור יום, שוב נגלה אלי אותו זקן, ואמר לי בטרוניה, מדוע לא הלכת למשה שוואב לומר לו "משיב הרוח ומוריד הגשם".

לכן החלטתי לספר לך על החלום, ואתה עשה כטוב בעיניך. שמע משה שוואב את הדברים, והשיב: כמדומני שאני יודע את פשר הדברים, באומרו "משיב הרוח ומוריד הגשם", נתכוון אותו זקן לרמוז לי כי עלי להשיב ולרומם את הרוחניות ולהוריד את הגשמיות, אבל מעניין מיהו אותו אדם...

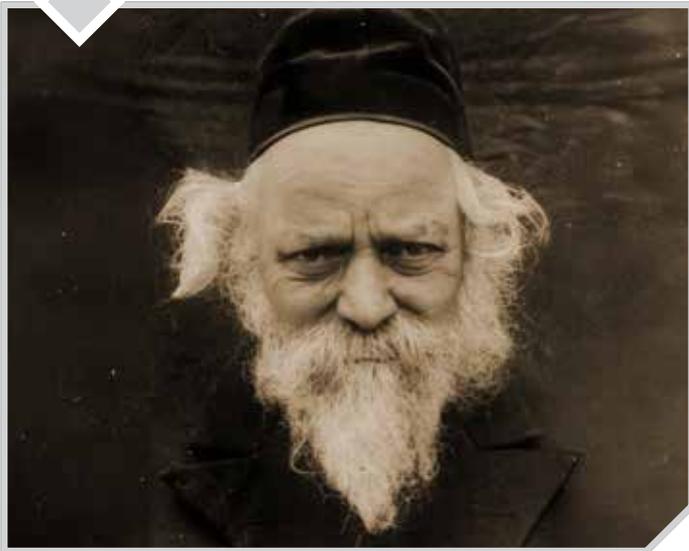
ניסה אותו בחור לתאר את דמותו של הזקן בחלום, אך לשווא. לקח משה שוואב את חולם החלום אל חדרו, והראה לו תמונות שונות של בני משפחתו. עלעל הבחור בתמונות, אך לא מצא קשר בין הדמות שבחלום לאחת הדמויות שבציילומים המשפחתיים של בני משפחת שוואב.

לפתע נשמע קול זעקה מפיו, הנה הוא, זה הוא, היתה זו תמונתו של ר' אברהם ארלנגר סביו, אבי אמו של משה שוואב שלא ידע את נפשו, הוא שיגר מכתב בהול אל אביו ובו תיאר את קורותיו בישיבת מיר בשמחת תורה, סיפר על השתוקקותו להמשיך ולגדול בתורה, ולבסוף סיפר על החלום המרעיש ועל פתרונו כפי שנראה בעיניו. התשובה לא אחרה לבוא, "עשה כרצונך ופעל לפי מצפונך". את המכתב חתם האב "ואביו שמר את הדבר", רמז לדברי יעקב על חלום יוסף, וכדברי רש"י "היה ממתין ומצפה מתי יבוא".

לימים, נעשה ר' משה שוואב אחד מגדולי התורה והמוסר באירופה, הוא שימש מנהלה הרוחני של ישיבת גייטסהד, חיבר חיבורים נכבדים בתורה ומוסר, והעמיד דורות של תלמידים.

החפץ חיים בחביבותו, התעניין בבחור, ושוחה עמו, וכששמע כי הוא מתלמידי ישיבת 'קמניץ', שאל בשלום ראש הישיבה, והבחור לשמע השאלה התכרכמו פניו, והוא שח לפני מרן החפץ חיים את אשר ארע...

כיצד הצליח מרנא החפץ חיים לשכנע את רבי ברוך בער לחזור למסירת השיעורים על אף ה'חטא' החמור שהעיק עליו?

הרב צבי גטקר

"מי האיש הירא וְרַךְ הַלֵּב" (דברים כ', ח')

"רַבִּי יוֹסֵף הַגָּלוּלִי לוֹמֵר: הִירָא מִעֲבֹדוֹת שְׂפִידוֹ" (רע"י)

בחז"ל מבואר כי מדובר בעבירות קלות עד מאוד, ובכל זאת בזמן המלחמה, יש צורך שהלוחמים יהיו אנשים זכים, מרוממים, וצדיקים, ובזכותם תנוצח המלחמה.

כי הרי ניצחון במלחמה אינו ניצחון טבעי, אלא ניצחון אלוקי, בזכות, בחסד וברחמים, וכל פגם קל שבקלים, חלילה יכול להפוך את תוצאות המערכה.

שמעתי מאת ראש ישיבת 'כנסת יחזקאל' הגאון רבי ברוך מרדכי אטינגר שליט"א, שציין, כי יש לשים על לב, כיצד הניסים הגדולים שנעשו במערכות האחרונות, על בטחון היושבים בארץ ישראל, נעשו כמעט במקביל, להצקות, וחוסר כבוד, כלפי בני הישיבות והכוללים.

הדבר נראה כמעט תמוה, הלא בהצקותיהם, מאבדים הם את זכות הקיום שלהם בידיים, ואנו חווים כאלו ניסים, אבל אמר הגרב"מ אטינגר, למתבונן, נראה שההיפך הגמור היא האמת, שהרי העובדה היא, שממש כמעט במקביל, לכל גזירה מתחדשת, ארע נס ופלא עצום, והדברים צועקים דרשני.

ולכן אמר ראש הישיבה, נראה לומר כך: הלא הניסים שחוו, בעת הטיל הש"ת מורך בליבם של גדולי השונאים, והסיט את חיציהם ובליסטראותיהם, הם ממש כימי צאתנו מארץ מצרים הראינו נפלאות. אי אפשר לתאר ולשער, כמה רחמים עצומים ונוראים, כמה חסד והטבה נפלאים, נשפכו על העם היושב בציון, עד כדי שאפילו רחוקים, לא אומרים 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החייל הזה'. אם כן, יש לומר כי זכות עמל התורה במסירות נפש, במצב שכזה, על אף וכנגד המחרפים ומציקים, היא היא שהביאה לנו כאלו ניסים ונפלאות.

האברכים והבחורים הצדיקים, שלומדים מתוך הדחק, ולא נותנים כל יחס, להצקות, ולקשיים, אלא ממשיכים ללמוד בשקידה, הם הזכות שהביאה עלינו את הניסים, כביכול, היה צורך, בעוד זכויות, של תורה מתוך מסירות נפש.

אלו הזכויות שעושות מלחמה, שמנצחות גוים גדולים ועצומים, בדרכים פלאיות.

אך יש כאן בפסוק, לימוד נוסף, שיתן לנו עוז וכוח, לעבודת הימים האלו, ימי 'אלול' הנפלאים.

ובכן, סיפר לי הגאון רבי טוביה משה קלויזנר שליט"א, אחד מתלמידי השיח בפני את מר ליבו, כי הוא חש ירידה גדולה ברוחניות, והדבר מחליש מאוד את כוחו לעלות מעלה מעלה.

הרב קלויזנר, שהוא חד בדרא בהרעפת טללי תחיה על נשמות קמלות, דיבר אליו כמיטב יכולתו הנדירות, אבל היה נראה כי הבחור, לא מתקדם, אלא בוחר להתבוסס בירידות, מאשר להשים את פניו אל העתיד המזהיר שמחכה לו. לפיכך, סיפר רבי טוביה משה, הכברתי באזניו מעשיות נפלאות על כחה של תשובה.

אחד מהם נביא כאן: מספרים, כי מרן בעל ה'ברכת שמואל' היה מסור עד אין קץ לאביו, רבי שמואל ליבוביץ, עד כדי שבעת חוליו האחרון של רבי שמואל, כשראה רבי ברוך בער, כי אביו זקוק לסעד רצוף, הודיע לבני ישיבתו, ישיבת 'כנסת בית יצחק' המעטירה אשר בקמניץ, כי עד שלא יחול שיפור במצבו של אביו, הוא לא

כשהגיעו נכנס מיד אל חדרו של ראש הישיבה, אשר כאמור שרוי היה באבלו וצעריו, ויצא כעבור רגעים ספורים, כשאל העגלה מלווה אותו מרן ה'ברכת שמואל', כשאור וחיוך נסוכים על פניו. לימים סיפר רבי ברוך בער מה ארע באותה הפגישה, 'החפץ חיים נכנס, סיפר רבי ברוך בער, ואמר לי כי זמנו קצר מכדי לדון איתי מה היה עלי לעשות, והאם נכון הדבר היה לתת לבחורים לקחת חלק במשמרות ליד מיטת אבי החול או שלא'.

'אבל נניח שחטאת, אמר לי החפץ חיים, וכי רבי ברוך בער ליבוביץ איננו מאמין בתורה הקדושה, איננו מאמין בהשם יתברך, שציוונו, והורנו, על התשובה??? מה לכם רבי ברוך בער, שעצבים אתם על העבר, עשו תשובה, וחזרו להרבצת התורה!!! דבריו הצודקים, סיים רבי ברוך בער, החיו את נפשי, וצערי לא היה לי עוד.

ממשיך הרב קלוזנר ומתאר: וכך הוספתי בסיפורים באוזניו של אותו תלמיד, עד כמה חמור, ואפילו חשש כפירה היא, לא להאמין בתשובה, ולהמשיך הלאה, וכי רק עצת היצר היא הגורמת לאדם להיות מדוכדך, וחסר מעש בגלל העבר הרע.

כשהאור חזר אל פני התלמיד, אמר לי הזכרת לי ווארט נפלא ששמעתי בשם מרן כ"ק הרבי מטאלנא זצוק"ל.

הרבי שאל, מבואר כי מחזירים את "הירא מעבירות שבידו" על עבירות קלות שבקלות.

וכי על עבירות כאלו קטנות מחזירים את הלוחמים ממערך המלחמה, במקום להחזיר אותם ממערך המלחמה, שיוור להם את דרכי התשובה.

ענה הרבי וזעק ליושבי שולחנו, "אלא התשובה היא, היא הנותנת, לא על העבירות הללו, חוזרים הם מעריכת המלחמה! אלא מהעוון הגדול יותר שיש להם, העוון של אי אמונתם בתשובה! הרי איך יש לכם עבירות כאלו בידיכם, מה הפירוש שאתם יראים מעבירות שבידיכם, וכי אין אתם יודעים שישנה מצוות תשובה, מדוע עד כעת לא חזרתם בתשובה? למה לא עזבתם את החטא, ופתחתם חיים חדשים של קדושה והתעלות, הפחד הזה, הדשדוש בעבר, הוא העוון שבגללו חוזרים מעורכי המלחמה".

נפלאים ומתוקים הדברים, וקריאה הם לכל אחד מאיתנו, שהוא ירא ורך לבב לנצל את אור הימים הנדירים הללו, ימי האלול, לעליה והתעלות, עד גבהי מרומים.

ימסור שיעורים, משום שהוא חייב לסועדו כל הזמן, ולא יהיה לו פנאי לשיעורים! הבחורים המתינו תקופה קצרה, וכשארכו הימים, התחננו לפני ראש הישיבה, כי ייתן להם להחליף אותו במשמרות, וכך בזמן שהבחורים ישבו ליד מיטת אביו, הוא יוכל למסור שיעור. רבי ברוך בער, התחבט מאוד בדבר, האם לקבל את עצתם, או לא, ולבסוף אהבת התורה הכריעה, ורבי ברוך בער נאות להסכים לכך שבזמן השיעור, יחליפו אותו בחורים, כמובן שהתרה בהם וזירז אותם, למלא כל בקשה וצורך של אביו החולה על הצד היותר טוב. והנה עברה תקופה, וביום בהיר, בזמן שבחור ישב ליד החולה, לפתע הדרדר המצב....

מרן בעל ה'ברכת שמואל', היצטער צער רב על כך שלא היה לצד אביו ברגע הקריטי הזה, ולכל מי שבא לנחמו, תינה רבי ברוך בער את צעריו, מי יודע, אם לא היה מה לעשות, אולי אם הייתי אני שם, הייתי עושה יותר במסירות, והאבא היה ממשיך לחיות, כיצד מלאני ליבי לתת למי שהוא לא מסור כבן, לשבת ליד אבי החולה.

והתחבטויות החרטה על כך שוויתר לבחורים על המצווה שלו, והתנצאה, שבעיניו הייתה ספק שהוא לא עשה כראוי, במצווה הגדולה המוטלת עליו, דכדכו את רוחו, ובאותו השבוע שלאחר השבעה, לא מסר רבי ברוך בער את השיעור.

ויקר מקרה, ובתחנת הרכבת שבקמניץ, שהה לשעות מספר מרן בעל ה'חפץ חיים', תחנת רכבת זו ידועה הייתה כתחנת החלפת רכבות לבאים מוורשא והאזור, והחפץ חיים אשר היה בדרכו ברכבת הוצרך להחליף רכבת שם בתחנה, דבר שדרש לעיתים המתנה של מספר שעות.

בחור מהישיבה שגם הגיע לתחנת הרכבת, אורו עיניו לראות את הזקן שבכהונה יושב וממתין, ותיכף ניגש אליו, לתת לו שלום, ולקבל ממנו ברכת כהן גדול.

החפץ חיים בחביבותו, התעניין בבחור, ושוחח עמו, וכששמע כי הוא מתלמידי ישיבת 'קמניץ', שאל בשלום ראש הישיבה, והבחור לשמע השאלה התכרכמו פניו, והוא שח לפני מרן החפץ חיים את אשר ארע, וכי המצב הוא כי היטב חרה לו לרבי ברוך בער על מה שארע, עד כדי שהשבוע לא מסר שיעור! החפץ חיים, בשומעו זאת יצא מהתחנה, והחיש את העגלון המזדמן אל מעונו של ראש הישיבה, רבי ברוך בער.

מֵלֶאָה הָאָרֶץ דְּעָה סניפי 'דרשו' ברחבי תבל

ישראל | ארה"ב | אירופה | צרפת | ארגנטינה | אוסטרליה | בלגיה | קנדה
מקסיקו | דרום אפריקה | שוויץ | אוסטריה | הונגריה | ונצואלה | פנמה
בלארוס | אוקראינה | רומא | ג'יבלטר | הולנד | ברזיל | ברלין

החפץ חיים הרגיש כאילו חץ ננעץ בלבו הטהור, הוא נכנס לבית כנסת הסמוך והתחיל לבכות בקול מר על כך שבגיל זקנה הוא היה צריך להיכשל במראה כזה מזעזע...

הסיבה שבגינה לא יכול היה המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל להישאר עוד באמריקה, והזדרז לעלות לארץ הקודש

הרב בנימין בירנצוויג

"רק לא ירבה לו סוסים" (דברים י"ז, ט"ז)

התורה נותנת בפרשתנו ציווי מיוחד למלך: "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס". יש לדקדק מדוע בתחילת הפסוק כתוב "לא ירבה לו סוסים" לשון רבים, ואילו סיום הפסוק הוא "למען הרבות סוס" לשון יחיד?
בספר 'אוצרות התורה' הביא בשם מרנא החפץ חיים לבאר, כי בטבע האדם שאף שהוא נרתע בפעם הראשונה מעבור עבירה או דבר איסור, אבל אחר שעובר פעם אחת, הרי שיש אצלו כבר את ה'נעשית לו כהיתר' וכבר אין לו את הרתיעה והזהירות כמו בפעם הראשונה.

וכך יתכן שבתחילה יזהר אדם מלעבור על דבר איסור בשביל רווח מועט, ורק בעבור רווח גדול לא יעמוד בנסיון, אבל אחרי שעבר פעם אחת על עבירה בעבור רווח גדול, כבר הוקל הדבר בעיניו ואף בשביל רווח מועט וזעום, הוא יעבור מבלי משים, כי כך הוא הטבע. את זה באה התורה ללמדנו, בצוותה על המלך בישראל שלא ירבה לו סוסים, שהרי בתחילה ודאי שלא יפתה לרדת מצרימה בשביל סוס אחד, אלא בשביל ריבוי סוסים. אומרת התורה, עליך לדעת שאם תרד בשביל סוסים רבים כי לא תוכל לעמוד בפיתוי, הרי שבמעשה זה, יוקל האיסור בעיניך ובהמשך כבר תרד מצרימה גם בשביל סוס אחד!

כך הוא טבעו של אדם, שאחר שהותר אצלו הדבר אף בעבור סיבה גדולה, הרי כבר הוקל בעיניו לעבור על האיסור גם בשביל רווח מועט, וכך דרכו של היצר, שמפתה את האדם לעשות איסור ולשכנע את האדם כי יש כאן רווח גדול ולא כדאי להפסיד בשביל זה, ובוודאי שלא תבא מזה להכשל במקרים אחרים וכו'. אבל בתחכמו הוא יודע שזו הדרך להביא את האדם להתיר בעיניו כל איסור אפילו בעבור נזיד עדשים, כי הפעם הראשונה היא קשה אבל לאחר שהותרה נעשית כהרגל וכחולין ה' ירחם.

מסופר על מרנא ה'חפץ חיים', שבזמן מלחמת העולם הראשונה הוא היה צריך לברוח לכל מיני עיירות רחוקות, פעם בשבתו באחת העיירות צעד לבית הכנסת בליל שבת, ולגודל תדהמתו ראה יהודי שרחמנא ליצלן לא הקפיד לשמור את השבת. החפץ חיים הרגיש

כאילו חץ ננעץ בלבו הטהור, הוא נכנס לבית כנסת הסמוך והתחיל לבכות בקול מר על כך שבגיל זקנה הוא היה צריך להיכשל במראה כזה מזעזע של יהודי שמחלל שבת... זה היה כח הקדושה העצומה של מרנא החפץ חיים, שלא ראה כל ימיו חילול שבת עד לאותה פעם אחת ויחידה!

בשבת שניה המחזה חזר על עצמו, ובדרך ראה חילול שבת והוא נכנס לבית כנסת ובכה בכי מר על מר גורלו!!!

בשבת השלישית שוב חזר המחזה על עצמו ונכנס הח"ח לבית כנסת הסמוך ובכה בכי גדול יותר מאשר בכה בשני פעמים הראשונות, כששאלו אותו מה השתנה שהפעם הבכי גדול יותר? והשיב כי בפעמים הראשונות בכה על ראית החילול שבת ועכשיו בפעם השלישית בוכה הוא יותר על זה שזה כבר לא מפריע לו כמו בתחילה...

מזה פחד החפץ חיים עוד יותר, מכח ההרגל הנורא, המרדים לאדם את כל חושיו והרגשיו עד שלא מרגיש ברע, וממילא קשה לו להיזהר ממנו. בפעם הראשונה העבירה נראית לאדם נוראה, והוא נזהר עד מאד, בפעם השניה כבר נפגמת תחושת הזעזוע וכן הלאה עד שנאבד ממנו רגש הזהירות וחומר האיסור של העבירה.

ישנו גם מעשה נפלא ביותר ששמעתי על המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. שסיפר הגאון ר' שבתי פרנקל [ר' אליעזר ספראי

"אולי יהיו כאלו שיפלו מהכסא מהמשפט ה'מוזר' המלווה ומנחה אותי". הוא נשמע מהסס קלות... "אך אישית, סוד ההצלחה שלי. זה הגישה האומרת; כל מבחן מבטא חזרה נוספת על הלימוד עם ריענון הדפים. ולכן, אני לא מתייחס לציונים בכלל"

סדרת שיחות עם אנשים מופלאים הנבחנים על כל הש"ס,
והפעם עם נבחן 'קנין ש"ס הרה"ג ר' דוד אלבוים שליט"א

הרה"ח אהרן כהן

לפעמים הפשטות הוא הגאונות הכי גדולה. משפט זה ששמעתי בעבר, צף ועלה בזכרוני תוך כדי השיחה שניהלתי עם הרה"ג ר' דוד אלבוים שליט"א מירושלים. הצורה העממית בה הוא מניח את הדברים. האופן שבו הוא מסביר מדוע התחיל וכיצד המשיך את השקעתו הגדולה בחיים - לדעת את הש"ס, פשוט מדהימים, ובעיקר מדרבנים ומכוונים להשקיע ולזכות.

כגילוי נאות, ובהתרגשות אישית, אציין. זכיתי משמים לפני כשש שנים בהוראת מו"ר כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א לייסד את ארגון "תלמודו בידו" בקהילתנו הקדושה, לעודד ולדרבן את הציבור לזכות לידיעת לימודם. בשיחה עם ר' דוד הבנתי שוב, עד היכן אפשר בדורנו, בקלות יחסית, לזכות את הרבים בתורה.

"קודם כל, אני שמח שפנית אלי". פותח ר' דוד בשמחה בלתי מוסתרת. "אני בטוח שיש גדולים ממני. אבל אם הדברים יעזרו לחזק עוד אנשים להצטרף למבחנים והיה זה שכרי.

הוא מבקש להדגיש בתחילת דבריו שהוא עובד לפרנסתו ומשמש כיועץ לארגונים ולעסקים בתחום הפרסום, ואינו 'אברך כולל קלאסי'. "אני לא מגיע לדרגה של אברכים הזוכים ומתייגעים כל היום בעמלה של תורה", הוא מודה, "אבל ברוך ה', למרות שאני עובד בחלק משעות היום, בשעות הנותרות אני זוכה ללמוד, להיבחן ולדעת, ואני חושב שיש כאן בשורה מאוד מיוחדת לאברכים שעובדים חלק מהיום, ומחייב גדול עוד יותר לאלו שזוכים לחבוש את ספסלי בית המדרש מהבוקר ועד הלילה, אשריהם ואשרי חלקם!".

מתי התחלת ולמה?

היה זה חודשים ספורים אחרי התחלת המחזור הנוכחי. בקרתי בבית ידידי, שהוא אברך העובד פחות או יותר כמוני, והתברר לי שהוא השתתף במבחן הראשון של 'קנין ש"ס', אמרתי לעצמי, אם הוא יכול, למה שאני לא אוכל?? וגם אם אולי לא אוכל ללמוד את הש"ס כולו, לפחות את מאות הדפים הראשונים כן אוכל, אז למה לא לנסות???

"להחליט שאני גם אזכה לדעת את הש"ס, לא העזתי אז לחלום, משתף ר' דוד בגילוי לב. אך החלטתי שאני מצטרף למסגרת

המבחנים. לפחות ארוויח שתהיה לי חזרה נוספת, ובזכות זה זכיתי ואני ממשיך בס"ד".

איך אתה מתכוון למבחנים החודשיים?

"הכל מתחיל בלימוד היומי, עם החברותא יידי ר' אליעזר כהנא. איתו ב"ה אני לומד כל יום את הדף עד שאנו זוכים ומרגישים שהבנו את הדף על בוריו. לצד זה אנו מוסיפים וחוזרים במהירות יחסית על הדף של אתמול. בסוף כל שבוע מקדישים זמן ועוברים ומסכמים בעל פה את כל הדפים של השבוע.

לקראת סוף החודש, אני עובר לעצמי ומתענג על המבחנים השבועיים של דרשו, המסייעים לי מאוד לחדד ולסכם את הדפים החודשיים ברוב הבנה ובהירות. לאחר מכן, אני ניגש למבחן החודשי, בהרגשה מיוחדת של אסיפת פרי עמל הלימוד החודשי בהנאה ותענוג. אי אפשר לתאר את ההנאה. מומלץ פשוט לנסות".

האם אתה מתכוון למבחן המסכם? ואיך?

כחודש לפני המבחן, אני מתחיל להתכונן וקובע לעצמי סדר חזרה מיוחד, בו אני עובר על הדפים ובודק בפנים את רמת השליטה בתוכן שלהם. כמו כן, אני מעיין במבחנים החודשים ובודק, באילו דפים נראה שחסר קצת בידיעה הברורה שלי, או שאני צריך יותר הבנה וחיידוד. את אותם הדפים אני משנן וחוזר ביתר שאת, כדי שיהיו הדברים ברורים ומונחים בזיכרון בסייעתא דשמיא.

מתוקים מדבש

הוא שומע לפתע נקישות על דלת הבית. בפתח עמדו אנשים שהתחננו לפניו ברוסית כי יתן להם להיכנס לביתו ולהינצל מהגשם הסוער וממוזג האוויר הזועף

"שופטים ושופרים תתן לה" (טז יח)

אורחים רבים היו באים ל'ראדין' בחודש אלול כדי לחסות בצל הכהן הגדול בימים הנוראים. ביניהם היה בא מדי שנה סוחר עצים ידוע והיה מתעכב שם עד אחרי יום כיפור.

פעם בין כסה לעשור שוחח אתו ה'חפץ חיים' אודות מסחרו, והלה שח בפניו את דאגותיו: "חכרתי יער לעשרים שנה מאחד הפריצים והשקעתי את כל רכושי בהקמת מנסרה גדולה לחיתוך העצים, וברוך ה' אני מתפרנס בכבוד.

"אלא שהפריץ מכר את אחוזתו לפריץ אחר, והפריץ הקונה רוצה לבטל את הסכם החכירה ביני ובין הפריץ המוכר... הוא מגייס למען המזימה את מיטב המשפטנים שעושים ככל שלאל ידם כדי לבטל את חוזה החכירה. כעת אני ממתין בקוצר רוח למשפט שאמור להתקיים בחול המועד סוכות בעיר 'פינסק'".

"עליך לשוב מהר לביתך...", פקד עליו ה'חפץ חיים', "ולהתכונן למשפט סמוך למקום המשפט!".

היהודי סוחר העצים לא אבה כלל להתרחק מצלו של החפץ חיים. הוא כלל לא יכול היה להעלות בדעתו שביום כיפור הוא לא יתפלל בבית מדרשו, ועל כן ניסה להסביר ל'חפץ חיים' כי ההצלחה במשפט כלל לא תלויה בשהייתו קרוב למקום המשפט. אך שום טענה לא הועילה, ה'חפץ חיים' בשלו, "עליך לשוב לביתך...!". גם כשהבהיר ל'חפץ חיים' כי אין מנין סמוך לביתו, ואם יעזוב את ראדין הוא יתפלל ביום כיפור בלי מנין, עדיין נשאר ה'חפץ חיים' איתן בדעתו כי עליו לשוב לביתו...

באמונה תמימה עשה הסוחר כמצוות רבו ויצא מראדין. הלילה בו הגיע לביתו היה חורפי ואפל מאוד, סופת גשמים קידמה את פניו, ולאחר שנכנס לביתו, הוא שומע לפתע נקישות על דלת הבית. בפתח עמדו אנשים שהתחננו לפניו ברוסית כי יתן להם להיכנס לביתו ולהינצל מהגשם הסוער וממוזג האוויר הזועף. "יצאנו לטייל ביער, והגשם הפתיעו אותנו...", סיפרו האנשים.

היהודי קיבלם בסבר פנים יפות, הגיש להם אוכל ומשקה חם ורוחם שבה אליהם. הם שוחחו על הא ועל דא והסוחר סיפר להם על צרותיו בעסקים ועל משפטו הקרב עם הפריץ...

בשיחתם התברר כי אחד מאנשי החבורה הוא שופט עליון שאמור לדון במשפטו של הסוחר. מעתה כבר לא היו צריכים הרבה

השתדלויות כדי שהסוחר ייצא זכאי בדין... או אז הבין הסוחר כי רוח קדשו של ה'חפץ חיים', ואמונתו התמימה בו הצילו את עסקיו.

כשה'בעל עגלה' ראה שרב העיר צועק לעברו וקורא אליו שימתין לו, הוא מיד עצר את הסוסים והעגלה, ורץ לקראת רב העיר ושאלו, אם הרב רוצה להצטרף אליהם בנסיעתם?...

"כי יקום עד חמס באיש" (יט, טז)

בספר 'מאיר עיני ישראל' מובא מעשה נורא שפעם אחת יצא לחפץ חיים לשבות בשבת קודש בעיר שלא הכיר אותה. גם אנשי העיר לא הכירוהו וחשבו שהוא אחד מאותם משולחים שמוכרים את ספרי החפץ חיים ולא ידעו שהוא הוא החפץ חיים בעצמו.

ערב שבת קודש הכניס את הכסף שהיה לו בכיסו אצל רב העיר, והפקיד אותם אצלו. כצאת השבת הגיע ה'משולח' שמוכר את ספרי 'חפץ חיים' אל רב העיר כדי להיפרד ממנו, ויצא מן הבית. חשב הרב לעצמו - כנראה שהיהודי הזה שכח שהפקיד אצלי כסף בעש"ק, איזה רחמנות! נראה שהוא שלומיאלני ועני, ויש לו בטח אשה עם ילדים שצריך לפרנסם, ואם בכל מקום הוא שוכח את כספו שמרוויח ממכירת הספרים, מה נשאר לו למחייתו?...

ואם כך הוא הדבר - חושב הרב בלבו - אתן לו ללכת לאכסנייתו ואראה האם הוא יזכר שהפקיד אצלי כסף... הרב מביט אחרי ה'משולח' ורואה הוא שמתיישב על עגלתו בזריזות [החפץ חיים היה עושה כל דבר בזריזות, והיה מדגיש את זה כל פעם באומרו: "כהנים

מרושע זה עומד תמיד ומקטר על דא והא, אבל הקב"ה אומר לו: כבר כתבתי בתורתך (דברים י"ז, ו') "על פי שנים עדים יקום דבר", ואתה עד אחד אתה, ואיך אוכל לתת לך נאמנות יחידי, מה השטן עושה, יורד ומחפש לו איש אשר הוא צדיק בארץ, שאין לו תקוה לפתותו ולהטותו לסתם עבירה בעלמא, ומלהיבו באש קנאות על עבריין פלוני ואלמוני, עד שנעשה לו שותף להיות עמו בעדות, לפיכך אמרה תורה "אל תשת ידך עם רשע", זה השטן, "להיות עד חמס" - שעל ידי עדותך תחמוס את נשמתו, אלא עמוד בתפילה ובקש רחמים "כי יתמו חטאים מן הארץ" וממילא "ורשעים עוד אינם", לישרים נאווה תהלה ותפילה...

בעל הבית שמח שלראשונה הוא מצא רבי שמתעניין בענייני עולם הזה כמוהו ממש, והשתעשע אתו בכל חפץ וחפץ. והדבר היה לפלא בעיניו, כי רבי מרדכי דב היה ידוע למתמיד באופן נעלה ביותר

"כי תעשה הישר בעיני ה'" (כא, ט)

הרה"ק רבי מרדכי דב מהורנוסטייפל ז"ע היה עמוד הצדקה בדורו והיה מחלק הון רב לצרכי צדקה. מספר מגיד השיעור הנודע הגה"ח רבי מנשה רייזמאן שליט"א, שפעם אחת היה רבי מרדכי דב צריך סכום גדול לצרכי צדקה והלך לבקר אצל עשיר גדול בקייב, בביתו היו רהיטים יקרים עד מאוד למעלה מכל השערה, והיו הקירות מקושטים בציורים יקרים ונפלאים. בעל הבית לקח את הרבי לטייל בארמונו והראה לו כל הרהיטים היקרים והציורים ושאר הדמיונות, והרבי עשה עצמו כרציני ושאל אותו בכל רהיט מאיזה סוג עץ בנו את הארון הזה, ובאיזו מדינה יצרו את זה, ובכל ציור שאל מה שם הצייר וכמה עלה הציור הזה. וכך התעניין בכל חפץ וחפץ, וכן בכל כלי הכסף, כל גביע וכל בקבוק היכן ייצרו וכמה זה עלה וכו'.

בעל הבית שמח שלראשונה הוא מצא רבי שמתעניין בענייני עולם הזה כמוהו ממש, והשתעשע אתו בכל חפץ וחפץ. והדבר היה לפלא בעיניו, כי רבי מרדכי דב היה ידוע למתמיד באופן נעלה ביותר - אמרו עליו שעסק בתורה עשרים שעות במעת לעת, ואפילו באמצע קריאת ה'קוויטלאך' היה עוסק בתורה הקדושה.

לאחר הטיול הארוך בארמונו של העשיר שאל את הרבי: "מה ראה הרבי לבקר בביתך", ואז סיפר לו שהוא צריך סכום גדול לצרכי צדקה. העשיר הוציא מכיסו תיכף את כל הסכום ונתן לרבי בחפץ לב.

לאחר מכן שאל את הרבי: "מה זאת ראה הרבי להתעניין בכל החפצים והרהיטים היקרים שיש לי בביתך?". אמר לו הרבי: "פעמים שאני מבקש מאדם סכום הגון לצדקה, ותיכף מתעורר צמצום במוחו וחושב בדעתו שאין לו כלום, כך דרכו של יצר הרע שבקיום המצוה הוא נכנס להרגשה של צמצום. לכן רציתי לתת לך הרגשה בטוחה שאתה עשיר מופלג. שהרי שילמת כליכך הרבה בשביל הציורים והארונות, דיברנו בשעה אחרונה על סכומים גדולים מאוד,

ורזים הם" [...], ובעל העגלה מסיע את עגלתו במהירות. כשראה זאת הרב חשב לעצמו, שעכשיו כבר מוכרח אני לרדוף אחריו ולהזכירו שהשאריר בידי פקדון, ומיד יצא מביתו והתחיל לרדוף אחרי העגלה של החפץ חיים, והרב חושב לעצמו, אולי כשה'משולח' ימשיך עוד קצת בדרכו, הוא יזכר שהשאריר אצלי פקדון, הרי רחמנות הוא עליו ועל בני ביתו, מי יודע אצל כמה אנשים הוא כבר שכח את כספו!... כשראה הרב שהוא ממשיך בנסיעתו ולא נעצר ולא נזכר שהשאריר אצלו כסף, התחיל הרב צועק בקול לעבר עגלתו של החפץ חיים, שיעצרו את העגלה וימתינו לו.

כשהבעל עגלה ראה שרב העיר צועק לעברו וקורא אליו שימתין לו, הוא מיד עצר את הסוסים והעגלה, ורץ לקראת רב העיר ושאלו, אם הרב רוצה להצטרף אליהם בנסיעתם?...

ל'א' השיב הרב, הנוסע שלך השאריר אצלי פקדון של כסף בעש"ק, האם הינך זוכר פנה הרב ל'משולח'?

- בודאי אני זוכר! - ענהו החפץ חיים.

- א"כ למה לא הזכרת לי בעת שנפרדת ממני שאני חייב להחזיר לך פקדון? שאלו הרב.

- ענהו החפץ חיים: מכיון שכשמסרתי לך את הפקדון היה עש"ק, ועדים לא היו שם כשמסרתי לך את הפקדון, ועל פי דין אסור להלוות או להפקיד כסף אצל מישהו ללא עדים, ואחד שעובר על כך הוא עובר על הלאו של "לפני עור לא תתן מכשול", ומשום כך חשבתי להקנות לך את הכסף בתורת מתנה...

כששמע הרב תשובה זו הוא השתומם, ומיד הבין שיש לו כאן עסק עם יהודי לא פשוט, ואמר לו הרב על אתר: אם כך, אני מחזיר לכם את הכסף במתנה...

אמר לו החפץ חיים, אני איני לוקח מתנות! שונא מתנות יחיה...

כאן מצא לו הרב עצה: הוא זרק את הכסף והפקירו, והחפץ חיים זכה בזה מן ההפקר...

לצדיק כן מותר לתת יד להיות עד חמס? וכי בשופטני עסקין שילך להיות עד חמס להנאת אחרים ולא לו?

"לא יומת על פי עד אֶחָד" (יז)

מספר אב"ד סאנטוב הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א בגיליונו 'נועם שיח', על מעשה שאירע עם הרה"ק רבי וולווילי מציטומיר ז"ע שבא אצלו איש חסיד אחד, איש ישר דרך, והתחיל בוכה וקובל תמרורים על אחד מתושבי העיר שיצא לתרבות רעה והתפקר עד שעבר על כל התורה כולה. רשע זה - התלהט החסיד ואמר - לא הניח שום עבירה שבעולם שלא עבר עליה ומצוה לעוקרו מן השורש.

ענהו רבי וולווילי ואמר לו: לאט לך בני, הסכת ושמע, הכתוב אומר "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס", ולכאורה יש להבין, כלום לצדיק כן מותר לתת יד להיות עד חמס? וכי בשופטני עסקין שילך להיות עד חמס להנאת אחרים ולא לו?

אלא "רשע" - זה היצר הרע השטן היורד ומסית עולה ומסטין, רשע

רבינו יונה אומר שדבר טבעי הוא שמצווה קלה גוררת אחריה מצוות קשות יותר, מפני שלאחר שהרגיל ואימן את עצמו הקשה נהיה לו קל. וכך הדבר כשעומדים בניסיון. מעלת עמידה בניסיון איננה רק בעצירת הכישלון, אלא גם מחזקת את האדם יותר. לא רק שלא הפסיד, אלא הוא מעמיד את עצמו על נקודה רוחנית גבוהה יותר שתאפשר לו להתמודד עם מצבים קשים יותר.

לעמוד בניסיון

ה'מסלת ישרים' (פרק א) כותב משפט מרכזי: "עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא לקיים מצוות ולעמוד בניסיון". מה מפורש יותר מזה? חיי היהודי גדושים בניסיונות, באתגרים, בהתמודדות. וזה כל האדם, להוכיח שהוא מושל ביצרו ולא חס-ושלום להיפך. מספרים שנכנס פעם אברך יקר אל ראש הישיבה רבי אהרן ליב שטיינמן זצ"ל וביקש ברכה. "על מה תרצה ברכה?" - שאל ראש הישיבה. "שלא יהיו לי ניסיונות!". חייך ראש הישיבה קלות והשיב: "אז אתה יכול למות". האברך נרתע לאחוריו: "מה? האם ראש הישיבה מקלל אותי?", "חס ושלום!" השיב הרב שטיינמן, "אסביר לך, אדם שלא רוצה ניסיונות אין לו מה לחפש כאן. שולחים לכאן כל אחד עבור התקין שלו, בשביל שיתגבר על ניסיונות!". ... והוסיף: "אוכל לברך אותך שתצליח להתגבר על הניסיונות בקלות ולמלא את שליחותך!". ... תשמעו דברים מבהילים שכותב אחד מתקופת הראשונים, רבי יעקב סקילי זצ"ל, תלמיד הרשב"א, בספר 'תורת המנחה (דרשה סד), וכעין זה הרבינו בחיי על התורה (דברים כב, ח). הגמרא בחולין (ס). אומרת: "דאמר רבי יהושע בן לוי, כל מעשה בראשית בקומתו נבראו, בדעתו נבראו, בצביונם נבראו". מבאר 'תורת המנחה' ש'בצביונם' פירושו, לרצונם ולדעתם. בעת שהקדוש ברוך הוא שולח נשמה לעולם ומחבר אותה עם גוף אנושי, הוא נותן לה לבחור מה ברצונה להיות. והיא בוחרת את תפקידה לפי מה שבעיניה ירבה כבוד שמים בעולם. היא יכולה לבחור לעבוד את השם יתברך מעוני או מעושר, או שחפצה להיות בינונית, והיא בוחרת באלו ניסיונות היא רוצה לעמוד. הנשמה יודעת מראש את כל אלו ויודעת שביכולתה לעבור את העולם הזה בשלום. לכן אי אפשר לבוא בטענות ובמענות על שום דבר. "מדוע זימנו לי משמים התמודדות כזאת?", "למה דוקא לי יש קושי כזה?", כי כאמור כל מה שעובר על האדם, בא לרצונו ולדעתו, מתוך בחירתו ומתוך ידיעתו שבכוחו לעמוד בכל המאורעות והמקרים המתרגשים עליו ולצלוח אותם.

התהפכו התפקידים

אדם לא בורח ממשימותיו, גם כשהן קשות ומורכבות. אספר כמה סיפורים על מי שהבינו שהעולם לא נועד לתת להם שלוה ועל אחרים שביקשו לשבת בשלוה ולא עלה בידם: רבי חיים טוורס הרש"ל זצ"ל, היה מגאוניה וצדיקיה של ירושלים בשכונת 'שערי חסד'. ידוע כי רבינו החזון איש זצ"ל התבטא שבירושלים מסתובבים 'שמות' על הרצפה ואנשים דורכים עליהם מבלי משים... אחד מהם היה הרב הרש"ל. איש האשכולות בתורה,

המשתתפים, כשבדרך הוא נושא תפילה חרישית לפני קונו שידע להשיב דברים נכונים ונכוחים לתועלת אשר יתיישבו על לב השואל וליבות השומעים. ואכן, בסייעתא-דשמיא כשהחל רבי משה לשאת דברים בפניהם התשובה היתה ערוכה וסדורה בפיו.

רבי משה המחיש להם במשל מדוע יש לבני האדם נסיונות, ומה הגבול: יש מקומות לאימון הגוף, שנקראים 'מכון כושר'. שני אנשים הגיעו למכון כזה. שניהם שילמו מחיר זהה, הגיעו באותו זמן, עברו תחקור, גיל, תעודת זהות, הצהרת בריאות על תרופות שלוקחים בקביעות או לא, גובה לחץ דם, תקינות הלב וכיוצא באלו. בגמר התהליך, המדריך הפנה את שניהם לאימון בחדר מספר אחת. בשבוע שאחר, מתאמן אחד הוכנס לאותו חדר ואילו השני הוכנס לחדר מספר שתיים. בחדר מספר אחת יש משקולות בנות חמשה קילוגרם ואילו. בחדר השני, המשקל ההתחלתי הוא שמונה קילוגרמים. השני נזעק: "מדוע מפלים אותי? שנינו הגענו באותו יום ובאותה השעה, ואיך אתם לא מתביישים להכניס אותי לחדר שבו המשקולות כבדים יותר. למה שאתאמן להרים שמונה קילוגרם?", ואיים בחמת זעם: "אני אפרסם זאת בעיתונות..." בעלי מכון-הכושר הסתכלו עליו כעל אדם בלתי-שפוי. "בשביל מה באת לכאן? אתה רוצה לאמן את הגוף, או להתבטל?"... הסבירו לו: "מאחר שהצלחת בשבוע שעבר במשקולות הקלות יותר, העלינו אותך כעת לשמונה קילוגרם. חברך לא בכושר כמוך והוא יצטרך למשך תקופה להוסיף ולהתאמן בהרמת משקולות קלות יותר". אדם שמתלונן על הניסיונות שלו דומה לאדם עם יכולת להרים משקולות כבדות שמתאונן על תרגילי הכושר המתקדמים שקיבל. העולם הזה הוא 'חדר כושר' שפתוח כל מאה ועשרים שנות חיי האדם. מי שצלח נסיונות קלים, מקבל את הקשים יותר. וכל אחד גם מבין שאדם גברתן לא יכול להסתפק בכך שהוא 'יכול' לעמוד בתרגילים קשים. מפני שכאשר יבצע אותם יפתח את יכולותיו ויתקדם לשלב הבא. ההתעסקות מביאה את הכוחות למיצוי. וכאשר יבצע אותם בהתמדה יצליח לעשותם בקלות וללא מאמץ. כך הניסיונות מוציאים לפועל את המעלות של האדם ואז הוא באמת עלה ונתעלה בעקבות הניסיון.

היא העיקרית

ההקבלה בין כוחות הגוף לכוחות הנשמה נמצאת כבר בפירוש רבינו יונה באבות על המשנה (ד, א) "איזהו גיבור הכובש את יצרו". הוא אומר שכמו שיש לאדם גבורת גוף, יש לו גבורת הנפש והנשמה. וגבורת הנשמה היא העיקרית - מפני שגבורת גוף יש גם לבהמות וחיות. ובביאורו למשנה הבאה שם הוא כותב: "ועתה בן עזאי הוסיף טעם אחר ואמר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה - מכח הטבע הוא זה, כי בעשות האדם מצוה קטנה פעם אחת הוא מתקרב את השם ומרגיל את רוחו לעבודתו, ונקלה בעיניו לעשות מצוה אחרת שיש בה טורח כנגד הראשונה או יותר מעט מפני שכבר הורגל טבעו למלאכת המצוה. וכי יעשה שניה ושלישי אף כי תהיה עליו לטורח הרבה מן הראשונות, יעשנה מהרה כי כבר הרגל שולט עליו הרבה, עד כי ישלוט עליו עד מאד ויעשה כל המצוות כלן".

מעשה בבחור שלמד בישיבת 'כפר חסידים' שטען שאינו מסוגל לשבת סתם על הספסלים בלי לעשות כלום ורצה ללכת לשרת בצבא. מורי חמי רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל, רבו של כפר-חסידים, ניסה לשכנעו שלא יעזוב את הישיבה, אך לא עלה בידו, והבחור הלך לצבא וגם הצליח שם. אולם לאחר שנה וחצי חזר לישיבה. כשחזר, סיפר שבכל פעם כשהיה צורך לסחוב ספסלים, נבחר הוא לתפקיד זה - למרות שהיה חייל מוצלח וכשיר לתפקידים משמעותיים יותר. עד שעשה חשבון הנפש שהוא ברח מהספסלים - אך הספסלים רודפים אחריו... אלא שלפני כן היה הוא יושב על הספסל ועכשיו הספסל יושב עליו... הוא תפס את עצמו וחזר ללמוד במרץ, והיום הוא אחד מגדולי תלמידי-החכמים באמריקה.

(לעשות רצונך - וישב)

בצדקות, ביראת-שמים - אך נחבא אל הכלים. לעת זקנותו, ילדי השכונה שהעריכו אותו וידעו על גדלותו, באו ללוותו בצאתו מהבית בדרכו ל'עץ חיים', להגיש לו יד תומכת ולסייע לו בהליכה. פעם אחת כשנכנס אחד הילדים התאוננה הרבנית בפניו על שרבי חיים טודרס אינו ישן מספיק, ואם אינו ישן סופו שיהיה חלש. כששמע הרב את הדברים הללו, הוא לקח את הילד לחלון הבית שמשם ראו את בית הקברות העתיק 'שיח באדר' [מאחורי קרית הממשלה כיום], הוא הצביע נכחו ואמר: 'שם ינוחו יגיעי כח'. והטעים: "כשאגיע לשם יהיה לי מספיק זמן לנוח כל היום וכל הלילה. לעולם הזה לא באנו כדי לישון. באנו לעבוד ולעמול"... רבי יעקב מאיר זוננפלד שליט"א, רב הקהילה התורנית וראש הישיבה לצעירים ברכסים, סיפר כמה עובדות על מי שביקשו לשבת בשלווה:

המשך מעמוד 3 | הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א

לכל הרוצה לחזור לביתו, ואילו בסוף נקט בלשון קשה, והחמיר על החפץ לחזור לביתו עד שהתיר לקפח את שוקיו. אלא ביאורו, כי בטרם שייכנס האדם לשדה המלחמה הרשות נתונה בידו לבחון ולבדוק אם בידו ללכת למלחמה אם לאו, ואם מרגיש שיש לו לב רך יכול לחזור לביתו. אבל אחר שקיבל על עצמו ללחום נגד האויב עליו לקיים את קבלתו במסירות נפש כי אם קיבל על עצמו, בוודאי יש בו כוח ותעצמות לעמוד בזה! ובזאת סיים הרב ואמר לרבי יצחק ז"ל, אם קיבלתם על עצמכם לבנות את העיר, הרי זה עצמו מוכיח שיש בכם את כוחות הנפש להוציאם מן הכח לפועל, ובוודאי שה' לא יעזוב אותך... ולא ייתן למוט רגלך. והדברים אמורים לכל אחד ואחד, שלא ישתמט מקיום קבלותיו בטענת 'אונס'... כי אם כבר קיבל שמע מינה שאכן יש בכוחו לעמוד בזאת. (באר הפרשה - שופטים תש"פ)

שמע המרא דאתרא לדבריו והפריך את דבריו מתוך פרשתנו, בסדר המלחמה (כ ה-ח) שהמשוח מלחמה היה מכריז לפני אנשי הצבא 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו... ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו, מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו. ובמשנה שנינו (סוטה מד.) על המשך הפסוק 'והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם' - ובעקבות של עם מעמידין זקיפין לפניהם ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו, שתחילת נפילה ניסה' (כלומר הזקיפין רשאים להעניש בחומרה רבה את מי שמנסה להימלט משדה המערכה לאחר היציאה לקרב).

הוכחה ניצחת

יש לדקדק, שבתחילה היה משוח מלחמה רך כקנה ונותן רשות

המשך מעמוד 13 | הרב עמרם בינעט

"השיב לי אחיו, לא! הוא עומד לסיים בעוד מספר שבועות את כל ארבעת חלקי שולחן ערוך, העניין הוא שעל שני חלקים הוא כבר ממש מוכן לבחינה, ועל השניים האחרים הוא יצטרך לחזור עוד קצת לפני שיוכל להיבחן אצל גדולי הדור...".

מסר לחיים

עד כאן הסיפור שסיפרתי באותה סעודת סיום. "שמעני ידידי", אמרתי לחתן הסיום הצעיר, "אם בגיל 14 סיימת חצי ש"ס, מובטח לך שתסיים בעז"ה את כולו ותהיה גדול בתורה. אבל אם אתה רוצה להמשיך ולהצליח, תעשה תוכנית מסודרת. תקבע יעדים, תעמוד בהם ואז תעשה לעצמך יעדים חדשים. תהיה שופט שקובע כמה אתה יכול וצריך להספיק, ולאחר מכן תהיה שוטר ותתבע מעצמך לעמוד ביעדים שקבעת, בלי רחמים, אלא פשוט, כי כך החלטת ומהרגע שהיעד נקבע, צריכים לדעת לעמוד בו".

"נשארתי עם תחושה לא נעימה. דאגתי לו, קרה לו משהו? מה הוא מתחמק כל כך מלדבר איתי? אולי הוא באמת מיהר, אבל מה יכול לגור ליהודי להתחמק כך מפגישה עם חבר נעורים שלא ראה כבר זמן רב???" "בסייעתא דשמיא כעבור שבועיים פגשתי את אחיו. שאלתי אותו מה קרה לך משה, יש לו צרה כלשהי? למה הוא כל כך מיהר???" "השיב לי אחיו, מה פתאום! ההיפך, הוא בא לארץ כדי להיבחן אצל כמה מגדולי הדור על שני חלקים מהשולחן ערוך! הוא פשוט היה באיחור לכניסה לאחד מגדולי הדור, ולכן לא היה לו זמן לשוחח איתך!". "נזכרתי שלפני כ-15 שנה הוא תכנן לסיים את כל השולחן ערוך, ועכשיו הוא נבחן על שני חלקים מתוכו! אמרתי לאחיו, אני רואה ש'תפילה עושה מחצה'. הוא תכנן לסיים את כל השו"ע ולפחות סיים חצי, מה שאי אפשר לומר על שאר הבחורים שלא תכננו כלום..."

גועל נפש! הרגשתי שאיני יכול להישאר כאן ואפילו יום אחד, והנה חלפו כמה ימים ואני מרגיש שזה כבר לא כ"כ נורא, זו הסיבה שאני רוצה לברוח כמה שיותר מהר אם אני כבר לא נגאל כ"כ מהחומריות של אמריקה אז הפשט שאני מתחיל להתרגל לזה! וזה נורא! ושאלו ר' שבת' פרנקל: ולמה אמריקה כל כך גורמת לרב גועל בנפשו? וענה ר' יחזקאל זצ"ל: כשאני באתי לאמריקה, ראיתי שמנהג האנשים כאן שכשהם קמים בבוקר וכשהם הולכים לישון בלילה, הם שוקלים את עצמם ועושים חשבון לראות האם עלו קילו במשקלם או ירדו, איזה לחץ... אם המשקל לא מראה על ירידה רצויה, הם רצים מיד לחדר כושר ועושים עוד סיבוב... וככה כל החיים מסביב המשקל.

לעומת זאת, אנחנו בליטא באווירת הישיבות הקדושות, למדנו שכל יום בבוקר ובלילה לומדים 'חובת הלבבות' ועושים חשבון נפש האם קיימנו המצוות כתיקונם או לא. אנו כל בוקר וערב שקלנו את עצמנו במשקל רוחני, איני יכול לראות אנשים שכל בוקר וערב שוקלים את גופם במשקל גשמי...

זה הרגש דק של גדולי ישראל שפחדו עד אימה מכח ההרגל... סוסים הופכים אחרי הפעם הראשונה לסוס!

בשמו [שכשרבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל הגיע עם ישיבת מיר לאמריקה משנחאי שבמיר, היה באמריקה תקופה מאד קצרה ורצה מיד לעזוב לארץ ישראל, ונסה ר' שבת' פרנקל להניאו מכך ולשכנעו שישאר באמריקה וינסה להקים ולקום את עולם התורה שם.

רבי יחזקאל זצ"ל התנגד מאד, ואמר לו על כך ווארט נפלא על סיבת הדבר: שכתוב בפרשת ויצא - שאמר יעקב לרחל ולאה "רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום", ושאל ר' חזקאל זצ"ל, וכי מה שייך להגיד על שיכור שפניו לא כתמול, וכי אתמול או שלשום הוא היה פחות שיכור?

אלא הכונה שיעקב כשבא לבית לבן הרגיש גועל בנפשו, כאשר שיא הקדושה בעולם, יעקב אבינו, נכנס למקום הטומאה של עבודה זרה, הרגישה נפשו בגועל עצום, והרגיש שלא יכול להשאר שם.

והנה עברו יום ויומיים, ופתאום הנפש כבר התרגלה וכו', אמר יעקב והנה פני אביכם איננו אלי כתמול שלשום והכונה שאצלי זה כבר לא נורא כמו היום הראשון פניו כבר לא כאלו נוראות בעיני! זה כבר חמור מאד, כי זה מראה שהתרגלתי לטומאה במקצת, ואם אישאר במשך הימים כבר לא הרגיש כלל בניגוד הטומאה לקדושה חלילה. אמר ר' יחזקאל זצ"ל, אני כשבאתי לאמריקה הרגשתי בתחילה ממש

המשך מעמוד 14 | רבי מאיר צימרוט שליט"א

מתפלפלים בדברי תורה, רשב"א, קצות החושן, במלוא הברען. הוא שפסף את העיניים ואמר לעצמו: "פעם ראשונה שאני רואה שְׁפָּשׁ תלמיד חכם כזה"

מרוב התפעלות הוא לחש באוזני משהו שעמד לידו: "איך הִשְׁפָּשׁ הזה יודע כל כך הרבה?" הלה התפלא: "על איזה שְׁפָּשׁ אתה מדבר?" והוא החווה לו על רבי חיים, וסיפר לו את כל הסיפור...

רק אז התברר לו שזהו ראש הישיבה בעצמו, שכל כך השתדל לתת לו את העידוד הראשוני שכל בחור צריך אותו בתחילת דרכו החדשה.

אהוב למטה - נחמד למעלה.

(ד'ורש טוב' - תשו"ח ל"יפה נוף' ספרים)

אמר לו רבי חיים: "בוא אעזור לך למצוא חדר". הוא עלה אתו לקומה השלישית והראה לו על חדר: "יש בחור שהתחתן בין הזמנים. הנה יש לך כאן מיטה וארון, אתה יכול להתארגן בנחת".

הבחור ראה איך שהוא עוזר לו, ושאל: "סליחה! שכחתי לשאול אותך מה התפקיד שלך כאן?" ורבי חיים השיב לו: "אני כאן הִשְׁפָּשׁ". אמר לו הבחור: "יש לציין שאתה שְׁפָּשׁ מסור מאוד. בהזדמנות הראשונה אגש למשרד ואמליץ עליך שאתה שמש מסור, העושה מלאכתו נאמנה".

שמש תלמיד חכם

אחרי חצי שעה ירד הבחור למטה, לבית מדרש, וראה את הִשְׁפָּשׁ עומד במרכז, מסביבו הרבה בחורים ששואלים אותו שאלות, והם

המשך מעמוד 25 | מתוקים מדבש

יאמרו לעשיר שיש לו מאה בהמות, תוריד עשר בהמות ותינתן מעשר בהמה, הוא ירגיש צער נורא ממש כתולש אבר מן החי, ואם יתן יקיים את המצוה בלי שמחה ואלו פנים יש למצוה כזאת, ורצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל שיקיימו את המצוה בשמחה ובטוב לבב ובעין יפה, לכן ציוה להכניס את כל הבהמות לדיר ולעשות פתח קטן אחד, וימנה בעל הבית א' ב' ג' ד', וכך יראה כמה בהמות יפות ושמנות יש לו, הנה עוד אחת ועוד אחת, וכולה שלי, אין לאף אחד חלק בה אלא השי"ת נתן אותה לי לבדי, וממילא כשיגיע לתשעה, יהיה לו יותר קל לתת את העשירי קודש לה' בשמחה. וכך עשה רבי מרדכי דב עם העשיר, שלאחר שמנה וספר את פרטי כל הרהיטים היקרים שבביתו, היה יותר קל להוציא ממנו סכום הגון בשמחה.

רציתי שבשעת ההתרמה יהיו כל האוצרות חקוקים על לבך ותוכל לתת כראוי לעשיר מופלג כזה, בנדבת לב".

ואמר רבי מרדכי דב, שלמד עצה זאת מדברי חז"ל (בכורות נח) בעניין מצוות מעשר בהמה, שבתחילה מכניס כל הבהמות לדיר, ועושה פתח צר שיצאו רק אחד אחד, והמנין הוא מדאורייתא לספור א' ב' ג' וגו', ובעשירי סוקרו בסיקרא ואומר שזהו מעשר. ולא מספיק אף אם יודע בעצמו כמה בהמות יש לו ויקח מעשר מהן. ולא עוד, אלא שאם יצאו שנים מפתח הדיר לא יצא ידי חובה, אע"פ שכלפי המעשר אין חילוק אם מונה ג' ואח"כ ד' או מונה ג' וד' ביחד, כי צריך שיהיה ברור על כל אחד ואחד אם הוא ג' או ד'.

וטעם הדבר הוא, כי הקדוש ברוך הוא מכיר את נפש העשירים, ואם

שמח', אמר לו המשגיח: "אם מכך אתה שבור, עליך לשמוח!", והסביר: "ה'אבן עזרא' שואל: כיצד התורה מצוה 'לא תחמוד' והרי הם דברים שבליבו של אדם, וכי אפשר לומר לאדם שלא יחמוד דבר נאה ונחמד למראה?

מסביר ה'אבן עזרא' על פי משל לבן הכפר שלעולם לא יחמוד לישא את בת המלך לאשה. כמו כן אין אדם שיקנא ויחמוד בכנפי הציפור, משום שיש לו דעת והוא יודע שבת המלך אינה ראויה לבן כפר כמותו, וכן אין אדם שיש לו כנפיים, והם נועדו רק לציפורים ולא לבני אדם.

אם כן הצינוי 'לא תחמוד' הוא ציווי בדעת, לידע שכל מה שיש בעולם מחולק ביור ובאמת לכל אחד ואחד, ומה שיש לחברו, לא שייך לו. ומה שיש לו, לא שייך לחברו. וכיון שהוא ציווי בדעת, שייך לצוות על זה.

"אם כן" - הרגיע רבי גדליה את הבחור - "עליך לשמוח שכואב לך שלא שאלת את קושיית ה'אור שמח', משמע שאתה קשור לרמה הקושיית של ה'אור שמח'. אחרים שלא כואב להם, משום שהם כלל לא שייכים בקושיית כגון אלו..."

שיבוא רבי נוסף עם חסידיו בשכנות עמכם?" ענה לי ה'אמרי חיים': "אין הדבר דומה אלא לשדרת חנויות יהלומים, שכולם מוכרים שם אותה סחורה, אך כשחנות אחת סגורה, הולכים הקונים אל החנות השניה הסמוכה לה, ומבין שניהם ירווח לקונים, אף כאן כל חסיד יוכל ללכת כאוות נפשו, לצאנו או לויז'ניץ".

"אם כן" - סיים בעל ה'שפע חיים' את דבריו - "וכי יעלה על דעתך שביהודי כזה שאין לו כל זיקה של קנאה וצרות עין תשלוט בו עין הרע...?!"

בדרגת הקושיא של ה'אור שמח'

המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א מספר בספרו 'חובת האדם' על 'מסילת ישרים': "כאשר למדנו פרק 'מרובה' בשיבת 'קול תורה' אצל מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל, הוא שאל קושיא של ה'אור שמח'. אחד הבחורים כאב לו מאוד שהוא לא שאל את השאלה, עד כדי כך שהוא קם ויצא החוצה. פגש בו המשגיח הגאון רבי גדליה אייזמן זצ"ל והבחין בענות העצבות הרובצת על פניו, ושאל אותו: "מדוע נפלו פניך?"

"לאחר שסיפר לו הבחור את כאבו על שלא שאל את שאלת 'אור

מהסס קלות... "אך אישית, סוד ההצלחה שלי. זה הגישה האומרת; כל מבחן מבטא חזרה נוספת על הלימוד עם ריענון הדפים. ולכן, אני לא מתייחס לציונים בכלל. העיקר אצלי הוא, השינון והחזרות וריענון המסכתות שיעמדו לזיכרון".

מה אתה משיב לחבר או מכר המתעניין אצלך על הצטרפות לתכנית קנין ש"ס?

"חד וחלק! אני ממליץ לכל יהודי להצטרף. לא רק אברכי כוללים, אלא גם ובעיקר כאלו שאינם זוכים ולומדים כל היום. זאת המסגרת היחידה שאני מכיר המחייבת ו'מוזכה' את האדם ללמוד היטב, לסכם ולזכור את הדפים.

אכן כעת לא רלוונטי להצטרף לקנין ש"ס", הוא מחדד, "התוכנית מבוססת על לימוד וחזרה מתחילת הש"ס כשכל פעם מספר הדפים הולך ועולה, כך שכדי להיות שותפים בה חייבים להתחיל מהתחלת מחזור של 'הדף היומי', אבל כל אחד יכול ומומלץ להצטרף ללימוד ה'דף היומי' ולמבחנים החודשיים, כמו גם למבחנים המסכמים הנערכים אחת לארבעה חודשים, ובעז"ה עם תחילת המחזור הבא להצטרף גם לקנין ש"ס'.

"אישית, אציין שאחד מהדברים שהרווחתי באופן מיוחד מההצטרפות למסגרת הוא, ה'עונג שבת' כפשוטו. אני יושב עם החברותא וחוזרים על הלימוד השבועי, ומרגישים שיש לנו ביד 7 דפים. אין סיפוק גדול יותר מזה. נסו ותבינו".

בבסיס, איך אתה מתכוון, למבחני קנין ש"ס?

"לעת עתה לא זכיתי לקבוע סדר מיוחד לשינון כל האלפיים דף לקראת כל מבחן. אך יש לי סדר מיוחד, בו אני חוזר בקביעות על לימודים ישנים. לתוספת הנאה, מציין ר' דוד, אני משתדל לסדר את החזרות בחישוב ניצול זמנים מיוחדים כדוגמת ימים טובים לחזור בהם על ענייני דיומא. דבר שאכן מתבטא בזה, שברוך השם, בסדר מועד אני מרגיש יותר שליטה ובקיאיות במסכתות משאר הסדרים". לצד הנ"ל, משתף ר' דוד, מהלך המסייע לו הרבה, והוא הצטרפות למסגרות לימוד שונות. כה הצטרף למסגרת לימוד קהילתי "אהבת תורה" ומשתתף במבחני המסגרת כולל תכניות החזרות. כן הצטרף ל'עמוד היומי', כך הוא חוטף ומרוויח עוד סדרי חזרות לפחות לחלק מהמסכתות. "אף שבהחלט, אין לי עדיין פתרון משביע רצון לשאר הסדרים, ובפירוש אשמח לשמוע ולקרוא ראיונות ורעיונות מנבחנים אחרים".

וככה אתה ממשיך להיבחן במבחנים הגדולים של אלפיים דף ויותר? "כאמור, אינו דומה מילוי המבחן בשאלות על מסכת ברכות וסדר מועד, שכבר זכיתי לשגן ולחזור עליהן עשרות פעמים, וכן נבחנתי עליהן הרבה פעמים, לסדר נשים-ניקין שעם כל העמל שברוך השם התייגעתי בהם, עדיין לא הגעתי בזה לרמת הידיעה כמו בסדר מועד.

"אבל עדיין, אני לא מוותר על זה. אני יודע שההחלטה להיבחן במסגרת הייחודית והנעלית הזו של "קנין ש"ס" נותנת לי את ה'דרייב', לחזור ולשגן לפחות על חלק מהמסכתות. אולי יהיו כאלו שיפלו מהכסא מהמשפט ה'מוזר' המלווה ומנחה אותי". הוא נשמע

שלחית תגובות לכתב המאמר, או לשתף בטיפים וראיונות לצד דרכי הצלחה כתבו ל: a0533185209@gmail.com

נושאי הלימוד ב'דף יומי בהלכה'

לייבש את הידים בשבת על גבי ההסקה, מותר או אסור? ולרחוץ במים שהתחממו בדוד השמש בשבת?

חכמינו ז"ל אסרו לרחוץ בשבת את רוב הגוף במים חמים, בין באמבטיה ובבריכה ובין במקלחת, מחשש שיכשלו בעשיית מלאכה לחימום המים. ואף רחיצת כל אבר בנפרד אסורה - כאשר רוחץ את רוב הגוף ברצף - וכל שכן רחיצת כל הגוף או רובו בבת אחת. אולם, במים שהתחממו בערב שבת מותר לרחוץ את מיעוט הגוף, כגון פנים וידיים, כל שאינו רוחץ את רוב גופו. ומי שהעדר הרחיצה במים חמים מסב לו צער, רשאי לרחוץ במים אלו אף את כל גופו. ואיסור זה, הוא במים שהתחממו מכוח האש או 'תולדות האש', ובכלל זה מכשירי החימום וההסקה למיניהם, והוסיפו

חכמים ואסרו את הרחיצה גם במי מעינות חמים שנשאבו לכלי, מחשש שלא יבדילו ביניהם לבין מים שהתחממו באש.

ומים שחוממו בשבת, אסרו חכמינו ז"ל לרחוץ בהם בשבת אפילו אבר אחד. ונחלקו הפוסקים בנוגע למים שחוממו בהיתר, כגון לצורך חולה, אם דינם כמים שחוממו בשבת או כמים שהתחממו בערב שבת. וראה להלן. ובדומה לכך, נחלקו הפוסקים בנוגע למים שחוממו רק מעט ואין 'היד סולדת בהם' אלא נעשו פושרים, כך שלא נעשה איסור 'בישול' בחימומם: יש אומרים, שמותר לרחוץ בהם את מיעוט הגוף 'שלא כדרך רחיצה', כגון שמייבש את ידי מים שעליהם על ידי חום האש או ההסקה וכדומה, והמים נעשים פושרים לפני שמתייבשים, אבל בנוגע לרחיצה רגילה דין המים הפושרים כמים שחוממו בשבת, שאסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד. יש אומרים, שדינם שווה לדין מים שהתחממו בערב שבת, ומותר לרחוץ בהם את מיעוט הגוף אף ברחיצה רגילה, ויש אומרים, שדינם כמים שחוממו בשבת לכל דבר.

ומים שלא נעשתה בהם כל פעולה לחממם בשבת אלא התחממו בשבת מאליהם על ידי שהניחום בערב שבת על גבי האש, או שהתחממו בשבת באמצעות 'דוד שמש' [ואין בשימוש בהם חשש לכניסת מים קרים לדוד ובישולם], לדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, דינם כמים שהתחממו בערב שבת, שמותר לרחוץ בהם חלק מאברי הגוף. אולם, לדעת האגרות משה והשבט הלוי, דינם כמים שחוממו בשבת; ולדעת האור לציון, אף מים שלא חוממו בשבת אלא התחממו בערב שבת, והונחו בערב שבת על גבי האש רק כדי לשמור על חומם, דינם כמים שחוממו בשבת. וכן מים שחיים גוי עבור עצמו - לדעת הערוך השולחן, שדינם כמים שחוממו על ידי ישראל בשבת; ולדעת האגרות משה, דינם כמים שהתחממו בערב שבת [כאשר אין בהם איסור הנאה מחמת מלאכת הגוי, ראה במקורות].

[שו"ע שכו, א, ד ו,ה, משנ"ב א-ה, ח ו,ז, שעה"צ ח, וביה"ל ד"ה במים, ד"ה יש, וד"ה אצל; בו"מ דרשו, 1, 2, 3; וראה שו"ע שכה, יא]

ה'קהילות יעקב' והגר"ח קניבסקי נהגו לטבול במקווה שבבית החזון איש בניגוד להוראתו ולא מחה בידם

מן הדין, מותר לרחוץ בשבת במים קרים, בין באמבטיה, ובין במקלחת. ומנהג בני אשכנז עוד מימות הראשונים, שלא לרחוץ את כל הגוף במים קרים, משום שחששו לכמה איסורים שעלול הרוחץ להכשל בהם: טלטול המים והמגבת, סחיטת השיער לאחר הרחיצה, האיסור לאדם לשוט במים בעצמו והאיסור להשיט חפצים במים. ובכלל מנהג זה, נהגו שלא לרחוץ אף בבריכה ובאמבטיה; ולדעת האגרות משה, הרחיצה באמבטיה חמורה יותר, משום שהיא נחשבת כרחיצה בכלי, אשר יש מהראשונים שסוברים שהיא אסורה מן הדין אף במים קרים. ומנהג בני אשכנז להחמיר אף

ברחיצה במקלחת ביתית, למרות שקיים בה רק החשש לסחיטת השיער, ולדעת החזון איש, אף במקום צער, כגון בימי החום, אין להקל בכך, אך לדעת האגרות משה, הרחיצה במקלחת אינה בכלל מנהגם הקדום של בני אשכנז, ולכן היא מותרת במקום צער. ורחיצת פנים, ידיים ורגלים, במים קרים, אינה בכלל המנהג כלל, ומותרת בכל אופן.

ובנוגע לטבילה במקוה קרה: חכמינו ז"ל אסרו להטביל בשבת כלי טמא כדי לטהרו, משום שפעולה זו נראית כ'תיקון' הכלי, אך אם הכלי נטמא בשבת לא אסרו להטבילו. ולא אסרו חכמים לאדם טמא לטבול כדי לטהרו, למרות שהוא 'מתקן' את גופו בכך, משום שבניגוד לטבילת כלי שהיא פעולה מובהקת של תיקון כלי מטומאה לטהרה, טבילת האדם עשויה להראות כאילו אין מטרתו אלא להתקרב מעט במים. וכתבו הפוסקים, כי מאחר ונהגו שלא לרחוץ בשבת אפילו במים קרים, כנ"ל, נמצא שבזמננו אף טבילת האדם היא פעולה מובהקת של תיקון מטומאה לטהרה, ומטעם זה נהגו הנשים שלא לטבול בשבת טבילה שלא בזמנה. ו'טבילת עזרא', לדעת רוב הפוסקים מותרת, ובפרט כאשר נטמא בשבת, ויש שהחמירו בדבר, אם משום שנראה כמתקן את גופו, כנ"ל, ואם משום החשש למכשול בסחיטת השיער, וכן דעת הגר"א, וכן הורה החזון איש. אולם, מנהג רוב ישראל להקל בדבר, וכן נהגו הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל, למרות שהיה תלמיד הגר"א, והחפץ חיים, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם נטמא בשבת ראוי לטבול, כיון שטבילת עזרא נצרכת מאוד לתפילה. וכן מובא שהעיד הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שאביו בעל הקהלות יעקב והוא עצמו טבלו בשבת במקוה שבבית החזון איש, ולא מחה בידם, וכן נהגו עוד מקרוביו ומתלמידיו של החזון איש לטבול במקוה שבביתו ולא מחה בידם, ורק כששאלוהו האם מותר לטבול השיב שלדעת הגר"א אסור. ושפיעת 'תשעה קבין', כתב המנחת יצחק שמותרת היא לכל הדעות. וטבילה שהיא ל'תוספת קדושה' בלבד - לדעת המשנה ברורה יש להימנע מכך, אך בקהילות רבות הקלו בכך, והיסוד ושורש העבודה אף כתב שהוא כעין 'חיוב' לכל אדם, בדרגת החיוב של הטבילה בערב שבת קודש. ובנוגע לטבילה במקוה חמה, ראה במקורות.

[שו"כ שכו, ז-ח, משנ"ב כא (בהרחבה ע"פ המקור) וכד, וביה"ד ד"ה אדם; בו"מ דרשו, 20 ו-25 (בהרחבה ע"פ המקור), וראה עוד שם 61]

באיזה אופן מותר לנגב את השיער בשבת? ומה לגבי שימוש בסבון נוזלי סמיך בשבת?

כאמור לעיל, אחת הסיבות שבני אשכנז נהגו לאסור את הרחיצה בשבת, היא מחשש למכשול בסחיטת השיער. סחיטת שיער אסורה בשבת מדרבנן, ואף בשיער המחובר לגוף; ויש מהראשונים שסובר שהאיסור הוא בדומה לסחיטת בגד, האסורה משום שהיא אחת מפעולות הכיבוס. וכן ספרד שרחץ בשבת, או בן אשכנז שרחץ באופן המותר או שטבל במקוה [ראה לעיל] - לדעת הבן איש חי, רשאי לנגב את שערותיו במגבת באופן שהמים נבלעים בה, אך יגב בנחת באופן שאינו סוחט את השערות בכוח, וכן דעת הקצות השולחן והגרי"ש אלישיב זצ"ל. ולדעת הגר"נ קרליץ זצ"ל, יש להניח את המגבת בנחת על גבי השיער, ומאידך, לדעת הגר"ש אויערבך זצ"ל, באופן זה שהמים נבלעים במגבת מותר לנגב כרגיל. ולדעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל, אין לנגב את השיער כלל, וכמנהג אביו בעל הקהילות יעקב. ואם כמות המים הבלועה בשערות מרובה עד כדי שיש לחשוש לסחיטת המגבת תוך כדי ניגוב, לכל הדעות אסור לנגבן.

ועוד מדיני הרחיצה בשבת: אסור להשתמש בשבת בסבון מוצק, משום איסור 'מוליד', דהיינו שהסבון נימוח ונוצר נוזל חדש, ויצירת דבר חדש דומה לעשיית מלאכה. ויש אומרים שאין בכך איסור מוליד, אך בלאו הכי אסור השימוש בסבון המוצק גם משום איסור 'ממרח', שהוא תולדת מלאכת 'הממחק'. וסבון נוזלי דליל - לדעת הקצות השולחן, הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל, אין בקצף הנוצר בעת השימוש בו איסור מוליד, ומותר להשתמש בו בשבת; אך לדעת האגרות משה יש להחמיר אף בסבון זה משום איסור ממרח. וסבון נוזלי סמיך - לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דינו כסבון נוזלי דליל, ולדעת הגר"נ קרליץ זצ"ל יש להימנע מהשימוש בו, מחשש לאיסור ממרח.

[שו"ע שכו, י, ומשנ"ב כה ו'ל; בו"מ דרשו, 26, 27 ו-32]

לחיות כמו יהודי

קביעות בלימוד יומיומי ב'משנה ברורה' במסגרת 'הדף היומי בהלכה' - ללמוד לחיות כיהודי
אלפי שיעורים מתקיימים מדי יום בפריסה ארצית, לפרטים והצטרפות גש לעמדות 'נדרים פלוס'

אני זוכר את התחושה הנפלאה כשראיתי במעמד הסיום המרגש, נבחן בן 92 שישב בשורות הראשונות, כשלצדו בחור צעיר, אולי נכד שלו, כבן 16, ושניהם סיימו את כל המשנה ברורה, לאחר עמל ויגיעה של שבע שנים!

שיחה עם הרב חיים שיינברגר רכז תוכנית 'דף היומי בהלכה' ומנהל מוקד 'דרשו', לרגל מועד הכניסה למסלול המלגות בתוכנית 'הדף היומי בהלכה' - יום חמישי י"א אלול

יעקב א. לוסטיגמן

משהו הרבה יותר חזק!", אומר הרב שיינברגר. הוא מסביר: "מועד הכניסה לתוכנית הוא בחודש אלול, האווירה של 'אלול' כבר כאן, ראש השנה מתקרב, כל אחד עסוק בחיפוש ופשפוש אחר נגעי הנפש, ורוצה לקבל על עצמו קבלות טובות. איזו קבלה יכולה להיות טובה יותר מלהתחיל ללמוד הלכה באופן

רצוף יום יום כדי לדעת איך להתנהג כיהודי??? "לא זו בלבד, אלא שגם יום ההילולא של מרנא החפץ חיים הולך ומתקרב, וכל אחד רוצה להצטייד בכזה פרקליט נפלא כמו החפץ חיים, בבואו לדין הגדול של ראש השנה. וכי יש לך דרך טובה יותר לגייס את החפץ חיים לצידך, מאשר לעסוק בתורה שלו וללמוד משנה ברורה יום יום???"

הרב שיינברגר מבקש לחדד נקודה נוספת: "זה אולי יישמע מוזר למי שלא ניסה, אבל המבחנים של 'דרשו' פשוט ממכרים! אנשים שהתחילו עם זה, לא יכולים להפסיק, זה נותן להם כל כך הרבה תועלת, כל כך הרבה סיפוק, הם מרגישים שזה השלב שבו הם קוצרים את פרי עמלם, והתחושה מרוממת מאוד.

"אני יכול להעיד על מאות מקרים שאנשים התקשרו לקראת 'בין הזמנים' ל'דרשו' כדי לברר איפה יש מוקדי בחינה, על מנת שיוכלו לתאם את חופשת בין הזמנים שלהם בהתאם, בלי לפספס מבחן! כל השנה יש לנו פניות מאנשים שמחנתים ילדים, ורוצים שהחנתה תתקיים בתאריך שזה לא יפריע להם לעמוד במבחנים הקבועים שלהם!

"זה מתאים לכל הגילאים, לכל סוגי האנשים מכל המקצועות. אני זוכר את התחושה הנפלאה שהייתה לי בסיום האחרון של 'הדף היומי בהלכה' כשראיתי במעמד הסיום המרגש, נבחן בן 92 שישב בשורות הראשונות, כשלצדו בחור צעיר, אולי נכד שלו, כבן 16, ושניהם סיימו את כל המשנה ברורה, לאחר עמל ויגיעה של שבע שנים!

"כל אחד יכול, כל אחד צריך! אל תהססו, בואו והצטרפו אלינו - לא תתחרטו!"

אווירה חגיגית שוררת במשרדי המוקד של 'דרשו' בימים אלו. הטלפונים לא מפסיקים לצלצל, ידיהם של צוות האברכים הזריזים והחרוצים מלאות עבודה - אין להם אפילו דקה פנויה, אבל הם מאושרים ומלאי סיפוק.

"כל פנייה שמתקבלת כאן, היא של עוד יהודי שמצטרף למעגל הענק של לומדי 'הדף היומי בהלכה' - עוד יהודי שישלוט בעזרת ה' בסימן שכ"ח בשולחן ערוך ומשנה ברורה, וגם בסימן שכ"ט, ובסימן ש"ל, וכן הלאה. זה עוד יהודי שבקרוב יתחיל ללמוד הלכות עירובין!"

את נאום המוטיבציה הנלהב הזה אנו שומעים מפיו של רכז תוכנית 'הדף היומי בהלכה' ומנהל מוקד 'דרשו' הרב חיים שיינברגר. האווירה הזאת מחלחלת היטב, וכמו שאמרנו, האווירה כאן חגיגית, למרות ואפילו בגלל העומס הכבד בעבודה, ומספר המצטרפים ההולך וגדל בצעדי ענק.

"בעיקרון אפשר להצטרף גם בלי לפנות למוקד", מחדד הרב שיינברגר, "אפשר לעשות זאת מכל עמדת 'נדריים פלוס', פשוט לחפש 'דרשו' ולהירשם למבחנים. אפשר גם להירשם במוקדי הבחינה עצמם, בלי להודיע מראש, למרות שאנחנו תמיד מעדיפים להיות ערוכים ולדעת מראש פחות או יותר כמה נבחנים צפויים להשתתף בבחינה הקרובה."

"העומס הגדול נובע מהעובדה שהנהלת 'דרשו' החליטה לפתוח שוב את תוכנית 'הדף היומי בהלכה' לכניסה של נבחנים חדשים במסלול המלגות. מי שייצטרף ללימוד 'הדף היומי בהלכה' ביום חמישי י"א אלול, וישתתף במבחן שייערך בעשרת ימי תשובה, וכן למחרת יום הכיפורים בערב שבת פרשת 'האזינו' - ייכנס מיידית למסלול המלגות. המשמעות: הצטרפות המונית של אלפי לומדים חדשים לתוכנית 'הדף היומי בהלכה', בסייעתא דשמיא.

"מעבר לרעיון של המלגה שכמובן נותנת חיזוק מסוים למי שרוצה לעמוד בקצב הלימוד ולהיבחן תמידין כסדרם, יש כאן

גליון 696
שנה י"ד תשפ"ה

סיפורי צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר ז"ל

232222222222

סיפורי חז"ל

מי הוא שרה של תורה

אמר רבי ישמעאל, בן שלוש עשרה שנה הייתי כשהלכתי אל סבי נחוניא בן הקנה, ושאלתי, מי הוא שרה של תורה, ומה שמו? אמר לי שמו יופיאל, עמדתי הוספתי צער על צער, הייתי בתענית, פרשתי עצמי מכל תענוג ארבעים יום תוספת על תענתי, ואמרתי שם גדול בסוף ארבעים יום, עד שהורדתי אותו וירד בשלהבת אש ופניו כמראה הבזק, כשראיתי אותו, נבהלתי ונודעזעתי, כל איברי נתפרקו וירדתי לאחור. ואמר לי בן אדם, מה טובך והרעשת פמליא גדולה, והתחזקתי עצמי ואמרתי לו, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שלא הורדתיך לכבודי אלא לעשות רצון קונך. אמר לי, בן אדם טיפה סרוחה רימה ותולעת, אף כי נפשך הואיל ויש לה חברת הגוף הנגוף, אם כן אם תרצה שאתגלה אליך, שב ארבעים יום בתענית, תטבול עשרים וארבע טבילות בכל יום, אל תטעום דבר מוזהם, ולא כל מיני קטניות וירק, ואל תסתכל באשה, ושב בבית אפל. עשה כן ולמד לו שם ולמד והיה עולה ויורד.

(ראשית חכמה שער התשובה פ"ה)

פרשת השבוע

סביבותיו, וקרא לכל אחד מהנוכחים בשמו ובתארו, ראה הקהל את הנס שהתרחש, והבין עד היכן מגעת קדושתו וצדקתו של רבי חיים, ומאז נקרא רבי חיים בשם בעל הנס, ובחתימות ידו היה כותב ה' נסי חיים כפוסי.

לא יקום עד אחד באיש (י"ט - ט"ו) מעשה באחד מן המגידיים שדרש דרשה בביהכ"ס של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א. כל עוד שהטיף דברי מוסר ותוכחה סתם, עמד רבי לוי יצחק והקשיב לו רב קשב בדחילו ורחימו. אך כיון שבא לכלל קנאות והתחיל מונה והולך רשימה ארוכה של כל מיני עוונות, חטאים ופשעים, אשר עוו, חטאו ופשעו עמך ישראל, עמד רבי לוי יצחק על רגליו וגער בו בניזפה: זה זמן זמנים אשר השטן משטין ועומד לפני הקב"ה על בני ישראל, והקב"ה משתיק אותו ואומר לו, כבר כתבתי בתורתך "לא יקום עד אחד באיש" לכל עוון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא, על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר, ואתה רצונך להעיד יחידי בבני? ועכשיו מגיד זה מגיד לעמי פשעם, לישראל חטאתם, מתחבר ומצטרף לשטן כעד מסייע, והיו חלילה שני עדים, אף הוא חבר הוא למלאך המשחית הקטיגור חלילה.

כי השוחד יעוור עיני חכמים (ט"ז י"ט) מסופר על הרה"ק רבי חיים כפוסי זיע"א (היה רבם של יהודי מצרים לפני כארבע מאות שנה), שראייתו הלכה ונחלשה עד אשר כבה מאור עיניו והוא התעוור ל"ע. כשנודע הדבר החלו הבריות לרנן אחריו כי נטל חלילה שוחד המעוור עיני חכמים. בלי להסס, כתבו עליו כי זה החכם היה מורה דין במסותרים ובמחשכים לכל הפקידים והמוכסים, ולכן הוא הלך חשכים, במילים אלו חפצו לרמוזו על העוורון שלקה בו. והרב השיב על טענותיהם "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע", ועל המילים "הלך חשכים" השיב במילים "כי אשב בחושך ה' אור לי". אך תשובתו של הרב לא הניחה את דעתם, ולא חדלו מלטעון שהרב נטל שוחד.

כשנוכח הרב כי המצב הולך ורע וזה גובל בחילול השם, כינס באחת השבתות את בני הקהילה אל בית הכנסת, ונשא לפניהם דרשה, ובסוף דרשתו אמר, רבותי, ידעתי שיש מרננים אחרים, וה' יודע כי נקי אנכי מעוון זה, ועתה אני מחלה את פני ה' אלקי המשפט, שאם אמת הדבר ובי העוון יקומטו עצמותי בזה, ולא אוכל לרדת מהבמה, ואם חף אנכי מפשע, יהי רצון שייפק עיני ויחזיר לי מאורי לעיני השמש, וידעו כולם כי יש ה' שופט צדק ואמת. והנה ברגע בו סיים הצדיק את דבריו, נפקחו עיניו ומאור עיניו חזר. הביט הרב על

זמני השבת

זמני יציאת השבת

ירושלים: 7:43 ת"א: 7:45 ר"ת: 8:20

זמני כניסת השבת

ירושלים: 6:31 ת"א: 6:46

פרשת שופטים

סודו של מפתח הנחושת

היה זה לפני למעלה ממאה שנה, ביום י"ב אלול תרס"ו, ירושלים כולה שרויה באבל, רחבת השכונה הירושלמית "בתי מחסה" שחורה מהמונים, אנשים, נשים וטף זורמים אל ההלוויה העצומה, שעומדת לצאת לעבר הר הזיתים, החנויות ובתי העסק נעולים, כרוזים מטעם בתי הדין קוראים לביטול מלאכה כללי על האבידה שאין לה תמורה, הרה"ק רבי הירש מיכל שפירא זיע"א, בעל מחבר הספר "ציץ הקודש", איננו.

שמש ה"חברה-קדישא" מכריו בקולו הרועם: כל מי ששולח ילדיו לבתי הספר האסורים, לא יתקרב אל המיטה! הרחבה מתמלאת מרגע לרגע, המיה אדירה נשמעת ממאות ילדי התשב"ר, האומרים את המזמור "יושב בסתר" פסוק בפסוק. רשימת המספידים ארוכה, רוב גדולי ירושלים נושאים קינה על הנפטר הגדול, ראשון למספידים - הרה"ק רבי יוסף חיים זונענפעלד, והשני לו - הרה"ק רבי יצחק וינוגרד, הקהל הגדול בוכה לחש, והנה המולה: אנשי ה"חברה קדישא" שטיפלו בנפטר, מצאו תפוס בידו מפתח נחושת, ואין אחד מהם יודע מהיכן הוא ואיזו דלת נפתחת באמצעותו. הענין עורר פליאה גם אצל גדולי ירושלים, שהיו באותו מעמד. הגשם, שטיפף באותה שעה - שילחי דקייטא - העננים השחורים והערפל שכסו את שמי רחבת הלוויה הסעירו את הרגשות. אחד מאנשי ה"חברה קדישא" נשלח בחפזה אל הרבנית רחל רעיתו של רבי הירש מיכל, כדי לחקור על כך - אך גם היא אינה יודעת מאומה על סוד המפתח, מראים את המפתח לבנו של הנפטר - כרעא דאבוא - הרה"ק רבי בן ציון זיע"א - וגם הוא מתמה: בפעם הראשונה בחייו רואה הוא את המפתח, שנמצא ביד אביו.

ראש הדגל של "חברה קדישא" נזכר בינתיים, כי לפני כשלוש שנים, כאשר נפטר ראש חסידי "בית א-ל", הרה"ק רבי ששון פרסיאד זיע"א, בעל מחבר הספרים "שמן ששון" ו"פתח עיניים" - גם בידו נמצא מפתח דומה לזה. זכרונו של זה עורר את זכרונו של אחר, "השותק הירושלמי רבי ברוך יעקב זיטרמן, אשר לעיתים רחוקות בלבד מוציא הוא מילה מפיו, מספר עתה, כי עוד בילדותו שמע כי בשעה שנפטר הרה"ק רבי נחום לוועי משאדיק זיע"א, נמצא על השולחן בחדר לימודיו מפתח נחושת, וגם אז לא ידע אף אחד להצביע לאיזו דלת הוא שייך, אולם כל הגילויים האלה לא הצליחו להסיר עתה את תעלומת המפתח. שורת ההספדים נסתיימה, ההלוויה יצאה לדרכה, שלשה ימים עברו, וענין המפתח כמעט ונשכח..

רבה של ירושלים הרה"ק רבי שמואל סלנט זיע"א מלאו לו אז תשעים שנה, וזה תקופה ארוכה שבשל חולשתו אין הוא יוצא מביתו, ומנין מבחירי האברכים בישיבת עץ חיים צמוד לביתו לתפילה בשבת ובחול. ביום י"ח אלול אחרי תפילת שחרית, קורא רבי שמואל לנאמן ביתו רבי אליהו מרדכי אייזנשטיין, ושואלו: המעוניין אתה להצטרף אלי כדי שנלך בצוותא לנחם אבלים בביתו של רבי הירש מיכל?, רבי אליהו מרדכי נדהם, דבריו של הרב נראו בעיניו בלתי תואמים את המציאות, הלא הרב גם בביתו אינו יכול להלך פסיעות אחדות, וכיצד זה יאמר הרב לעלות עד לבתי מחסה? והוא מנסה להסיוח ממחשבתו, ואף מגייס את עזרת בני הבית להניאו מן המעשה בטענה שפיקוח נפש בדבר, אך רבי שמואל בשלו, לובש בוריוזות את חלוק המשי השחור, אותו היה לובש רק בעת שבתו בבית הדין, ברגע האחרון עוד מנסים לשכנעו מחשש "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", אך במקום תשובה גנח רבי שמואל בשברון לב אוי! אוי! רבי הירש הקדוש, אף הוא איננו עמנו".

עתה הבינו כולם שכל הדיבורים מיותרים ושום דבר לא יזיז את הרב מהחלטתו, הרב אך יצא מהבית צעדים אחדים, ואחד בבחורי ישיבת "עץ חיים" ראוהו כשהוא משרך רגליו חלוש בחוץ, רמו לחבריו - וכהרף עין הובא כיסא, הושיבו עליו את הרב ונשארו עד לביתו של רבי הירש מיכל, ומי ראה את רבי שמואל יוצא ואינו יוצא עמו, ועם המוני מלווים מגיע רבי שמואל לביתו של רבי הירש מיכל, עתה מתיישב הוא הצדיק ליד הצדיק רבי בן ציון בנו יחידו של הנפטר הגדול, וגונח! "אוי! חודש אלול ללא רבי הירש מיכל! עשרת ימי תשובה ללא רבי הירש מיכל! ראש השנה ויום הקדוש בלעדיו! סוכות, הושענה רבא ושמחת תורה בלעדי הצדיק, אוי אוי! מי יתן לנו את תפילתו ועריכת החצות שלו, את דקדוקי המצוות, את התמדתו ואת פרישותו, ירושלים עיר הקודש ללא רבי הירש מיכל - מה טעם יש בה?..". הס הושלך בבית האבל, יללה חרישית נשמעה שוב, רבי שמואל קם ממקומו, מנחם את האבלים, מרמו למלוויו וכהרף עין שוב נישא על כתפי התלמידים לעבר ביתו בחצר החורבה, משם שוב לא יצא עד ליום פטירתו.

כאשר הגיע רבי שמואל לביתו כבר המתין לו רופאו הצדיק רבי משה וולך, הוא שמע על התאמצותו של הרב בהליכתו לביתו של רבי צבי מיכל, והודרו לבוא ולבקרו. רבי משה מה דעתך על המכה הקשה, אשר ניתכה כה בחטף על עיר הקודש? פונה מיד רבי שמואל אל הרופא, הרופא מנסה להרגיעו מן ההתרגשות המזיקה לבריאותו, אך הרב אינו נרגע ושוב פורץ בבכי מר

משל ונמשל

המלך בשדה – משל לחודש אלול

היה היה מלך גדול וחכם, שממשלתו היתה פרושה על מדינה רחבת ידיים. הוא היה מלך טוב, מסור לאורחי מדינתו ודאג תמיד להיטיב את חייהם ולגרום להם אושר.

מלך זה פרסם פעם כרוז בו נאמר, כי כל אורח שיש לו בקשה כלשהי, רשאי לבוא אליו לארמונו בכל עת שירצה. אולם האזרחים לא הרבו לבוא לארמון והמלך התפלא על כך מאד. לאחר מכן הבין כי עם כל ההקלות, עדיין לא כל כך קל לבני העם הפשוט להגיע אליו. מלבד זאת, הרי רוב העם גרים מחוץ לעיר הבירה וקשה להם להגיע לארמון ולשטוח בפני המלך את בקשותיהם.

בהתחשב עם כך, והרצון האמיתי של המלך להיטיב עם העם, החליט המלך לצאת אל העם. בלויית שריו ועבדיו, הוא יצא למסע על פני המדינה. הם ביקרו בכל עיר וכפר ושמעו את בקשות העם ומאווייו.

בכל מקום ומקום לשם הגיעה פמליית המלך, קיבל אותם העם בתרועת שמחה, כל מי שרצה, יכול היה לבוא לפני המלך, שהיה ידידותי מאד. לזה ויתר על מסים, לשני העניק מתנה נאה ואת האחרים שאל על שלומם ושלוש משפחותיהם.

מאז נהג המלך לעשות כן מידי שנה בשנה. למשך ארבעים יום נטש את ארמונו ויצא אל העם, אורחי ממלכתו. כולם ידעו שבימים אלה אפשר להשיג אצל המלך הכל. צריך רק לגשת אליו ולהגיש את הבקשה.

ארבעים הימים שבין ראש-חודש אלול ועד אחרי יום הכפורים, הם הימים המתאימים ביותר, בהם יכול יהודי להגיע אל מלך-מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, שהוא אבינו שבשמים.

פרק זמן זה נקבע על ידו כימי תשובה והתקרבות אליו. הבה ננצל את הזמן הנעלה.

ד"ר וולך יושב עוד שעה קלה עד שהרב נרגע מעט, ומתכוון לעזוב את הבית, אולם רבי שמואל קורא לו שוב ואומר: בוא ואספר לך עובדא, אז תבין מה איבדה ירושלים.

הרה"ק רבי נחום משאדיק זיע"א, היה לו שיעור בגמרא על סדר הש"ס בצוותה עם אחד מגדולי ירושלים, כאשר הגיעו לדרשת חז"ל במסכת חגיגה על הפסוק "במסתרים תבכה נפשי", כי יש להקב"ה מקום ששמו "מסתרים", שם הוא בוכה על מלכות שמים שניטלה בגלות, נחרד רבי נחום מאד והתחיל לבכות בכי תמרורים ללא יכולת להירגע, עד שהחליט להשיג מקום צנוע, שם יתאספו מפעם לפעם הכואבים על צער השכינה לשפוך שיח לבם נוכח פני ה'.

על יד מעין השילוח בסמוך להר הזיתים, שלפי המסורת היה מקום זה מקווה טהרתו של רבי ישמעאל כהן גדול, אותרה חורבה צנועה בנויה וסמויה בחצר לפנים מחצר, לפתח העתיק של החורבה לא הצליחו להתאים מפתח רגיל, עד שנמצא מומחה אשר יצק לדלת מפתחות מנחושת, וליחידי סגולה בלבד אשר מיום עומדם על דעתם, קדשו את עיניהם ואת מחשבתם מראיה וממחשבה פסולה, חולקו המפתחות, ובירושלים של אז, שהיתה כולה קדושה וטהרה ממשיך רבי שמואל בהתרגשות, נמצאו שלושה עשר צדיקים בלבד, אשר זכו למפתח, "רבי הירש מיכל היה אחד מאלה" בוכה הרב שוב, הוא היה אחד העמודים אשר עיר הקודש נשענת עליהם. ד"ר וולך שומע את הסיפור וכולו נחרד, ורק עתה התחיל להבין מה איבדה ירושלים.

מיום עלייתו לארץ ישראל היה ד"ר וולך חסידו ומקרובו של רבי יוסף חיים זונענפעלד זיע"א, והוא מצא שעת הכושר ובהכנעה גדולה שואל את רבי שמואל: "האם מותר לרב לגלות לי אם מורי ורבי, רבי יוסף חיים, נמנה גם הוא עם שלושה עשר הצדיקים בעלי מפתח הנחושת?" שאלה כזו... שאלה כזו... נענה רבי שמואל בהתרגשות, "הלא מאז ומעולם ראש וראשון הוא רבי חיים לכל דבר שבקדושה". ד"ר וולך נרגש בכל נפשו, הוא נפרד מרבי שמואל ואץ רץ לביתו של רבו רבי חיים זונענפעלד, חוטף ברכה להצלחה בריפוי חוליו, ומזדרז לעבודתו היומית בבית החולים.

צ'ין אדם לחברו

הקרבת קרבן מנחה בימינו

פעם נקלע הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב זיע"א לשוק ביערוסלב, והיה מהלך בין העגלונים ובודק את טיב הקש והתבן שבאוצרם. עבר על פניו ידידו הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זיע"א ושאלו: רבי, מה מעשיו בשוק של העגלונים? אמר לו רבי משה לייב: עזוב את ה"רבי" שלי ואת ה"רבי" שלך, ובוא עמי ונישא חבילת קש לביתה של אלמנה ענייה שאין לה מצע של קש להשכיב עליו את גופה השבור. וילכו שניהם יחדיו הני שני צדיקים קדושי עליון, וישאו את הקש בכתפיהם, וכל העם רואים וזוים ומפנים להם מקום. בדרך הילוכם אמר רבי משה לייב: אילו היה בית המקדש קיים היינו מביאים עולות ונסכים, עתה אנו מביאים קש, ומעלה עלינו הכתוב כאילו קיימנוהו עם כל הכוונות של הקרבת קרבן מנחה.

מצות צדקה יקרה

אל ביתו של הרה"ק בעל ה"אמרי אמת" מגור זיע"א, נכנס עני וביקש נדבה מהרבי, הורה הרבי לעני להמתין, יצא אל החדר השני ושב לאחר דקה ועמו זוג תפילין, הגישן לעני ואמר: קח את התפילין הללו ר' יהודי, אני נותן לך אותן במתנה, כדאי לך לקחת אותן אל אחי הצדיק רבי משה בצלאל, אשר יתן לך בעבורם סכום גדול מאוד, התפילין הללו כתבן הרה"ק רבי משה מפשעוורסק זיע"א, ורבים השתוקקו לתפילין הללו, והסכימו לשלם תמורתן כל הון שבעולם. בלי להסס נטל העני את התפילין מידי הרבי, והודה לו לצדיק, משם מיהר אל ביתו של רבי משה בצלאל, ושם באמת קיבל סכום גדול מאוד כמו שהבטיח לו הרבי. עבר זמן ושני אחים הצדיקים נפגשו, שאל רבי משה בצלאל את אחיו מדוע נתת לו לאותו עני את התפילין הקדושות והיקרות? הרי יכולת לתת לו כסף או

תילולא דצדקיא

שבת קודש ו' אלול
רבי יו"ט ליפמן העליר ב"ר נתן (תוי"ט - תי"ד)
הרה"ק רבי יקותיאל יהודה ב"ר אלעזר ניסן (ייטב לב - תרמ"ג)
הרה"ק רבי יחזקאל טרנא ב"ר יעקב חיים (תשכ"ט)
יום ראשון ז' אלול
הרה"ק רבי מרדכי ב"ר יוסף מאוסטילא (תרל"ז)
יום שני ח' אלול
הרה"ק רבי אברהם שמשון מראשקוב ב"ר יעקב יוסף מפולנאה (תקנ"ט)
יום שלישי ט' אלול
דן בן יעקב משבטי י-ה (ב"א - שי"ח)
הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ב"ר יעקב (פרי צדיק - תר"ס)
יום רביעי י' אלול
הרה"ק רבי פינחס מקאריץ
ב"ר אברהם אבא (תק"נ)
הרה"ק רבי יצחק מבוהוש ב"ר שלום יוסף מרוזין (תרנ"ז)
יום חמישי י"א אלול
הרה"ק רבי שלום יוסף מרוזין (תרי"א)
הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא
ב"ר ישראל מרוזין (תרמ"ג)
הרה"ק רבי זאב וואלף מסטריקוב ב"ר אברהם מטשעכינבו (תרנ"א)
יום שישי י"ב אלול
הרה"ק רבי שמחה בונים מפרשיסחא ב"ר צבי הירש (תקפ"ז)
הרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקאנוניץ
ב"ר ישראל (באר משה - תקפ"ח)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

חפץ יקר ערך אחר, השיב לו הרבי מגור: הרמב"ם כתב בסוף הלכות איטורי מוזב (פרק ז הלכה י) הרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו, ויביא קורבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" (בראשית ד' ד'), והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה, יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל יהודי רעב, יאכילו מן הטוב והמתוק שבשלחנו, כסה ערום, יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר, יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר "כל חלב לה'", ומכיוון שהחפץ החשוב והיקר ביותר שהיה לי בביתי, היו אותן תפילין קדושות, נתתי אותן לעני לקיים בכך את מצות ה'.

יהודי מה מעשיך?

יהודי אחד, שהיה מתלמידיו של הרה"ק מבריסק זיע"א, בא אחרי שנים לבקר את רבו. שאל אותו הרב: מה מעשיך? השיב לו: ברוך השם אני בריא ושמח בחלקי, עוסק במסחר ומצליח. המשיך הרב בשיחתם ואחרי דקות אחדות שב ושאלו: מה מעשיך? ב"ה אני רואה ברכה במעשי ידי. השיב החסיד, לא חלפה שעה קלה והרב שב ושאל אותו: מה מעשיך? תמה החסיד ואמר: רבי, זאת הפעם השלישית שאתה שואל אותי אותה שאלה, והן כבר השבתי לך עליה. צר לי, אמר לו הגאון הקדוש, לא השבת לי עליה. אני שואל אותך מה מעשיך? ואתה מספר לי על בריאותך, עיסוקך במסחר והצלחתך. דברים אלה אינם מעשיך, אלא פרי מעשיו של בורא עולם למענך, ואילו אני שואל אותך על מעשיך: האם נותן צדקה? האם אתה תומך באלמנות וביתומים? האם ביתך פתוח לעניים ולקשי יום?

עצונה הלכות

מאת הרה"ג נטילאל הכהן רבטינץ שליט"א
מדרש "ב"מ אור"ח רפרוס יוסף הרש"ל על המערים.

חינוך הבנים (ג)

א) על המלמד לראות שהתלמיד יקבל את הלימוד כל כך, עד שהתלמיד ידע בלבו ונפשו שזהו עיקר החיים, ושוהו תכלית האמיתי של האדם בעולם, כדי שיתקיים אצלו שמירת התורה בכל פריטה. (שו"ת אגרות משה יו"ד, ח"ג, סימן ע"א)
ב) המלמד את התינוקות, אבג"ד, ונקודות וטעמים ומקרא, אף שאינו נחשב כל כך בעיני הבריות, באמת מעלתו גדולה מאד, יען כי הוא מלמד להבל פה שאין בו חטא, והוא מלמד הראשית של התורה, וכל מלמד ילדים קטנים ביותר, מעלתו גדולה יותר, אף שבעיני בני אדם נחשב לקטן יותר. (בן יהודע על מס' בבא בתרא דף ח: ב"ה ומצדיקי. עיין עוד שם)

קרית קרעטשניף רחובות

טל': 052-7144471 מייל: sipureitzadikim@gmail.com

בחסות דפוס פוסטר

דפוס אישי מקצועי

08-8422112 ההגנה 54 רחובות

P6422112@gmail.com

לע"נ הרה"ק
רבי יקותיאל יהודה (ייטב לב)
ב"ר אלעזר ניסן זיע"א
נלב"ע ו' אלול תנצב"ה

אזמרה לשמך

בס"ד
גיליון מס'
301
ג' אלול תשפ"ה
פרשת שופטים

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א ברכות השחר וברכות התורה לאחר שינה קצרה וארוכה (א)

גדרי החילוקים בין שיתין נשמי לשינת קבע

שיתין נשמי

מצינו בגמ' (סוכה כו) שדוד המלך נזהר שלא לישון שיתין נשמי - [שישים נשימות] ברציפות, והוא בשו"ע (סי' ד סט"ז) [ועי' במשנ"ב (שם ס"ק לו)] האם נזהר כן רק ביום או בלילה.

בשיעור "שיתין נשמי" - הביא הבה"ל (שם) ג' שיטות: [א] שלש שעות [ב] חצי שעה [ג] שלש דקות. להלכה נקטינן שהוא חצי שעה (וכ"ה בקיצור שו"ע סי' ב ס"ח, ועי' כה"ח סי' ד ס"ק נה).

משך השינה המחייב ברכות ענט"י, אלוקי נשמה והמעביר שינה

כתב החי"א (כלל ז ס"ח, כלל ח ס"ט) שגם אדם שישן שיתין נשמי מתחייב בברכות ענט"י, אלוקי נשמה והמעביר שינה. והמשנ"ב (סי' מו ס"ק כד) פסק דבריו לעניין ברכת אלוקי נשמה והמעביר שינה, וכ"ה בקיצור שו"ע (שם) לעניין ברכת ענט"י (ועי' בשו"ת קול גדול לבעל גט פשוט, סי' מב).

ולדבריהם, אין חיוב ברכות אלו שייך לגדרי שינת קבע ושינת ארעי, אלא כל שישן שיתין נשמי חייב לברכן, ואפילו אם ישן בישיבה על כסא או ספסל משך זמן של שיתין נשמי, חייב לברכן.

והנה לעניין ברכת ענט"י מבואר מדברי הרא"ש (יובא בגיליון הבא) שהברכה היא רק לאחר שינת קבע, ולדבריו הנרדם שיתין נשמי על כסא, לא יברך ענט"י.

אולם לעניין ברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה, לא נזכר כלל שצריך שיעור שינה מסוים - שינת קבע או שיתין נשמי - כדי להתחייב בהן, מלבד דברי החי"א (המשנ"ב) הנ"ל שכדי להתחייב בהן צריך לישון שיעור שיתין נשמי [וצ"ב מקורו]. אמנם נראה שאם ישן שיתין נשמי - אפי' אם זו לא הייתה שינת קבע אלא ישן שינת ארעי, וכגון שישן על כסא, ספסל, סטנדר וכדו' - חייב לברך ברכות אלו.

גדר השינה המחייב ברכות התורה

אולם לעניין ברכות התורה, מצינו בראשונים (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סי' מג, הובא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתנא, וברא"ש ברכות פ"א סי' יג, ובשו"ת הרא"ש כלל ד סי' א, ובהגמ"ו הל' תפלה פ"ז אות ט, טור סי' מז וסי' רלא) שדווקא לאחר שינת קבע מתחייבים לברך ברכות התורה. ומבואר שגדר השינה המחייבת ברכות התורה [-שינת קבע] שונה מהשינה המחייבת את הברכות דלעיל [שיתין נשמי, ואפי' שינת עראי] (ולעניין השינה המחייבת ברכת ענט"י, יבואר בס"ד בגיליון הבא). ולפי"ז יתבאר הדינים דלהלן:

ברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה לניעור כל הלילה

הניעור כל הלילה, אינו מברך ברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה בבוקר.

אמנם הנוהגים כהאר"ז"ל [חסידים וספרדים] מברכים אף אם לא ישנו כלל. והספרדים נוהגים לברך זאת [יחד עם כל ברכות השחר, חוץ מברכת ענט"י וברכות התורה] בחצות הלילה, ובעלות השחר נוטלים ידיים ללא ברכה ומברכים ברכות התורה (וכמבואר להלן), ויש הנוהגים לברך את כל הברכות הללו לפני התפילה.

מקור: בעטרת זקנים (סי' מו ס"ח, הובא בא"ר ס"ק יב) מבואר שאף שהניעור כל הלילה מברך את כל ברכות השחר, את הברכות

הללו אינו מברך, וחששו לדבריו החי"א (הנ"ל, כלל ח ס"ט), הדה"ח (סי' ד ס"ט), השע"ת (סי' מו סק"ב) והמשנ"ב (שם ס"ק כד). טעם הדבר, משום שכל ברכות השחר הם על מנהגו של עולם, אך בברכות אלו שאומרים "מעל עיני, עפעפי" וכו', אם לא ישן, לא יברך.

אמנם דעת האר"ז"ל (עי' כה"ח ס"ק מט) שהניעור כל הלילה מברך את כל הברכות, וכ"ה סתימת הרמ"א (סי' מו ס"ח), וכ"ה בשו"ע הרב (סי' ז) ובערוה"ש (סי' ג), וכן נראה פשוט הראשונים (ברכות ס: הסוברים שמברכים על מנהגו של עולם, ולא חילקו בין הברכות. והר"ן (פסחים ז) כתב שמברכים על מנהגו של עולם "וכן בכלום", ומבואר שאת כל ברכות השחר מברכים על מנהגו של עולם. וכן נראה בכל בו (דין מאה ברכות), ובפמ"ג (סי' מו א"א ס"ק ב) תמה על דברי הא"ר מאי שנא ברכות אלו משאר ברכות השחר שהן על מנהגו של עולם, אף שמזכיר לשון "עשה לי כל צרכי".

השינה המחייבת ברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה

שינה של חצי שעה [אפי' על כסא, וכאמור לעיל] מחייבת לברך ברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה. שינה פחותה מחצי שעה, דינו כמי שניעור כל הלילה, שאינו מברכן.

מקור: כמבואר בחי"א (הנ"ל, כלל ח ס"ט) שהשינה המחייבת ברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה היא שיתין נשמי (וז"ל בכלל ז ס"ח "ומ"מ אם ישן בלילה סי' נשמי שהוא מהלך ק' אמה מברך, דבזה טועם טעם מיתה"). ומש"כ ששיעורו הוא מהלך ק' אמה - מבואר בגמ' (סוכה כו) שהוא שיעור שינת ארעי לגבי שינה עם תפילין (ועי' משנ"ב סי' מד ס"ק ד). ולעיל נתבאר ששיעור שיתין נשמי להלכה הוא חצי שעה.

שינה לאחר עלות השחר לפני הנץ

אף אם הלך לישון רק לאחר עלות השחר, אם נרדם כמה דקות לפני הנץ החמה - מברך ברכות אלו.

מקור: מבואר בגמ' (ברכות ט). שעד הנץ החמה הוא עדיין זמן שינה [ועי' מש"כ הבה"ל (סי' רלט) לעניין ברכת המפיל אחר עלות קודם הנץ]. ולפי"ז נראה שזמן השינה המחייב לברך ברכות אלו הוא עד הנץ, ואין זה תלוי בעלות השחר.

וכ"כ באשל אברהם (להגאון מבוטשאטש, סי' רלא), וטעמו שכיון שאם היה אנוס, יכול לצאת יד"ח קריאת שמע של ערבית בזמן זה (כמבואר בברכות שם, ובשו"ע סי' רלה ס"ה), דינו כלילה. וכ"ה בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' סב), עיי"ש טעמו.

ובפרט שיש לצרף את שיטות הראשונים (דלהלן) שאף בשינת יום מברכים ברכות אלו, וכן לצרף את השיטות הסוברות ששיתין נשמי הוא שלש דקות (הובאו לעיל), וכן לצרף את השיטות הסוברות שהניעור כל הלילה מברך ברכות אלו (הובאו לעיל). אולם אם נרדם רק לאחר הנץ לא יברך (כמבואר בגיליון הבא).

ברכת אלוקי נשמה לאחר שינת יום

לאחר שינת יום לא מברכים ברכת אלוקי נשמה.

מקור: דעת שבולי הלקט (סי' א) וכ"ה באגור (סי' ג בשמו), וכ"ה בתניא רבתי (סי' א) ששינת יום מחייבת לברך אלוקי נשמה [ולשיטתם, הישן כמה פעמים מברך ברכה זו לאחר כל קימה וקימה, ואף לאחר שינה ביום]. והב"י (סי' רלא) הביא שיטתם וכתב "ולא נהגו כן", והוא כל זה בבה"ל (סי' נב ד"ה ומ"מ). ומבואר בדבריהם שמן הדין יש לברך אלוקי נשמה אף לאחר שינת יום, אלא שלא נהגו כן. אולם דעת הראב"ד (הובא בשיטת"ק ברכות ס; והוא גם ברבנו מנוח הל' תפילה פ"ז ה"ג) ששינת יום אינה מחייבת ברכת אלוקי נשמה (וז"ל "וכתב הראב"ד ז"ל דאינו מברך אלו הברכות אלא בשחרית אבל ישן ביום אפילו הרבה כעין בלילה אינו מברך מהן כלום שלא נתקנו על הנאת עצמו בלבד אלא על נוהג שבעולם גם כן"). וכ"ה

נרדם על מיטתו בבגדי יום שלא בכוונה

הנרדם על מיטתו שלא בכוונה, אם היה לבוש בבגדי יום, שינתו נחשבת כשינת ארעי, ואינו מברך (עיין שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שלז, וראה משנ"ב הנ"ל סי' מז ס"ק כג, סי' קעח ס"ק מח).

שינה במטוס

הנוסע במטוס וישן שינת לילה על מושב המטוס, נראה שנחשבת שינתו כשינת קבע וחייב לברך ברכות התורה, הואיל וכך היא דרך השינה במטוס.

שינה על כורסא

הרגיל לישון כל לילותיו על כורסא וכד', הרי"ז נחשב כשינת קבע.

שתי שינות באותו לילה

הישן בתחילת הלילה [בין בבגדיו ובין בבגדי לילה], ודעתו לחזור ולישון בהמשך הלילה את שינתו העיקרית - שינתו הראשונה אינה נחשבת לשינת קבע, וימתין מלברך עד לאחר שינתו השנייה (כן מטו משמיה דהחזו"א, ונתבאר עוד בהרחבה באזמרה לשמך גיליון 107, וע"ע בכה"ח סי' מז ס"ק כז. אם ב' השינות היו שינות עיקריות, יתבאר דינו במק"א).

שינה לאחר עלות השחר לפני הנץ

אף אם הלך לישון רק לאחר עלות השחר, אם נרדם כמה דקות לפני הנץ החמה - מברך ברכות התורה.

מקור: כמבואר לעיל לענין ברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה, שהזמן המחייב הוא נץ החמה ואי"ז תלוי בעלות השחר. ובפרט שלדעת רוב הראשונים מברכים גם על שינת יום (וכדלהלן). ואפי' אם נרדם רק כמה דקות לפני הנץ מברך, וכמבואר שההלך לישון על מיטתו בלילה אפי' לזמן קצר, נחשב שישן שינת קבע (ואם נרדם רק לאחר הנץ, יבואר דינו בגיליון הבא).

ברכת התורה לאחר שינת יום

אין מברכים ברכות התורה לאחר שינת יום, ואף אם שינתו נמשכה עד הלילה (כיון שישן אח"כ את שינתו העיקרת, וכנ"ל), אך ראוי שיכוון בברכת 'אהבת עולם' בערבת לצאת יד"ח ברכות התורה, וילמד מיד לאחר התפילה (עי' משנ"ב סי' מז ס"ק כח, אזמרה לשמך 107,132).

מקור: דעת רוב הראשונים (שו"ת מהר"ם הנ"ל, הובא ברשב"א וברא"ש ובהגמ"י הנ"ל, אבודרהם ר"פ ברכות השחר, רבינו ירוחם חלק אדם נתיב ב ח"א יז, שו"ת מהרי"ל החדשות סי' ד ס"ק ג) **שמברכים ברכות התורה אף לאחר שינת יום.**

אולם הב"י (סי' מז) הביא בשם האגור (סי' א) שאביו הנהיג לא לברך, וכן ראוי לעשות, כי המיקל בברכות במקום שיש מחלוקת הרי זה לא הפסיד. ותמה הב"י שהרי לא מצאנו חולקים הסוברים שאין לברך ברכות התורה לאחר שינת יום, ולמעשה סיים הב"י שמנהג העולם שלא לברך ברכות התורה לאחר שינת יום.

אמנם באמת מצינו ראשונים הסוברים כדעת האגור ואביו שלא מברכים לאחר שינת יום: רא"ה (ברכות יא), שבולי הלקט (סי' ה), שו"ת הרשב"ש (סי' תרג). והשו"ע (סי' מז ס"א) פסק בסתמא שמברכים לאחר שינת יום, והביא שיש אומרים שלא מברכים וכן נהגו, ובשו"ת הרא"ם (סי' י) כתב שהוא סב"ל ואין לברך.

והמשנ"ב (סי' קה) כתב שהסומך על הפוסקים שמברכים לא הפסיד, אך למעשה המנהג שלא לברך, וכ"ה בבא"ח (פי' וישב אות יב) ובכה"ח (סי' קה). ובחיי"א (כלל ט ס"ז) כתב שכל האחרונים כתבו לברך, אך למעשה המנהג שלא לברך. וכאמור יש מחלוקת גדולה בראשונים בכך.

במאירי (ברכות שם). ומבואר בדבריהם שבשביל להתחייב בברכות השחר צריך ב' תנאים - גם הנאת עצמו וגם שהוא מנהג העולם, ולכן אין לברך לאחר שינת יום, כיון שאין מנהג העולם לישון ביום.

ברכת המעביר שינה לאחר שינת יום

לאחר שינת יום לא מברכים ברכת המעביר שינה.

מקור: בשבולי הלקט ובאגור הנ"ל מבואר רק שמברכים אלוקי נשמה גם לאחר שינת יום, אך לא נתבאר בדבריהם האם מברכים גם המעביר שינה. ובפשטות אין מקור לכך שמברכים ברכה זו לאחר שינת יום. אולם מדברי המג"א (סי' ו ס"ק ח, בשם סדר היום, ועי"ש בגירסת השע"ת) מוכח שלפי השב"ל והאגור הנ"ל כמו שמברכים אלוקי נשמה לאחר שינת יום, מברכים גם המעביר שינה, אך למעשה נתבאר לעיל שאין לברך זאת.

ברכות התורה

ברכות התורה לניעור כל הלילה

הניעור כל הלילה, אינו מברך ברכות התורה בבוקר [ואם יכול, ישמע ברכות התורה (לאחר עלות השחר) מאדם המחויב, או שיכוון באהבה רבה וילמד לאחר התפילה (משנ"ב סי' מז ס"ק כח, וראה אזמרה לשמך 217)].

אמנם הנוהגים כהאריז"ל [חסידים וספרדים] **מברכים אף אם לא ישנו כלל, ויברכו זאת לאחר עלות השחר, ולאחר שנטלו ידיהם ללא ברכה.**

מקור: יש אחרונים הסוברים שהניעור כל הלילה מברך ברכות התורה [כ"ד הברכי יוסף (סי' מז ס"ק יב), דה"ח (דיני ברכת השחר ס"ה), א"ר (סי' מז ס"ק ט), הו"ד בשעה"צ (סי' מז ס"ק כה), וכ"פ הקיצור שו"ע, וכ"כ האריז"ל (שער הכוונות, דף א:)]. המג"א (סי' מז וסי' תצד) מסתפק בזה, ודעתו נוטה שיברך. ואילו דעת הפר"ח (סי' מז ס"ק ח) והגר"א (סי' מז) שהניעור כל הלילה לא יברך, הו"ד בחיי"א (כלל ט ס"ט) ובשעה"צ (סי' מז ס"ק כד).

שינת קבע המחייבת ברכות התורה

נתבאר לעיל שרק לאחר שינת קבע מתחייבים לברך שוב ברכות התורה, ומבואר שחייב זה אינו תלוי במשך השינה [שיתין נשמין] אלא בהגדרת השינה - שינת קבע או שינת ארעי.

בגדר "ארעי" כתב הטור (סי' מז וסי' רלא הנ"ל) וז"ל **"אם רגיל להתנמנם מיושב על אצילי ידיו, שינת ארעי היא ולא הוי הפסק"**, וכ"פ המשנ"ב (סי' מז ס"ק כג), אך אם ישן על מיטתו, הוי שינת קבע וצריך לברך שוב.

ונראה שמאחר שלא נאמר בזה שיעור שיתין נשמין, אם הלך לישון על מיטתו בכוונה לישון, אף שישן עם בגדי יום, אף אם ישן רק כמה דקות - מברך ברכות התורה [יש בזה סתירות - בב"י (סי' תקסד) ובמשנ"ב (שם ס"ק ג) מבואר ששייך שינת קבע גם כשלא ישן על מיטה, אך במשנ"ב (סי' קעח ס"ק מח) מבואר שרק שינה על מיטה נחשבת שינת קבע, וכן מבואר (סי' מז הנ"ל) לענין ברכות התורה, ויש לחלק בין הדברים].

כוונה לישן

בנוסף לכך, צריך שתהיה כוונה מוגדרת לישון שינת קבע ולא שינה באקראי בעלמא, ופרטי הדין יתבאר בסמוך.

נרדם על מקומו

נאנס ונרדם על מקומו מתוך עייפות וכדומה, אף אם ישן יותר מחצי שעה, אין זו אלא שינת ארעי, ודינו כמי שלא ישן (רא"ש, טור ומשנ"ב הנ"ל לענין אצילי ידיו).

לתרומות והנצחות ניתן לפנות
לקו בית ההוראה במספר
0733260800 שלוחה 11

הגיליון הודפס ע"י
הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל, הרב
שלמה בלאק והרב נתנאל מן הי"ו
להצלחת ילדיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

מספר הטלפון בבית ההוראה
0733-260-800
להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון
למיל - פנו לכתובת
6191265@gmail.com

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

ספורים בפרשה

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח, יג)

ספר אחד מתלמודיו של רבי שמעון גרינפלד המהרש"ג, מסמיהאלי, כי בפרשת שופטים, בשעור הקבוע שמוסר בחקש"רש"י, קרא את הפסוק 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', הניח ודין על-החמש וקרא: "בחורים חביבים! דעו לכם שעתידיים לבוא על עם ישראל זמנים קשים, וכדאי לכם לזכר את דברי רש"י הקדוש בפסוק זה, ולחרות אותם על-לבכם", והקריא בהטעמה את דבריו: "התהלך עמו בתמימות, ולא תחקר אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה תמים עמו ולחלקו", והוסיף: "ובטוח אני, כי דברי קדשו של רש"י ז"ל אלו, יחזקו אתכם בכל מצב שהוא". התלמיד ספר את-הדבר בעבר שבעים וחמש שנה, בהיותו זקן וישבע ימים, ואמר: "עד עתה, זוכר אני בבהירות את דברי רש"י הקדוש מלה במלה, מאז שמעתי אותם מפי רבנו, והדברים הללו נתנו לי כח מתוך אמונה ובטחון, לעבר את כל ההרפתקאות שבאו עלי בחיי, ויכלתי להם".

עם נשואי בנו של רבי דוד מז'לטיפולי, שאלו המחנך מהיכן יתפרנס הזוג הצעיר, ונענה: "דוּע, שדרכו של רש"י לקצר בלשונו, וכל מלה בדבריו מודדה וקצובה. אולם במקום אחד מצאנו שהאריך, בפרוש 'תמים תהיה', ומכאן אנו למדים, שיש להתאזר באמונה ולא לחקק אחר העתידות..."

לא תסוג גבול רעה (יט, יד)

אל רבי חיים מבריסק הגיע רב באחת מקהלות ישראל, והתאונן לפניו על רב פלוני שהתישב בלי רשותו בעירו והוא מסיג בכף את-גבולו. "מבקש אני מרבנו לשיגר אגרת לבני קהלתי, כדי שיקבלו את מרותי כפרא דאתרא, ויאסרו על מסיג גבולי לדון ולהורות הוראה בפני", בקש הרב במר-נפשו. נאנח רבי חיים ואמר: "ומה יכול אני לעשות, אם כבר יצא על-כף התר מאה רבנים? תמה הרב ושאל: 'היכן נמצא התר פזו?!' ורבי חיים השיבו בחייד נוגה: "והלא כבר מאה רבנים יותר, השיגו איש את גבול רעהו..."

כי-תקרב אליעזר להלחם עליה (כ, א)

לאחר שרבי אליעזר הורביץ, בנו של רבי נפתלי מרופשיץ, התמנה לרבנות העיר דז'קוב, הגיע אל העיר ונשא בה דרשה חגיגית לרגל עלותו על פס הרבנות. תחלה נשא דברי הלכה ופלפול בענין טמאה בצבור, ולאחר מכן המשיך בעניני פרשת השבוע, פרשת שופטים, ואמר: "בפרשתנו נאמר 'כי-תקרב אליעזר להלחם עליה, וקראת אליה לשלום'. והדברים אמורים לרב המתמנה זה מקרוב ברבנות קהלה מישוראל. תחלה עליו לקרא שלום לכל אדם בעיר ולקרבו בדרכי נעם, 'והיה אם-שלום תענה' - אם בני העיר מקבלים אותו בשלום, יפתחה לך - אזי מה-טוב ומה-נעים הדבר, 'והיה כל-העם הנמצא-בה יהיו לך למס ועבדו'. אולם אם משיבים הם מלחמה, 'ואם-לא תשלים עמו ועשתה עמו מלחמה, אזי יצרת עליה' - יש להטיל עליהם מוצא ועל שמים, ולבסוף ינתנה ה' אלקיך בידך..." הדברים התקיימו של הרב החדש הטילו מוצא על בני העיר, ואמנם הוא הנהיג את הרבנות בעיר ביד חזקה, ובזכותו נהדפה רוח ההשפלה שתודרה בימים ההם בכרם בית ישראל, ודז'קוב היתה לשם ולתפארת בקהלות גליציה.

פנינים

ולא-תקח שחד (טו, יט) - שח"ד נוטריקון שאינו חוקר דין, כי השחד מסלף האמת. (רמ"ד וואלי)

שחד נוטריקון שם חמת ד', כי הקב"ה נותן רשות למדת הדין לפגע בדיון הנוטל שחד, וגם באיש נותן השחד. (רבי שלם אלשבי מתימן)

ולא תקח שחד, רמז לאדם שנמצא בעת שהצבור שרוי בגזרות וצרות, שלא יאמר שלום עלי נפשי, ולא יקח שח"ד נוטריקון שמחה חדה דיצה, אלא יצטרע עם הצבור ואז יזכה לראות גם בנחמתו. (אזור אליהו)

צדק צדק תרדף (טו, כ) - מפרש רש"י הלך אחר בית-דין יפה, ודבריו נדרשים על התשובה בהדש אלול שבו נקראת פרשת שופטים, שאם האדם רוצה לצאת יפה בדיון בשעה שיעמד לפני הקב"ה שפט כל-הארץ, אזי צדק צדק תרדף, להצדיק מעשיך בתשובה שלמה, ותבת יפה נוטריקון ' פנעים ה', שהם בגימטריה חמשים, לרמז לחמשים שערי בינה שאז באים לתשובה שלמה. (קהלת משה)

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח, יג) - תמים תהיה לפני ה' אלקיך - לא נאמר כאן, אלא עם ה' אלקיך, ללמדך שאם תהלך בתמימות הרי אתה עם ה' אלקיך, שאף הוא תמים שנאמר הצור תמים פעלו, ואף התורה תמימה שנאמר תורת ה' תמימה, ולכן נאמר אשרי תמימי-דרך, ואף ישראל תמימים הם בעקבות אברהם אבינו שעליו נאמר מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו. והדבר רמז בתבה הראשונה בתורה בראשית, נוטריקון אברהם אבינו תמים, אשרי בניו אחריו. (באר משה)

כי-תקרב אליעזר להלחם עליה (כ, א) - הפסוק מתבאר בדרך דרוש על-האדם, כי כל-אדם יקרא עיר קטנה, וכאשר יבוא היצר להלחם נגד האדם, אזי יקראת אליה לשלום נוטריקון לתקע שופר להתחרט ולשוב מעגונותיו, והיה אם שלום יענה - נוטריקון שמע לקולו ושוב מחטאתיה, אז יענה - יענה לך הקב"ה ויפתח לך - ויפתח לך שערי תשובה, והיה העם - נוטריקון החטאים עונות מרדים, לך - נוטריקון ליום פפור, למס - לכפרה מחילה סליחה. (רבי עמנואל חי ריקי)

היה היה

בייתצא למלחמה עליאיבד וראית סוס ורכב

"זכה וזכה את-הרבים במה וכמה פעמים, ומסר את-נפשו במסירות נפש עליזה, לפי שכלו לזכות את-הרבים, והיה מוכיח לרבים בתוכחת מגלה ואהבה מסתרת, לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, וליתדם ביחוד גמור". שורות מרטיטות אלו נחרתו עלימצבתו של רבי אהרן הגדול מקרלין, לאחר הסתלקותו בגיל ל"ו שנים בלבד. ולמרות שנות חייו הקצרות, הספיק להעמיד "שמונים אלף בעלי-תשובה" כפי שהעידו עליו צדיקים, והיו אלו יהודים שהתקרבו אל קונם בהשפעתו במישוריו ובגקפיו. מאז התקרב אל רבו המגיד מקזריטש, לא מש מקרב אהלו ונעשה לידמינו, ומצאו לכך רמז נאה, שביום פטירתו ב"ט בניסן, מכונים בפסידה את היחוד "אר מינה".

"סע לעיר דובנא", פנה פעם המגיד לתלמידו זה, "ושם עליך לעורר את-העם לתשובה". לבו של רבי אהרן נחמץ בקרבו לשמע ההוראה, שכן מכבר שמע את שמע בני דובנא, וידע כי התרחקו מדרך ה', והקשו ערפם לשמע דברי מוסר ותוכחה, וכיונה הנביא בשעתו, בקש רבי אהרן לכבש את נבואתו ותוכחתו. אולם להשאיר במקזריטש זאת לא עלתה על-לבו, שכן מפרש יצא מפי הן גדול שעליו לנסע לדובנא, ולכן החליט לצאת למסע בין העירות הקרובות בתור מגיד מישרים. עברו ימים אחדים, ובנדודיו נקלע לעירה קטנה, ונכנס לאכסניה לנחם מעמל הדרך. בדרבו הסתפק במעט, לא בקש מבעל האכסניה להקציב לו חדר לשם לינה, ונשכב על ספסל נקשה שבמבוא. באישון לילה נעצרה מרפבה בסמוך לשערי האכסניה, מפנה יד פרוץ נבדל. בעל האכסניה הקיץ מיד לשמע אופני העגלה, ואץ לקדם את פני האורח, בתקנה לקבל נתינה הגונה. הפרוץ נכנס אל הטרקליו, התישב ליד השלחן בניחותא ודרש להגיש לו פוס חמין. בינתיים הביט סביבותיו, ועיניו נחו על ההלך ששכב על-הספסל. היה זה רבי אהרן שישן עמקות, והפרוץ העירו בגסות, פשהו מפה בו במטה אשר בידו. "מה שמך?" שאל בפולנית, אולם רבי אהרן, שלא הבין את-שפתו, שתק. שתיקתו הכעיסה את הפרוץ, והוא צעק אליו בזעם: "גדאי, גדאי!" הינו: "אמר, אמר!" בפולנית. אולם רבי אהרן לא הבין מדוע נטפל אליו פרוץ משנה זה, והמשיך לדבק בשתיקתו. כעסו של הפרוץ גבר, והוא החל להפוחו במקלו בחמת-זעם, פשהו נזהם אליו כלי-העת: "גדאי, גדאי!" - "אמר, אמר!" בינתיים נכנס האכסנאי, ונבהל למראה עיניו. "מה הוא רוצה ומה פשר צעקותיו?" שאלו רבי אהרן, והלה שהכיר את השפה הפולנית באר את-פונתו: "הוא צועק אמר, אמר", אך איני יודע מה עליך לומר", שכן לא שמע את שאלת הפרוץ לשמו. אויזו הבין רבי אהרן, כי לא דבר ריק הוא, ופרוץ זה אינו אלא שליח מן-השמים לעוררו לשליחותו עליה נצטווה, ומיד בקש מהאכסנאי: "אמר לפרוץ שיפסיק להפונתי, ומבטיח אני שאפע לדובנא כדי להוכיח שם את-העם". הלה חזר על-דבריו הסתומים של רבי אהרן בפני הפרוץ, ולמרבה הפלא חדל הלה מיד ממפונתיו.

הבקר האיר, ורבי אהרן יצא לדרבו אל העיר דובנא. השוכנת אף היא במחוז ווהלין. הוא הגיע אליה ביום חמישי פרשת שפטים, וכמנהג הקהלות בימים ההם, נכנס אל פרנס-החדש, כדי לבקש ממנו רשות לדרש בשבת הקרובה בבית-המדרש הגדול שבעיר. הלה נעתר לבקשתו, ושלח את שמש בית-המדרש כדי להכריז על בואו של מגיד-מישרים העירה, ועל דרשתו העתידה להיות בבית-המדרש בשבת-קדש. והיה בשבת במועד הנקוב, וספסלי בית-המדרש כבר מלאים באנשים שבאו להאזין לדברי המגיד הנודד. רבי אהרן עומד עליהבימה, ומבקש להתחיל בדברי פבושין ומוסר, אלא שהצבור עצר בעדו. "ממתנינים אנו לבואו של פרנס-החדש, ואין להתחיל בדברים טרם יבוא וימן רשותו". קבל רבי אהרן את-הדבר, והמתין יחד עם צבור השומעים לבואו של הפרנס. והנה הגיע הלה, פשהו פוסע מעדנות בראש מורם ובגאונה סרוחה, והתישב על מקומו המיוחד בקמוף לבימת הדרשן. רבי אהרן לא השתהה, ואמר: "היום בבקר קראנו בתורה את פרשת שפטים, בה נאמר **בייתצא למלחמה עליאיבד**. ובה מתפרש הכתוב, **בייתצא למלחמה** - פאשר תצא למלחמה כדי להוכיח את-הרבים וליפרם עלימעשיהם הרעים, **וראית סוס** - ותראה את פרנס-החדש מתנהג כסוס וכפדר. **ורכב** - שהוא רחב מדות ובטנו רחב כרכב. **עם רב משה** - ובנוסף לו ישב עם רב בבית-המדרש, אזי **לא תירא מהם** - אל תחשש מלומר להם דברי מוסר נוקבים ותגלה לכל-אחד את-חטאיו ופשעיו". תדהמה נפלה בבית-המדרש, ואפשר היה לחתך את-המתח בספין, אולם רבי אהרן לא השתהה, והחל לפרט את חטאיהם החמורים של היושבים בבית-המדרש, פשהו מונה אותם אחד לאחד מיום עמדם על-דעתם. בבת-אחת, פרצו פלם בכבי סוער, ובית-המדרש פלו היה פמרקחה. רבים נפלו לרגליו של רבי אהרן ובקשו דוד תשובה, אך הוא הסה אותם מפני קדשת השבת, וצוה עליהם לפנות למורי הוראה כדי לעין בדינם ולבדק מה עליהם לתקן. למחרת השבת, חשו בכל דובנא בחרדת הדין, ומכל הקהלות הסמוכות הועקו רבנים ודנינים ממזחים כדי לנצל את רוח הטהרה ולשנות את פני העיר. למרבה הצער נאלצו הללו לסדר כמאה וחמשים גטין של פסולים בקהל, ורבי אהרן קבע לכל אחד את סדר התשובה שלו. אולם לא מצאה היונה מנוח לכף-רגלה, ועוד באותו שבוע שאחר השבת, נאלץ רבי אהרן לברוח מהעיר, פאשר כמה בני-רגלילעל מתושבי העיר הלשינו עליו בפני המושל כי אורח לא קרוא הגיע העירה והוא מחולל מהומות ומרד. אולם הזרעים שזרעו, נבטו והצמיחו שם מאות אלפי בעלי-תשובה.

מאורות

המאור רבי **ראובן מרגליות מלבוב** י"ע ליום ההולולא ז' באבול תשל"א

מגדולי תלמידי החכמים שבהר הקודש, שהיה בקו בכל חרי תורה וסרב לעשות תורתו קרדם לחפר בו. בדרך הכשרון, בור סוד שאינו מאבד טפה, ומחבר למעלה מחמשים ספרים שהפכו לנכסי צאן ברזל בעולם התורה והחכמה. נולד בעיר לבוב למשפחת מרגליות המיחסת והתייחס מאביו בצעירותו. כבר בצעירותו החל לחבר את ספריו, ובגיל כ"ב בלבד הופיע כבר את ספרו 'תולדות אדם' על המהרש"א, ואז היה כבר באמתחתו ספר נוסף אותו ערך קדם לכן לתולדות האור החיים' הקדוש. לפרנסתו פתח חנות ספרים בלבוב, פשהו מקדיש כל רגע פניו להגות בתורה ולרכש ידיעות מקיפות בוכות זכורנו הכביר. בשנות מלחמת העולם הראשונה הסתפר במשך פשנתיים מפחד הגייס לצבא, והעיד על עצמו שהיה רוכב במשך הלילות לאור תנור החוף והונה בתורה פשהו מסתור מעין אדם, ואז אף ערך חלק מחבורי המפרסמים. מתוך ספריו הרבים, התפרסם 'מרגליות היים' על מסכת סנהדרין, וכן ספריו על הזיה והשואתו לתלמוד, ועוד רבים. בקיאותו העצומה נקרת בכל שורה מספריו, והלומד בהם עומד נפעם אל מול גאונותו האירה וקשרו הגדול לקשר דבר בדבר, לקרב רחוקים ולישר הדורים. בספרו 'שם עולם' לקט את כל המחקרות בש"ס שלא נתפרש מי החולקים בה, ובצורת מקורות שונים הוא מוכיח מי מסתבר שאמר כך ומי סבר אחרת. בשנת תרצ"ה עלה ארצה ונפטר בה בשם טוב ללא בנים, והיה הדברים עליו נשמתו.

יוסיף דעת

בפרשתנו מופיע המקור הראשון להקמת בית-דין גדול בירושלים, "ועשית עליי הרב אשר יגידו לך", וחז"ל פירשו שהכוונה בנאמר "המקום אשר יבחר ה' אליך בו", אל לשכת הגזית שבבית-המקדש בו ישבה הסנהדרין ועליה נקבעו ההלכות. "סנהדרין" היא מלה יוונית שמשמעותה מועצה או מקום כינוס, ונחשבת כשלוש נקבה. רבנו עובדיה מברטנורא דרש אותה כנוטריקון: 'שונא הדת פנים בדין', ואחרים דרשוהו 'שונאי דורון' שאינם נוטלים שוחד, ובפסיקתא נדרשה 'מטיני מהדרין ומיישרין'. עשר גלויות גלתה סנהדרין, מהן גלויות טרם חורבן בית המקדש השני, ולאחר החורבן גלתה ליבנה, לאושא, לשפרעם, לבית שעים, לצפירי ולטבריה. לא ידוע בדיוק מתי התבטלה הסנהדרין, אולם יש המעריכים שהתקיימה עד אמצע תקופת האמוראים, בזמן ביטול הנשיאות בישראל. הראשון שיחס את חידוש הסמיכה בישראל, היה רבי יעקב ברב רבה של צפת. במטרה לכפר על אונסי ספרד שנמלטו מספרד ועלו לארץ-ישראל, ועליזי מלכות ביקש לפטרם מעונש כרת בידי שמים. רבי יעקב הסמיך ארבעה מתלמידיו בשנת צ"ח, הם מרן רבי יוסף קארו, המב"ט, הרמ"ק ורבי יוסף סאגיס, אולם רבי לוי בן-חביב רבה של ירושלים התנגד לדבר, ובעקבות כך התעורר פולמוס הלכתי גדול בין גדולי הדור. בשנת תצ"א ביקש רבי ישראל משקלוב לחדש אף הוא את הסמיכה, חולק משלבי האולה, ולשם כך שיגר מכתב לערשת השבטים בבקשת סיוע בחידוש הסמיכה והסנהדרין, אלא שעקבותיהם של הללו לא נמצאו והרעיון נגז. בשנת תרס"א, הגה רבי אהרן מענדל הכהן מקהיר את רעיון חידוש הסמיכה, אולם לאחר התנגדות של רבני הדור התבטלה ההצעה. הרעיון עלה שוב בשנת תש"י, אולם הגר"ז מבריסק התנגד לכן בכל תוקף והצליח להורפו. להבדיל, הרב"ז נפוליון קיסר צרפת בשנת תס"ו על הקמת סנהדרין, ובראשה העמיד את רבי יוסף דוד וינציהיים בעל 'דוד', ואף היא בטלה.

ואתה תבער הדם הנקי מקרבך

צמד מוזר היו השנים, ובעוד הראשון היה יהודי תימני מסלסל פאות וירא-שמים ושמו יחיא בדיחי, היה השני ערבי מקומי בשם אחמד זעפרני. השנים התפרנסו כרוכלים המחזרים בין העירות, נודדים ברגליהם כל ימות השבוע ומוכרים סדקית ופריטים שונים, ושבים לביהם לקראת סוף השבוע. בהגיע יום ששי, היה אחמד המסלמי פונה אל המסגד לתפלה במצות אמונתו, ורעהו להבדיל, היה נפנה להתבונן לקראת השבת הקרבה ובאה. מעט היה הרוח של יחיא הרוכל, אולם רעיתו היתה אשת חיל, והצליחה לעשות פמטט יש מאין. ביתם היה דומה לטרקלין מלכים במשך השבת, ויחיא היה יושב במלבושיו הנאים ועוסק בתורה ובפיוטים ערבים, כשפניו ובנותיו סביב לשלחנו פשתילי זיתים, והשכינה שרייה מעליהם. באותה שעה היה יושב אחמד בביתו, ומקלל בערבית שוטפת את כל בני הבית, כשבלו רגז ומשטמה. רעיתו היתה שלומיאליית ולא יוצלחית, והקדיחה בקביעות את התבשילים, ואחמד היה אפוא שרוי תמיד ברעב ובכעס. המחסור היה נכר בכל פנה בבית, והמארה היתה שרויה במעונו בדרך קבע ללא תקנה. מעיניו של אחמד הקנאי לא נעלמה שמחתו והצלחתו של יחיא ברגליו, והקנאה פעפעה בו כארס של עכנאי. מיום ליום גברה בו קנאתו, אולם הוא השפיל לכבש את שנאתו בלבד, כדי שיחיא לא יחוש בכך ולא יכיר בזמנו.

היה זה ביום חמישי אחד, כאשר השנים שמו פניהם כדי לשוב לביהם. וכאן מצא אחמד הרשע את ההזדמנות לחסל את ידידו ולרצוחו נפש. בעינים קמות הביט יחיא בשתפו, אותו דמה לראות כחבר נאמן, כיצד הוא גוהר עליו ובידו פגיון מלטש. לשוא נסה להתחנן על-נפשו ולבקש על משפחתו, ואחמד הקשיח את-לבו כאבן. כשהבין המסכן כי הגזרה נגדו עליו ואין לו מגן ומושיע, השלים עם מרגלולו והחל לומר את מלות הודוי. אך טרם הושית את צוארו לשחיטה, בקש מהרצח להמתין מעט כדי לשמע את דבריו האחרונים: "אנא משה, השב לאשתי את חמורי ואת ציור כפסי עם הסחורה שנתורה עמדי, ועוד אבקש ממך לצוות את רעיתי, כי אם יולד לי בן תקרא אותו בכני ערבי זה 'קאם אלחק', שמשמעו 'קאם אלחק', ואם תלד בת תקרא לה בפניי 'פאת אלחק', שמשמעו 'אבד הצדק'". אחמד משה בכתפיו לשמע הוראתו המוזרה של היהודי, ובאכזריות בצע את-זממו ושפך את-דמו ללא רחמים. את גופתו קבר אחמד בחפזון במקרה שצצלה הנה, הניח אבן גדולה על-קברו, ונחפו לשוב לכפרו. עם הכנסו אל הכפר, עטה הרצח על-פניו ארשת של תונה ויגון, ובקול בוכים מעשה ספר לכלם על האסון הגדול, שארע בעת שזבו הביתה עם ידידו יחיא. "הכל התנהל כשורה, צעדנו הביתה בשמחה אחרי שבוע מצלח של עסקים, אולם לפתע נתקף יחיא בכאבי בטן אימים. הוא התפתל מרב יסורים, עד שהמסכן נפח את-נשמתו מול עיני הנדהמות", ספר, והכפר בלו התעטף באבל על מותו של האיש הנפש וישר-הדרך. את חמורו של יחיא, הוביל אחמד אל בית המנוח, ולאחר שמסרו לבני הבית יחד עם שארית הסחורה וציורו הפסוק, הצמוק, מהם נטל במשיכה חלק נכבד, מסר לאלמנה את צואתו המיוזרה של המנוח לבני שם היולד. הצגתו היתה בה משלמת, עד שאף אחד לא חשד בו כלל, וספורו התקבל על-הלב.

עברו שבועות מספר, ובבית משפחת בדיחי נולד בן זכר, יתום שלא זכה אף להכיר את-אביו. בכרית המילה שפשפו בלם עינים וזאנים בתמהון, כאשר שמעו את דרישת האם: "אני מבקשת לקרא לבן הנוול בשם 'קאם אלחק', לאמר קאם הצדק". תחלה חשבו כי היא חומדת לצון, אולם כשראו שהיא עומדת על-שלה משכו כתפים בתמהון וקומו את-בקשתה. היולד גדל, וכלם כבר התרגלו לשמו המוזר וחדלו לתהות על-פשרו. יום אחד הגיע מלך תימן אל המקום וסיר ברחובות ובמבואות הכפר, כמנהגו לרדת אליהם ולהאזין לרחשי העמון. והנה רואה המלך ילדים יהודים בבני חמש המפוזים במשחקם, ולפתע הוא שומע את אחת האמהות מבינה קוראת לבנה: "קאם אלחק תעאל להון!" השם המוזר של היולד היהודי הצייתה במלך סקרנות, והוא הבין מיד כי משוה סודי מסתתר כאן. הוא עקב אחר היולד, וכאשר זה רץ לבית אמו, הלך אף הוא בעקבותיו. "מדוע הענקת לבנה שם פה מוזר?" שאל את האם, וזו ספרה לו את המאורע בלו, בסיומה: "זו היתה צואתו של בעלי המנוח, ולמרות שאף לי היה הדבר מוזר וחסר-פשו, קימתי את בקשתו". שקוע בהרהורים יצא המלך, ובלבו הבין כי לא לחנם דרש המנוח לקרא לבנו בשם פה מוזר, ובדאי הסמין בו את סוד מותו. עם שובו לארמונו, מהר לזמן את אחמד הרוכל שהתלנה ליחיא המנוח, והחל לחקר אותו על המשעשה בלו. הלה החזיר והתבלבל בדבריו, והמלך הבין מיד כי ידו במעל, ודרש ממנו לגלות היכן קבר את-היהודי. תחלה טען אחמד כי 'שכח' את המקום המדויק, אולם פמה מלקות הגונות 'הזכירו' לו את הדבר, ובעל-כרחו נאלץ להתלנות אל המלך ומפליטו שציאו לחפש את הקבר. לא היה צריך במאמצים מרבים כדי לגלות כי יחיא נרצח בדם קר בידי 'ידידו' המסלמי, ולאחר חקירה נמרצת הודה אחמד ברצח הנפשע, והמלך צוה לתלותו בכפר העיר. ביתו ורכושו החרם לטובת משפחתו של יחיא המנוח, ובלם הבינו למפרע מדוע בקש יחיא לקרא לבנו בפניו 'קאם אלחק', שכן אמנם קם הצדק והיה, ודמו נדרש במוותו של הנבל הרוצח. ואמרו חכמי תימן בדור ההוא, כי יחיא הרוכל קפח את-חיו, פיון שלא נהר באזהרת חכמים שלא להתלנות עם איש נכרי בדרך, ואף המתמרים להיות ידידים באמת הם שונאים ליעקב, פן יאבדו כל איבדו ה'.

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

משפט צדק (טו, יח) - ובדרך רמז עלי צדק ואמרו ישפט תבל בצדק, ואמרו אנשי אמת כי בית-דין עליון של יקרא צדק, ואמרו ז"ל כי בראש השנה מוזנתו של אדם קבועים וכו', והנה כשיפל ההפך על הממון בין אדם לחברו ועמדו לפני השופט, אם ישפט עלפי התורה אשר צוה ה' כשיזכרו הדאי לזכות וגו' הנה הם שופטים המשפט עצמו ששפט בית-דין עליון הנקרא צדק, והוא אמרו ושפטו את-העם משפט צדק, פרוש ששפט בית-דין העליון שנקרא צדק:

שום תשים וגו' (טו, יח) - ואפשר לומר כי אם ישראל יהיו כשרים ולא ישאלו מלך, והיה ה' למלך עליהם בדרך אמרו וה' אלוקים מלכם, גם ה' יחפוץ להיות מלך ישראל הוא לבדו. אבל אם ישראל יקנסו נגדו שאלה שחפצים במלך עליהם, אז מצות המלך עליהם לעשותו, באמרו שום תשים. וזה לא אמר הפתוב שום תשים אלא אחר מאמר ואמרת אשימה וגו' וכפי זה אפלו אלכא דרבי נהוראי יפרש שום תשים מצוה אחר שיאמרו אשימה וגו':

תמים תהיה עם ה' (יח, יח) - פרוש, לפי שצוה עליו בסמוך לכל יעונן ויכשף ויכלל ישאל באוב וגו', אמר תמים וגו', פרוש, כלומר טעם בלי-הדברים הוא לדעת העתידות ולהתנהג על אשר יורו ולתקן החסרון כאשר יוכל עשות, אם תהיה עם ה', תמים תהיה, לא תחסר לך דבר ואין מה שיגיד המלך עליך לתקן לך. וזה לך האות, אברהם שהתהלך לפני ה', הגם שנתראה המלך עליו שלא יוליד - נתהפך וילד. וכפי זה תבת תהיה נמשכת למעלה ולמטה, עליה הדרך - תמים תהיה אם תהיה עם ה', או עליה הדרך - תמים תהיה כשאתה עם אלוקיך:

דברי הימים

בג' באלול תרנ"א, נפטר בברעסלאה ההיסטוריון היהודי צבי הירש גרץ, מחבר הסדרה בת י"א הכרכים "דברי ימי ישראל", שנחשבה כמקור מוסמך לתולדות ישראל, אולם בהשקפותיו הפסולות חטא לאמת. למרבה הצער, נסחף הנער, שכונה בשם גרמני 'היינריך', אל ההשכלה ויצא לתרבות רעה, אולם בצעירותו הושפע מאגרות צפון' של רבי שמעון רפאל הירש, הצרופים באמונה בה' ובמסורת ישראל, ולבקשתו קיבלו הרב כתלמיד ועוזר ספרותי. בשנת תרל"ב ביקר בירושלים עם חברו גוטשלק לוי, כנציגי "החברה לחינוך יתומים בארץ ישראל", וביקשו לייסד בירושלים בית יתומים בו ילמדו לימודים כלליים ברוח התרבות הגרמנית, וזוללם ברבני ירושלים ובהלכה הצרופה היה בוטה ומחריד, ויהודי ירושלים עמדו נגדם כחומה בצורה. מסופר, כי בשבת ראה רבי שמואל סלאנט את גרץ מטלטל מקל הליכה בשבת בעיר החדשה, בה עדיין לא הותקן עירוב, וכשאלו בחומרה על פשר הדבר, נדהם לשמוע את התשובה: "הר קארו הרי מתיר זאת". ולפילאטו מי הוא 'הר קארו' הסביר הלה: "הרב של צפת"... כוונתו היתה למרן ה"בית יוסף", אולם רבי שמואל הראה לו שבשולחו ערוך פסק מרן בפירוש לאיסור. בשבוע לגרמניה, פרסם גרץ תיאור מפורט של ביקורו, אולם תיאורו לקוי בסילופים בולטים ומגמתיים. הוא חזר על העלילה הכוזבת של רודפי שומרי התורה עד ימינו, כי "בירושלים אינם עוסקים במלאכה וכולם קבוצים ובטלנים", בעוד שרבים עמלו לפרנסתם ביושר, עשו מלאכתם עראי ותורתם קבע. כמענה לדיבה, שיגור רבי מאיר אויערבאך מקאליש עם רבי משה נחמיה כהנוב מחאסלאוויץ מכתב ארוך אל רבי עזריאל הילדסהיימר, ובהשפעתם משך את ידו מהנשיאות.

על הציוני בפרשה: "לבלתי רום לבבו מאחיו", מותב הרמב"ן דברי מוסר בגנות הגאון: "נרמו בראון בתורה אסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינן ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל ויהיו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו, כי הגאון מדה מגנה ונמאסת אצל האלוקים אפלו במקרה, כי לה' לבדו הגדולה והרוממות".

רבי יצחק מוורקא היה סמל ודגמה לענוה המביאה לידי סבלנות, ובמדה זו הצטנן עוד מצעירותו. היו אנשים שלא האמינו בדבר, וכפי שמספרים חז"ל על הלל הזקן, שהעמידוהו בנסיון הסבלנות ויכל לו, כך היה גם עמו. פעם עמד בתפלה, וכשהגיע לברכת "וצור אור" וכלו שלקבת קדש, פנו כמה אנשים שהחליטו לטהות על קנקנו, אל איש פשוט אחד, ובקשו ממנו לגשת אל רבי יצחק ולבקש ממנו קמצוץ טבך להרחה. "יצחק! פנה אליו פאל חברו השנה לו בדרגתו, "תירלי קמצוץ טבך" ... רבי יצחק האיר לו פנים, תחב מיד את ידו אל כיסו, והושיט לו את הקפסה הפתוחה. עבר וזמרמה, וכשהגיע לקריאת שמע, אותה קרא בסלוידן במונה מעות, שוב סמנו לאותו איש פשוט לגשת אליו, ולבקש ממנו טבך להרחה. "יצחק, הטבך שלך משבח ומריח הטיב, תנהילי עוד קמצוץ" ... בקש, ורבי יצחק שוב הושיט לו בסבלנות את קפסת הטבך, בלי להראות לו סמנים של קצרות. הדבר חזר בשלישית בשהגיע לברכת "צאל ישראל", ונענה שוב בסבלנות נדירה. לאחר סיום תפלת העמידה, תר אחר היהודי הפשוט, זה שבקש ממנו שוב ושוב את הטבך, סבורים היו האנשים שעקבו אחריו, כי בודאי יגער בו על שהפריע את תפלתו, אוכלם לפליאתם ראו כיצד הוא פונה אליו לאחר שמצאו, מוסר לו את קפסת הטבך שלו ואומר: "רואה אני, שאתה מחבב מאד את הרחת הטבך, אני עצמי איני זקוק לו בלכך, ולכן נתחלף נא הקפסה תהיה שרויה אצלך, וכאשר אודקק אני לקמצוץ של טבך להרחה, אבוא אני אליך" ...

הרבי ר' זושא מאניפולי חלה פעם, ונפל למשכב. השמועה על מחלתו הקשה הגיעה לאזניהם של גדולי הדור, וכלם חגרו בעז מתניהם והחלו להקיש על שערי שמים לרפואת הצדיק. באחד הימים, הגיע ה'סבא' רבי ליב משפולי לבקר את רבי זושא בעירתו אניפולי. "יודע אני בודאי, כי תרצו לעמד בתפלה ולבקש עלי רחמים לרפואתי", אמר לו רבי זושא, "אולם מבקש אני שלא לעורר עלי רחמים באמצעות זביות, שכן לב יודע מרת נפשו, וחוששני שאם תתחילו להזכיר את הזביות שלי, עלול חלילה לקום פנגדי קטגור, ואז יצא שכרי בהפסדי". "אך זאת יכולים אתם לטען לפני הבורא. בעיר הסמוכה אלינו, מתגוררים שבע מאות גוים ערלים, וכלם בריאים ואיתנים פראוי. זביות כמו שיש להם, יש גם לזושא מאניפולי, ולכן ראוי שגם הוא יהיה בריא ויחזק במוותם", וכשסיים, כפל רבי זושא את דבריו ואמר: "ורק טענה זו רשאים אתם לטעון, אך לא מעבר לכך!" נפעם ה'סבא' לשמע דברי הענוה המפלגים של רבי זושא, אולם עשה בפקדו. ואמנם מן השמים נענו לתפלותיהם של צדיקי הדור, ורבי זושא החלים ממחלתו ושב לאיתנו.

רבי דוד שלמה גרודז'נסקי, רבה של איז'א, היה מיוחד במדת הענוה. פעם הלך באשמרת הבקר לבית הכנסת בדרבו, והנה הוא רואה עגלון גוער בשליתו על שלא הכין לו זפת לאופני העגלה. חמל הרב על-המשרת, פנה אל העגלון ובקש ממנו שתי פרוטות מחיר הזפת. העגלון לא הפיר את-הרב, וחשד בו שמא מבקש הוא לטל את המטבעות לעצמו, ובאין בררה הפקיד הרב אצלו את פובעו, והלך לאחד החנונים כדי לרפש אצלו זפת. הדבר היה לפלא בעיני החנוני, וכאשר עקב אחריו, גלה את-המעשה. הדבר התפרסם בעירה, ורבים הביעו מורת-רוח מכך שהרב מזלזל יותר מדי בעצמו, ונמצא כבוד התורה מחלל. שלחו אליו את אחד מנכבדי העיר, ומתוך יראת הכבוד החל הלה לדבר בענין מדת הגאון, כדי לרמוז לו שלפעמים צריך להתנהג בה, אולם רבי דוד שלמה הבין את ההפך, ונאנח: "יודע אני באמת כמה אני לקוי במדת הגאון, ומעדיני עלי שמים וארץ, שבקר עשר שנים אני עמל לעקר מלבי מדה זו ועדין לא הצלחתי" ... ואמרו, שלא לחנם זכה להעמיד בן שהאיר את עיני ישראל בתורתו, הוא רבי חיים עוזר גרודז'נסקי מוילנא.

לאחר שמקרביו של ה'בבא סאלי', בנו בעבורו דירה מרוחת בעיר נתיבות והתכוון להשתכן בה, דבר כלי-הדרך עם מלניו בגנות הגאון ובשבח הענוה, והפליג בהשיבות הזהירות לברח מקל נדנד של התנשאות, לבלתי רום לבבו מאחיו. בני הבית לא הבינו מדוע הוא מוכיחם על-כך, ונסו לפשפש במעשיהם ולבדק אם חטאו בחטא הגאון. אך בשעה שעמדו בשערי הבית החדש, פנה אליהם ה'בבא סאלי' ואמר: "כונתי בך לא היתה אליכם, אלא לעצמי דברתי. שכן חושש אני, שמא בבואי לבית החדש, יתקפני רגש הגאון, ולכן חוזר אני שוב ושוב ומדבר בגנותה" ...

ספר רבי מרדכי אליהו, כי בצעירותו התגורר בשכונת 'מונה' יהודה' בירושלים, ונהג להתפלל ב'זיתקין' עם הנץ החמה, בבית-הכנסת 'הרי חמה' שבשכונה, בו קבע הצדיק הירושלמי רבי אריה ליון מקום לתפלתו. לאחר התפלה, לזהו רבי מרדכי לביתו, אולם דעתו של רבי אריה, שהיה ענותן ושפלי-ברך, לא היתה נוחה מכך. "אנא", הפציר בו, "אין אני רבי" ואין אני זקוק למלוים" ... לימים, ספר רבי מרדכי אליהו: "עשיתי את-עצמי כמי שאינו מבין, ורבי אריה נסה לשכנע אותי בדרך אחרת. 'תבן שמישהו רוצה לבקש ממני טובה כלשהי או לשוחח עמי בדרך, וכשיראה אותך במחצתי, יתביש הלה ממה וימנע עצמו מלגשת אלי', אמר לי ברב ענותנות" ...

מטעים

תמים תהיה עם ה' אלוקיך (יה. יג.)

משמעות הכתוב בלשון עתיד, שבכלמי שלא יתנהג בתעבות הגויים החם כמפרט כאן ויהיה תמים, אזי יהיה חלקו עם ה' אלוקיך. ולכן לא מנה הרמב"ם דבר כזה כחובה ומצוה במנין המצוות, כי אין זה מצוות עשה של תמים תהיה, אלא תוצאה של שלילת דרכי הגויים, ואף תבת תהיה המופיעה כאן בלשון עתיד, משמעותה בעיו משפט סבום לנאמר קדם לבן, וכן מרמזים טעמי המקרא שמפרידים את התבות תמים תהיה המוטעמות בזוף קטן, מהתבות עם ה' אלוקיך, שהתוצאה מודת התמימות, היא להיות עם ה' (דומים על-התורה)

עליפי | שני עדים (טו. טז)

לכטוי עליפי משמעות של דבור ולשון, כמו "ימתן להם יוסף ענלות עליפי פרה" - בדברי פרה; ומשמעות של כמו וכפי, עליפי אשר תשיג יד הנודד' ומפרש רש"י לפי מה שיש לו. אם היה מתפרש עליפי שבפסוק זה במונח 'כמו', אזי היתה משמעות הכתוב שעליפי וכמו דברי העדים יקום דבר, ואפשר להסתמך גם על עדות מתוך התב. אלא שרש"י מפרש, שלא יתבת עדותם באגרת ולא יעמד מתרומן, אלא ישמעו מפיהם, והינו שעליפי מונח לפי דבריהם, ולכן צריך לשמע מהם עצמם. ולכן מוטעמות התבות במנה ופסק, להורות שמפסקות מהתבות אחריהן. (מקרא דאורייתא)

מדגש

בספרים רבים שנדפסו בדורות העבר, מופיעה האזהרה "אסור השנת גבול ידוע", כונת המדפיסים, שלא להדפיס את הספר שלא ברשות ולא להפך בהדרתם. מקור האסור בפרשתנו, בפסוק "לא תסיג גבול רעה" ומשמעות הדבר שלא להתגדל את שטח השדה בארץ ישראל ברמאות על-ידי הזזת הגדר על השבון השכן, והעושה פן נכנס באזור מסיג גבול רעהו. הרוקח הרחיב את האסור, וכתב ש"כל המקפח מחיתו של חברו, הוא בכלל מסיג גבול רעהו". אלא שיש להבחין בין 'מסיג' בסמוך, שמשמעותו להסיט ולהזיז, וכן 'סוג' אחר, בדרוקן במשמעות של זז אחרת, לעמת 'משיג' בש"ו שמאליית משמעותו תופס ומגיע אל-המטרה, ולכן יש לכתב 'הסגת גבול' ולא 'השגת גבול', אולם כבר נמצא פן באיוב "גבולות ישיגו" בש"ו, ובמגלות ים המלח העתק ל'סיגו'.

ממלה

שני חברים היו, דבר והפוכו. הראשון היה מצדיק כלי-אחד בטענותיו, ופעם כאשר בעל-ידיו עמד לפניו וטען דבריו, הצדיק אותו. אולם גם את חברו שטען להפך הצדיק, וכאשר השלישי תמה ושאל: "איך יתכן ששניהם צודקים?" השיבו: "גם אתה צודק" ... והוסיפו: "שנאמר 'צדקה ממני' ... אולם חברו היה אשכנז מקתנא, וכל מה שאמרו לו היה אומר להפך. "יודעים אתם מהיכן יש לי ראה לדברי ההפוכה?" שאל והשיב בהלצה: "בפרשת שפטים נאמר 'לא כן - נתן לך ה' אלוקיך, כי זה דרך ישראל, שכל מה שאחד אומר פן, משיבים לו 'לא כן'..."

"לא ירבה-לו סוסים וגו' למען הרבות סוס" - למה פתח ב'סוסים' לשון רבים, וסוסים ב'סוס' לשון יחיד? אלא שכן דרכו של היצר הרע. תחלה מפתח את-האדם בהבטחות ופתיים גדולים ומרבה-לו סוסים, ולאחר שנלכד ברשתו, מתפתח אחריו גם בשביל סוס קטן וזעיר ... (רמ"א מאוסטראווא)

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שופטים

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון
מכון באר האמונה
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2025

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת שופטים

אמונה ובטחון

התהלך עמו בתמימות ותצפה לו - כי הכל לטב עביד ד

מלחמת היצר

והיה כקרבתכם אל המלחמה - שמחה בעת המלחמה עם היצר ז

אלול

קול דודי דופק - ימי אהבה וריעות, רחמים ורצון י

שופטים ושוטרים תתן לך - הזמן גרמא להרבות ביראת שמים יג

ובשופר גדול יתקע - תקיעת שופר בחודש אלול יז

ספה"ק בת עין

ראשית דגנך תירושך וגו' וראשית גז צאנך תתן לו (יה ד), ונוכל להבין דרך מוסר מה שהתורה מצוה לנו ליתן מכל דבר ראשית לכהן, היינו שצריך האדם להבין בכל הטובות הנשפעים עליו מהבורא ב"ה שהוא רק ממדת חסד חנם, ולא מצד מעשיו כענין כחי ועוצם ידי עשה לי וגו', שמצד מעשיו בוודאי לא היה זוכה לכל זה ואפילו לפחות מזה, אך שאי אפשר לבא לבחינה זו רק על ידי בחינת הכנעה ושפלות באמת, היינו שידע בעצמו מיעוט ערכו השפל והנבזה, ומחמת זה ממילא כל מה שהשי"ת עושה עמו הוא אצלו רק מצד חסד חנם.

ויש עוד בחינה אחת למעלה מזו הבחינה, היינו אפילו בבחינת 'סור מרע ועשה טוב' במחשבה דבור ומעשה, צריך גם כן להבין שהוא רק בעזרתו ית' מצד בחינת חסד ולא כחי ועוצם ידי וגו'. ובחינה הנ"ל מכונה בשם א"ל כמאמר הכתוב (תהלים נב ג) 'חסד א-ל כל היום'. גם כשאדם מתבונן ומבין בדעתו שהכל הוא רק חסד חנם ממשיך בחינת אלקות בדבר הזה, לכך מכונה בחינה זו בשם א"ל יתברך.

...ונחזור לענינינו, לכך צותה התורה ליתן מכל דבר ראשית לכהן, כדי להזכיר שכל דבר הוא רק חסד חנם, שכהן הוא בחינת חסד (זח"א רנז), ולכן מכונה בשם תרומה, שתרמי ממאה מאותיות תרומה הוא י"ג, ונשאר 'אחד', רמז שהכל הוא חסד חנם נמשך מבחינת אחד הוא אלופו של עולם.

וזוהו פירוש הפסוק 'ראשית דגנך', שהוא מרמז על דברים גשמיים, 'וראשית גז צאנך', פירוש ר"ת של ג"ז צאנך גימטריא שלש פעמים א"ל - מרמז על סור מרע ועשה טוב בג' בחינות מחשבה דבור ומעשה, 'תתן לו' לכהן שהוא בחינת חסד, כדי להבין מזה שהכל הוא חסד חנם, ועי"כ ימשיך בחינת אלקות הן בדברים גשמיים הן בבחינת סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה, יהי רצון שנזכה לזה, אמן כן יהי רצון. (בת עין, פרשת שופטים ד"ה ראשית דגנך)

פרשת שופטים

התהלך עמו בתמימות ותצפה לו - כי הכל לטב עבד
 בפרשתן (יה יג), 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', וברש"י,
 התהלך עמו בתמימות ותצפה לז', ולא תחקור
 אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות,
 ואז תהיה עמו ולחלקו. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע
 (שם עולם, שער שמירת השבת פ"ג בהנה"ה) וז"ל, 'וכיון שדעת

א. כתב 'בעל הטורים', וז"ל, תי"ו גדולה (האות ת' בתיבת 'תמים' היא תי"ו רבתי, לומר לך) - שאם תלך בתמימות כאילו קיימת (את התורה) מאל"ף עד תי"ו. כי זה יסוד כל התורה כולה להלך בתמימות מתוך אמונה שלימה בבורא ית"ש.

בספר 'קנה אברהם' (על תהילים קיט, נדפס בתוניס בשנת תרע"ג) מבאר במה שנאמר (משלי לא י"א) 'אשת חיל מי ימצא וגו', בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר', בהקדם מה שכתב המהרש"א (מכות כג: ח"א ד"ה תרי"ג) על הא דאיתא שם בגמ' 'שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה, ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם'. ומבאר המהרש"א, כי מצוות 'אנכי ה' אלוקיך' דהיינו האמונה בהשי"ת היא מכוונת כנגד הלב, 'כמו שהלב הוא שורש של כל רמ"ח האברים וחיותם, כן היא מצות האמונה, היא כלל ומקור של רמ"ח העשיין ששמענו מפי הגבורה'. ובוזה מפרש ה'קנה אברהם', אשת חיל - היינו התורה הקדושה מי ימצא, מי הוא שיכול לקיים את כל מצוות התורה, מי שמקיים 'בטח בה לב בעלה' שהמחזק בעצמו את האמונה שהיא כנגד הלב נחשב כאילו קיים כל התורה, וכמו שאמרו בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר צדיק באמונתו יחיה, וממילא ושלל לא יחסר - יזכה לכל ה'שלל' והטובה והברכה.

ב. מאמר יקר שמעתי לפרש בלשון שהיה רגיל לומר נחום איש גם זו גם זו לטובה', בהקדם מה שאמר מוהרי"א דינער שליט"א על מאמר העולם שאין לך אדם שאין לו 'חצי כוס מלאה', כי הנה 'כוס' בגימטריא הוא 86, אמור מעתה כי 'חצי כוס', ר"ל 'חצי' ממניין 'כוס' הוא 43, ועתה ראה זה פלא, מזמור לתודה יש בו מ"ג תיבות ואילו במזמור על הארבעה שצריכים להודות (תהילים קז) יש בו מ"ג פסוקים... ללמדנו שמחובת האדם להודות ולהלל בלי גבול על החצי הכוס המלאה... ועל כגון דא נאמר (תהלים קז מג) 'מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'', חכם ר"ת חצי כוס מלאה, כי החכם מעמיד לנגד עיניו את החצי הכוס המלאה ומתבונן תמיד בחסדי ה' ושמח בחלקו, וחילופיהו ב...

הוסיף בעל 'מחשבת יהושע' שליט"א שעל פי זה יומתק היטב הלשון 'גם זו לטובה', כי המתבונן ב'חצי כוס המלאה' ומודה תדיר להשי"ת, הרי הוא נוכח לראות כיצד אבינו שבשמים רוצה להיטיב לו וגומל עמו חסדים טובים בכל עת, וכלשון ה'אור החיים' הק' זי"ע 'שאיין לך שענה ורגע שאין ה' עושה פעולה עם האדם בין בבחינת גופו בין בבחינת צרכיו' (שמות כב ו), ומאחר שמכיר באהבת השי"ת אליו ממילא ברור לו שגם ה'חצי כוס הריקנית' אף היא לטובה, וזהו דקדוק הלשון גם - ר"ל חצי כוס (כמניין גס) זו - החצי החסר אף הוא לטובה, וכמו החצי השני...

המשיך עפ"י אחד מחשובי מרביצי התורה בעיה"ת אלעד יצ"ו, כי הנה מציינו בברכת המזון שצריך לברך מתוך שמחה וחדווה [וכאשר הובא בפר' עקב באריכות מדברי הזוה"ק], עוד מציינו שצריך לברך על כוס של ברכה 'מלא', ונותן עיניו בכוס קודם הברכה, ולכאורה כיצד יברך האדם בשמחה כאשר ליבו דואב עליו, עוד יש להקשות היאך יהיה ה'כוס' מלא... והרי הוא מרגיש שיש לו רק חצי כוס מלאה... אך להאמור אתי הכל שפיר בכפתור ופרח, שלזה אמרו תן עיניך בכוס... הבט בחצי הכוס המלאה ותבין שהכל לטובה וממילא כבר יהיה כל הכוס מלא, וכבר תוכל לברך את השי"ת מתוך שמחה...

וכמו שמצינו בדוד המלך ע"ה, שהיה מוקף ומסובב בייסורים כל ימיו, וכמו שהוא עצמו אמר (תהילים מ יג) 'כי אפפו עלי רעות עד אין מספר', ועוד פסוקים כיו"ב, והנה הוא בא ומעיד על עצמו 'כוסי רוייה' (שם כג ה), כלומר, כוסי מלאה עד שעולה על גדותיה... ותמוה, כי להיכן 'נעלמה' חצי כוסו הריקנית... אלא כי לתוקף אמונתו האיתנה בבורא עולם ידע שכל ה'צרות' הם אך ורק לטובה, וממילא כל הכוס מלאה ואינה ריקנית וחסרה כלל...

האדם מעוטה כל כג', אין לנו לחקור אחר הנהגתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וצריך האדם להתהלך

ועל כך נאמר (חבקוק ב ג) 'אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר', 'חכה' ר"ת חצי כוס הריקנית, ללמד לאדם שאל יתייאש, וכדברי רש"י התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ותמיד תחכה שחצי כוס הריקנית תתהפך לטוב הנראה והנגלה עד שתזכה לכוס מלא כברכת ה'.

לעומת זאת אותם המתאוננים הרואים לנגד עיניהם רק את החצי הכוס הריקנית והחסרה, ומתלוננים על הנהגת ה' איתם, מסוכנים הם 'להפוך את הקערה על פיה' ולאבד גם הטוב שכבר נשפע עליהם ולהפסיד את החצי הכוס המלאה, וכלשון הכתוב (מלכים א' ג כו) 'גם לי גם לך לא יהיה'...

ג. וכבר אמרו לבאר בפסוק (תהילים צב ו-ז) 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת', וצ"ב וכי רק הכסיל לא ידע ולא יבין, הרי מפורש כתיב ברישא 'מאד עמקו מחשבותיך' וכלומר שאף מהחכם נסתרים דרכי ה'. אלא אדרבה כך פירושו, מה גדלו מעשיך - מאד עמקו, ואכן, רק ה'חכם' יבין שמאד עמקו מחשבותיו ואין בידו להבין את הנהגת ה', אבל הכסיל 'לא יבין את זאת' - אינו מבין שמאד עמקו מחשבות ה', וחושב שיש בידו להבין את הנהגת ה'.

משלו משל, לאיש פשוט שנתנו לו להיכנס אל תוך החדר ששם יושב ה'טייס' ומנהיג את המטוס (עראפלא"ן) בתבונה, והנה חדר קטן זה על כל קירותיו ופינותיו מלא בכפתורים שונים למיניהם, וכולם נעשו למטרות שונות, זה לנסיעה, זה לאורה וכו', דבר דבור על אופניו בחכמה נפלאה, ויהי כאשר נכנס אדם זה התפעל מכל מה שראו עיניו, פנה לטייס והצביע על אחד הכפתורים וביקש לדעת למה הוא מיועד, ומה קורה אם לוחצים עליו, לגלג עליו הטייס ושאלו, וכי הבנת כבר תכליתם ומטרתם של כל הכפתורים המרובים הקבועים כאן, עד שהנך בא לברר אודות כפתור זה דווקא...

מן הבאר

כתיב בפרשתן (יז יא) 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל', וברש"י, 'אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין' שמעתי מחכם אחד להקשות, מדוע נקט ימין ושמאל, ולא נקט 'הפכיים' אחרים כגון אפילו הוא אומר לך 'על לילה שהוא יום' וכיו"ב. אלא ביאורו, כי כאשר שנים יושבים זה למוול זה נמצא שמאל האחד כנגד ימינו של השני וימין האחד כנגד שמאלו של השני... עתה, יושב לו התלמיד למוול רבו, ורבו מראה על ימינו שזה 'ימין', לעומתו נענה התלמיד, רבינו, לא כן, אלא זה שמאל, מהי האמת, על התלמיד להבין שרבו יושב ב'מקום אחר' והוא רואה את הדברים בעין שונה, בראיה אמיתית - לפי מקומו ועליו להיכנע ולקבל דעת רבו, וכאשר יתבטל אליו יהיה אף הוא 'במקומו' של הרב, וממילא יראה את ה'ימין' שהיא 'שמאל'.

ומכלל הדברים למדנו, לענין אמונת האדם, אף אם נראה לו דברים הפוכים בהנהגת ה' עמו, הרי 'משמים הביט ה', ראה את כל בני האדם, ממכון שבתו השגיח אל כל 'יושבי הארץ' (תהלים לג יא-יב), וממרום מושבו הוא יודע כיצד והיאך יש להתנהג עמנו, ואין כאן שמאל אלא ימין...

וכלל הדברים הוא כמו שכתב רבינו ה'אבן עזרא' על הפסוק (לעיל יג ה) 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו ואותו תיראו - מלשאל למה זה', כלומר שעיקר היראה הוא שלא לשאול מדוע עשה ה' ככה, מדוע אירע כך וכך וכיו"ב.

והנמשל מובן, מסתובב לו אדם בעולם הזה שברא הקב"ה - כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך, ובא לשאול על איזה מקרה אשר קרהו 'על מה עשה ה' ככה', והרי אין לך 'טפשות' גדולה מזו, וכי יש לו שמץ השגה והבנה בכל ה'הלוך ילך' הנעשה בהאי עלמא, ואיך ירצה להבין פרט אחד קטן מכל מערכת השמים והארץ.

ובזה אמרו לרמו בפסוק 'איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת'. דהנה מי שהוא איש (עיי' רש"י ר"פ שלח - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות) יודע אל נכון שאינו אלא בער ולא ידע - שאין בידו שכל ומדע להבין את הנהגת הבורא בעולמו, אבל הכסיל יאמר בטפשותו לא יבין את 'זאת' - כלומר על פרט אחד מבין כל מערכת שמים וארץ יראה באצבע לומר 'זאת' לא הבנתי (כאומר אבל שאר ענייני העולם לבד מזאת הבנתי), והלא אין לך טיפשות גדולה מזו.

באר הפרשה - פרשת שופטים

עמו בתמימות ולהאמין שכל מה שהוא עושה הכל לטובה, כי מפי עליון לא תצא הרעות, ואז בוודאי

מעשה שהיה באחת הישיבות הקדושות השוכנת בתוככי ירושלים עיה"ק, שם לומד בחור שלקוי בשכלו ל"ע (וכמאמר העולם על כגון דא 'ער איז נישט מיט אלעמען' - אינו כמו כולם...), והנה נכנס להיכל הישיבה עוד בחור רפה שכל, ניגש אליו ה'חכם' הראשון ואמר לו, מה מקומך כאן... וכי אינך יודע שישבה זו מיועדת עבור בחורים 'נורמליים'... כמובן, שכל הבחורים גיחכו וצחקו... 'פלוגי' זה חושב על עצמו שהוא ה'נורמלי' וכאחד מן השורה עד שמעז 'להעיר' לאחר, ואינו יודע שכל הפוסל - במומו פוסל... ובאמת כיו"ב אנו נראים ונדמים אצל 'דרי מעלה', אנו בוכים על הקורות עמנו, כי אנו בטוחים שאנחנו ה'חכמים' ויודעים היאך צריכה להיות ההנהגה העליונה, עד שמרהיבים עוז להתלונן על מה עשה ה' ככה... ואין אנו מעלים על דעתנו שאין אנחנו אלא 'איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת'... על כן מוטב לנו להניח את ה'חכמה' ולסמוך על אבינו מלכנו המנהג עולמו וברחמים, ושוקד תמיד על טובתנו השלימה.

ד. סיפר תלמיד חכם מופלג ויר"ש מרבים שליט"א מעיה"ת ב"ב, כי ביום ראשון פר' ראה כ"ג מנ"א יצא עם משפחתו וצאצאיו לפקוד את הציונים הקדושים שבביה"ח העתיק שבעיה"ק צפת ת"ו להעתיר על דבר ישועה ורחמים. בדרך הילוכם עלה אחד מילדיו בשגגה ודרך על גבי אחד מני רבבות הקברים הפזורים שם על פני השדה, 'אם הבנים' התעוררה שמן הראוי לשמור על כבוד הנפטר ולפייסו, על כן נטלו אבן מאבני המקום והניחו על הציון כנהוג, ואמרו פרק תהילים לעילוי נשמת המנוח. משהתאמצו להביט על נוסח המצבה בכדי להזכיר את שמו, המה ראו כן תמהו להיווכח כי יום פקודת נשמת המנוח הלז היא ביום כ"ג לחודש מנחם אב ויהי לפלא.

ולפי דרכינו למדנו, מלבד לימוד הנהגת השי"ת את עולמו בהשגחה פרטית מופלאה, שזכה הנפטר ע"ה שמשפחת יהודים יראים ושלמים יאמרו תהילים על ציונו ביום היארצייתו שלו, עוד ניקח ממנו לעבוד את ה', ללמדנו בינה כי לא תמיד כש'דורכים' עליך הוא לרעתך, כי לפעמים ה'דריכה' הזו היא עילוי לך ולנשמתך...

משל קדמון מספר על חתול שרדף אחר עכבר לאכול את בשרו, משראה זאת העכבר החל לברוח ממנו בכל כוחו. תוך כדי מרוצתו פגש בו הפיל ששאלו אנה הוא בורח, משסיפר לו העכבר דברים כהויתן מיהר הפיל והשליך עליו רגבי עפר ובוץ עד שהוטמן כולו תחת החול, וכך משעבר שם החתול לא ראהו והמשיך בדרך מרוצתו ולא מצא מאומה. כשחזר החתול מרדיפתו בפחי נפש, הבחין ברגבי העפר המונחים על אם הדרך, ומשהתבונן הבחין שזנבו של העכבר מציץ מבין החרכים, מיהר וסילק מעליו את כל הבוץ ואכל את העכבר ולא השאיר ממנו שריד ופליט. וללמדנו בא, א. לא כל מי שמשליך עליך רגבי עפר ובוץ ומלכלך אותך מתכוון לרעתך, כי פעמים שהוא מציל את חיך. ב. לא כל מי שמנקה אותך ומסלק ממך את העפר והבוץ הרי הוא חפץ טובתך והצלתך. כי פעמים שאינו אלא זומם להמיתך. כיו"ב לדידן, פעמים נראה לאדם שהקב"ה מכסהו ב'הר' של צרות, ובאמת אינם אלא לטובתו הגמורה והרי הוא מציל בזה את חייו. אין לנו אלא להתחזק באמונה שהכל לטובתנו הגמורה.

ה. פעם נכנס יהודי בעל צרות ויסורים אל הרה"ק מטאהש זי"ע, ובכה לפני הרבי על הררי צרות ויסורים שתכפוהו בזה אחר זה, באותה שעה עמד על השולחן אשר לפני הרבי כוס זכוכית גדולה עד מאד מלאה במשקה תה חם ורותח, משהתגבר בכיו של החסיד אמר לו הרבי קרב אלי, ושוב אמר לו קרב יותר יותר, ועל כל צרה וצרה שמנה החסיד שפך הרבי מעט מהתה הרותח עליו ועל בגדיו, ונרטבו בגדיו, כמובן שהחסיד לא פצה פיו בתרעומת או בפליאה לפני הרבי מדוע הוא מתז עליו אחת למעלה ושבע למטה, מתוך ידיעה שהרבי מכוון בכל מעשיו ובכל תנועותיו יחודים ובוודאי יש לו בזה עניינים נשגבים.

משגמר החסיד להתאונן ולבכות שאלו הרבי וכי לא כאב לך התזת המשקה הרותח עד מאד, ענה החסיד, אכן כן, א"כ מדוע שתקת בהשקט ובטח, ומדוע לא הראית כל פליאה או תמיהה על שפיכת התה עליך, גמגם החסיד, אך הרבי דחק בו, נו, אמור נא מדוע שתקת, ענה החסיד כי יודע אני אל נכון שכוונת נשגבות יש לרבי בכל דרכיו ומעשיו, ומובטח הייתי שהרבי ממתיק בזה מעלי את כל הדינים, ומבטל ממני כל יסורים, אמר לו הרבי בהערה והארה, מאחר שאני נקרא טאהשער רבי הנך חושב שאני יכול להמתיק דינים... לכן שתקת, לא צעקת, ונשארת בשלוות הנפש, אם כן, ק"ו בן בנו של ק"ו שהקב"ה שהוא אדון כל, בוודאי שהוא באמת ממתיק דינים ומיטיב לכל, מדוע הנך צועק ומתלונן, תנוח דעתך ותשלוו נפשך ותאמין בו שהכל לטובתך השלימה.

הרע. ואף שעדיין לא ערך את ה'מלחמה' בפועל, מ"מ עצם ההתעוררות והרצון להיטיב דרכיו כבר מעורר נחת רוח ושמחה לעילא'. ולא עוד אלא שתיכף נגש הכהן דא קוב"ה ואומר אליהם, אתם קרבים היום למלחמה על אויבכם אל ירך לבבכם, כי אני אשלח לכם ישועתי, שתיכף כאשר מתעורר האדם באיתערוותא דלתתא מיד הוא נחשב כבא לטהר שמסייעים בידו.

ומבאן חיווק גדול ל'דופקי בתשובה', ובפרט בימים האלו בחודש אלול - חודש התשובה, כאשר כל יהודי מתעורר לתקן דרכיו, אך תיכף מניע היצר הרע לייאשו בטענה שאין בכחו להתגבר על היצר, ומה גם שהוא מלא חמאים ועוונות עד למעלה ראש, כיצד יעמוד בעבודה הקשה, כנגד זה אמר הכתוב 'אל ירך לבבכם', אלא בטחו בה' שהוא ישלח לכם עזרו מקודש להתגבר על כל חלקי הרע'.

יזכה לראות בסוף באלו הדברים גופא שהיא הכל רב טוב וחסד, כמו שמובא בגמרא (ברכות ס:): במעשה דרבי עקיבא, עב"ל.

והיה כקרבתכם אל המלחמה - שמחה בעת המלחמה עם היצר **בפרשתן** (כ ב-ג), 'והיה כקרבתכם אל המלחמה וניגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם' וגו', הקשה הגה"ק האמרי יהודה' מברעז'אן זי"ע הרי אמרו חז"ל (בר"ר מב ג) 'אין זהיה אלא לשון שמחה', וקשה, מדוע נאמר כאן והיה כקרבתכם אל המלחמה, וכי איזו שמחה יש ביציאה למלחמה.

ומבאר, שהכתוב מרמז על 'מלחמת היצר' ואכן, שמחה גדולה היא לפני המקום ב"ה כאשר איש יהודי מתעורר לשוב לבוראו ומכריז על מלחמה עם יצרו

1. היה אומר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל (פרשת וילך, בשם האלטער מקעלעם), הנה מצינו שהתורה החמירה נוראות על ה'מסית ומדיח', שאסור להפוך בדינו, גם אין ללמד עליו זכות, ומותר להעמיד דיין שאינו ידוע כרחמן... מה שלא מצינו כיו"ב בכל התורה כולה, וכ"ז 'על אשר ביקש להדיחך מעל ה' אלוקיך' (לעיל יג יא), ואף שלא הועיל במאומה ורק **ביקש להדיחך** ג"כ יהרג (רמב"ם ע"ז ה א), עאכ"כ המסייע להעיר לבות בני ישראל לקרבם אל ה' בוודאי יגדל שכרו לאין ערוך, ואף אם לא עלתה בידו בפועל גם יגדל שכרו על כי ביקש לקרבך אל ה'.

ומסיים, שגם אם ביקש לקרב את עצמו יגדל שכרו ואף אם לא עלתה בידו... ואפילו על רצון הטוב בלבד והתחלתו לילך בדרך טובים יגדל ערכו ושכרו עד מאד. כל פעולה קטנה שיעשה בחודש אלול, אמירת תהלים, הלך לשמוע דרשת התעוררות, לימוד ספרי מוסר, כל התחזקות וכל פעולה קטנה נחשבת 'ביקש'... מעתה אם שם אמרה תורה, שיש לחפש 'מתחת לאדמה' טענות לחובתו, כדי להרגו, ק"ו בזה שיכתבוהו ויחתמוהו לאלתר לחיים טובים ולשלום.

2. עוד מטענות היצר הרע להסית ולהדיח במחשבות ייאוש כי מה בצע בהתעוררות בתשובה בחודש אלול כאשר אחר הימים הנוראים יחזור לסורו, ואם כי בוודאי שצריך האדם לשוב בתשובה שלימה עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, אך עצם טענה זו בשקר יסודה, וכדלהלן.

יש שאמרו על פי מה שמצינו בטהרת הדגים, דכתיב (ויקרא יא ט) 'כל אשר לו סנפיר וקשקשקת במים', ואמרו חז"ל (הובא ברש"י שם) שאף הדג שנושרים ונופלים קשקשיו בצאתו מן המים, מ"מ מכיוון שהיו לו קשקשים במים טהור הוא, אף לדידן לענין התשובה אמרינן - אף אם היו לו סמני טהרה רק בעודו במים - בחודש התשובה, גם כן טהור טהור יקרא...

וכבר שאל הגה"צ רבי אברהם פולק (המשגיח דסלבודקה) שאלה זו את ה'חזון איש', וענהו 'זיין נאנט צום באשעפער די פאר טעג לוינט נאך עפעס'... - להיות קרוב אל הקב"ה לכמה ימים אלו גם שווה משהו (כע"ז הובא במעשה איש ח"ד עמו' נט).

עוד השיב החזו"א בסגנון שונה לאיש אחר ששאל אותו כנ"ל, כי לולא ימים אלו היינו טובעים בחטאים ובבוץ. ויתבארו הדברים ביותר במשל שאמר הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל לאחד המשיט אנייה בלב ים, שהדרך הוא לקשור בגוף הספינה חבל עבה, וכאשר היא עוגנת בנמל קושרים את ראש החבל השני לתוך עמוד ברזל הקבוע בשפת הים בכדי שלא תיסחף הספינה ברוחות סערה, ומכיוון שהחבל שווה במים זמן זמנים טובא, מוכרחים להחליפו מעת לעת בחבל חדש. פעם שאל 'חכם' אחד את מושיט האנייה, מה לך טורח הרבה בהחלפת החבל,

באר הפרשה - פרשת שופטים

אבל ביון שה' אלוקיך עמך בוחו גדול להצילך, כי כשבא אדם ליטהר ימינו יתברך מקבלתו ונדבק לה', והוא יבניע מציריו.

על כן 'בל יראה ובל ימצא' שום איש מישראל שיתייאש מן התשובה, ואין דבר העומד בפני התשובה. וכמו שנאמר בפרשתן (פו כב) 'ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלוקיך, ופירשו צדיקים, דקאי על האדם שעושה את עצמו כ'מצבה' שאי אפשר להזויה ממקומה, וברוב ייאושו נראה לו שכבר אברה תקוותו, ומה שהיה הוא שיהיה, וכבר אי אפשר לו להשתנות לטוב,

ובה הם דברי רבינו ה'אור החיים' הק' ז"ע על האמור מקודם (פסוק א) 'כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלוקיך עמך המעלך מארץ מצרים, וז"ל, אולי שרמו הכתוב מלחמת האדם עם יצרו, ובא להסיר מלבבו מורך, ואמר 'כי תצא למלחמה' הידועה שאין גדולה ממנה וכו', ואומר 'עם רב ממך' כנגד כוחות הרע שניתוספו ממנו מצד מעשיו הרעים כמו שאמרנו, אף על פי כן בא דברו הטוב ואמר 'לא תירא מהם, המעם הוא 'כי ה' אלוקיך עמך' פירושו, הן אמת אם היית בא למלחמה בכוחך אין כך בה לעמוד במלחמה זו

לפתוח את כל הקשרים העבותים להוציא את הישן ולהכניס את החדש ולקשרו כדבעי, הרי יודע אתה היטב שגם חבל זה ישקע מיד במים, וב'תוך כדי דיבור' אף הוא יתלחח במים, ואפוכי מטרתא למה לי... השיב 'רב החובל', שכאשר החבל שקוע זמן הרבה בתוך הים, אזי המים נבלעים בסיבי החבל ומרככים אותו, עד שלא יעבור זמן הרבה וינתק החבל מאליו ו'יתברח' הספינה לעומק הים, אין עצה אחרת, רק להחליף בחבל חדש מזמן לזמן, בכדי שיהיה החבל בתקפו ויעמיד איתן את הספינה כנגד כל הגלים ורוחות זעף. כיוצא בדבר ייאמר גם לעניין חודש אלול, במשך כל השנה היצר מכרסם ומחליש את ה'חבל' - המקשר בין ישראל לאבינו שבשמים, ועבודתנו בחודש אלול ובימים הנוראים לחדש את 'החבל' ולחזק הקשר אל הקב"ה, בכדי שלא יתנתק לרוב חולשה בהמשך השנה... ואילו אחד מצדיקי דורנו שליט"א השיב על כך במשל לאחד שעבודתו לנקות ארובות מהפיח והעשן המצטבר ונדבק שם ומונע מהעשן לצאת חוצה, שבכל יום כל כולו משחיר מכל הלכלוך שם, וכשמגיע בלילה לביתו הרי הוא מתרחץ ומתנקח ומחליף שמלותיו, שאלוהו מדוע כה טורח לנקות עצמו והרי למחר שוב יתלכלך... והתשובה ברורה ופשוטה, כי עכשיו ברצונו להרגיש 'געשמאק' ונעים... וכך הוא לדידן עתה הזמן בו ניתן להתעלות כי זה כל האדם... וכי בשביל ש'למחר' יחזור ויתלכלך לא יהא נקי גם עכשיו...

ח. וכך מרומז בפרשתן בפסוק (כ ה) 'מי האיש הירא ורך הלבב, וברש"י, 'הירא מעבירות שבידו'. מכאן שהפחד מהירידה קשה יותר מהירידה עצמה, ולזה אמרו מי האיש הירא ורך הלבב - הירא מעבירות שבידו, ולא אמרו 'מי האיש החוטא ילך וישוב', כי ה'חוטא' עדיין כשר הוא לצאת ללחום את מלחמת ה', שהקב"ה 'רוצה בתשובת עמו', אך 'הירא' מהעבירות שבידו ומתפחד מהנפילות זה תקנתו קשה - 'ילך וישוב לביתו'.

וידוע לשון קדשו של הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע (צדקת הצדיק קנ"ד), על הפסוק (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, וז"ל. כשם שצריך אדם להאמין בהשי"ת כך צריך אחר כך להאמין בעצמו, שיש להשי"ת עסק עמו ושאיננו 'פועל בטל'... רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והשי"ת מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו. וזה פירושו 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ו'משה' קאי על כלל ישראל - שישים ריבוא נפשות מישראל שבדור ההוא (כלומר, שהאמינו בכוחו של כל אחד מתוך שישים הריבוא), שכולם האמינו שהשי"ת חפץ בהם, עכ"ל.

וראיתי ממחשישים זאת, מטבעו של עולם, כי הבורא נתן כח בטבע שה'אדם' צף על פני המים, גם מבלי שיהיה לו כשרון או כח, ואפילו אדם הישן או המת צפים על פני המים, וראה זה פלא, כי כשתעמיד ילד על פני המים תחזיק אותו בידך ותסביר לו שמתבעו הוא צף, ומכל מקום ברגע שתעזבונו ולא תחזיק בו הרי הוא נופל לתוככי המים, וההסבר בדבר, כי כשאדם מאבד את ה'אמון' בעצמו אזי הוא כמי שמתביע את עצמו בכח נגד הכח שמצד טבעו לצוף.

וכן כשמלמדים ילד לרכוב על אופניים, מתחילה אביו יחזיק בו או יתקין גלגלים נוספים לעזר (גלגלי עזר), והנה כשיעזבו אביו או יסיר את גלגלי העזר, אזי כל עוד שהילד לא גילה שפסקו מלתמוך בו הוא ממשיך בנסיעתו כרגיל עד עתה, אבל ברגע שמגלה שאביו עזבו או שהוריד לו את גלגלי העזר הרי הוא מיד נופל על הארץ, ומדוע כי אבד את הבטחון בעצמו...

שעל כל איש מישראל לקבל ע"ע עול מלכות שמים בכל עת ושעה, והוסיפו לדרוש כדרשת חז"ל (ב"מ לא.) בכפילות לשון הקרא כגון בפסוק 'הענק תעניק' - אפילו מאה פעמים' וכן אמרו על 'השב תשיבם' ועוד הרבה פסוקים, אף כאן ייאמר בכפילות 'שום תשים עליך' עול מלכות שמים אפילו מאה פעמים - אף אם כבר המלכתו על עצמך ונפלת וח"ו מרדת במלכו של עולם, מ"מ תשוב לקיים 'שום תשים עליך מלך', ואפילו אם נפלת וקמת ונפלת מאה פעמים".

הנהגה כזו - 'שנא ה' אלוקיך'.^ט והיינו נמי דכתיב (שמות לד יז) 'אלהי מסכה לא תעשה לך' שהיא חתיכת מתכת שעושים בדפוס ותבנית, ומדמה א"ע לתבנית זו שאי אפשר לשנותה, זה נחשב לע"ז. כי ביד כל אחד ואחד ניתן הכח להתחדש ולהתחזק, ואין לך דבר העומד בפני התשובה'.

בפרשתן (יז טו), 'שום תשים עליך מלך', ונתבאר בספרים דקאי על 'קבלת עול מלכות שמים',

ט. הגאון רבי ישראל סאלאנט'ער זי"ע אמר פעם לאחד שהתאונן לאמר התייאשתי כבר מעבודת ה', הגעתי להכרה ברורה שאין בכוחי לשוב ולעמוד אל מול יצרי הרע, המתגבר עלי בכל כוחו, ענהו רבי ישראל, הנה יצרך הרע מאמין בך יותר ממה שהינך מאמין בעצמך, וראיה מדברי הגמרא (ר"ה טז:) שהשטן מתערבב בעת תקיעת שופר, ואמרו בירושלמי (מובא בתוס' שם ד"ה לערבב) שהוא מחמת יראתו שמא הקול הנשמע הוא שופר של משיח וכבר שבו ישראל בתשובה, נמצאת למד שהשטן מאמין שבכוחך לשוב בתשובה שלימה, ואילו אתה אינך מאמין שבכוחך למחוק את כל עברך ולהתחדש בעבודת קל חי.

י. נודע מה שכתב רבינו האר"י הק' זי"ע (שער רוח"ק יחוד י"ז) שהכתוב (ישעיה מג טז) 'הנותן בים דרך' שייך לעניין התשובה בחודש אלול, שבו נותן לנו הקב"ה 'דרך' לשוב אליו יתברך. ואמרו בעלי הרמז להסביר השייכות ביו נתינת הדרך ב'ים' דייקא לתשובה, שכמו שאחרי שעברה אניה בלב ים אין ניכר שום סימן על המים שעברה שם אניה ואפילו ברושם בעלמא, כך ממש הוא אצל בעל תשובה, אחר ששב אל ה' בכל לבו, שוב אין ניכר על נשמתו שפעם חטא לה' ואפילו רושם בעלמא.

ואם כה יפה כוחה של תשובה בכל השנה, על אחת כמה וכמה שגדולה היא התשובה הנעשית בחודש הרחמים והרצון, וכמו שאמרו צדיקים לרמז במזלו של החודש 'מזל אלול בתולה' (ספר יצירה פ"ה מ"ח), שבחודש זה ביד כל אחד לעזוב את כל העבר, כמי שלא קלקל מעולם, דוגמת קרקע שלא נחרשה מעולם הנקראת בגמרא 'קרקע בתולה' (ע"ז לב.),

יש שרמזו 'הנותן בים דרך', כי כאשר יסע כלי הרכב ביבשה ממקום למקום, אם יטעה 'בעל העגלה' (נהג) ויסטה מדרכו המיועדת לו אין בידו לסוב מיד על עקביו לעמוד בדרך ישר כי בזה יפגע מיד בנוסעים לפניו ולאחריו... אלא עליו להמשיך בדרכו עדי הגיעו ל'פרשת דרכים' שם יסוב על עקביו, משא"כ כשאניה טועה בלב ים, הרי מיד על אתר מסובב פניו ממזרח למערב וכבר הוא עומד ומתייצב על דרך טוב... כיו"ב היא התשובה - הנותן בים דרך, ברגע כמימריה יסובב עצמו וכבר הוא עומד בדרך הישר...

עוד יתבאר על פי 'מאמר החכם' (אגרות סופרים לרעק"א איגרת ט) - אלפי אניות עברו כבר בלב ים, ואפילו אחת מהם לא סללה דרך כבושה לטובת הרבים שיהא בידם לבקוע שם, אלא כל הרוצה לעבור את הים, עליו להיכנס אל תוך הים, ולפלס דרך ונתיב לעצמו, ואף שיעמדו לו מכשולות רבים בדרכו כגלי הים, ומכמורות ושאר מניעות, יתגבר עליהם עד שסוף דבר יגיע למחוז חפצו.

וזוהי ההוראה ל'בעל תשובה', אל יאמר 'הורני דרך תשובה', מהי הדרך הסלולה לתשובה, וכדומה בשאר טענות, כי אומרים לו 'הנותן בים דרך' - כמו שבים אין דרך כבושה לרבים, אלא כל אחד נכנס לתוך מי הים ומפליג לדרך ולבסוף יבוא אל תכליתו, כמו כן אתה - תתחיל להפליג בים התשובה, קפוץ נא אל מי הים הסוערים, התגבר על גלי הים המאיימים לבלעך, ולבסוף יערב לך ותגיע למחוז חפצך בשלום ובשלווה.

הנה כתיב בריש פרשת ראה בענין 'מעמד הברכה והקללה' על הר גריזים והר עיבל, והתורה נותנת 'מראה מקום' בדיוק היכן נמצאים הרים הללו - הלא המה אחרי דרך וכו', ואילו בהמשך כתיב לענין 'בית המקדש' - לשכנו תדרשו ובאת שמה, ולא ניתן לנו כל ציון דרך, כיצד והיאך מגיעים שמה.

ועיי' ברמב"ן, כי אכן להתקרב אל הקדוש (ביהמ"ק, וכיו"ב להתקרב אל ה', אל הקודש, בכל עניני קדושה) אין מורים את הדרך, אלא על האדם לתור ולחפש, ואם יחפש אכן ימצא, אם 'לשכנו תדרשו' מובטח הוא שיתקיים בו 'ובאת שמה'.

ביו"ב כתב הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (עץ הדעת טוב ד"ה או ירמון) כי אז נהפך הקב"ה לידיד ואוהב אל האדם השב בתשובה^{טו}.

בא וראה גודל הרחמים שיש בימים אלו כי כבר תמה הרה"ק 'בעל התניא' זי"ע (ליקוטי תורה, פר' ראה ד"ה אני לדודי) מכיוון שבימי אלול יש התגלות י"ג מידות של רחמים, כבשבתות ומועדי השנה, אם כן, מדוע לא תיקנו להוג את כל החודש ביום טוב. ומבאר על

קול דודי דופק - ימי אהבה וריעות, רחמים ורצון

נודע מה שרמזו הקדמונים (אבודרהם תפילת ר"ה, המהר"ח 'אור זרוע' סי' לב) בתיבת אלול שהוא ר"ת אני לדודי ודודי לי, כי בחודש זה נגלית אהבתו העצומה של אבינו שבשמים אלינו בניו עם קרובו^{טז}. וכך איתא מהאריו"ל (שעה"פ שה"ש) על הפסוק 'אני לדודי ודודי לי, וז"ל, ר"ת אלול, לרמז כי בחדש אלול הקב"ה מתרצה עם ישראל, ונעשה דוד" להם לקרבם בתשובה^{יד}, והוא קרוב לקוראיו בחדש זה, עכ"ל^{טז}.

יא. יש שרמזו בכפל הלשון 'שום תשים' שהוא על דרך מה דאיתא בגמ' (ב"מ לא:): לפרש כפל הלשון האמור בצדקה (טו י) 'נתן נתן' - אין לי אלא מתנה מרובה, מתנה מועטת מנין ת"ל נתן נתן, עד"ז יש לומר שבא הכתוב לרבות שישים עליו עול מלכות שמים ואפילו 'שימה מועטת', לכל הפחות במשהו... (כי מאותו המיעוט יתגדל ויתרבה לאילן רב פארות).

יב. סח הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, כי הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע אמר שאינו חפץ להסתלק מן העולם, כי ב'עולם הבא' אין אלול, ואיזה פנים יש להם לחיים מבלי חודש אלול (שרפי קודש, ב"ב). ונראה הכוונה בדבריו, כי 'יום הדין' - ר"ה ויוה"כ שייך גם בעולמות העליונים, וכמובא בספה"ק שאז דנים גם את הנשמות שבעולם העליון, ונרמז זאת במה שאמרו חז"ל ש'ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וכל באי עולם יעברו לפניו וחיל ורעדה יאחזו, אמנם את האהבה והקירבה שיש בחודש אלול, את הסייעתא דשמיא הגדולה הנשפעת לדופקים בתשובה - זאת אין בעולמות העליונים, על כן היה חפץ הרבי ר' שמעלקא להיוותר בארץ החיים לזכות לדודי לי'...

יג. ושמעתי מצדיק אחד לבאר בדרך משל, שהנה אם בהגיע זמן אכילת 'פת שחרית' יבקש הבן מאביו מיני מתיקה לאכלם בוודאי לא יתן לו האב, כי עתה הוא העת לאכול מאכלים המבריאים ומחזקים הגוף, אמנם בגשת הנער אל דודו ויבקש כגון דא, לא יגער בו הדוד, אלא יעניק לו בהרחבה וימלא ידו בכל מיני מתיקה כאוות נפשו, כי זהו טבעו ומהותו של 'דוד' שנותן ונותן, בלי חשבון האם מגיע לקטן בדין, או האם העת והשעה ראויה לכך... וכך הם ימי אלול שהקב"ה נעשה כ'דוד'... ומשפיע עלינו שפע רב ככל אשר נשאל מעמו.

בדרך צחות אמרו, כי הגם שיתכן שב'אני לדודי' יש ירידת הדורות (ההתעוררות אשר בשנות קדם היו פי כמה וכמה מאלול שבדורות הללו), אך ב'דודי לי' אין ירידת הדורות... כי אני ה' לא שיניתי... ואותה אהבה שהיתה לו ית' בדורות הראשונים חוזרת ומתעוררת ומאירה גם בימינו אנו ללא כחל ושרק...

יד. כתב ב'אגרא דכלה' (וארא ד"ה ולקחתי) כי 'ולקחתי אתכם לי לעם' ר"ת 'אלול', רמז שבחודש אלול לוקח השי"ת את ישראל לעם על ידי התשובה שמתעוררת בחודש זה.

טו. וכך כתב הסבא מקעלעם (קלם) זי"ע באגרת, י' אלול, האהוב והנחמד באותות השמים, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל כי מזלו מזל בתולה להורות על האהבה לכנסת ישראל, ובחר להם החודש הזה להכין לבם לאביהם שבשמים, והוסיף אהבה על אהבתם בהתקרבת אליו ית' (כתבי הסבא מקלם עמ' סא).

טז. מעשה נורא סיפר המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זי"ע, מה שהיה בימי בחרותו כאשר למד בישיבת מיר (קודם המלחמה, בעת שעוד שכנה בעיר מיר), לאחר תפילת שחרית בראש חודש אלול שב לאכסניה שלו, ופגש את בעל הבית כשחזר מתפילתו כשהוא אחוז שרעפים וכולו אומר 'אלול'... והחרדה ניכרת על פניו. כעבור כמה רגעים הגיעה בעלת הבית כשהיא נושאת בידה דברי מאכל שקנתה זה עתה בשוק, וכאשר הניחה על השולחן דג מלוח שאל אותה כמה עלה הדג, והשיבה מה שהשיבה, והיה נראה לבעה"ב ששילמה דמים מרובים יתר על המידה, והחל לצעוק עליה בקולי קולות עד שמרוב בהלה ובושה נפלה מעולפת על הארץ... והיה אומר ה'משגיח', בטוחני, שאם לא היה אז חודש אלול לא היה הבעל מתפרץ וצועק עליה בצורה כזו, אלא שהחרדה המתח והעצבים (נערוון) גרמו לו שלא שלט בעצמו... (הובא בספר אני לדודי).

ומקום איתנו להרחיב בעניין זה, כי ישנם אנשים שחרדת הדין מעבירה אותם על דעתם וגורמת להם גם לעבור על דעת קונם... יתר על כן, יש שמרוב לחץ ומתח מעדיפים כבר להיות במוצאי שמחת תורה הבעל"ט לאחר כל הימים ה'נוראים' והקשים... אך כל זאת באה להם מכך שאינם יודעים ואינם מבינים שחודש אלול הינו 'מתנה טובה לבני ישראל', ימים מאושרים ומרוממים, זמן נפלא ומתוק אשר הנשמה מחכה לו כל ימות השנה מתי יבוא לידי (ואם הגוף מחכה לחודש אב לנוח מעמלו, על אחת כמה וכמה שהנשמה מצפה לחודש אלול 'לנפוש' ולמצוא 'מרגוע' מכל העמל שעבר עליה בכל ימות השנה...), וכמו שכתב המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל באגרת (בסוף חודש אב) הנה הימים המאושרים ממשמשים ובאים... וכך כתב גם הסבא מקעלעם (קלם) זי"ע באגרת, י' אלול, האהוב והנחמד באותות השמים... כיוצא בדבר הביא רבי יחזקאל זצ"ל את המסופר על הגה"צ רבי יצחק בלאזער זצ"ל אשר דרש בבית הכנסת בער"ח אלול, ופתח את ארון הקודש ואמר בפני ספרי התורה לעיני כל הקהל מתוך בכיה, מודה אני לפניך ה' אלוקי, השבח וההודיה לך שנתת לנו את חודש אלול הזה, רבש"ע אנו מקבלים את האלול באהבה ובשמחה, וגעו כל העם בבכיה (אור יחזקאל עמ' רצז). וכאמור, אין לך אושר גדול יותר מהשמחה והתענוג של נשמת היהודי הזוכה לשוב בתשובה אל אביה שבשמים, ואין לך אושר מהרגשת ה'דודי לי' – קירבת ה' ואהבתו הגדולה לבניו אהוביו המתעוררת ביתר שאת וביתר עוז, ואף אין לך שמחה מגדולה יותר מההזדמנות הגדולה שניתנה בפנינו 'לסדר' לעצמנו שנה טובה. והגם שצריך להרבות ביראת שמים, אך עצבות מאן דכר שמייה, לא תיזכר ולא תפקד ולא תעלה על לב, וכבר איתא ב'תנא דבי אליהו' (רבה פ"ג) 'יראתי מתוך שְׂמֵחָתִי וְשְׂמֵחָתִי מתוך יְרֵאתִי, כי היראה והשמחה באים כאחד ומשלימים זה את זה.

ויש ללמוד ממקרא מפורש על חובת השמחה בימי אלול, שכן נאמר (תהילים צז יא-יג) 'ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלואו, יעלוז שדי וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער, לפני ה' כי בא כי בא לשפוט הארץ, והרי שלפני זמן ה'משפט' שרויים כל העולמות בשמחה, ומכאן נלמד על השמחה הגדולה שיש בחודש אלול שהוא לפני תשרי... וכך כתב הגר"א (אורות הגר"א ערך שמחה אות ו - ע' רמא) עצבון הוא מום וכו', וכל אשר מום בו לא יקרב למקדש, לכן הנכנס למקדש צריך שמחה, עכ"ל. ואין הדברים אמורים דייקא לגבי הנכנס ל'בית המקדש' אלא לכל ענייני הקדושה, כי אי אפשר להתקרב אל הקודש ולהתחיל בעבודת ה' בלא שמחה, ואשר מום בו לא יקרב... ומכאן נלמד גם לעניינים שהזמן גרמא, שאי אפשר 'להיכנס' לאלול הבעל"ט מתוך עצבות, אלא רק מתוך שמחה. הבט וראה כמה פעמים נכתב עניין ה'שמחה' בפרשת ראה הרומזת על חודש אלול, ללמדך על חובת השמחה הנוהגת ביותר בימי אלול הבעל"ט.

וכמו שהביא הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי אלול מאמר א אות ה) בשם הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע לרמז בלשון הכתוב (ירמיה לא יב) 'אז תשמח בתולה במחול', בתולה היינו חודש אלול, שהרי 'מזל אלול בתולה', אז תשמח בחודש זה הוא זמן שמחה, ומדוע כי - במחול, לשון מחילה, אז הוא זמן מחילה וסליחה על ידי התשובה המתקבלת ביותר בימים אלו. ומביא הבני יששכר ש'מזל אלול בתולה' עולה בגמטריא כמנין 'אם הבנים שמחה הללוי-ה', והיינו שבחודש אלול הזמן גרמא להיות בשמחה.

ואדרבה, כל עבודת חודש אלול עיקרה מתוך שמחה, וכפי שהמליצו שאלול ר"ת לעבעדיג און ווייטער לעבעדיג (להיות בשמחה יותר ויותר), כי על האדם לשוב אל בוראו בשמחה ובטוב לבב, ואין תשובה אלא מתוך שמחה - כמו שרמז הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ויגש ד"ה ועתה, וכן בדברי שמואל עמו' צה, ועוד) בפסוק (בראשית מה ה) ועתה אל תעצבו, שהרי 'אין ועתה אלא תשובה' (בר"ר כא ו), אבל 'אל תעצבו' - אל תקיימוה מתוך עצבות.

כשנשאל הגה"ח ר' יעקב קאזליק זצ"ל מה חובת האדם בעולמו בחודש אלול, ענה ר' יעקב, עלינו לשמוח שמחה רבה, כי הצלחנו ללכוד את הגנב (כשכונתנו על היצר הרע), ואף אנן נענה אבתריה שאף אם עדיין לא לכדנוהו, ואינו תחת ידינו, מכל מקום על ידי השמחה נוכל לו...

ואף שצריך לדאוג שלא לאבד רגע לבטלה, אך אין זה סתירה כלל לשמחה, והדבר דומה לאם רחמנית הדואגת בכל עת על בנה יקירה לבל יארע לו מאומה, שלא יפול ולא יפצע... ופשיטא שאינה בעצבות מחמת כן... אדרבה, מרוב אהבתה את בנה הרי היא דואגת לשלומו, ושומרת עליו מכל משמר, כיו"ב עבודת הימים הללו, שדייקא לגודל ערכם על כן צריך לשמור על כל רגע ורגע, אך אין לזה שום שייכות לעצבות.

הנה אמרו חז"ל 'מזל אלול בתולה', ויש לרמז בענין זה מהנהוג שבעולם, הנכנס לבית חתנות בעת ה'קבלת פנים' והוא הזמן שהנאספים מתוועדים לפני החופה, הכל יושבים, זה מסיח עם רעהו וזה טועם מיני מאכל, וחלקם יזמרו

פי משל למלך רם ונשא אשר קבע לו זמן לבקר בעיר, והנה כל עוד שהמלך בדרכו יש ביד כל אחד לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות, ומראה פנים שוחקות לכולם. אך לאחמ"כ משנכנס לארמונו נסגרים השערים וכבר אין רשות לכל אחד להיכנס לפני ולפנים לקבל את פני המלך כי אם השרים החשובים, ואף גם הם לא יכנסו בלא קביעת זמן ורשות

קודם לכן, ולכך דומה חודש אלול שהננו יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה, כשעדיין לא נתיישב על כסא הדין, וביד כל אחד לפעול אצלו כל משאלות לבו".

כתב הרה"ק בעל ההפלאה זי"ע (פנים יפות אחרי באמצע ד"ה ביד איש עתי) שהנה חז"ל (ר"ה יח.) דרשו בכתוב (ישעיה נה ו) 'דרשו ה' בהמצאו' אלו עשרת ימים בין

לכבוד החתן, אבל החתן עצמו – עין לא ראתה, הוא יושב ומתפלל מתוך בכי ותמרורים, והנה עומד מן הצד ילד קטן שאין לו השגות... ושואל את אביו מי הוא זה ה'נעבעך' (מסכן) שיושב וממרר בבכי בשעה שכולם לבושים בגדי שבת ושמחים עד מאד. עונה האב, לא ולא, זה אינו נעבעך, אדרבה, הוא הוא עיקר (מרכז) השמחה, הכל חגים ושמחים מסביבו, אלא שהוא יודע היטב שכל עתידו תלוי ועומד ביום הזה, כל השערים פתוחים עתה בפניו, על כן הוא נושא תפילה לפני בורא עולמים שיעלה ויצמח כגן רטוב, ויאמר לדבק טוב וכו', ופועל לעצמו טובה וברכה לכל ימי חייו.

כיו"ב, מזל אלול בתולה, דומה לאותה שמחת נישואין, מי שאין לו דעת חושב שהימים ימים כבדים וקשים, נעבעך דיגע טעג (ימים מסכנים), אבל ה'מבין' יבין, שכל עתידו תלוי בימים הללו, והכל פתוח לפניו, ישפוך לבו ותפילתו לפני בורא כל עולמים, שתבוא עליו ועל כל הנלוים אליו שנה טובה ומתוקה בכל מילי דמיטב.

יז. איתא בתשובות מהרי"ל (תשובה ל"ג) אודות הרוצה להוסיף בערב ר"ה מחול על הקודש - ולקבל על עצמו קדושת יום טוב קודם חשיכה, ומסיק שלא יקדש 'קידוש היום' קודם צאת הכוכבים, כדי שלא יאמר 'מקדש ישראל ויום הזיכרון', ויתחיל את 'יום הדין' קודם זמנו, ואפשר להעמיס בדבריו שלא ימעט מימי ה'רחמים' של חודש אלול, ודי בהערה והארה זו...

כה ביאר הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע בכתוב (תהילים כ י) 'ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו', משל לאב, שהיה 'מלמד' לבנו, יחד למדו מקרא משנה ותלמוד, והנה בכל אותם שעות אשר היה לומד עם בנו היה מתנהג אליו כ'מלמד' לכל דבר, ואם לא היה הבן לומד כראוי היה מענישו ומכהו שילמד בחשק והתמדה גדולה, משסיימו ללמוד והלכו לביתם חזר האב להתנהג אליו כ'אב' באהבה וחיבה 'כרחם אב על בנים'. וכך נשנה הדבר מידי יום ביומו, כעבור כמה ימים, פנה הבן אל האב בהיותם בבית ואמר לו 'אבי' – אנא ממך, השתדל נא אצל ה'מלמד' שלי שיפסיק להכות בי כל כך (מעשה זה היה אצל ה'שר שלום' בעצמו עם אביו). כיו"ב, בימי הרחמים ורצון מתנהג עמנו אבינו שבשמים בחסידות ומוחל עוונות עמו, ואז אנו מפצירים ומבקשים ממנו, 'השם' כעת בעת הנהגת הרחמים הגלויים הנרמזים בשם הוי"ה הק', שאלתנו ובקשתנו 'הושיעה' הושיענו נא בזאת שתדבר עם 'המלך' שבעת הדין כאשר יהיה בבחינת 'המלך' המשפט, גם אז נזכה ש'יעננו ביום קראנו', יתנהג עמנו כאב ויענה לכל בקשותינו ומשאלותינו כרחם אב על בנים.

מִן הַבָּאָר

נוראות כתב הגר"א זי"ע (סוד החדשים שבסוף הליקוטים בספר יצירה) וז"ל חודש אלול כולו רחמים. ושמעתי לבאר, שהנה אמרו חז"ל (בר"ר יב טו, הובא ברש"י בראשית א א) שבתחילה עלה בלבו של הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, וכשראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת רחמים ושיתפה למדת הדין. נמצא קיום העולם הוא על ידי שיתוף דין ורחמים גם יחד, אמנם כל זה אינו אלא בכל השנה, אבל בחודש אלול כולו רחמים, אין בו שיתוף דין כלל, אלא הקב"ה מנהיג עולמו בהנהגה שכולה רחמים. הנה כל השנה כולה נוהרים שלא לומר 'מקרא' בלילה, ובכלל זה ספר תהלים (האר"י הקדוש, שער המצוות פ' ואתחנן), מ"מ מחדש הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שבחודש אלול מותר לומר תהלים בלילה (אמרי פינחס החדש, חודש אלול אות תכ"ז). ואפשר לומר כי הטעם שאין אומרים תהלים בלילה מכיוון שבליילה שורים 'דינים', אבל חודש אלול כל כולו רחמים ורצון.

ראש השנה ליום הכיפורים, אך יש זמן נעלה יותר, והוא חודש אלול, שעליו רמז הכתוב 'קראוהו בהיותו קרוב', ומהות ה'קירבה' גדולה יותר ממהות 'המצאו'.
 ובה איתא במדרש (ילקוט הושע יד) שובה ישראל עד ה' אלקיך, עד שהוא ברחמים, ומבאר הרה"ק החת"ם זי"ע (דרשות, דרוש לפר' נצבים תקצ"ה) דר"ל שישובו בימי אלול - טרם יבואו ימי הדין.

שופטים ושופטים תתן לך - הזמן גרמא להרבות ביראת שמים בפרשתן (טו יח), שופטים ושופטים תתן לך בכל שערך' וגו', בספה"ק רמזו מכאן, שהנה בראש אדם יש שערים הרבה, עיניים, אזניים, אף ופה, וצריך למנות עליהם 'שופטים ושופטים' לשפוט עצמו בכל עת האם נכון הדבר לעשותו אם לאו. וז"ל השל"ה הק', בכאן יש רמז מוסר להא דתתן בספר יצירה (פ"ד מ"ב) 'שבעה שערים הם בנפש, שתי עינים שתי אזנים והפה ושני נחירי האף וכו', וצריך האדם להיות שומר השערים דהיינו הראיה והשמיעה והדיבור^כ והבעם היוצא מהאף וכו', ועל אלו השערים ישם אדם שופטים ושופטים, כלומר שישפוט את עצמו תמיד, זהו תיבת לך שאמר

עוד כתב הרה"ק החת"ם סופר' זי"ע (דרשות ב.) לבאר בלשון הכתוב (תהילים צח ו) 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'', שלכאורה היה צריך לומר 'בקול חצוצרות ושופר', או 'בחצוצרות ושופר', ומדוע הזכיר 'קול' רק לגבי שופר, אלא, 'חצוצרות' מרמז על תעניות, שאז היו תוקעים בחצוצרות ולא בשופר (ר"ה כו:), ואילו 'קול שופר' מרמז על בכיה, כדרך קול שופר שהוא 'גנוחי גנח וילולי יליל' (ר"ה לד.), וזהו שאמר הכתוב 'בתענית ובכיה יריעו לפני המלך ה', פירוש קודם ר"ה, בימי אלול יתעני' ויבכו, כי ימי רצון המה'.

יח. והנה הדורות חלושים ואין בכוחנו להתענות, אך בוודאי כי יש מקום לתעניות' הרבה - בהתרחקות מתאוות הלב... ובהאי עניינא נביא מה שפירש הרה"ק רמ"מ מלעלוב זי"ע בלישנא דקרא בפרשתן (יח יד) 'ואתה לא כן נתן לך ה' אלוקיך', כשהוא מקדים להביא מה שפירש זקנו הרה"ק רבי אלעזר מענדל זי"ע, שהנה מצינו בגמ' (שבת סג.) הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, וכן לאידך גיסא צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וכדכתיב ותקם אומר ותגזור לך (עי' שבת נט:), נמצא שהצדיק הוא בבחי' לא כן, שבכוחו לגזור כן או לא, וזהו שאמר הכתוב ואתה לא כן נתן לך ה' אלוקיך, ר"ל שהקב"ה נותן ומעמיד צדיקים אשר הם בחי' 'לא כן'. הוסיף על כך הרה"ק הרמ"מ זי"ע, כי כאשר אדם אומר לא כן למה שליבו חפץ ומכניע תאוותיו, יכול הוא להגיע למדרגת לא כן, להיות צדיק גוזר והקב"ה מקיים וכן להיפך שהקב"ה גוזר וצדיק מבטל.

יט. הוסיף הרה"ק ה"יטב לב' זי"ע שאכן האדם אשר ימול ערלת לבו ויכרית מעצמו כל שורש פורה ראש ולענה, יקויים בו גם 'ראשי תיבות' של אלול אהוב למעלה ונחמד למטה. אך באם ח"ו אינו מל את לבבו, אלא מקיים בנפשו 'הכבדתי' את לבו ואת לב' אזי נעשה מ'אלול' אוי לו ואוי לנפשו (עיי' ייטב פנים 'שירת דודי' יט).
 כ. ידוע מה שכתבו בספה"ק כי אלול ר"ת אנו לי-ה ועיננו לי-ה, הוסיף בזה הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע (ריש פר' ראה) כי נרמז בזה על חובת האדם ביותר לשמור עיניו קדושים אלו, עד שיהיה באמת עיניו לי-ה...

כא. כה דרש אחד מצדיקי דורנו שליט"א בלשון הכתוב (תהילים טו ג) 'לא רגל על לשוני', כי סופי התיבות עולים ל'אלול', ללמד על חובת שמירת הלשון מכל דבר רע בחודש אלול, הן מדיבורים רעים ואסורים רח"ל, והן מדיבורי לה"ר, וגם לרבות שמירת הדיבור בשעת התפילה וחזרת הש"ץ וקריאת התורה, ואכן, שומה עלינו ביותר להשתדל בטהרת הפה והלשון ככל היותר בכדי שנוכל להתפלל בפה טהור לפני הקב"ה שיוציא לצדק דיננו...
 נוראות אמר הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע (ביום א' דסליחות תקע"ב) וז"ל, ויש להתבונן כי שופר המצופה זהב פסול, הקול הולך דרך הזהב אשר חטאו בו בעגל [ואין קטגור נעשה סניגור], והנה במעשי עגל לפי דעת הזוהר לא היו כי אם הערב רב, וזהו כמה אלפי שנה (וממילא אין זה אותו זהב שחטאו בו...) ופסול בעבור זה, ואם כן איך יבוא התוקע או המתפלל לה' בפיו, ופיו הוא מגואל ומטומא בלשון הרע או רכילות, על כן מאוד יש להם לעשות תשובה, עכ"ל, ודי בזה לחומר העניין...

יח. והנה הדורות חלושים ואין בכוחנו להתענות, אך בוודאי כי יש מקום לתעניות' הרבה - בהתרחקות מתאוות הלב... ובהאי עניינא נביא מה שפירש הרה"ק רמ"מ מלעלוב זי"ע בלישנא דקרא בפרשתן (יח יד) 'ואתה לא כן נתן לך ה' אלוקיך', כשהוא מקדים להביא מה שפירש זקנו הרה"ק רבי אלעזר מענדל זי"ע, שהנה מצינו בגמ' (שבת סג.) הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, וכן לאידך גיסא צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וכדכתיב ותקם אומר ותגזור לך (עי' שבת נט:), נמצא שהצדיק הוא בבחי' לא כן, שבכוחו לגזור כן או לא, וזהו שאמר הכתוב ואתה לא כן נתן לך ה' אלוקיך, ר"ל שהקב"ה נותן ומעמיד צדיקים אשר הם בחי' 'לא כן'. הוסיף על כך הרה"ק הרמ"מ זי"ע, כי כאשר אדם אומר לא כן למה שליבו חפץ ומכניע תאוותיו, יכול הוא להגיע למדרגת לא כן, להיות צדיק גוזר והקב"ה מקיים וכן להיפך שהקב"ה גוזר וצדיק מבטל.

באר הפרשה - פרשת שופטים

וכו', ולשפוט את עצמו על כל מעלליו, ואמר הכתוב לא תטה משפט דיינו שלא לעות הדין ולאמור על מעשה רשע כי הוא עושה צדק, מפני כי התשובה והמשפט שעושה למטה הם הכנה למעלה להוציא המשפט לאורה בראש השנה²² כאשר יבואו בני הא-להים להתיצב על ה'²³, וזהו שאמר ושפטו את העם משפט צדק, וכן צדק צדק תרדוף, היינו ע"י צדק דלתתא תרדוף צדק דלעילא וייצא לצדק דיננו²⁴.

'תתן לך', וישגיה תמיד שלא יהיה שם שום עבירה וכו'. עכ"ל.

כתב הרה"ק העבודת ישראל זי"ע בזה"ל, הנה הפרשה הזאת נקראת תמיד בחודש אלול אשר הוכן העת לבל איש שישב לבוראו ונסלח לו מחטאתו אשר חטא כל השנה ע"י חרטה והרהור התשובה ובכי ומספר על עונותיו שעברו ראשו וכו', לכן הזהירה התורה שופטים ושופטים וכו', וכן יש לאדם להעמיד על עצמו שופטים

כה כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (חדרי בטן בפרשת כי תצא) 'הנה תחילת התשובה הוא שמירת הלשון, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים לד יג-טו) מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב, נמצא זהו קודם לכל, קודם סור מרע'. וביאור הדברים הוא שהנה עומדים אנו לקראת ראש השנה הבעל"ט, ועיקר בקשתנו היא 'זכרנו לחיים', ומקרא מלא דיבר הכתוב מי האיש החפץ חיים - נצור לשונך מרע... וזכור בל נשכח מה שנאמר... וחיים ביד הלשון.

עצה טובה קמ"ל, אשר כל אחד ואחד יקבל על עצמו בל"נ שלא לדבר בשעת התפילה למשך ארבעים יום לכל הפחות, מר"ח אלול ועד יום הכיפורים, ובזה יזכה ל'סנגור' לשעת הדין, וידוע מליצת הקדמונים ש'שיבה' ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, כי החוסם פיו מלדבר בעת התפילה יזכה לאורך ימים, ולכל הברכות האמורות בתורה, וכנוסח ה'מי שברך' שתיקן התוס' יו"ט 'הקב"ה ישמרהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה'.

כב. הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע מסיים באחד מ'תשובותיו' שכתב בימים אלו, וז"ל. ולפלפולי בעלמא (אף בד"ת) אין הזמן גורם, כי צריך לבדוק חדרי משכיות לבב בימים נוראים הללו, אלול תרי"ז (שו"ת דברי חיים יו"ד ח"א לג). ואילו הרה"ק ה'פנים יפות' זי"ע (אחרי ד"ה ביד) כתב שכל שעה נחשבת כיום, והפליג הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע, וכתב ב'אגרת' בזה"ל, כתבתי לך זאת בחודש אלול, שכל דקה בחודש זה נחשב אצלי כחודש במשך השנה.

מסופר שאחותו של הרה"ק ה'אור המאיר' מזי"טאמיר זי"ע השיאה את אחד מצאצאיה בחודש אלול, והפצירה מאד באחיה הקדוש שיבוא לפאר את שמחת הנישואין, אך הוא שלא רצה לאבד לבטלה רגע מחודש זה מיאן ליסע לשמחת הנישואין, אולם משהרבתה להפציר אמר לעצמו, אצא לדרך, ומן השמים יורוני האם אלך או לא, ויהי אך יצא לדרך, ראה גוי העומד ומכה מכות נמרצות בגוי אחר, שאלו ה'אור המאיר' מדוע הנך מפליא בו את מכותיך, ענהו הערל, זה האיש אבי הוא והמכות באות לו 'ביושר', כי סיכמתי עמו שבחודש זה 'עת הזריעה' הוא ישמור על בני הקטנים, וכך אוכל להתאמץ בעבודת השדה, אך למעשה הוא ישן, ובגינו לא יהיה לנו כדי צרכנו משך כל השנה הבאה, מששמע ה'אור המאיר' דברים אלו אמר, מן השמים שלחוני לראות זה המחזה, שאלמד שכל המניח לעצמו בזה החודש ואינו מנצלו עד תום, הרי יחסר לו במשך כל השנה הבאה, ובאומרו זאת חזר על עקביו ושב לביתו לעבודתו הקדושה.

כג. המשיל המגיד מדובנא בענין ההכנה באלול לקראת ר"ה, מעשה בחנווני שערך חשבון מדוקדק על כל הוצאותיו והכנסותיו ונתברר לו לצערו הרב כי ההוצאה יתירה על ההכנסה ונראה שהוא עומד לפשוט את הרגל בקרוב מרוב החובות, בצר לו החליט לילך אל גביר העיר ולבקש ממנו הלוואה גדולה של כמה אלפי דינר בתשלומים נוחים בכדי שיוכל להמשיך להחזיק את החנות, ואכן הלך אל בית הגביר, אך בהגיעו אל הבית עצר אותו המשרת מלהיכנס באומרו שהגביר עסוק עתה מאוד ואי אפשר להפריע לו, על כן ישוב עוד כמה שעות, הסתובב האיש בחצר גינת ביתן הגביר כשכולו נסער חרד ודואג, לאחר כמה שעות שוב דפק על הדלת ושוב מנע אותו המשרת, וחזר האיש להסתובב בחצר אנה ואנה כשאינו מוצא מקום להניח את נפשו. כשיצא הגביר לתפילת מנחה ניגש אליו החנווני וביקש הלוואה כשהוא מבטיח להעמיד לו ערבים הגונים, ומיד נתן לו ככל אשר ביקש. בהגיע העשיר לביהמ"ד פגע בו אחד ואמר לו, אה, אדוני העשיר, בדיוק חיפשתי אותך... הוא לא להלוות לי סכום הגון... השיב לו הגביר שאין ביכולתו עתה להעניק הלוואות. שאלו הלה, יאמר לי מר, מה ביני לבין החנווני שנתת לו במאור פנים, השיב לו הגביר, וכי מה דמיון יש ביניכם, הלה המתין לי שעות רבות וראיתיו מהלך סהרורי בחצר ביתי בלב

וכך איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קל: ד"ה התחיל), למטה אין דין למעלה^ג, וזהו פירוש המדרש 'כשישראל וז"ל. והעיקר צריך כל אחד ואחד להמשיך עליו עושין המשפט השי"ת עושה עמם צדקה'. ואופן היראה היראה, באלו הימים באיזה אופן שיהיה - בשיש דין - אם הוא מאותן המכירים קצת וקרובים להשי"ת

נרעש ונפחד, וראיתי שאכן חייו אינם חיים וזקוק הוא להלוואה הגונה שתעמידנו על רגליו, אולם אתה לא באת אלי ולא המתנת עלי, אלא 'בדיוק' ראית אותי וכבר הינך מבקש הלוואה... כיוצא בדבר יש לך אדם המכין עצמו בכל חודש אלול לקראת ראש השנה, מרבה בתשובה ובתחנונים לזכות בדין, וממילא כשמגיעה השעה נכמרים עליו רחמי הקב"ה 'ובדין' שירחמו עליו... אמנם יש אדם המעביר את כל החודש בלא כל הכנה ראויה, ובהגיע ראש השנה הוא 'נזכר' לבקש רחמים כי בדיוק עכשיו נפגש עם 'המלך'... באלו פנים יפצה פיו בתפילה ובתחנונים...

כד. סיפר הרה"ק מקאברין זי"ע שפעם נסע הרה"ק מלעכוויטש זי"ע בימי אלול ובדרך נכנס לקרעטשמע בכדי שינוח הסוס והיו שם ערלים יושבים ומשוחחים 'ושמע אחד אומר לחברו מי שאינו עמל כדבעי למיהוי בחודש הזה לא יהיה לו מה לאכול כל השנה, מיד קרא לאנשיו ואמר להם שמעו מה שזה אומר' (הובא בתורת אבות אלול). כעין זה היה אומר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל, ימי אלול כימי זריעה' בעבודת השדה הם, וכמו שבזריעת השדה - מי שאינו זורע אף ב'טענת אונס' לא יהיה לו מה לאכול... כיו"ב הוא לענין עבודת אלול, החכם עיניו בראשו - יזרע כעת ויאכל פירותיו במשך השנה הבעל"ט (קונטרס ימי רצון).

וכבר המשילו את הדבר ל'קבלן' הבונה בניינים לרבים, שהיה מן ה'טועים' החושבים כי ה'פרנסה' תלויה ביד האדם, ולא דווקא במה שנקצב לו ב'ראש השנה', אי לכך כשהיה משלח את בנו לקנות לו אבנים חימר וסיד היה מצווה לקנות מן הגרועים שבשוק - העולים כמחצה מהטובים שבשוק, והיה אומר - מה איכפת לי הרי כל החורים והסדקים שיתהוו בכותלי הבית, וכן צינורות המים שיתפוצצו, הכל יקרה רק בעוד כשנתיים ימים - אחר שכל המעות יגיעו לידי...

יומא חדא, בא בנו בברית האירוסין, ויפן האב לבנות לו ארמון כראוי וכיאות לבן 'עשירים' שכמותו, וישלח את הבן לקנות אבנים וחימר וכו', כששב הבן מן השוק ראה האב שאף בפעם הזאת קנה מה'זיבורית' שבשוק, שאלו האב מדוע עשית שטות זאת, אמר לו הבן ומה נשתנה בנין זה מכל שאר בנייך... אמר לו האב, 'שוטה שבעולם', הרי כל הבניינים אינם אלא לשם ממון, ואם בידי להרוויח אותו הממון ע"י הזיבורית, מדוע לא אעשה זאת (שהרי לא היה מן ה'יראים' את ה'), אבל בנין זה הרי הוא ארמונך שאתה בעצמך עתיד לדור בו ימים ושנים, וכי ברצונך שבעוד שנתיים יתפוצצו כל צינורות המים, ויתגלו שברים וסדקים בכל פינות הבית...

אף אנן נאמר, אף אם ח"ו במשך השנה - פעמים שהאדם לומד מלומדה'דיג, או מתפלל שלא כראוי כל כך וכו' וכו' - אבל בזו העת - עליו לידע שכל מצבו ומעמדו בשנה הבעל"ט תלוי ועומד בימים הללו, וכמו שהוא בעצמו עומד לדור במדורו הנבנה באלול דהאי שתא, וכמה עליו להיזהר שתהא עבודתו עידית שבעידית כדי שגם השנה הבעל"ט תהיה עידית שבעידית.

כה. עובדא הווה אצלו (ה'בית אהרן', שמעתי עובדא זאת כמה פעמים מאדמו"ר זי"ע) שקרא פעם לשני אברכים וכה אמר להם, הנה יש בספר הקדוש 'ראשית חכמה' שער הגיהנום, אבקשכם לעסוק בזה דבר יום ביומו ובואו אלי לאחר ג' ירחים (כידוע שחיל ורעדה יאחזון במי שלומד 'שער' זה, בו מתואר בפרוטרוט כל סדרי גיהנום)... אחר כג' חדשים חזרו השניים אל הרבי, נכנס הראשון שהיה בעל כובד ראש וענה לרבי ששאלו מה ראית ב'ראשית חכמה' - נבהלתי כהוגן ופחד יאחזני, הרגיעו הרבי כי 'אב הרחמים' יושב במרומים... משיצא הראשון ופגש בשני שהיה 'קל בדעתו', ושאל את הראשון מה אמר הרבי, ומסר לו דברים כהויתם... כשנכנס השני ונשאל מהרבי מה למדת בראשית חכמה ענה בקור רוח מה שלמד (וראו על פניו כי נקט בידו את הפסוק 'הנה א-ל יצועתי ולא אפחד'), אמר לו הרבי, לא, לא, כל מה שראית אינו אלא משל... הרבה יותר ממה שכתוב כאן מוכן בשמים למי שממרה את פיו של הקב"ה. משנכנס אברך שלישי שאל את הרבי 'ילמדנו רבינו' מה האמת, אמר לו הרה"ק, אלו ואלו דברי אלוקים חיים, המקבל את הדברים כפשוטם ייש דין למטה' אזי אין דין למעלה, ואילו המקל ומזלזל בזה אזי ח"ו...

אף לענין ימים הללו ייאמר כן, המקבלם כפשוטם יינצל מהדין, וינהגו בו מן השמים בחסד וברחמים ויכתבוהו ויחתמוהו לחיים טובים ולשלום (וכך היה שגור בפי הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע לכל אלו שהיו מתייראים אימתא יתירא כי לא 'חברה גזלנים' יושבים למעלה, אלא 'אב הרחמים' יושב בשמים ויש לנו לבטוח בו כי יציל את בניו מן הדין).

באר הפרשה - פרשת שופטים

בוודאי יש להם יראה ופחד באותן הימים, יראה עילאה, ואם לאו מאימת הדין נפשי תבחיל. צריך מאד לירא ולפחד וזהו העיקר^י, ואז הקב"ה עושה עמם צדקה, עכ"ל. וכבר כתב רבינו יונה (שער היראה אות קא) 'משנכנס אלול עד מוצאי יום הכיפורים יהא ירא וחרד מאימת הדין, והן הן דברי ה'בעל הטורים' (פר' נצבים ד"ה את לבנך), וז"ל, 'לולא האמנתי לראות בטוב ה' (תהלים כו יג), לולא אותיות אלול, שמאלול ואילך חרדתי נגד ה'^כ. ונודע מה שכתב השל"ה הק' זי"ע (תחילת מס' ר"ה), כי רבותינו הקדמונים נתנו סימן בלשון הפסוק (עמוס ג ד) 'אריה שאג מי לא יירא', אריה ר"ת א'לול ר'אש השנה י'ום כיפור ה'ושענא רבא^כ, שבימים נוראים אלו מי לא יירא^כ מפחד ה' והדר גאונל.

ובזה יתבאר מה דאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבה פ"ג) 'יְרָאתִי מִתּוֹךְ שְׁמִחָתִי וּשְׁמִחָתִי מִתּוֹךְ יְרָאתִי, כי אם אכן זוכה ל'יראתי' בוודאי יש מקום ל'שמחתי'...

כו. הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, היה מזמר בכל חודש אלול עם תנועת ימים נוראים המיוחדת כשאבריו הק' דא לדא נקשן, את לשון הפייט בתחילת יוצרות לזכרונות יום ב' דראש השנה, 'אפחד במעשי, אדאג בכל עת. אירא ביום דין בבואי לזיכרון, בהוסיפו באותה תנועה 'דער רמב"ם פסק'נט אז מ'דארף תשובה טוהן, און דער ראב"ד קריגט זיך נישט דערויף... וואס וועט זיין די סוף וואס וועט זיין די תכלית... [הרמב"ם פוסק שיש לשוב בתשובה באלו הימים, ואף הראב"ד אינו משיג עליו בפסקו זה... מה יהא הסוף ומה תהא התכלית]. ואם באותו קדוש וטהור מצינו כן אנן מה נעני אבתריה.

הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע נסע פעם דרך רחוקה בימי אלול, בעודו מהלך בין הרכבות נענה ואמר, 'אצל אבי ז"ל (הרה"ק השפת אמת זי"ע) היו כתלי הבית זוחלים ורועדים בימי אלול, ואילו אני, 'א באן ארויף א באן אראפ' [יורד מרכבת ועולה על חברתה]. הוסיף בנו הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שבאמת אף אצל אביו הרגישו את הפחד ששרו בכותלי לבו וכותלי ביתו ולא היו אלו הדיבורים אלא מתוך ענווה (פני מנחם ראה תשנ"ד).

כז. מרגלא בפומיה של הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע לומר בשם ה'חזון איש' כי 'יראת שמים' בימינו הוא להאמין שכל העובר על האדם בכל השנה נקבע ונגזר כבר בראש השנה שלפניו.

כח. ושמעתי לרמז כי הפסוק (תהלים קיט קכ) 'סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי' עולה בגימטריא כמניין 'אלול ראש השנה יום כפור נעילה הושענא רבא' (2090).

כט. וכבר שאלו את הגאון רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל, מדוע נאמר 'אריה שאג' בלשון עבר, ולא אריה שואג בלשון הווה, הרי בכל שנה ושנה באים הימים הללו מחדש. והשיב, מאמינים בני מאמינים אנו שכל הקורות עמנו בשנה שחלפה כבר נגזר בר"ה, וכשמתבוננים בדברי הימים - כי פלוני שהיה עמנו לפני כשנה בימים הללו כבר איננו, רעהו שהיה אשתקד בימים הללו מ'עשירי העיירה' פשט את רגלו ועתה פושט גם ידו לקבץ נדבות, זה חלה ל"ע וזה הפסיד... הרי אריה שאג בלשון עבר, ר"ל האריה דאשתקד שואג ראו מה נגזר... כמה וכמה אנשים שלא 'חלמו' ולא חשבו שככה יארע אליהם, וממילא מי לא יירא לקראת השנה החדשה.

דבר נפלא כתב בקונטרס 'משקה ישראל', כי הנה מצוי היום אשר מניחים טבלא בה מצויירים תמונות וכיו"ב בעריסת התינוק סביב לראשו למען יתבונן בהם וירגע מבכיו, יש המדפיסים על הטבלא תמונות של צדיקים, ויש להבדיל המדפיסים עליה תמונות של בעלי חיים, ומעשה היה בתינוק אשר הניחו דמות אריה בראש מיטתו, אותו ראה בשכבו ובקומו... לאחר שגדל מעט בהיותו כבן ג' וד' שנים נסע לטייל עם כל בני משפחתו בגן החיות הנקרא 'ספארי', ובראותו את ה'אריה' החל לרוץ אליו כמי שפגש את ידידו משכבר הימים, נזעקו בני המשפחה לתפסו בטרם יהיה מאוחר ח"ו, והסבירו לו שהאריה הינו בעל חי מסוכן מאוד, ובידו לטרוף אנשים חיים ולהפכם לגל של עצמות, נענה להם הילד בתקיפות, מדוע תאמרו כן, והלא אני מכירו מיום לידתי... הוא שוכב בנחת ואינו עושה כלום... אמרו לו, אינך מכיר אותו רק את תמונתו הנך מכיר... והנמשל ברור, יש לך אדם שאומר מה לי לפחד מ'שאגת האריה' והרי מכיר אני אותו משנה שעברה ומלפני שנתיים וכו' וכו', מה הרעש והחרדה מר"ה - הלא עברו עלי ר"ה כמניין שני חיי... אך באמת אינו מכיר אותו אלא רק את ה'תמונה' שלו... אילו היה מבין בשכלו מהי המשמעות של יום הדין, ועד כמה כל מהותו ועתידו תלויים על כף המאזניים כפשוטו הרי היה 'שומע' היטב את האריה שואג, ונחרד ומתיירא מקולו...

פעם שאלו את הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זצוק"ל, מדוע הנכם עושים מחודש אלול אזא גרויסער בער [דוב גדול כל כך]. השיב רבי ישראל, צדקו דבריכם, לא לדוב הוא דומה אלא הרבה יותר מזה... הבט וראה, דוד המלך

ובשופר גדול יתקע - תקיעת שופר בחודש אלול

(עמוס ג 1) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו' וכדי לערבב השמן. וכן נוהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה (עיי' בב"י).

כתב ה'טור' (תקפ"א), תניא ב'פרקי רבי אליעזר', בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה 'עלה אלי ההרה' (לעיל י א) שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה 'משה עלה להר' - שלא ישעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מזו) 'עלה אלוקים בתרועה'. לכן התקינו חכמינו ז"ל שיהיו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש ל"א, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר

ובן כתב הרמ"א (תקפ"א א) מראש חודש ואילך מתחילין לתקוע אחר תפילת שחרית. ומעם התקיעה מתחילת חודש אלול, לעורר אותנו - לטובתנו, וכמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה ג ד) אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם ל"ב, ומוטב

לא התיירא מן הדוב אלא שיסעו במו ידיו כמו"ש (ש"א יז לו) 'גם את הארי גם הדוב היכה עבדך', ומכל מקום אמר (תהלים קיט קכ) 'סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי'.

אלא, שהפרש והבדל יש בין הפחד והבריחה מדוב טורף לפחד והבריחה בימי חודש אלול. כי מדוב אורב ינוס ויתרחק עד כמה שיש לאל ידו להתרחק. ואילו מפחד ה' ומדהר גאונו אין אנו נסים ומתרחקים ממנו אלא נסים אליו... וכמו שכתב הרמב"ם (פיה"מ ר"ה פ"ד ד"ה העובר) על ימים אלו - 'שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו'. וכפי שיש בנוסח הסליחות 'אתכסה מחמתך בצילך'.

ל. כ"ק מרן האדמו"ר מדז'מיגראד זי"ע כותב בהקדמה לספרו 'אריה שאג' שבעת בריחתו (יחד עם עוד כמה יהודים) מצבאות הרשעים בימי מלחמת העולם השנייה נכנסו לתוככי היער, והנה שמעו קול אדיר וחזק של שאגת ארי, וינוסו מפניו כל עוד רוחם בנפשם, אך לפליאתם ראו שבצידי הדרכים יושבים כמה אנשים שאננים, אוכלים ושותים, ועושים כל צרכם, כאילו שאין 'שאגת הארי' אומרת להם כלום, ומה מאד תמהו על כך, לאחר שהארי עבר שאלנו אותם היאך לא יראתם מהאריה הגדול שעבר לצידכם ושאג בקולו, אך לא ענו לנו האנשים, ונתברר לנו שהם 'חרשים' ולכן לא שמעו את קול הארי ולא ידעו לנוס מפניו, ועלינו לראות שלא להיות כאותם ה'חרשים', כי בימים אלו אריה שאג מי לא ירא, ורק ה'חרש' לא ירא, כי לא שמע ולא השמיע לאזניו (ער האט נישט 'דערהערט') את שאגת הארי.

עוד יש לך אדם השומע שאגת ארי ואינו מתיירא, ואיזהו, זה המטייל ב'גן החיות' סמוך לכלוב שבו נמצא האריה מאחורי סורג ובריה, שהארי שואג ונוהם ומרעים בקול נורא והלה עומד ושוחק... כי יש דבר החוצץ בינו לבין הארי, כך זה השומע את שאגת ימי האלול ואינו מזדעזע, סימן שמחיצה של ברזל מפסקת בין לבנו לקדושת הימים...

וכבר הכריז פעם חכם אחד 'כי אי אפשר לתרץ את השאגת אריה אלא על ידי המסילת ישרים'... ותמהו הכל, כי מה עניין 'מסילת ישרים' שהוא ספר מוסר והדרכה ליישב קושיא של ה'שאגת אריה' הנודע בחריפותו ובעמקותו בכל הש"ס והפוסקים... וביאר להם שכוונתו ל'שאגת האריה' של חודש אלול והימים הנוראים, שאי אפשר ליישב את הקושיא 'מי לא יירא' אלא על ידי לימוד ספר מסילת ישרים ושאר ספרי מוסר ויראה והליכה בדרכיהם ליישר מסילותינו... לא. כה כתב הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (קהילות יעקב ח"א דף רו) שהתקיעות של אלול פועלות ומעוררות יותר מר"ה, כי כבר אמרו חז"ל (סנהדרין מד:) 'לעולם יקדים אדם תפילה לצרה', וזה ביאור הכתוב (קהלת ז ח) 'טוב אחרית דבר' - התקיעות והתשובה שבסוף שנה יותר 'מראשיתו' - בתחילת שנה, כי עתה הוא עת זמן שקודם לכל...

לב. 'כתב יד קדשו' של הרמב"ם בספרו 'יד החזקה' היה בידי הגאון רבי שבתי פרענקל זצ"ל (שזכה להדיר את הי"ד החזקה לרמב"ם) שם היה כתוב (בהלכות תשובה ג ד) 'אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עורר עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם', (בפסוק כתוב 'עורר' רק פעם אחת) ואפשר לומר שהרמב"ם בקדשו רצה לעוררנו שנתעורר מקול השופר ולא נהיה בבחינת 'וישן ויחלום שנית' אלא נתעורר בכל כוחנו לעבודת השי"ת, ואף לאחר שנתעורר נחזור תמיד שוב להתעורר.

כמילתא דבדיחותא מספרים, שאחד ביקש מחברו שיעירנו למחר להשכמת הבוקר, הלה הגיע בשעה היעודה וניסה להעירו, אך הישן היה שקוע בתרדמה עמוקה, ואף לאחר שדחפו ואף שפך עליו מים לא התעורר כלל, בליט ברירה התייאש הראשון והלך לדרכו. לאחר כמה שעות פגש בחברו אשר שאלו בתרעומת, מדוע לא העיר אותו כמו שסיכמו בערב, השיב הלה בהצטדקות, שהוא קיים את הבטחתו, ואף שפך מים עליו וניסה עוד שאר תחבולות

באר הפרשה - פרשת שופטים

שנתעורר כבר מעתה לגי, ולא נמתין עד ראש השנה, יה"ר שנזכה להשכיל להתקרב אל ה'דודי, ויקויים אני
 כי 'הזמן קצר והמלאכה מרובה', וישוב אל ה' וירחמהו לדודי ודודי לי, ונזכה כולנו יחד להכתב ולהחתם
 כי הוא טוב וסלח. בכוח"ט בכל העניינים לאלתר לחיים טובים ולשלום.

כדי להקיצו, אך הוא לא התעורר, נענה חברו ואמר 'אכן, זכור הנני בחלומי היאך שמאן דהו שופך עלי מים באמצע השינה...' ולענייננו אפשר ללמוד, שפעמים האדם מתעורר בתוך החלום. וזאת בא הרמב"ם להדגיש, שעל האדם להתעורר בפועל ממש, ולדעת שהכל עומד כרגע על כף המאזנים, ובקל יכול להטות הכף לזכות אם יתעשת ויחזור בתשובה על ידי קול השופר.

הנה מדרך העולם שכאשר מנענעים תינוק הוא נרדם, לעומת זאת כאשר מנענעים מבוגר הרי הוא מתעורר משנתו, על דרך זה ייאמר, חודש אלול הוא הזמן בו 'מנענעים' אותנו מן השמים, התינוק בדעתו נרדם וחפץ שיעברו ימים הללו... לעומתו מי שיש בו דעת כמבוגר, מתעורר מתרדמת הזמן לנצל כל רגע וכל שעה.

מין הבאר

על כן יאמרו המושלים, משל למה שנהוג בימינו, שהפלא' (סעלפאון) מזמר ניגונים שונים המשמחים לב שומעיהם בשעה שמאן דהו מתקשר אל בעל הפלא', והנה בשעה שהפלא' מזמר את ניגונו בעת ההתקשרות, הרי העומדים 'מסביב' נהנים מאד לשמוע את הניגון ה'מעורר' או לאידך 'משמח', לא כן הוא בעל הפלא' עצמו שאינו 'שומע' כלל את הניגון, אלא הוא עסוק לבדוק מי הוא ואיזהו שהתקשר אליו... ומה רצונו ממנו בזו השעה, כיו"ב לענין 'קול השופר', יש העומדים מחוץ לכל הענין, והם רק שומעים את ה'ניגון' – מי תקע, ומציינים את טיב תקיעתו, אבל מי שידע שהשופר פונה אליו הוא שומע את המונח 'מתחת' לניגון, מה רוצים ממנו בזו השעה.

לג. וכך כתב בספה"ק 'קב הישר' (פמ"ח) 'על כן יתעורר כל אחד ואחד לקול השופר המכריז ומעורר ומתרה על התשובה וקום קרא לאלוקיך בבכי ותחנונים, כפי מנהג אנשי מעשה שכשתוקעין בשופר מר"ח אלול, הופך פניו אל הקיר וקורא לה' בקול בכי ויללה' (עיי"ש עוד).

ישקו העדרים

תמים תהיה עם ה' אלוקיך.

שמעו נא מעשה נורא תהילה המלמדנו נוראות עד כמה מגעת מעלת התמימות, כי ההולך בתמימות ומקיים את אשר מוטל עליו מבלי לחשב 'חשבונות' יעזרהו הבורא למעלה מכל דרך הטבע להגיע לידי תכלית טוב. מעשה זה מסופר ע"י הגאון בעל ה'תפארת למשה' העוסק רבות בכשרות מקוואות ובטהרתן של ישראל (בספרו תפארת למשה - כי אתך אני).

לפני כמה שנים נתמנה רב חדש לשוב מרוחק בארה"ב - אחר שהרב שלפניו סיים חמישים שנות כהונה באותו מחוז וכוחותיו כבר לא עמדו לו. הרב החדש ערך בתחילת דרכו 'בדק הבית' בכל ענייני העיר, ובבואו לבדוק את כשרות המקוה שבנה הרב הקודם לפני חמישים שנה קרא לרב 'מומחה' המכיר במקוואות, שהיה 'במקרה' בנו של הרב הקודם, והלה מצא שכל הצינורות המוליכים את מי הגשמים 'לאוצרות' של המקוה הינם פסולים בתכלית הפסול (כי עפ"י ההלכה יש לבנות את מערכת הצינורות המביאים את מי הגשמים הנקיים בגג, בצינורות שניטלה מהם כל אפשרות להחזיק בעצמם מים - ואין בהם 'כלי קיבול', ואילו כאן היו בכל הצינורות אפשרות לקבל ולהחזיק מים, ונמצא שהמים העוברים בהם נפסלים בפסול של 'מים שאובים' שאינם כשרים למקוה), וגם מצאו גוי זקן ה'מסיח לפי תומו' ומעיד שהוא בעצמו בנה אז את הצינורות והם הם העומדים עד היום הזה.

הרב והמומחה נחרדו עד עמקי נשמתם, כי עתה נודע שזה כחמישים שנה עומדת המקוה על תילה בנויה באופן פסול ומעולם לא הוחלפו הצינורות לכשרים, והרי זוהי המקוה טהרה היחידית בכל העיר והגלילות שמסביב, ורבי רבנות טבילות שטבלו כאן במשך חמישים השנים שעברו אינן שוות אפילו כקליפת השום... כל הטמאים שחישבו להיטהר בזו הטבילה עדין בטומאתם הראשונה הם עומדים, כל הגרים שנתגיירו בטבילתם בזו המקוה עדיין גויים גמורים הם - הם ודורותיהם אחריהם ('סופרי סת"ם' שבין הגרים הללו פסולים והגיטין שהם כתבו פסולים שהרי אין הנכרי כשר לכתובת גט, והנשים שנישאו ע"י גט כזה בניהם ממזרים ל"ע... גם עדותם ששימשו כ'עדי קידושין' אין עדותם עדות... וספרי התורה אשר נכתבו ע"י פסולים הם וכו' וכו'), תכלית דבר, כי חורבן גדול ונורא נעשה ע"י מקוה זו. ואכן, כ'תשובה' מכאן ולהבא הוחלפו מיד כל הצינורות, והכשירו את המקוה בתכלית ההידור והכשרות.

ובשום פנים ואופן לא שבה רוחו של הרב המומחה, כי ידע שאביו מסר נפשו על המקוה, שבתחילת כהונתו כרב פעל הרבה לבנות מקוה טהרה כדת וכנוון, אך ראשי הקהילה שלדאבון לב לא היו כל כך מן היראים... התנגדו לכך בכל התוקף, באמרם שהוצאות בניית המקוה עולות להון עתק ורב, ולדעתם (הרחבה...) עדיף להשקיע ממון זה בדברים אחרים, וכל הרוצה את המקוה יתור אחריה בערים אחרות, אמנם, הרב שינס מתניו ואזר כוח במסירות נפש כפשוטו ממש, ולא נבהל לא מקושי הממון ולא מאיומי ראשי הקהילה וכו', ובעוז ותעצומות אסף בס"ד ממון ודמים מנדיבי עם, עד שזכה לברך על המוגמר בעמוד המקוה על תילה ברוב הדר ותפארת מתוך הידורי כשרות ב"ה. ואילו עתה נתגלה שלא הועיל מאומה, אדרבה מכשול גדול ונורא יצא מתחת ידיו.

ישקו העדרים

בלית ברירה החליט לעלות לבית אביו ולחקור אחר שורשי המקוה והולדתה, אמנם, מכיוון שלא רצה לצער את אביו, וגם חשש על לבו שלא יתקפנו בשמעו כי מכשול וחורבן לדורי דורות יצא מתוך מסירות נפשו, החל מדבר עמו על דא ועל הא (ארום און ארום) ומענין לענין בא לדבר אודות המקוה - פרי טיפוחיו. מיד קפץ האב ממקומו וזעק, כל 'פרשת המקוה' הסיבה לי צער וכאב לב נורא, אין כוחי במתניי לחשוב מזה, עשה הבן כמי שאינו יודע מאומה והחל חוקר את אביו - מה היסב לו צער נורא כל כך, ומה הכאיב את לבו עד כדי סערת רוחו הגדולה.

פתח האב וסיפר, הנה כל 'בעלי הבתים' באותו הזמן עמדו כחומה בצורה כנגדי, ואף איימו על פרנסתי כי ישלחוני לחופשי מעירם ומתפקיד הרבנות, אך אני השבתי כנגדם מלחמת אש קודש ולא שקטתי עד שאספתי ממון ודמים, גם הבאתי רב מומחה שהכין 'תכנית' ועל פיה בנינו מקוה מהודר ורק ייחלנו לבוא הגשמים שימלאו את האוצרות והבורות, אך לדאבון לב, משגמרתי את בניית המקוה פסקו הגשמים לרדת הגם שבדרך הטבע יורדים הגשמים באותה העיר הן בקיץ והן בחורף ללא הפסק, 'בצורת' זו נמשכה כאחד עשר חדשים - ואף ה'כתבי עת' (עיתונים) הפליאו את שינוי הטבע אשר אירע בעיר פלונית, באותה שעה היו כל בני העיר שמחים לאיד, ומתגרים בי - הבט נא וראה כי בשמים אין רוצים את המקוה, אין מעשיך רצויים בשמים, והיו הבזיונות גדלים עד לשמים... כי נשתנו סדרי בראשית ופסקו הגשמים לרדת... כדי שלא יהיו מי גשמים ב'מקוה שלך'.

ככלות השנה דברתי עם אחד הרבנים בארה"ב - ידידי משכבר הימים, ובדמעות שלישי בכיתי על מצבי הנורא, אמר לי הרב, אין לנו עסק והבנה ב'חשבונות שמים', את המוטל עליך עשה, מבואר בהלכות מקוואות שאם אין מי גשמים ניתן להביא 'שלג' שבהפשרתם נהפכים להיות מי המקוה, ואת השלג אין מכניסים דרך הצינורות רק מיד לתוככי האוצרות, וכך עשינו. ואז קרה הפלא הגדול, אך פתחנו את שערי המקוה נפתחו לעומתם ארובות השמים והגשמים החלו לרדת בעוז ותעצומות כ'מבול' עד שבתוך חודש ימים ירדו גשמים כנגד כל השנה שלא ירדה טיפת מים מן השמים, ותגדל בושתי בכפלי כפליים, והכל אמרו לי, הקב"ה המתין שתכשיר את המקוה בשלג ורק אז הוריד גשם מן הגשמים כדי שלא תיהנה המקוה מהם... אחר דבריהם אלו, עזבתי את המקוה כי אכן הרגשתי שלא רצה הקב"ה את מעשיי, ונתייאשתי מעצמי, ולכן מאז ועד עתה לא החלפתי את מי האוצר... (כי בכל מקוה שבעולם - בפרט במקום כזה המשופע כל כך במי גשמים, מחליפים מזמן לזמן את מי האוצר שלא יתעפשו וכיו"ב).

כשמוע הבן את דברי אביו נותר ממקומו עד לתקרת הבית, וזעק בהתרגשות, אבי, אבי, לא מחמת שאינך מרוצה לשמים אירע לך ככה, כי אדרבה, ברוב רחמי וחסדיו הציל אותך ואת בני העיר ממכשול נורא, כי לפי דבריך שידד הקב"ה מערכות שמים וארץ בכדי ש'מסירות נפשך' למקוה תשיג את המטרה, וכל רבבות הטבילות שטבלו בני ישראל במקוה כשרות היו למהדרין, כי מעולם לא היו כאן 'מים שאובין' שכן לא הגיעו מי גשמים דרך הצינורות הפסולים, והמקוה היתה כשרה מאז ועד עתה על ידי השלג שהניחו בה אז, והכל כשר וישר בתכלית הכשרות, ולא עוד אלא שכל הרגשת הכאב

ישקו העדרים

שנשאת בליבך במשך חמישים שנה תמימות היה להנאתך ולטובתך - כדי שלא תטפל במקוה כראוי לכל בר דעת העוסק במקוואות, וכדי שחלילה לא תרוקן את האוצר ממימיו הכשרים, ותמלאנו מחדש במי גשמים שיפסלו וייהפכו ל'שאובין' בעברם בצינורות. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו גילה לך כעת - אחר חמישים שנה - כדי שתדע מה היה ה'סוד' שבהשתלשלות העיניים, כי כל הרעה וההסתר פנים היה גילוי נפלא של אהבה והארת פנים.

ומכאן, ילמד כל איש בנפשו כשנראה לו כי הסתיר ה' פניו ממנו, ואדרבה, הכל מראין באצבע כי אינו רצוי לפני השי"ת, יבין וישכיל כי אין האדם יודע את גודל הטובה והחסד שהקב"ה מגלגל עליו באותה שעה, פעמים שככלות חמישים שנה יתגלו לו הדברים, ואף אם לא, יאמין כי כן הוא, ובכל עת יעשה בתמימות את המוטל עליו בתום וביושר וה' יגמור בעדו לטוב לו כל הימים!

היכל החתם סופר

מליון שובני בעשייתו ותרנתו של ערנא ורגנא החתם סופר זי"ע א'

גליון כ"ב • פרשת שופטים • ו' אלול תשפ"ה

המבצע לילימוד המשניות
לילדי ישראל
פרטים בעמוד ג'

בפתח ההיכל

שתולים בבית ה' - חודש אלול

הנה מצויים אנו כבר בימי חודש אלול הנעלים. בדרשותיו מביא רבינו את מהות עבודת שלשים הימים המקדימים ליום ראש השנה, ובהקדם המבואר בספרים (של"ה ר"ה גר מצוה יג) דלכל הפחות ג' ימים לפני ראש השנה יפרוש מעניני העולם הזה ויתחדו לשם המיוחד, ובפרט השליח ציבור והתוקע.

ומבאר: **"הנה כתיב** (תהלים צב, יד) **שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו, עוד ינובון בשיבה דשינים ורעננים יהיו, והוא עפ"ל דאמרו חז"ל** (קידושין מ' ע"ב) **צדיקים דומים לאילן הנטוע במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה, כי מקורם מקור מים חיים את ה', ונופם נוטה בעוה"ז. והעוה"ז כפרוזדור בפני העוה"ב** (אבות פ"ד מט"ז) **על כן שתולים בבית ה', היינו עיקרם בעוה"ב הנקרא בית, ובחצרות אלוקינו שהוא העוה"ז הפרוזדור, שם יפריחו נוף שלהם...**"

ומעתה מסיים רבינו: **"והנה אם אדם בכל השנה הולך שובב בדרך לבו, מכל מקום ביום הדין בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ליום הכסא, רצונו שיהיה עמך כולם צדיקים, ונהיה מהשתולים בית ה'. וידוע דלכל הפחות הנוטע אילן צריך ג' ימים לקליטה, ולחד מ"ד שלשים (ר"ה י' ע"ב), ויש להתחיל מר"ח אלול שהוא שלשים יום לפני ר"ה, אבל עכ"פ לכל הפחות ג' ימים לקליטה בעיניו, וא"ש".** ופולגותא זו אי קליטה ל' יום או ג' ימים הוא פלוגתא ר"א ור"י ברה"ש על ענין נטיעה קודם שביעית.

[ואם נרצה אולי יש לבאר דברי רבינו ביותר, שהרי ר"א ור"י שם דאי אינם חלוקים במציאות. אלא לכ"ע תרי דרוגת בהשרשה, ג' יום השרשה ראשונה, ול' יום השרשה גדולה ממנה. שלימות השרשה, ונחלקו איזה מהם הוא הקובע לדינא. ומעתה, כשאנו רוצים להיות בימי הדין 'שתולים בבית ה', חפצים אנו להיות מושרשים לגמרי, ובהו דאי לכ"ע מוטל עלינו לנטוע את עצמינו בהיכלו של מלך כבר מתחילת חודש אלול, כך שכל יום יהיה השרשה מעליא בבית ה', ואז בעזרו יתברך, בחצרות אלוקינו נפריח וגו']

במקו"א (דרשות, שני"א ט"ז ד"ה אתם) כותב רבינו, דאף יש מעלה יתירה בימי אלול אף על פני ימי ראש השנה הבאים עלינו, באשר בימי אלול הם ימי רחמים וחסדים. וז"ל שם: **"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלוקיכם** (דברים כ"ט ט'), **יש לפרש על דרך שאמרו חז"ל** (ילקוט הושע י"ד) **בפסוק שובה ישראל עד ה' אלוך, שובה ישראל עד שהוא ברחמים, ואם לאו אלוך. ר"ל שישבו בימי אלול טרם יבואו ימי דין, כי לרוב קדושת הימים הזמן ההוא הוא זמן שהקב"ה מהנהג בדין כתחלת מחשבת בריאת עולם, בראשית ברא אלוקים בחדת הדין** (רש"י בראשית א' א). **וכתב בעשרה מאמרות שנתקיימה מחשבתו זו בקדושי עליון, כגון משה רבנו ע"ה ודוד המלך ע"ה וכדומה. הכי נמי מתקיים בזמן ימים הקדושים, וכן במקום ארץ הקדושה וירושלים צדק ילין בה. על כן אמר אתם נצבים היום בפתחה של ארץ ישראל לפני ה' אלוקיכם, טרם שהיו יהיה אלוקיכם, להקים אותך היום לו לעם להיות לך לאלקים דייקא, דין".**

יהא רעוא קמיה דתשרי על עמיה, כדפירשו צדיקים זי"ע, שיעלה הרצון מאל הבורא ית', 'קמיה דתשרי', בימים הקדומים לחדש תשרי, והם ימי אלול שהם ימי רצון, כה יתן ה' אמן ואמן.

א סריאין לבת פלוקים

פנינים מהזדה רבינו

ערוכם בשפה ברורה לשולחן השבת

כל מקרה של אדם פרטי מישראל כבר מרומז בתורה

וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר, וגו', והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (וי, יז-יח).

צריך להבין איך אפשר שהמלך יקרא כל ימי חייו בתורה, הלא מוכרח לעסוק גם בעניני מלוכה וכדומה. ונראה לפרש שלא לבד שכל חכמות שבעולם טמונים בתוה"ק (כמש"כ הרמב"ו בהקדמה לפירושו עה"ת, ע"ש), אלא אפילו מקרה כל איש פרטי מישראל מרומזים בתורה.

וזה כונת הכתוב 'וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר והיתה עמו', רצונו לומר שכל כך יהיה גדול בתורה שתהיה עמו באופן הזה שישגי ההשגה הגדולה של "וקרא בו כל ימי חייו" כלומר שישכיל לידע שאפילו קורות ימי חיי עצמו יקרא בתורה, ועי"ז ילמד ליראה אח ה' אלקיו לשמור את כל התורה הזאת.

גם בינו לבין השי"ת לא ירגיש כצדיק ונשגב

תמים תהיה עם ה' אלוך (יה, יא).

הנה יש אדם שהוא ענוותן ושלם ברוך נגד כל אדם, והוא גם צדיק ונשגב בכל מעשיו, אמנם בכל זאת הוא מכיר בעצמו שהוא צדיק וחכם, אלא שמכל מקום הוא מתנהג בענוה ושלמות ברוך, וזאת היתה מדרגתו של נח שהיה צדיק במעשי מצותיו וגם תמים בדרכיו עם הבריות (ראה פירוש"י ע"ז ו' ריש ע"א).

אך משובח יותר מזה, הוא מי שהוא גם במצותיו תמים, כלומר שהוא עושה כל חפץ ה' ולומד כל התורה כולה, ולמרות זאת אינו מרגיש בעצמו כלל שהוא צדיק ונשגב, כי כל כך הדבר מוטבע בו עד שאומר לכך נוצרתי, וכל מעשיו הטובים הם ממש בטבע אצלו. ועל זה הזהירו השי"ת "תמים תהיה עם ה' אלוך", רוצה לומר אפילו במה שבינך לה' אלוך ג"כ תהיה תמים.

(דרשות ח"א דף ע"ה טור ד' ד"ה איתא. וע"ע חידושים כתובות ק"ג ע"ב ד"ה דרוק)

תלמידי חכמים המתנהגים כראוי הם מרבים שלום, אך כשאינו כן, כל הריב בא על ידם

ונגשו הכהנים בני לוי כי בס בחר ה' אלוך לשרתו ולברך בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע (כא, ה)

יש לפרש דתלמידי חכמים כשהמה כראוי איז ת"ח מרבים שלום בעולם (סוף ברכות), ועליהם נאמר כי בס בחר ה' לשרתו ולברך בשמי. אבל אם ח"ו לא יתנהגו ויעשו מעשיהם כראוי, אדרבא יהיה כל ריב על ידיהם, ונאמר עליהם "ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע", והכהנים הם המורים לעם תלמידי החכמים. (ת"ח השלם עמו צ"ח)

בעל תשובה אל ימהר מיד להיות צדיק בכל דרכיו

צדק צדק תרדוף (טו, ט).

ויש לדקדק בכפל הלשון "צדק צדק", ונראה לפרש על דרך שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לז, טו) סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו. הענין כך הוא, דאם אדם עשה תשובה, אל ימהר להיות מיד צדיק בכל דרכיו, אלא במדרגה יעלה, עד שיגיע למדרגה עליונה, וזהו מרומז בפסוק במסילה נעלה וכו' (במדבר כ, טו), וזו כונת הכתוב 'סור מרע' מתחילה, ורק אח"כ 'עשה טוב', וע"ז שתלך בדרך זה נמצא 'בקש שלום ורדפהו' היינו בדרך של שלום ורדפהו להיצה"ר.

וזה שאמר גם כאן, צדק צדק תרדוף, שיהיה צדק רודף את הצדק, במדרגות, וכך תרדוף להיצה"ר, ולא בבת אחת.

(ח"ת"ס החידוש' עה"ת, וע"ע בדרשות דף רפ"ה ע"א ד"ה בחדש, ובת"מ ר"פ אחרי ד"ה ובה)

כשמתעורר לאדם ספק או קושי, זוהי הזדמנות לעלות ולהשיג יותר

כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוך בו (יה, ה)

הנה כמו שיש מחלה ורפואה באיברי הגוף, כן יש ג"כ חולי ורפואה בנשמה, דהיינו שלפעמים יבוא בלב אדם דבר תימה ופלא וספק הן בלימוד הן בענין התבוננות הלב בשאר ידיעות, והתמיהה והספק והבלבול בדעתו היינו חולי לב. ובודאי לא בא לידו דבר קושיא זו אלא לחשוב עוד ולהתבונן ולחקור בשכלו עוד, עד שיגיע לדעת ענין הדבר על נכון ולהשיג ענין יותר גדול ועמוק בזה שלא השיג מעולם עד עכשיו, ודאי אם לא שיהיה חפץ הבורא שישגי ענין הדבר על בוריו, לא היה עולה בדעתו הספק והצ"ע והתמיהה של קושיא זו בלבד.

ולכן נענש אדם אם מסלק התמיה והקושיא ממשבו ואינו מחפש לה תירוץ, כי ודאי אם היה חושב ועוסק היה משיג התירוץ והיה עולה במדרגה למעלה.

וזהו דכתיב "כי יפלא ממך דבר למשפט", דמשפט הינו דבר מתורץ ונכון, ולך קשה הדבר ולא יהיה משפט בעיניך, אז תראה שנתבונן עוד בדבר, ותחשוב אמינת הדבר, ועי"ז "וקמת ועלית", דהיינו שע"י הפליאה הזאת תעלה אח"כ למעלה במדרגה.

(ת"מ דף ל"ד ע"א)

חייגו:
0733.454.678
1111 נתי (06) 4546

ארה"ב:
1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש מתורת מרנא החתם סופר זי"ע א'

לשה"ק אידש אנגלית צרפתית

כמו"כ תוכלו בקו זה להירשם לקבלת הגיליון, ואפשרות מענה על מדור 'לחידושי'

קו היכל החתם סופר

ואתפלפל כדת

עזרי טאני הדרות העלפלים בתורתנו

ספר 'מסורות חדשות' - לבעל הלבוש?

רבינו על משמר כבודם של השואל ומשיב וגיסו הרמ"ז איטינגא

הגיסים בעל 'מפרשי הים' - רי"ש נאנטאנזאהן ורמ"ז איטינגא מהדירים את ספר 'הגהות הלבוש' או בכשמו הקודם 'מסורות חדשות' • מחברת 'דובר מישרים' מהג"ר זכריה יאללעש בה שולל מכל וכל את אמיתות הספר • שיגור המחברת אל רבינו

ספר 'מסורות חדשות' וסייג לתורה

בשנת תקמ"ב נדפס בנאווי דוואה ספר 'מסורות חדשות', והוא חיבור על סדר הש"ס בו מצויין בכל דף היכן דנו רש"י ותוס' בדברי גמ' שבדף זה בכל מרחבי הש"ס. מי שהדפיס ספר זה היה הג"ר יהודה לייב מרגליות, מחבר ספר קרבן רבש"י ועו"ס, והוא יחס ספר זה לזקנו רבינו מרדכי יפה בעל הלבושים. בהקדמה אף מביא מה שכתב הלבוש בהקדמה לספר זה: 'הגאון מוהר"ם יפה כתב בתחלת זה החבור וז"ל אתם בני דעו כי התורה עני' במקום זו ועשירה במקום אחר, והלבבות נתמעטו והשכחה מצוי', ופעמים ילמד אדם כאן ונעלם ממנו הפשט האמיתי אשר התוס' מפרשים זאת הסוגי' במסכת אחרת ויפרש שלא כהלכה, ופעמים יתקשה הרבה באיזה דבר, ואילו היה יודע אותן המקומות אשר הש"ס ורש"י ותוס' נושאים ונותנים בזה המימרא במסכת אחרת היו עוזרים ונעלם ממנו הפשט האמיתי אשר התוס' מפרשים זאת הסוגי' על סדר הדין בש"ס בכל דף בפ"ע מראה המקומות אל אותן המקומות שמצאתי שהובא זאת העניין לרא' או לקושיא וכדומה ואתם בני כאשר תשילו ותדעו גודל תועלת זה החיבור...'

לאחר קרוב לשלושים שנה, חזר הג"ר יפה אחריו במ"ר מנחם בוים והדפיס בלעמבערג ספר זה עם שינויים מסויימים על שמו, וקראו בשם 'סייג לתורה'.

מהדורא נוספת: 'הגהות הלבוש', בש"ס דפוס אנטאן שמייד בוויינן

בשנת תקצ"צ, כשהתחילו להדפיס את הש"ס דפוס 'אנטאן שמייד' בוויינן עם הגהות הגר"א, ההדירו הגיסים הגאונים רבי יוסף שאול נאנטאנזאהן בעל שואל ומשיב וגיסו רבי מרדכי זאב איטינגא את ספר מסורות חדשות הנ"ל, (כידוע חיברו הרבה חיבורים יחידים, ובראשם מפרשי הים ומגן גיבורים ועו"ס). עד שגבה טורא בייניהו בענין מצות מכונה, ונפרדו דרכיהם], וקראוהו בשם 'הגהות הלבוש', והוסיפו הערות משלהם במוסגר, והוסיפוהו המדפיסים בדפוס ההוא בסוף הגמרא [בש"ס מהדורת 'עוז והדר' ככמה מסכתות נדפסו הגהות אלו לפני 'לקוט מפרשים'].

על מהדורה זו של ש"ס עם הגהות אלו בא בהסכמה רבינו החת"ס והוא מאריך בשבחם. אילו מ'קצת דבריו שם: 'רא' ראיתי שתי ראיות אשר היו זכניו נגד ע"א, הובא לפני עלה 'א לתרופה מחיבורו של הגאון בעל הלבושים על גליוני הש"ס, אשר כבר נדפס מאז בספר בפ"ע, ולא שזפתו עין במדינה זו, והלום ראיתיו כי הפליא לעשות מכל אשר היה לפניו ולאחריו עד היום הזה, לא נראה כבושם הזה ממש אזנים לקופת הש"ס... וסמכותי וברכותי והשם אשר זכניו נגד ע"א, הובא לפני עלה 'א לתורה ובפרט חבורו של הגאון הלבוש אשד הגדיל תושי' מאד, וטובה ציפורנו של ראשונים...'

בשנת תקצ"א, עדיין תוך כדי הדפסת הש"ס בוויינן שם, קם מחבר צעיר ועילוי בעיר לעמבערג, וכתב מחברת שלימה בה הוכחות מוצקות שתוכן הספר אינו מבעל הלבוש כלל, אלא כולו זיוף. המחבר הלו הדפיס מחברתו בעילום שם המחבר, וקראוהו 'דובר מישרים'. למעשה נתפרסם לאחר מכן זהות מחברו, ה"ה הג"ר זכריה ישעיה ב"ר מרדכי צבי הכהן יאללעש, אשר היה אז צעיר לימים אך בן ט"ו שנים [ה"ז נפטר בכ"ה באייר תרי"ב בחינתו בן ל"ו שנים, כפי שכתב ר' מאיר היילפרין בריש ספרו שם 'ר' זכריה הנזכר לקמן (הערה 193)]. נמצא כ"ר זכריה היה רק בן ט"ו שנים בכתובת חיבור זה]. ויצויין שעוד בטרם זאת כבר יש תשובות מרבינו איליו [קובץ שו"ת חת"ס ס"ד, מ"ד, חו"מ ס"י (רה) והוא צעיר ועול ימים].

ראיותיו של ר' זכריה על דרך כתיבת ספר 'הגהות הלבוש'

ר' זכריה הנ"ל, מוכיח לכל אורך חיבורו שמחבר הגהות אינו בהכרח תלמיד חכם היודע לצטט מזכרוננו מכל מרחבי הש"ס, אלא עשה מלאכתו מעשה נמלים, שהכין לעצמו מחברת חלקה ורשם בראש כל עמוד ממנה שם מסכת, ואת הדפים לפי הסדר. אח"כ הוא עבר על כל הש"ס דף אחר דף לפי הסדר, ובכל מקום שמצא ציון של מראה מקום ברש"י או בתוספות, העתיקם למחברתו. ע"ז משל כשעבר על ברכות דף ב. בדברי רש"י וראה שם ציון בדברי רש"י למשנה מגילה כ. כל היום

כשר וכו' - אזי רשם בחיבורו במגילה כ. "עייני רש"י ברכות ב". וזה כל מעשה ההגהות - מלאכה ואינה חכמה. ונציין את הוכחותיו המרכזיות של ר"ז.

עיקרי הראיות שבקונטרס דובר מישרים

א) הביא שיש פעמים רבות, בהם יש טעות בציונים שבתוך דברי רש"י ותוס', וראה זה פלא שבכל מקומות אלו, הועתקו המקורות המוטעיים גם בהגהות הלבוש. ולדוגמא ב'ברכות טז' מצויין בהגהות 'לעבודה זרה כט', היינו לומר שברש"י במס' ע"ז שם דן בדברי הגמ' בברכות שם. אך המחפש שם בע"ז כט ישוב ריקם ולא ימצא שמדובר שם מברכות טז. אך זה שרש הטעות, היות ובדפוס ש"ס אמשטרדם זלצבאך ועוד צויין במסכת ע"ז שם בדברי רש"י שהביא את דברי הגמ' הישן למזרח גרנו - "ברכות טז", ולמעשה טעות היא ודברי הגמ' הם בברכות מ ע"א, אלא שהמחבר נמשך אחר המקור המוטעה ורשם בברכות טז לע"ז בע"ז שם, ולא חש לקמחיה. וכנהה עוד פעמים רבות. וזה הוכחה גמורה שדרך עבודתו באמת היתה ע"ד הנ"ל.

ב) בברכות נח ציין נדה יח - והיינו לומר דבגדה דף יח מיירי התוס' מדף זה שהוא ברכות נח. והנה כוונתו בזה לתוס' שם ד"ה ותו, שכתבו "ד'תנן ב'הרואה נ"ה) נמצאת אתה אומר ג' ספיקות באשה". המציין חשב שכונתם לפרק הרואה בברכות, ולא היא, אלא כוונתם היתה לפרק הרואה בגדה. ויש עוד כמה טעויות כאלה. ברור כי אי אפשר שבעל הלבוש יטעה בצורה כזו.

ג) במקומות רבים דנו רש"י ותוס' בדברי תלמוד, אלא שבדפוסים הקודמים לא ציינו את מקורם. רק בש"ס דפוס ד'הרנפורט, תק"ס-תקס"ד, שבו נדפסו הגהותיו של ר' ישעיה פיק, צוין לראשונה מראה המקום, בהגהות הלבוש לא נמצא ולו מראה מקום אחד, אשר הציון בדברי רש"י ותוס' נעשה ע"י ר' ישעיה פיק. כגון בברכות דף ז ע"א תוס' ד"ה הווא, הזכירו התוספות עניין מעבודה זרה, ור' ישעיה פיק ציין בגליון כי מקורו בדף ב ע"א. והנה בע"ז כו ע"א לא מצאנו בהגהות המיוחסות ללבוש, כל ציון המפנה לברכות ז. וכן מקומות נוספים מסוג זה. כיצד ייתכן שבעל הלבוש לא זכר את כל המקומות מסוג זה? אלא התשובה ברורה - המציין חי לפני שנדפסו ציוניו של ר' ישעיה פיק, ולכן לא היה באפשרותו לציין על פי ציונים אלו. ע"כ תוכן טענותיו של ר"ז.

כספסוף דובר מישרים מגיע לרבינו בבית הדואר

אלא שלא הסתפק ר"ז בזה אלא הרחיב בין בתרי כתביו ביקורת קשה נגד מהדירי הספר גאוני הדור השואל ומשיב ורמ"ז איטינגא, בה האשימם שלמות שידעו על טענותיו בזיוף הספר, לא התייחסו לכך והמשיכו בשלהם וכו'. ובכן לא נהג בהם בקונטרסו בכבוד הראוי.

במעשיו אלו גרר עליו רבי זכריה איגרת חריפה מאד מרבינו בו הוכיחו קשות על מעשיו, במאמר הבא נביא את מכתביו של רבינו לר' זכריה, אשר טומנים בחיבים בדברים נפלאים. גם יסודות גדולים 'לחוקרים' ומבקרי ספרים עפ"י דרך התורה.

אלא שעוד בטרם ידע רבינו על זהות המחבר, כבר כתב רבינו לשואל ומשיב ורמ"ז מכתב בה הוא מזכיר את פרשת 'דובר מישרים', וזהו במכתב שכתב להם ביום ד' טבת תקצ"א (נדפס בשו"ת חתם סופר קובץ תשובות מכוון חתם סופר ירושלים תשל"ג. סי' יא) אשר מסיימה בהערה דלהלן: 'נא ישימו עין על הוספת ההגהות [מתוך הדברים שם משמע שהכוונה להגהות על הרמב"ם אבל ברמב"ם שנדפס בוין שנת תקצ"ה לא נמצאו הגהותיהם ואפשר שלא נדפסו או שהכוונה כאן להגהות אחרות] שלא יארע לנו כאשר כבר נהייתה כי רבו מבקרי מומין כידוע לפר"מ, וחכמים כמותם עיניהם בראשיהם...'

אינו ברור לו מה כונת רבינו באזהרה זו ששימו עין שלא יארע להם וכו', האם אכן הסכים רבינו לטענותיו של ר"ז [כמו שבמכתבים איליו לא נחית כלל לנידון אמיתות הספר, ורק שולל את הצורך בפרסום הזיוף ומוחה על כבודם של הגר"ש והגרמ"ז], ומזהירים שלא יארע להם כזאת עוד, או שמא כונה אחרת בזה, ואין אתנו יודע עוד מה.

א"ה ההמשך בגליון ה'בעל"ט

מדור נושא פרסים:

הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

הודות יענינו עתרת רבינו ז"ל ע

וזה דבר הרצוצה. הרוצה לרפא את חבריו והרגו בשוגג תוך כדי נסיונו לרפאותו, האם חייב גלות ואמאי. שו"ת חתם סופר א"ח קעז

בין המשיבים בחודש אלול, תתקיים הגרלה

פרס ראשון:

1,000 ש"ח

פרס שני:

3 זוכים כ"א בסך 400 ש"ח

שמות הזוכים בחודש אב יפורסמו בגליון הבא - פרשת כי תצא

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדריים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר" בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4 (לאחר בחירת השפה)
2. במייל CH3131325@gmail.com
3. יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושים

שבחי ערוך ז"ל עפ"י צדיקי וצאורי הדורות

הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זצ"ל (א)

זיו קדושתו האירה בחדרי משכנותם של הבחורים תלמידי הישיבה

שהקדושה של החתם סופר ז"ל ע היה מאיר לתוך כל חדר וחדר שהתגוררו בו הבחורים שלמדו בישיבתו, שלא יוכלו להגיע לידי עון, וכך גדלו התלמידים לגדולי ישראל כמו המהר"ם שיק נכוד', שקודם הכניסו קדושה וטהרה שהיו בחי ציון וירושלים, ואח"כ היה יכול להיות תצא תורה, האירו בהם האור של תורה.

הרה"ק מאסויד זצ"ל קובץ ישראל סבא תמוז תשכ"ד עמ' כח

בימינו פוסק הדור הוא רבינו החתם סופר

סיפר לי הרה"ח ר' משה שרייבר מבני ברק שסיפר לו מר אביו הגאון רבי אברהם חיים דוד זצ"ל מדובריטש כי פעם בא הצדיק משינאווא זצ"ל בנו של הדברי חיים זצ"ל למקום המחץ טרוסקיביץ בדוהוביץ, הוא היה צריך לעבור לרכבת אחרת, יצאו כל נכבדי דוהוביץ לקבל פניו, ובראשם הרב הנגיד המפורסם רבי יצחק לייב סופר בנו של הכתב סופר' שבא עם שני בניו, לקח הצדיק משינאווא את בנו של ר' אברהם חיים דוד על ברכיו ושאלו אם הוא יודע נכדו של מי הוא, ענה לו הילד נכדו של החתם סופר, נענה הצדיק משינאווא ואמר שמעתי מפי אבא בעל ה'דברי חיים' זצ"ל שאמר כי בכל דור דור שולח הקדוש ברוך הוא איש שיהיה פוסק הדור, בדורנו היה זה החתם סופר.

הרב יהודה נחשוני, רבנו משה סופר עמ' 248

היה מתרומם לכבודו בכל פעם שהזכיר את שמו

כ"ק אממו"ר [הג"מ רבי משה הלברשטאם] בעל דברי משה זצ"ל סיפר מה ששמע מהגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל הגאב"ד דפעיה"ק ת"ו, כי בכל פעם שהזכיר דו"ז מן הגה"ק הדברי יחזקאל משינאווא ז"ל ע את מרן החתם סופר, היה מתרומם קצת מכסאו לכבודו.

חמדה גנוזה החדש, ח"ב עמ' קנד הע' א

הולדתו

פרקי חיי ש"ר רבינו זי"ע א'

חיי ומשפחתו (ה) - נישואיו השניים

קט, אך שם כתב שהפלפול והויכוח התהווה בין רבי עקיבא איגר והחת"ס עצמם, ועל"ז תמחו הנוכחים איך שבעמדם להשתדך זה עם זה יריבו באופן זה עיי"ש.

[ואח"כ הלכו יחדיו רבינו עם חותנו לעיר אייזנשטאדט, שם נתיקמה שמחת הנישואין יום כ"ג חשוון תקע"ג, ולאחמ"כ - החותן זקיני הקדוש רע"ק ז"ל ישב עם חתנו קדוש זקיני בעל ח"ס ז"ל כמה ימים באהבה ודביקות זה עם זה. אבל לא לעולם חותן, והוצרך לשוב לביתו בהכרח, אבל גילה דעתו לחתנו זקיני ח"ס ז"ל שאם יזדמן איזה קהלה לפניו במדינתו יקבל המשרה על שכמו למען יהיה בקירוב מקום עמו, ולהיות כי אז היתה ק"ק טרישט במדינת מעהרן פנויה מאין יושב על כסא רבנות שלה והיתה קהלה חשובה בעת ההיא, על כן ערך קדוש זקיני ח"ס ז"ל אליהם מכתב ליעץ להם שיקבלו את חותנו הקדוש להם לרב, וז"ל מכתב קדשו:

שיל"ת, פ"ב יום ד' ער"ח כסלו תקע"ג לפ"ק. שלומי אמוני ישראל, ראשי גולת אריאל, מנהלי עם ה' דק"ק טרישט, מינייהו מלכי מינייהו אפרכי, כולם אהובים כולם ברורים, יעמדו על ברכת ה' היא תעשיר בעושר ונכסים ואורך ימים ושנות חיים ושלום.

אני היום סמוכני באשיות רפדוני בתפוחים מחולת אהבה לבכי הנוער כמו **אש אהבת חמי הגאון הגדול נר ישראל כקש"ת מה"ו עקיבא איגר נ"י, אשר זה ח' ימים אנחנו דבקנו זה בזה וקשה עלי פרידתו מאוד, והאמנם כי אי אפשר לעכב הנסיעה הזאת בשום אופן, כי קרוא הוא לאסיפת המדינה במדינתו לפקח על עסקי נפשות, מ"מ הוא אמר לי בפה מלא אם אפשר שיהיה פה במדינתנו קרוב לי אפילו אם מצער היא ותהי נפשינו קשורים יחד נצמדים בעבותות אהבה, והעליתי למזכרת לפני פר"מ כבודו נ"י אם יאבה לשבת בק"ק טרישט, ואמרת לי לו שהיא קהלה מפוארה מלאה חכמים, מספיקים ישיבה, מחזיקים ידי הרבנים ביתר עז, וחזיתי לדעתו כי לא יאמר גואש, על כן אחלי פני פר"מ כבודכם בהתאסף ראשי עם קדוש על עמק הברכה עשו עמי בטובה לקבל עליכם איש קדוש וטהור הנ"ל, הלא נודע ומפורסם בשער בת רבים והאריכות בזה למותו, אשריכם אם תזכו לו, ובפרט שתעטרנו בזהובים לפי הצורך והזמן שתהיה פרנסתו בריווה, וד' ירוויח לנו ולכם, ואצפה תשובתכם על כל פנים על ידי מהירות האפשרי, ואחתום בכל חותמי ברכות, משה"ק סופר מפפד"מ.**

הגר"ש סופר זצ"ל, חוט המשולש עמ' ריג בהערה

החתן עם חותנו - רבינו עם הגרע"א מתעלסים באהבים בעת הנישואין

בשנת תקע"ג לפ"ק נסע [רבינו עקיבא איגר] לק"ק אייזנשטאדט עיר מולדתו, על חתונת בתו זקינתי הרבנית הצדיקת אשת חיל מרת שרל זצ"ל, עם זקיני רבינו משה סופר זצ"ל.

ודכרנא שסיפר לי אבא זצ"ל שדרך הלוכו אז בא לק"ק קיצע הסמוך לפרשבורג וזקיני בעל ח"ס ז"ל בא עם סיועת מרחומי לקבל פניו שמה, ובקיצע היה אז קהלה מפוארה, ועל כסא הרבנות ישב הגאון הגדול רבי הירש ברודא זצ"ל (בעל ס' תאומי צביה על שו"ע אה"ע), וכל הרבנים ותלמידי חכמים והמוון עם מכל סביבות הללו באו ונועדו יחדיו לקבל פני גדולי הדור.

וכאשר היו במסיבה הציע זקיני רע"ק ז"ל איזה דברי תורה לפניו ולפלפו עמו החכמים, ובפרט הגאון דקיצע אשר היה בעל פלפול גדול ורב גובריה, ואורייתא הוא דארתחי להו, והיו כאש להבה זה נגד זה, וכמעט פגעו ונגעו זה בזה, והעומדים שמה המוון עם השתוממו מאוד על גדולי הדור כאלה, כי היה נדמה להם כאלו קנטרו זה את זה.

ובתוך גודל הפלפול בכל זאת לא שכח זקיני רע"ק זצ"ל רישיה, והבין וראה מקריצת עינים של המוון עם מה בלבבם, ומיד פיו פתח בחכמה לפרש הקרא בתהלים (מ"ח ה-ט) **"כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו, המה ראו כן תמחו וכו' שם חיל כיולדה"**, ופירש הכוונה, **"הנה המלכים"** מאן מלכי רבנן, **"נועדו"** למקום א', וראשית מלאכתם ושיחתם בדברי תורה ואורייתא הוא דארתחי להו (כתענית ד.), ואפילו אב ובנו נעשו אויבים בשער (כקידושין ל:), והיינו **"עברו יחדיו"** מלשון עברה וזעם, **"המה ראו"** העומדים שמה ראו, ו**"כן תמחו נבהלו נחפזו"** לראות מלכי רבנן נעשו אויבים וחולקים זע"א.

אבל האמת, **"שם חיל כיולדה"** כמו יולדה רבו לה חבלי לידה עד הילד היוולד יוצא לאור עולם, ואז חבלים נפלו לה בנעימים, ונהפכה התוגה לשמחה על שילדה זרע מזוכך ומלוכנ היטב, כן במלכי רבנן עד שיוצאו ירעיונות מזוככות אמת לאמתו יש להם צער זעם ועברה, ואת זה בסופה (קדושין שם), אחר שהעמידו האמת על מכונו נעשו אוהבים זה עם זה ושמחים זה בזה, ע"כ דבריו הקדושים ושפתים ישק. ויש להעיר שסיפור זה מובא גם כן בכניית ברמה - פתיחת החתן סופר לספרו על עניני מקנה וקנינים עמ'

ענינה דיומא

שבני אור עזחי רבינו בתקופה זו

תשובה נכתבה על ידי רבינו ביום י"ב אלול תקצ"ד, להרב המופלג החרוץ ושנון כש"ת מהו"ר י"ב אלול תקצ"ד

רבינו, תשובה זו נדפסה בשו"ת חת"ס (א"ח ס' קכ"ח).

בתחילת התשובה מתנצל רבינו על שאינו מכיר את השואל "לא ידעתי אכנהו, אם הוא נשיא העיר ורב, או ת"ח צורב, עכ"פ חשתי להשיב הפעם למען לא יחזור לכתוב על הדואר, והתורה חסה על ממונ ישראל, וגם זמן יקר אצלי להשיב לשואלים דברים הנצרכים לשעתך לדינא, ולפרק פרכות וקושיות לא צריך לדידי להביא ממרחק לחמו"...

התשובה עוסקת בדיני קצירת חטים שמורות למצות מצה, ואם יש בזה משום אוונכרי. אולם ייחודיותה של התשובה נעוץ בסיום דברי רבינו בתשובתו: **"קצרתי במובן, וה' ימיו ושנותיו יאריך, כנפש ונפש אוהב עבדי ה' ושומרי תורתו, פ"ב יום ג' י"ב אלול תקצ"ד לפ"ק"** [ובשו"ת חת"ס הנדפ"ח כתבו דכנראה תשובה זו נכתבה בשנת תקצ"ד, ולא בשנת תק"צ, כי רבינו מזכיר בתוך תשובתו את החו"ד ז"ל, ובשנת תק"צ עדיין חי החו"ד, ע"ש].

חתנו של הג"ר דוד צבי ווילך שזכה לקבל תשובה זו מרבינו היה מספר, כי בעקבות שורה זו האחרונה של התשובה, זכה חותנו לאריכות ימים מופלגת, עד קרוב למאה שנה, וכל ימיו תלה זאת בתיבות אלו שבו בירכו רבינו באריכות ימים, ולא זו בלבד, אלא שכשהיה נופל למשכב לא דאג כלל, שהרי ברכה יש לו מרבינו לאריך ימים, ודאגה למה לי?! ואף כשהגיע לגבורות ונחלה מאוד, ודאגו בניו על חוליו, דחה דאגתם במחי יד "הלא רבינו החתם סופר ברכני באריכות ימים, מובטח אני לחיות עוד רבות בשנים!". ואכן כך היה, צדיק באמונתו יחיה (הקדמה קרית סופרים לדרשות חת"ס עמ' י"ח הערה א').

להקראת סיום ההרשמה

מנהל להצטרף לרשימת שכתב הצטרפו

הגרלה יוקרתית על עשרות אלפי שקלים במזומן, ועוד פרסים רבים יקרי ערך!

20 דין מיליון נכתב לזכר פרטי מנצח אחד.
40 דין מיליון נכתב לזכר ארבע משפחות פרטי מנצח.
60 דין מיליון נכתב לזכר שישה פרטי מנצח.
100 דין מיליון נכתב לזכר עשרת פרטי מנצח.

זר נולדו לפרטים יחידים נחמד
הגרלה על 3 פרטים שיחה
לפני חג המולד

פרויקט חלוקת הש"ס העולמי

לזכר ולחיות נשמות הטוהרה של מורא החתם סופר זי"ע

מבצע לימוד משנייה

לזכר נשמת רבינו החתם סופר זי"ע

הגרלה מיוחדת במינה:

- 50 כרטיסי סכר בשו"י 100
- 50 כרטיסי סכר בשו"י 70

כל חמישה פרקי משניות יזכו את הלומד בכרטיס הגרלה אחת

לפרטים והרשמה:

1 באימייל: a0733258665@gmail.com

2 בעמדות 'נדרים פלוס' בקופת 'היכל החתם סופר'

3 בקו 'היכל החתם סופר' שלוחה 5 אר"י: 0733.454.678 • אורז"ב: 1-605.615.70.10

הליכות והנהגות

עבדתי ונחמתי רבינו ז"ל

הרבצת תורה והנהגה עם תלמידים (ז)

סדרי חזרה

רבינו החשיב עד מאד את החזרה, והקפיד מאוד שתלמידיו יחזרו תמיד על תלמודם (חוט המשולש עמ' פ"ח). ורבינו עצמו היה חוזר על כל שיעור שמסר ארבע פעמים (בנו המכתב סופר בספר "אבני בית היוצר" דף ג' ע"א), וכך גם הנהיג ביישיבתו שבחודש האחרון של כל "זמן" יהיה מוקדש ל"חזרה", שבו חזרו על כל החומר שנלמד במהלך חצי השנה הקודמת (כפי שהזכיר רבינו בשו"ת ח"ו סי' כ"א), לאחר מכן היה רבינו בוחן את תלמידיו הישיבה על כל החומר, בחינה זו כונתה "גרויס פארהער" (הבחינה הגדולה) (חוט המשולש שם, וע"ע מהז בספר משכיל אל דל ח"ג כלל ח').

אהבה ויראה בתלמידיו

לא יאומן כי יסופר אהבתו של רבינו אל תלמידיו, אהבתו אליהם מאהבת איש על בנו (לשון בנו בעל המכתב סופר, אבני בית היוצר דף ג' ע"ב), ואם קרה לאחד מתלמידיו מקרה לא טהור, או מצור ומצוק כתרופה ממולדת וגם אחר סכך בכנפי חמלתו ואהבתו עליו, למען לא ייעפו הנערים, ובחורים לא יכשלו באבן נגף, ורעה לא תאונה להם (ספר אהבת תולדות עמ' כ"ח). וע"ע באורך בספר זכרון למשה מדור 'אהבתו לתלמידיו', ובכל זאת קיים בהם 'זרוק מרה בתלמידים' עד שכל תלמיד שבא לפניו היה באימה ויראה, וכך שמא עליהם שלא ילכו בדרך עקלתון (בעל חוט המשולש במבוא לספרו של אביו הכתב סופר, עמ' נ"א).

דאגה לתלמידיו

"והוא למד מעודו עם תלמידים רבים לאלפים, והיה להם לאב, דאג בעד צרכיהם, רוב פרנסתו נתן להם" (הגר"ש סידאן תלמיד מרן ז"ע, בספרו שבת שמעון עה"ת דף י"ז ע"א פרשת כי תשא), גם אחר שעזבו את הישיבה וגם אחר נישואיהם תמך בהם לכלכלם, ונשא על שכמו הצטרכותם, ודאג להם לפרנסתם ולעניני שידוכין, והמתאימים שבהם דאג להשיג להם משרת רבנות (מנהגי חת"ס להגר"מ סופר, פ"כ אות ג', וע"ש במקורות דוגמאות רבות לזה).

אהבת תלמידיו אליו

ואכן, כגודל אהבתו ודאגתו של רבינו לתלמידיו, החזירו לו המה בנהרות אהבה, גם את הישיבה הקדושה לא הסכימו לעזוב ולו לזמן קצר, וכמו שמתאר רבינו בלשונו "בחורים לומדי תורה, בני הישיבה העומדים פה לפנינו, ה' עליהם יחיו, המותקנים מבית אבותם המלאים כל טוב, ומתגוררים בארץ לא להם, ומתפרנסים על שולחן אחרים בנהמא דכסופא ודוחק, וממלאים כרסם בתורה ויראה, כשהגיע זמן לשוב אל ביתם, ואבותם אל על יקראום, הנה מעשים בכל יום שמבקשים פני אבותם שניחום עוד בישיבה, להרבות חכמה תבונה ודעת, כדי שיבואו לביתם ממולאים בתרשיש שהם וישפה" (דרשות ח"א דף ס"א).

הנהגות לתלמיד שלא התנהג כהוגן

רבינו התנהג עם תלמידיו ביימין מקרבת ושמואל דוחה' (חוט המשולש עמ' פ"ד-פ"ו, ועמ' צ'), ולכן תלמיד שלא התנהג כהוגן, רבינו היה מראה לו קפיידא ומזכירו נמרצות על התנהגותו ומייסרו בשבט לשונו, אך כעבור זמן קצר, כשהרגיש רבינו שדבריו נשאו כבר פרי, היה משתדל לרצות ולהראות לו פנים שוחקות, כדי לקרבו אל מלאכת הקודש (לקח"ח בהקדמה לח"פ ח"ג דף ד' ע"א, ובהקדמה לדרשות חת"ס במדור רבינו עם תלמידיו, וע"ש בהערה מעשה נפלא בענין זה).

עיניו וליבו על מעשי תלמידיו וטהרת ליבם

רבינו השקיע כוחו ואונו לטהרת לב תלמידיו, גדר גדרים ועמד בפרץ שלא יגעו ולא יקראו בספרי חיצונים (מהר"י דושינסקיא בהסכמתו לספר זכרון למשה), והיה מטריח עצמו לעקוב גם באישון ליל ובראש אשמורת לראות מעשיהם כי טוביה המה, ואין ספרי המשכילים תחת ידם (משכיל אל דל ח"ג דף ע"ב ע"ב בהערה, וע"י דרשות חת"ס דף פ"ד טור ד' בדרוש לח' טבת תקע"ו מענין זה, וע"י ס' רשומים בשמן, שהעיד רבינו לרבי מרדכי בנעט, כי "כל בחור ובחור הלומד אצלי בישיבתי, אחראי אני עליו בתכלית, לא רק על מעשיו, אלא על אף מחשבות לבו והרהורי, ולא רק באור יום אלא אף בחשכת לילה, אין לי בישיבתי אף לא בחור אחד שיש בו מחשבת חטא ועוון או הרהור רע חלילה... ובעל השפע חיים זצ"ל סיפר בשם הרה"ק מנאסוד זצ"ל ששמע מפי הרה"ק משינאווא ז"ע, שקדושת רבינו היתה מאירה על חדר מחדרי בחורי ישיבתו, של קל יוכלו להגיע ליד חטא, ישראל סבא ח"ג תמז תשכ"ד עמ' כח).

הזהרים מללכת לפי אופנת הרחוב

רבינו השגיח בהם בתלמידיו בעיניא פקחא שלא ילסלו בשערם ולא ילכו בבגדים שאין תלמידי חכמים, ולא יבק בידם מאומה מאורחות חיי הרחוב (שו"ת דעת סופר או"ח סי' ג', וע"י בהקדמה לשו"ת יד רמה מעשה רב מענין זה אצל רבינו החת"ס).

היכל המעשה

עבדתי ונחמתי רבינו ז"ל

כי בו בחר השם לעמוד לשרת...

אחר, בחושו כי כך יציל מהשוודים המרושעים שודאי אורבים לכספו... עם זאת שפתותיו רחשו תפילה כל הדרך לביתו, הוא פחד בצדק שמא עקבו אלה אחריו. אך ברוך השם, לאחר המסע המתיש, הוא הגיע לביתו בשלום, סמוך לחצות הלילה. כדרכו בקודש, התיישב מיד ללמוד את שיעוריו הקבועים, ורק לאחר שגמע עוד מדברי אלוקים חיים, והשיב את נפשו בכמה דפי הגמרא משיבי נפש, קרא קריאת שמע שעל המיטה ושכב על מיטתו לשינת לילה קצרה.

בצילה של פרשבורג המעטייה, עיר ואם בישראל אשר שכנה על גדות נהר הדנובה, ישב על כסאו מרן הגה"ק בעל "חתם סופר" זיע"א, והרביץ תורה לאלפי תלמידיו שהיו לרועי ישראל בדורות הבאים. בין המופלגים שבתלמידיו, אלו אשר נודעו כעמודי התורה והיראה, בלט במיוחד הגאון רבי חיים צבי מאנהיימער, לימים אב"ד אונגוואר בעל "עין הבדולח". גאון וצדיק חריף וקדוש, אשר זכה ובתחילת דרכו נתאחדו על שולחנו תורה וגדולה כאחד.

באותם ימים, עוד טרם נשא בעול הרבנות, עסק רבי חיים צבי במסחר לפרנסתו, אך רוחו ונפשו היו דבוקות בתורה. פעמים מספר בשנה היה עוזב את עסקיו ושם את פעמיו לעבר העיר פרעשבורג, כדי להסתופף בצל רבו הגדול, לשתות בצמא את דבריו ולהשתעשע עמו בפלפולה של תורה.

באחת הפעמים הללו, קרא לו החתם סופר לחדרו. פניו המאירות של הרב היו רציניות מתמיד, ועיניו הקדושות חדרו אל עומק נשמתו של התלמיד. "רבי חיים צבי, תלמיד יקירי", פתח ואמר בקול מלא משמעות, "הגיעה השעה כי תנהיג עדה בישראל. הגיע זמנך ליטול שרביט להורות לעדת ישראל, הנה, כתבתי לך 'הורמנא' להורות ולדין, קבל אותה וצא לשליחותך".

הנה"ק רבי חיים צבי מאנהיימער

הגזלנים, שחשו מרומים, וכבר ראו בעיני רוחם איך רכוש עצום עובר לידיהם בלי מאמץ, מיאנו לוותר על טרפם. בראותם כי ימי השוק תמו, וטרפם נשמת בדרך אחרת, הם ערכו מחקר מדוקדק אחריו, ורק לאחר שעות לא רבות מצאו את ביתו.

ברעש אדיר שברו את דלת הבית, והתנפלו על רבי חיים צבי באלות ובאגרופים, תובעים את הכסף שהובטח להם--

רבי חיים צבי, שהיה גיבור בגופו וברוחו, נלחם בהם כארי, אך הם היו רבים ממנו, וחבריהם שהמתינו מוחץ לבית, הצטרפו עליהם חיש מהרה בשומעים את הקרב המתנהל בתוך הבית פנימה.

זעקותיו וזעקותיה של רעייתו הרבנית נבלעו באפלת הלילה. הפורעים סתמו את פיו הקדוש בחבילת קש, שברו את שיניו, ואת הרבנית הכו מכות נמרצות שמנעו ממנה אפשרות להזעיק עזרה, מכות רבות כל כך ספגה האומללה באותם רגעים עד שנותרה בעלת גבנונית לכל ימי חייה... בלית ברירה, כדי להציל את נפשם, מסר להם רבי חיים צבי את כל הונו ורכושו. ורק לאחר מכן נסו הבורזים על נפשם, משאירים את רבי חיים צבי והרבנית חבולים ומזוכים עד זוב דם. רק נס היה זה שלא נטלו הרומעים את נפשם...

באותו ליל אימים, כשהוא חבול ורצוצ, וכל עמלו ירד לטמיון, עמד רבי חיים צבי, נשא את עיניו הדומעות לשמים והבין את הרמז. הוא הבין כי יד ההשגחה סובבה את כל המאורעות. וכך באותו מעמד נדר נדר לה: "ריבוננו של עולם! הריני מקבל על עצמי לכהן ברבנות בקהילה הראשונה שתקרא לי!".

למחרת בבוקר, עוד בטרם הספיק להתאושש, הגיע לביתו שליח ובידו מכתב חתום. היה זה מכתבו של רבו האוהב, רבינו החתם סופר. רבי קראו את המילים שנכתבו: "הנה בקשתני שיקבל רצונך על עצמו להיות מנהיג עדה בישראל, ולא שמע אלי, ועתה, הנה יראה כי מן השמים נגזר שיהיה רועה ישראל!!!".

וכך, מתוך הייסורים והחושך, עלה אור גדול, ועם ישראל זכה לאחד מרועי הנאמנים, אשר בתחילה בכמה קהילות ועיירות קטנות, בהמשך התעלה לכהן כאב"ד העיר ווערבייא, ולאחר כמה שנים התגדל ונתקבל לרב אב"ד העיר הגדולה אונגוואר, שם כיהן בעוז עד יומו האחרון, ושם מנוחתו כבוד. (מקור: הקדמה לשו"ת עין הבדולח)

Advertisement for 'Chasam Soffer' featuring contact information and a logo with the word 'חזק'.

Advertisement for 'Chasam Soffer' featuring contact information and a logo with the word 'חזק'.

גיליון מס' 615 פרשת שופטים
תשפ"ה שנה שלוש עשרה

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו
ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל
זצ"ל
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממון רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות - עניני תפילת ותיקין

תפילת ותיקין בחדש אלול

קבע, וכן עי' בקונטרס הזכרונות (ס' ח' ס"ד), ואמר רבינו זצ"ל, שהחזו"א היה מסופק אם זמן הנץ הוא הנץ הנראה או המישורי, ומה שאמר בבית הכנסת שלו להתפלל לפי מה שכתוב בלוח של הר"מ טיקוצינסקי, לא היה זה משום שהכריע שכן הוא הזמן אלא שסבר שדקה קודם הנץ או דקה לאחר מכן נקראת ג"כ תפילת ותיקין, (ספר נקיות וכבוד בתפילה תשובה ק"ג).

לא למהר בשביל ותיקין

כתב רבינו זצ"ל, ששאלו את מרן החזו"א זצ"ל, האם ראוי להתפלל במהירות כדי להגיע לשמו"ע עם הנץ, והשיב, גם לתפילה יש חשיבות ולא רק להזמן, (קונטרס הזכרונות ס' ח' ס"ה, ובס' אלא ד"א של הלכה פ"י אות א' מביא, שכמה פעמים רבינו לא הספיק לומר פסוקי דזמרה והשי"ן כבר הגיע לשמו"ע והגיע זמן נץ החמה ורבינו עוד אחז קודם שמר"ע ולא דילג אלא התפלל במתינות כדרכו ואיחר בכמה רגעים את זמן הנח"ח וכן העיד חתנו).

ותיקין ביחידות אף כשאנו מתפלל ותיקין בקביעות

כתב רבינו זצ"ל בשם מרן החזו"א זצ"ל, שתפילת ותיקין ביחידות עדיפה על תפילה בציבור שלא כותיקין, (קונטרס הזכרונות ס' ח' אות ג' ודלא כמע"ר ס' כ"ה והביא שבביאור"ל ס' נ"ח ד"ה ומצוה כתב שם דזה למי שרגיל להתפלל כותיקין, כתב רבינו בדעת נוטה דיני ק"ש ס' ו' דזה לאו דוקא אלא אפילו מי שלא רגיל דהביאור"ל אורחא דמילתא נקט, ואמר רבינו שמרן החזו"א כשלא היה לו מנין עשה כן פעמים רבות, עי' בס' ארחות רבינו ח"א עמוד צ"ו ובס' אלא ד"א של הלכה פ"י ס"א).

כמה שקשה ק' יש יותר שכו

אחד התאונן בפני רבינו זצ"ל שקשה לו לקום לתפלת ותיקין אמר לו רבינו, כמה שקשה כך יש יותר שכו, (להדבק ח"ב עמוד של"ח).

ותיקין בשבת ויו"ט ות"ב

כתב רבינו זצ"ל שמרן החזו"א זצ"ל היה מתפלל כותיקין גם בשבת ויו"ט (קונטרס הזכרונות ס' ח' אות ג' ואע"פ שכ' הרמ"א ס' רפ"א ס"א לאחר התפילה בשבת), וכן נהג רבינו זצ"ל, וכתב רבינו שמרן החזו"א התפלל כותיקין גם בת"ב כמו כל השנה, אף שגמרן עי"ז הקינות מוקדם, (שם ס' כ"ז אות כ"ג ואף שכ' המשנ"ב ס' תקנ"ט סקט"ז דאין להשכים כ"כ כשע"ז יגמור הרבה קודם חצות, וא"ל רבינו דזה לא מיייר על המתפללים כותיקין, ועי' ארחות רבינו ח"ב עמוד קע"ב שגם הקה"ל התפלל כותיקין בת"ב ורבינו זצ"ל הביא בארחות יושר ערך תפילה מבעל התומים שע"ז כ' באיכה ג' מ"ד סכות בענן לך מעבור תפילה שאם היו מתפללים כותיקין בת"ב לא היה חרב הבית שמויבטח לו שלא יהיה ניזוק כל אותו היום).

בגודל מעלת תפילה כותיקין

כתב רבינו זצ"ל בארחות יושר (ערך תפילה), ענין תפלת ותיקין מלבד שיטת הר"ף והרמב"ם שהוא חיוב גמור, והעובר ע"ז ואין מתפלל כותיקין נקרא עובר על דברי חכמים, ואפי' לשאר הפוסקים שאינו חיוב גמור, מ"מ הוא ענין גדול מאד, כמו שהפליגו חז"ל מאד והבטיחו בברכות (ט' א') ע"ש בתוס' שאינו ניזוק כל היום כולו, ואילו ה' בא בזמנינו א' מהתנאים שידוע שכל ברוכותיו מתקיימין כמה היו משתדלין לקבל ברכתו, על עכו"כ ברכה שחז"ל הבטיחו, וחזקי' המלך שחז"ל אמרו עליו שביקש הקב"ה לעשותו משיח לא מצא זכות להזכיר מכל מעשיו הטובים רק שהי' מתפלל כותיקין, ורב ברונא שזכה לכוכין פעם א' כותיקין עם סמיכת גאולה לתפילה לא פסק חוכא מפומי' כל היום מרוב שמחה, שידע גודל המצוה והשכר בזה, ודעת כמה פוסקים שתפילת ותיקין עדיף מתפלה בציבור ומסמיכת גאולה לתפלה ומלהתפלל עם הציבור, עי' במשנ"ב (ס' נ"ח ס"א בביאור"ל).

העיד רבינו זצ"ל, על אביו מרן הקהילות יעקב זצ"ל, שאף שבשאר ימות השנה לא התפלל כותיקין מחמת סדרי לימודו, בימים אלו מר"ח אלול אד אחר חג הסוכות היה משכים להתפלל כותיקין. (שיח אמנה גיליון י"ג עמוד ו, ובשו"ע סימן תקפ"א ס"א נוהגים לקום באשמורת מר"ח אלול ואילך לומר סליחות ותחנונים עד יום הכפורים. וכ' הרמ"א ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית, ועי' בס' תורת אמן ח"ג עמוד ס"ד מהגאון בעל הדברי יציב מצאנו דמש"כ הרמ"א כתב ואנו בני אשכנז אין נוהגין כן רק תוקעין בשופר, דאין הרמ"א חולק על דברי השו"ע שיש לקום בהשכמה, דזה כ"ע מודו, רק הנידון אם לומר סליחות, אבל זה כ"ע מודו שיש לקום באלו הימים בהשכמה, ועי' בארחות רבינו ח"ב עמוד ר"ז אות י"א מובא שבימי הסליחות היה משכים קום אומר סליחות ומתפלל כותיקין).

לא לתגודדו בב' זמני ותיקין

שאלו לרבינו זצ"ל, האם אפשר לקיים שני מנייני שחרית בבית כנסת אחד מנין אחד לפי הנץ הנראה ומנין שני לפי זמן הנץ האסטרונומי, או שיש בזה לא לתגודדו, וכתב רבינו, אפשר, (פותח את ידך עמוד תנ"ה, ויתכן שטעמו דלפי מה שהביא ממרן החזו"א אין לדקדק בדבר ותרוייהו שפיר עבדי).

נץ המישור או הנראה

אמר רבינו זצ"ל, שהגר"פ זצ"ל מהמתפללים הקבועים במנין הוותיקין של מרן החזו"א דיבר עם מרן החזו"א זצ"ל בענין הנץ עם איזה נץ נכון להתפלל אם הנץ המקובל של ר' מיכל ז"ל המישור, או הנץ הנראה, ולא היתה הכרעה בדבר, ומה שמרן החזו"א זצ"ל התפלל עם הנץ המישור ולא עם הנץ הנראה, כנראה טעמו משום שזריזים מקדימים, (ארחות רבינו ח"ג הוספות עמוד י"ב ודעת נוטה דיני ק"ש ס' ג' ועי' בדעת נוטה ח"ב הערה תרנ"ז שלמעשה היו משערין כפי הלוח של הר"מ טיקוצינסקי שאינו לפי הנץ הנראה אלא לפי החשבון שבו השמש צריכה להראות בנימי ההרים המסתירים אותה).

זריזין מקדימין בזמן הנץ הראשון

נשאל רבינו זצ"ל, כשיש שתי מינים לוותיקין הנץ המישור והנץ הנראה האם נאמר בזה שנכון להתפלל לפי הראשון, כדי להרוויח זריזין מקדימין למצוות, והשיב, לפני הנץ אסור להקדים, (ורק בדיעבד יוצא כפועלים), וכאשר יש שתי מינים לוותיקין הנץ המישור והנץ הנראה, ומקדים להתפלל בנץ הראשון, כדי להרוויח זריזין מקדימין למצוות, זה לא שווה כלום, (פותח אף ידך עמוד תנ"ו, והעיר שרבינו עצמו היה מתפלל בכל יום מנין ותיקין לפי הלוח וכן עשה אביו הקה"ל זצ"ל כשהתפלל בנץ כמובא בארחות רבינו ח"ג הוספות עמוד י"ב, ולא דק בדבר כי בביהכ"ס לדרמן התפללו תמיד בזמן אמצעי בין ב' הזמנים דבזה יוצא לכ"ע לדעת החזו"א).

אין צריך לצמצם לרגע הנץ

כתב רבינו זצ"ל שאמרו בשם מרן החזו"א זצ"ל, שותיקין אין הכוונה ממש ברגע הנץ, דלא מסתבר דהותיקין המתינו בשירה חדשה, וגם קשה לצמצם, אלא בערך, ואפי' משהו לפניו או לאחריו, (קונטרס הזכרונות ס' ח' אות ד', ובדעת נוטה דיני ק"ש ס' א' כ' רבינו דהוא בכדי שהדעת נוטה כב' או ג' רגעים, ועי' שם אות ג' שמרן החזו"א המתין זמן מועט כשהמתין שלו התאחר לבא אף שנתאחר איזה מינוטין אחר הנץ, ובארחות יושר ערך תפילה אות ו' כתב רבינו זצ"ל, המאחר בתפלה ואין מספיק להגיע לשמו"ע עם הצבור ממש מבטל בידים תפילת ותיקין ותפלה בצבור שעיקר מצותה התחלה כמש"כ כל הפוסקים ואם לא יגמור עד קדושה כשיתחיל אה"כ אסור לו להתחיל).

אל תעשה תפילתך קבע

אמר רבינו זצ"ל, שמרן החזו"א זצ"ל אמר שלא ידקדקו בדקדוק גמור על פי השעון לזמן הנץ ולפי זה יקצרו או יאריכו את הברכה שלפני שמונה עשרה כי העיקר שיהיה בערך עם הנץ והוסיף החזו"א שאם יתפללו על פי השעון יש לחוש שהוא בכלל אל תעשה תפילתך

עורך: יצחק גולדשטוף

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשידי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה - 4310

שְׁנַיִם קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַי הַדּוֹרוֹת פֶּרֶק 154

עובדות חדשות ומדורות מפי רבינו מנחם מנדל זצ"ל!

מנחם מנדל זצ"ל - השבועות הבאים בעזה:

בת רבינו הרבנית חנה שטיינמן ע"ה (ד' י"ג אלול תשע"ד) | מנחם מנדל זצ"ל (כ"ד אלול תשל"ז),
הגאון רבי מנשה קליין 'משנת הלכות' (כ"ט אלול תשע"א)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל
הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל מרא דעיה"ק ירושלים (כ"ט אב תרס"ט)

תרומה טהורה בזמן הזה

לא נותרו בידינו חידושים רבים מתורתו של הגר"ש מסלנט, והמעט שנותרו עוסקים הרבה בעניני ארץ ישראל ותרומות ומעשרות. את אחד החידושים, העוסקים בענין תרומה בזמן הזה, הביא רבינו בשמו בספרו הגדול דרך אמונה (פ"ב מתרומות בציון ההלכה אות ת"א) וזה לשונו: "עין בספר ארץ חפץ דף ב' ל' שהביא גם כן בשם הגר"ש סלנט ז"ל, שהתיר להאכיל בזמן הזה לבהמת כהן תרומה טהורה שלא הוכשרה, אבל לא תרומה טמאה"

הכל לפי השואל

ועובדות רבות היה נהנה רבינו על פקחותו העמוקה של ר' שמואל, אשר בכוח תורתו היה מגלה נעלמים, נביא פנינים אחדים מרבינו:

פעם אחת בא לפני רבי שמואל סלנט זצ"ל, אחד ששכחה אשתו ועירבה את התרומת 'חלה' בתוך העיסה חולין, ושאל כיצד לנהוג. רבי שמואל הכריע: כל העיסה מותרת באכילה.

כעבור זמן לא ארוך, הגיע חבירו ושאל את אותה שאלה, והתשובה שקיבל היתה: העיסה אסורה.

נפגשו זה עם זה וסיפרו אחד לשני, ותמהו מאוד, וחזרו לשאול שוב.

אמר להם ר' שמואל: הראשון יודע אני בו שיש לו משפחה גדולה, ואם כן עיסתה גדולה והחלה בטילה באחד ומאה, ואילו השני משפחתו קטנה ואין מתבטל ולכן אסרתי לו את העיסה... (ספר דרך יתרו ח"א פרשת יתרו עמוד רס"ט)

מיהר בליל הסדר

רבינו סיפר בהתפעלות, שבלייל הסדר היה רבי שמואל סלנט זצ"ל ממהר לסיים את כל הסדר, והולך לישון קמעא, ומיד מתעורר.

וטעמו היה, היות וההלכה היא, דמי ששתה רביעית יין אסור לו לענות שאלות בהלכה, ואם כן אחרי ששתה ארבע כוסות, אסור לו להשיב, ובלילה זה מצוי שמתעורר אצל אנשים הרבה שאלות, וחשש שיבואו לשאול ולא יוכל לענות, לכן מיהר לגמור הסדר ולישון, והרי כשמתעורר מותר לו להשיב בהלכה כמבואר בשו"ע י"ד סימן רמ"ב ס"ג ע"ש.

תמונה מפורסמת של רבי שמואל סלנט בזקנותו

ראה שהוא גוי

עובדא הוי ברבי שמואל סלנט, שפעם הגיע לבחון ילדים בתלמוד תורה, ולפתע הצביע על ילד פלוני ולחש: הילד גוי. הוא אינו יהודי!

בירו, ואכן כדבריו. כששאלוהו מהיכן ידע, ענה שראה שבשעת הלימוד אינו מתנועע, ומכך הסיק שהוא גוי.

מקור לתענית בה"ב

בבית מדרשו של ר' שמואל נהגו לומר סליחות בשני חמישי ושני שאחרי פסח ואחרי סוכות, כיון שיש להם קצת מקור בחז"ל, אע"פ שכל השנה לא נהגו לומר סליחות ויצרות. ונשאל רבינו היכן יש 'מקור קצת' בחז"ל שהתענו בה"ב, והשיב: במשנה תענית ט"ו ב' 'שלוש תעניות הראשונות שני חמישי ושני' (ספר אדרת שמואל, הנהגות ופסקים, סוף הלכות חג סוכות).

אסור לבזבז יותר מחומש

פעם קרא רבינו בספר אחד את העובדא הבאה: פעם אחת קיבל הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל אגרת מרב אחד, שאחד מעשירי עירו עומד לעלות לירושלים ואפשר לקבל ממנו תרומה יפה לתלמוד תורה 'עץ חיים'. כשבא הגביר לבקר את הגאון רבי שמואל סלנט הציע לו הגאון, לתרום סכום כסף, כדי להוסיף חדר לת"ת.

אמר לו הגביר: הרי אמרו חז"ל (כתובות ס"ז ב') המזבז אל יבזבז יותר מחומש?

השיבו הגאון: לא אמרו חכמים אסור לבזבז יותר מחומש, אלא שאינו חייב בכך.

נענה הגביר ואמר, אם כן, שאין אסור בדבר, הריני תורם את כל הסכום הנדרש.

ורבינו שלח אגרת למחבר הספר, וכה כתב לו: "בעמוד ק"ח הביא מעשה מרש"ס ז"ל, והוא תמוה מאוד, עין בגמרא שם ובפוסקים" [שהוא איסור גמור, וראה דרך אמונה פרק ז' ממתנות עניים ס"ק כ"ה]1.

רבי שמואל סלנט

לא רצה לאסור הפיאה

מובא מרבינו בספר דרך שיחה חלק ב' עמוד תע"ה, וכן בספר כל משאלותיך עמוד י"א: סיפר לי אבא ז"ל (מנחם מנדל זצ"ל) שרבי איצליה בלאזר זצ"ל בא לירושלים, ואשתו הלכה עם פאה נכרית, ובירושלים יש תקנה שלא תלכנה כן, ובאו אליו בטענות, ושאל את הגר"ש סלנט זצ"ל, שאם זה על פי דין אסור - יגיד לה, ואם הוא רק ממידת חסידות, לא יגיד לה.

ולא רצה הגר"ש לומר שאסור, ורבי איצליה לא אמר לה!

והירושלמים צעקו, ואף על פי כן היא נשארה ללכת עם פיאה.

משקין מגולין

נשאל רבינו על כוס שהיה בה משקה מגולין, ושפכו את המשקה, אבל נשאר בכוס רטיבות מהמשקה, האם צריך לנגב, וענה שכעין זה שאלה אלמנת הגאון מהר"ל דיסקין ז"ע אחרי פטירתו, את רבי שמואל סלנט ואינו זוכר מה שהשיב [ובספר על חומותיך ירושלים עמוד כ' מובא, ששאלה על טיפת מים הנשארת תלויה בצנור המיחם לאחר שמוזגים מתוכו, וענה לה שלכל היותר תזיל מעט מים מן המיחם כשהיא רוצה למזוג ממנו].

רבינו מקבל מרבי שמואל מופשבוץ לכבוד ראש השנה - צנצנת דבש ללא חשש גילוי

צואת ר"י החסיד

רבי שמואל סלנט בכלל לא הקפיד על האזהרות שכתב בצוואת רבי יהודה החסיד זצ"ל בעניני שידוכים [וסיים רבינו, אבל בבני ברק מקפידים על זה] [ועין באורך בספר אדרת שמואל, עניני אבן העזר עמוד ש"פ והלאה מה שהאר"ך].

1 המעשה הובא בחיבורו של רבי ישראל טויסיג 'בית ישראל' חלק שמיני עמוד ק"ח, והמחבר עצמו הדפיס את הערת רבינו בספרו תפארת בנים חלק א' עמוד רל"ו, ושם מנסה ליישב.